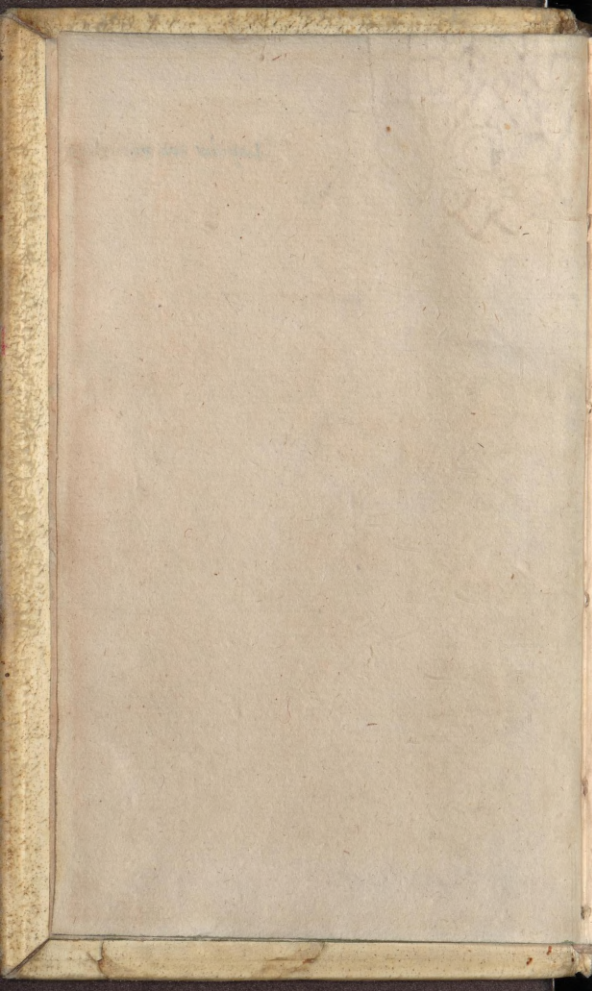

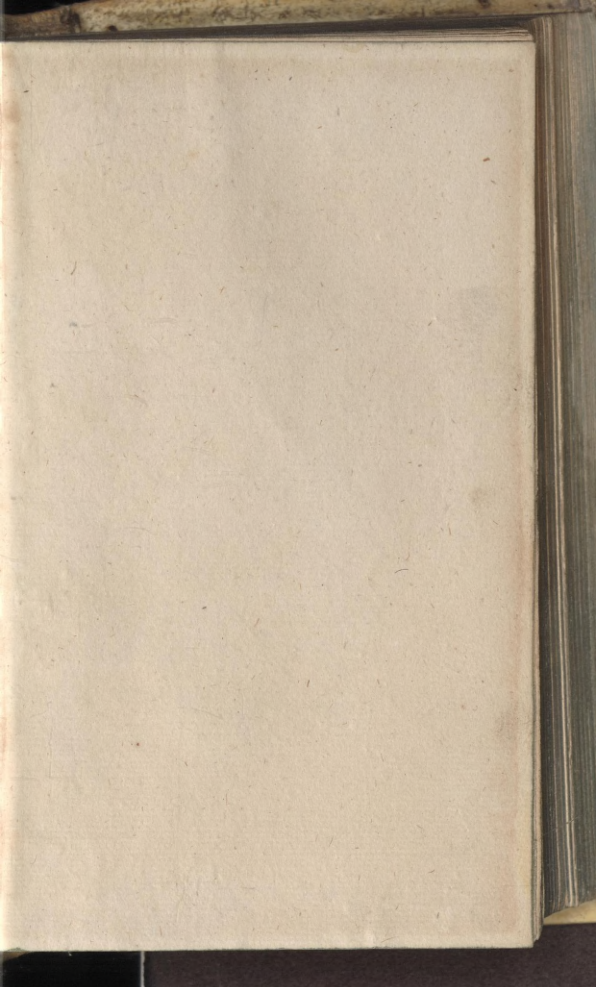

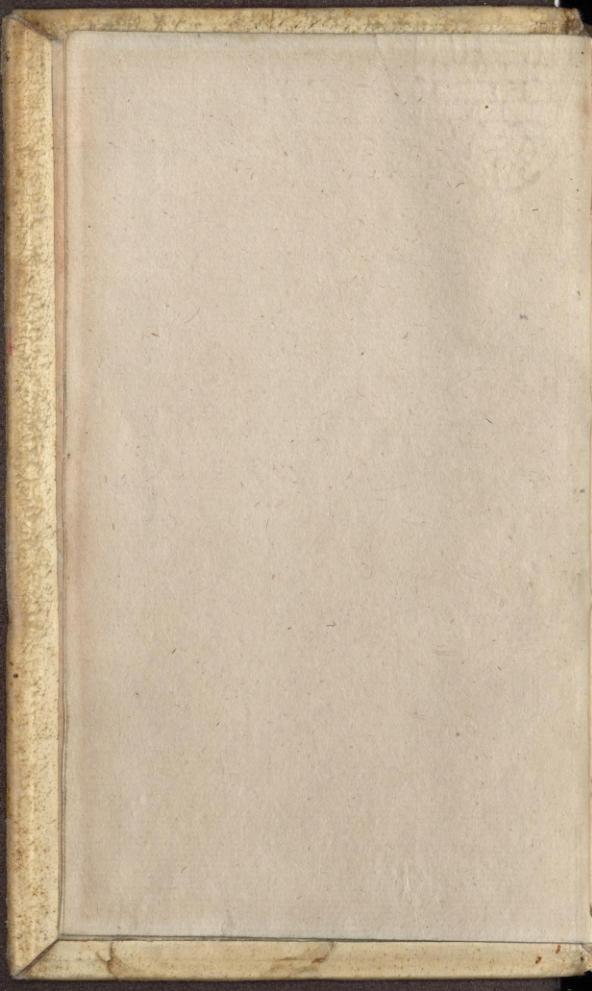
OVA DE RELIGIO RVA
NAR DVOI VINA VERBA
QVI KVI LANGI ICI SINT
GREGIS EXCVRAT

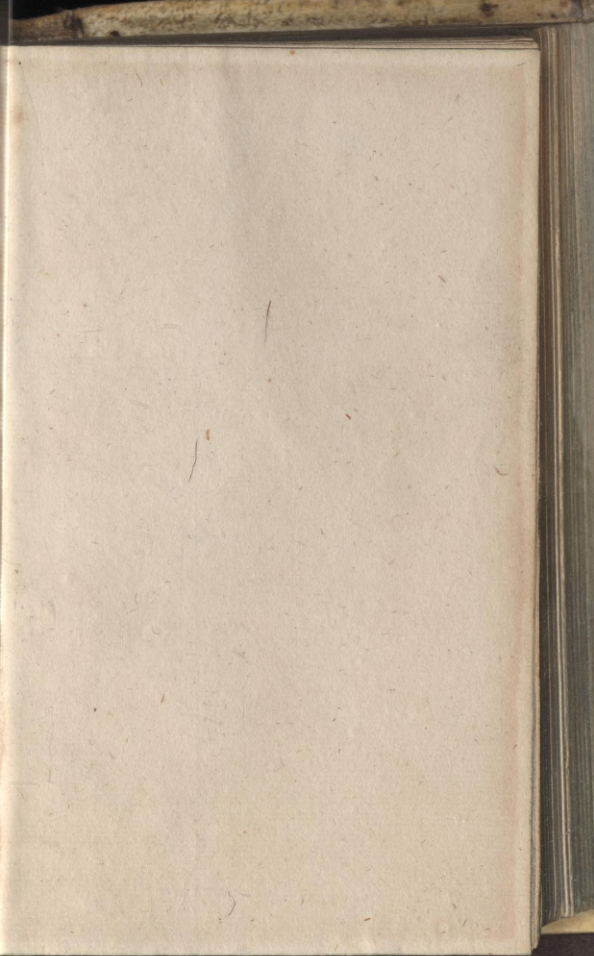
Ob. G. II. 3759-3760

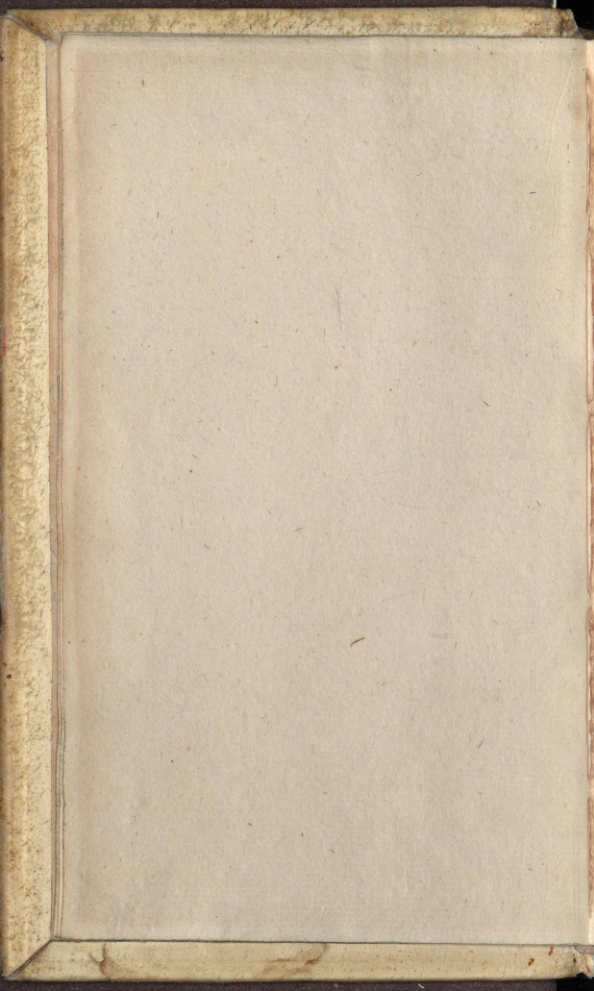
Lapides non viuunt. 19.

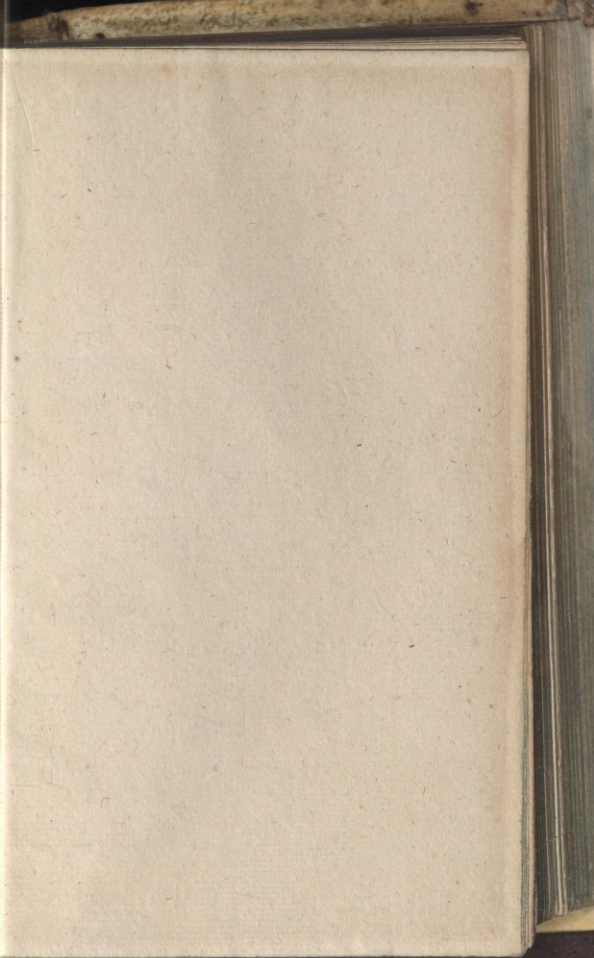

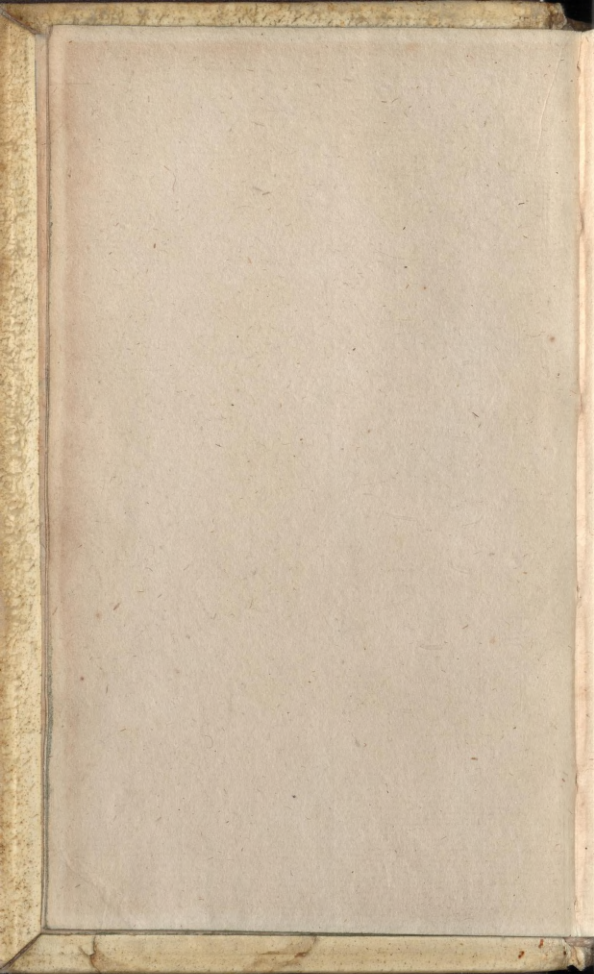

PLANTARUM SOCIETATIS REGIAE BOTANICAE PETRARUM

RVDIS ΥΠΟΤΥΠΩΣΕΙΣ ΔΙΔΙΩΝΙΣ ΠΟΤΕΝΤΙΑΡΥΜ
 Animæ: secundùm Platonem & Aristotelem. ex 1 Lib. Cæh. ad Nicom.
 Cap. último.

Επιθυμητικῆς

PLATO ANI
 in potentias
 dividit, in

Ουρατικῆς ἢ
 θυμικῆς seu
 θυμοειδῆς.

Αογικῆς ἢ
 ἡγεμονικῆς.

ARISTOTE
 LESPRITES
 in dyotama
 av. potestas
 divitibus in
 Animam

Αογικῆς
 θυμικῆς
 υἱοειδῆς

Αογικῆς
 ἢ Χριστικῆς
 ἢ ἀσ

Αογικῆς
 θυμικῆς
 υἱοειδῆς

Φυτικῆς, cuius
 vis subiectiva
 in facultates

Επιθυμητικῆς
 ἢ Ορεκτικῆς.
 Hæc sunt
 Hæc sunt

Διανοητικῆς
 αἰσθητικῆς
 ἢ ἡγεμονικῆς

Τρεῖς principia
 ἢ ἡγεμονικῆς
 ἢ θυμικῆς
 ἢ φυτικῆς

Quatuor no
 principia sū
 no mēsiōnā
 tes.
 Ακτατικῆς
 Ρερετικῆς
 Concordικῆς
 Επυλικῆς

Una princeps
 ἢ ἡγεμονικῆς
 seu tota
 αἰσθητικῆς
 ἢ ἡγεμονικῆς
 ἢ θυμικῆς

Deinde nō prin
 cipes sed mē
 iusvantes prin
 cipes
 ἢ Κινητικῆς
 ἢ ἀσ
 κατὰ τὸ πᾶν

Φανταστικῆς
 Διδυλικῆς
 Μνηστικῆς

Haec sunt Divisiones
 Rationis & Artium
 Rationis consuetudin
 Normarum consuetudin
 divisiones sunt.

PSALMVS CXXXIX.

qui est Gratiarum actio pro
mirando opere Dei in singulo-
rum hominum formatione,
et uitae conseruatione.

- 1 HERR, du erforschest mich, vnd kennest mich.
- 2 Ich lüge oder lüge auß, so weißest du es,
du verstehest meine Gedanken von
vorne.
- 3 Ich gehe oder lüge, so bistu vnd mich,
vnd siehest alle meine wege.
- 4 Denn lüge, es ist kein wort auß meiner
Zungen, Das du HERR nicht alles
weißest.
- 5 Du schaffest es, was ich vor der Hornart
thun, vnd geltest deine Hand vber
mir.
- 6 Tödtlich erkennest du mich zu wunderlich
vnd zu hoch, Ich kann nicht be-
greiffen.
- 7 Wo sol ich singen für deinem Geiste?
vnd wo sol ich singen für
deinem Angesichte?
- 8 Fürge ich gen Himmel, so bistu da,
Bevor ich mich in die Hells, Biege,
so bistu auch da.
- 9 Nimm ich flügel der Morgenröte, vnd
bleibe am äußersten Meer.
- 10 So würde mich doch deine Hand daselbst
führen, vnd deine Rechte mich

- 11 ^{Gaben.}
Dy rechte irg: finsterniß mögen mich doch
er, Du mißt die Nacht auch lieg
umb mich sein.
- 12 Denn auch finsterniß nicht finster ist
bey Dir, Und die Nacht leuchtet
wie der Tag! finsterniß ist wie das
Licht.
- 13 Denn Du hast meine Nieren in Deiner
gewalt, Du warst über mir in Mut,
er liebe.
- 14 Ich danke Dir darüber, Das ich würd,
der bar lich gemacht bin Wunder,
bar lich sind Deine Werke, und
Das erdennet meine Seele wol.
- 15 Es war Dir mein Geben nicht verholten,
Da ich im verborgen gemacht war,
Da ich gebildet ward vnter in der
Erden.
- 16 Deine Augen sahen mich Da ich noch
unberiehet war, Mund waren al,
so sage auff Dein Buch geschrieben,
Die wort worden sollen, Und derst,
ben keiner Da war.
- 17 Aber wie löst lich sind für mir God, Dei,
no God danken? Wie ist es so ein
große summa.
- 18 Sollt ich sie zehlen, so wurd erer mehr
sein denn des Sands, Wenn ich

auffwarte bin ich noch bey Dir.

19 Ach Gott, das du tödest die Boshaften,
Und die Blüthigen von mir wei-
gen müßten.

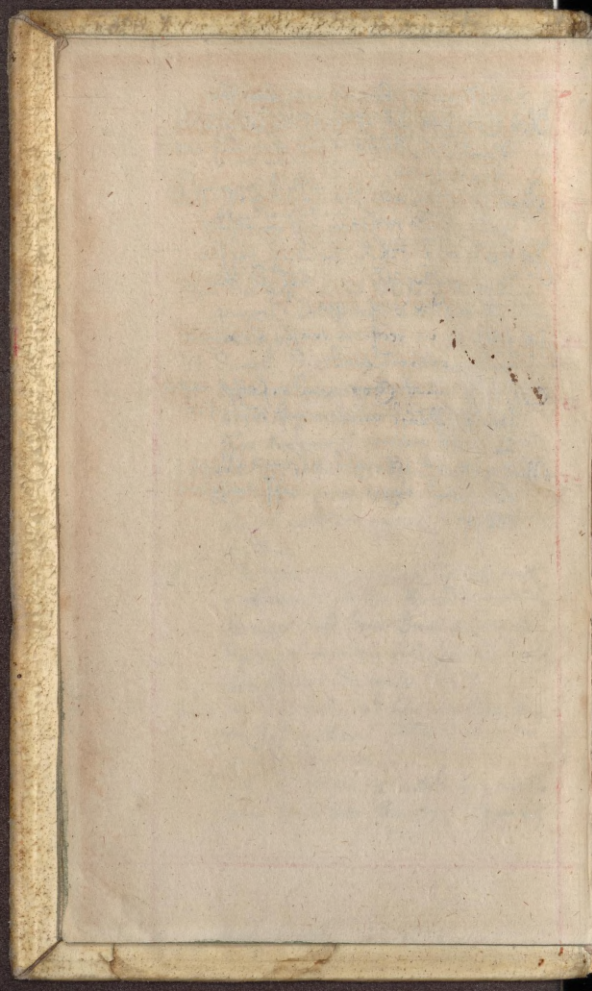
20 Denn sie reden von dir lächerlich, Und
deine Feinde erheben sich on ersatz.

21 Ich hasse ja HERR du dich lassen,
Und verdreiste mich auß dir, Das sie
sich wieder dich sagen.

22 Ich hasse sie in rechtem ernst, Darumb
sind sie mir Feinde.

23 Erforsche mich Gott, und erfahre mein
Hertz, Prüfe mich, und erfahre
wie ichs meine.

24 Und sage, ob ich auß bösem Wege
bin, Und leyte mich auß ewigem
Wege.

LIBER DE

7.

ANIMA, RECO-
GNITVS AB
AVTORE

Philip. Melanth.
W. U.

*Cum Gratia & Privilegio Casareæ Maiesta-
tis, & Ducis Saxonie Electoris & c.*

WITEBERGÆ

Johannes Schuvertel excudebat.

ANNO M. D. LXXV.

*Ex Libris Thomæ Roti Dirschoniensis.
Vitebergæ A.D. 82. p*

751

~~Ob. G. II. 3759~~

~~BIBLIOTEKA
ELBLASKA~~

CLARISSIMI VI

RI HIERONYMI BOM-
gartneri, sapientia & virtute præstantis,
filio, Hieronymo Bomgartnero, Phi-
lippus Melanthon, S. D.

Trumq̄, prædixit vox diuina in hac
languida & delira mundi senectâ,
& fore maiores generis humani con-
fusiones, quàm fuerunt antea: Et ta-
men filium Dei Dominum nostrum

Iesum Christum crucifixum pro nobis, & resuscita-
tum, eternam Ecclesiam sibi etiam inter imperio-
rum ruinas collecturum esse, qui quidem hac spe
vult nos doctrinæ studia colere, & promittit Eccle-
sijs hospitia. Hac prædictione diuina confirmati,
præparemus animos, vt tristissimas imperiorum di-
lacerationes, & crebros tumultus Panicos sapienter
feramus, & tamen speremus, Ecclesiam non interiu-
turam esse, & hac erecti consolatione studia doctri-
næ colamus, & suo quisq̄ loco communi societati
seruiat.

Hæc cogitatio & senes retinet in gubernatione,
ne desperatione in tam sauis tempestatibus tanquam
remos abijciant, & excitare iuniores debet, vt do-
ctrinam Ecclesiæ & communi vitæ necessariam ed-
discant alacrius. quia vox diuina pollicetur nobis, hos
labores non fore irritos. Quare & Paulus inquit:

EPISTOLA

Non erit inanis labor vester in Domino, id est, Deo curæ erit, ut Ecclesias vobis ac ridos aliquos seruet, & ut labores vestri in docendo, gubernando, & discendo sint fausti & salutare vobis & alijs.

His diuinis commonefactionibus sæpe iam confirmari patrem tuum in difficillimis laboribus audis, quas quidem te quoq; cogitare decet, ut ad discendâ doctrinam vitæ necessariam te exuscites. Rursus autem congeffi doctrinam, quam in Ecclesia de distributione potentiarum animæ extare necesse est, quam cum antea ederem, ad patrem tuum misi, cui his libellis nihil opus erat, sed extare testimonium volui, & ipsius erga me perpetuæ benevolentia, & mei erga ipsum amoris. Nunc ad te hoc munus transfero, quia ad illas priores causas hæc accedit, quod cum tua ætas iam idonea sit ad huius doctrinæ initia discenda, quam hic complexus sum: & adhortari te volui hoc munere misso, ut ad Philosophiæ initia procedas, & in hac parte viam tibi & alijs, quantum ego quidem possum, monstrare studeo.

Nec vero ignoro multos deridere totum hoc genus physicæ doctrinæ, qui dicunt titulos magnam sapientiam polliceri de Deo, de mundo, de anima, de causis mutationum in omnibus corporibus, postea introspectis libris, tantum inueniri puerilia initia. Fateor omnino hanc doctrinam valde exiguam & angustam esse, & sapientiæ diuinæ umbras tantum procul ostendere. Sed nos, qui diuinis patefactionibus

DEDICATORIA.

bus assentimur, & secururam esse vitam perpetuam post hanc mortalem vitam credimus, cogitemus duas nobis Academias, & quidem hoc ordine conditas esse, aeternam alteram, in qua Deus erit omnia in omnibus, & suam nobis sapientiam & iusticiam communicabit, ubi coram ipsum cernemus, & in fili^o λόγ^ω conspiciemus non solum ideas & causas opificij mundi sed etiam admirandam copulationem diuinæ naturæ & humanæ, & consilium restitutionis generis humani. Ibi conditorem intuentes, & causas rerum considerantes, naturam penitus introspiciemus: Sed ita & non aliter patet aditus ad illam Dei consuetudinem, si prius in hac mortali vita, eius doctrinæ elementa inchoauerimus, quam nobis tradidit, in qua nobis quàm multa proponit incomprehensibilia? quæ tamen in hac nostra imbecillitate vult considerari. Quæ angelorum aut hominum sapientia perspicit, quale sit fœdus, ut ita dicam, & qualis coniunctio naturæ diuinæ & humanæ in Mediatore? Et tamen de hac tanta re nobis sæpissimè concionatur vox diuina. Imò in summis nostris doloribus vult nos cogitatione huius fœderis præcipuè erigi. Tota hæc natura humana funditus periisset, nisi massam nostri generis filius Dei sibi copulasset, in qua nos miseris, quasi de humeris suis pendentes gestat & seruat. Ideo non extingueris, in eo non deletur totum genus humanum, quia filius Dei massam illam sibi adiunxit. Norunt piæ men-

EPISTOLA

tes, hanc veram & summam esse consolationem. Et causas multas illius mirandi fœderis cogitant, etiam si neq; causas omnes consilij diuini, neq; modum comprehendunt, quo facta est hæc miranda copulatio.

Quamquam igitur nec animæ naturam introspicimus, nec mirandas eius actiones, formationem imaginum in cogitatione, ratiocinationes, memoriam, recordationes, electiones, impulsionem cordis, quæ fiunt à cogitationibus, penitus in hac vita intelligimus, tamen incoanda est hæc doctrina. Et incoatio ad intelligendam Ecclesiæ doctrinam, & ad vitæ gubernationem necessaria est, ut postea sæpè in toto libro ostendemus. Ac multa discuntur vitæ necessaria, etiamsi ars tota, quam in fabricatione Deus adhibuit, peruestigari non potest. Erit alia Academia in cœlesti consuetudine, ubi hæc sapientia in omni æternitate discenda erit. Nunc tamen incoatio necessaria est.

Nec ulla res est, in hoc toto mundi opificio, in qua tam multa de Deo illustria testimonia, & tam perspicuæ commonefactiones nobis propositæ sint, sicut in anima hominis. In hac numeri, noticia ordinis, ratiocinatio, æternum & immotum discrimen honestorum & turpium, ostendunt hanc naturam rerum non casu ex Democriti Atomis confluisse, sed ab æterna mente architectatrice conditam esse. Docet igitur anima hominis, esse Deum conditorem rerum,

DEDICATORIA.

rèrum, & esse substantiam intelligentem. Et docet qualis sit, videlicet qualis est in nobis lex immota, & testatur iustum ac vindicem esse, quia sanxit ordinem in nobis, qui extingui non potest, ut scivi & horrendi cruciatus in corde comitentur scelera. Tam multiplex sapientia lucet in animæ consideratione, quæ quidem fit illustrior, cum potentiarum ordinem & actiones attentius aspiciamus. Sed de utilitatibus sæpe in libro dicitur, quanquam nulla tanta est eloquentia cuiusquam, quæ magnitudinem utilitatum satis exponere possit, quas affert non dico perfecta animæ cognitio, sed hæc incoatio, quæ procul eam aspicit.

Recito autem doctrinam in Academijs usitatam, & confero Ecclesiæ sententias, non gigno paradoxa aut monstrosas opiniones, nec ita fremitu Balthici littoris, quanquam horribili, tremefactus & consternatus sum, ut turpe esse ducam, circumspicere, quæ sint receptæ a sanioribus sententiæ, & considerare, qualis sit naturæ peruersitas in ijs, qui vel ambitione vel malicia corrumpunt rectè tradita, & fingunt nouas & monstrosas opiniones, & verècundè sequi consensum saniorum. Hunc verò ita sequi studeo, ut etiam velim honestos & doctos viros ubiq; censores & emendatores esse omnium meorum scriptorum, præcipuè verò tuum patrem
 et IOACHIMVM CAMERARIVM,
 Quale fuerit opinionum chaos ante annos triginta, cum

EPISTOLA

ta, cum primum lerna Monachorum, ut ita dicam, purgata est, multi norunt. In tanta varietate voluisse me querere simplices & rectas sententias, optima conscientia affirmo, nec tamen mirum est, me ut alios, in tanta caligine alicubi lapsos esse, præsertim cum velut in incendio oppidi alicuius diuersis locis simul plura ædificia inflammantur, de multis rebus maximis & grauissimis controuersie simul motæ sunt. Et verissimum est, quod sapiens Poeta dixit:

Θυδεις ἀνδρῶν πρὸς ἅπαντα σοφός.

Vult auem Deus in Ecclesia iudicia esse, quare nunquam Ecclesiarum nostrarum iudicia defugi, ac ne viuere quidem velim Timonico more, seuinctus ab eruditis & Deum timentibus. Quare semper affirmari, me sententias eruditorum libenter auditurum & secuturum esse, atq; utinam cum pluribus sæpe de doctrina colloqui possem.

Memini quendam qui se dicebat Stoicum esse velle, idq; tantum Ἐλευθέριος de se prædicabat, ut ostenderet se philosophiam profiteri meæ contrariam, ideoq; sua quædam, non paradoxa tantum, sed etiam absurda dicta, sibi valde placens in aula quoque spargebat, qui etsi natura fatuus erat καὶ μωρός καὶ ὄλιγος, tamen aliquantisper excitauit, ut Græci dicunt, καὶ ἰσορροπίας ἰσχυρῶς satis turbulentum. Sæpe autem iam comperi, verum esse vetus illud dictum, quod ab Æschylo citatur:

DEDICATORIA.

Ἡ δὲ μωρία.

Μάρις ἀδελφῆ τῆς Πονηρίας ἔφυ.

Propter tales censores non iudicavi deserendos esse hos labores, quod existimabam discentibus honestas artes prodesse.

Vt autem de hoc libello dicam, existimo ad Academicarum consuetudinem, rectè constitutam esse formam huius operis, & plerâq; rectè tradita esse non dubito. Intexui autem de præcipuis membris humani corporis descriptiones qualescunq;. Nam discerni potentiæ animæ non possent quidem, nisi earum domicilia seu machinæ in corpore hominis aliquo modo ostendantur. Quanta est enim insulfitas, si quis dicat de motu locali, nec discernat Nervos à Venis & arterijs? Deniq; cum in tota vita ad valetudinem tuendam, & ad multas actiones in corpore & in moribus iudicandas, utile sit humani corporis fabricationem aliquo modo nosse, hæc initia statim primæ ætati, præsertim in his physicis elementis proponenda esse, etiam alij scriptores ante me iudicaverunt. Etsi igitur doctrina Anatomica in his libellis integra comprehendendi non potest, nec subito adolescentia exilissimarum partium descriptionibus oneranda est, tamen præcipuas partes, & quidem grandiores omnibus hominibus notas esse valde prodest. Secutus sum autem scriptores optimos, Galenum, Vesalium, & Leonardum Fuchsum, & adhibui amicos interdum Iacobum Milichium, &

EPISTOLA

Peucorum generum meum. Sed quia nec vacua animo huic vno operi intentus fui, & peregrinationes nostræ sæpè hanc telam, quam contexere malebam, interruperunt, alicubi desiderari diligentia poterit. Oro igitur eos, qui alijs hæc initia enarrabunt, ut errata candidè emendent, præsertim cum extent iam picturæ Vesalij, & luculentæ descriptiones, de quibus sic inquit Paulus Eberus:

Quantum nocte alias stellas cum lumine fratris
Orbem compleuit, vincere Luna solet.
Vesalij tantum reliquis liber anteit vnus,
Corpora qui qua sint condita ab arte, docent.

Quanquam autem patris tui Hieronyme, iudicio permitto, an hunc meum librum, aut alios tibi proponi velit, tamen de re ipsa scio iudicium eius cum meo congruere. Scit verissimum esse, quod scripsit sapiens historicus Thucydides, κατ' ἄλλοσιν ἐπινοεῖν ἢ ἀναγκαστοτάτοις παρὰ θεοῦ, hoc est, discenda esse maximè necessaria, ut in tota vita præcipua est sapientia necessaria facere: ita & in studijs prima sit cura, ut necessaria discantur. Ac verè statuit pater tuus, necessariam esse homini cognitionem doctrinæ, quam Deus illustribus testimonijs Ecclesiæ tradidit. Et ad hanc iudicat has descriptiones potentiarum animæ, præparationem quandam esse. Affert hæc doctrina lucem & legibus, quibus mores hominum regendi sunt. Ostendit etiam, quæ par-

tes.

DEDICATORIA.

tes quomodo frenari possint. Non sunt igitur hæc
 in vita aut doctrinis $\pi\alpha\rho\theta\rho\rho\gamma\alpha\ \alpha\iota\delta\delta\alpha\ \pi\rho\delta\ \epsilon\rho\gamma\alpha\ \nu\epsilon\theta\eta$
 $\pi\rho\delta\ \delta\delta\epsilon$ ad intelligendam Ecclesiæ doctrinam, &
 ad disciplinam, ac morum gubernationem. Disces
 igitur Hieronymus, de iudicio patris tui, viri sapi-
 entis & eruditi, tales aliquas descriptiones partium
 hominis. Ac non modò in his studijs, sed etiam in
 cæteris actionibus intueri patris exempla, Ut enim
 in mechanicis artibus nemo sit artifex, nisi exempla
 sui generis assiduè aspiciens, imitari ea conetur: ita
 in formando iudicio de doctrinis & vitæ regendæ
 consilijs omnino multum prodest, eligere certa &
 probata exempla, quæ sequi & effingere velis.
 Tibi verò Deus domestica exempla digna laude
 proposuit: patrem & patruum, quorum tibi præcipuè
 similitudo expetenda est. Oro autem filium Dei,
 Dominum nostrum Iesum Christum, crucifixum pro
 nobis & resuscitatum, qui verè est custos Ecclesiæ
 suæ, & dixit: Nemo rapiet oves meas ex manibus
 meis, ut te, & totam Ecclesiam vestram domesti-
 cam protegat & gubernet. Bene vale, *VVi-*
tebergæ, Calend. Nouemb.
 Anni 1552.

IOHANNIS STI-
GELII ELEGIA DE UTI-
litate doctrine de Fabricatione hu-
mani corporis .

ANnuā designat redeuntes meta calendās,
Et noua sperato lux abit orta die.
Sol toties pallens, bis dena per astra relapsus,
Luciflūum renouat pulcher ab axe iubar.
Quis putet? Hunc etiam vini transēgimus annum,
Vndiq̄, dum seua nos petiere mma.
Et velut ingenti scrutans in flumine victum,
Excutit illapsas tergo mergus aquas:
Sic etiam solo mordaces pectora casus,
Turba Deo fidens ferre coacta, tulit.
Quis tamen hanc texit? quis vires addidit agræ?
Omnia qui forti sub pede Christus habet.
Ille gerit sceptrum, duro inseparabile ferro, // sup̄ //
Quod vis inuidiæ frangere nulla potest.
Hoc semel exigua leuiter cum concitat apra, ũ //
Ad nutum Domini terra polusq̄ tremunt.
Ille premit furias, & bella exanguia reddit,
Et sibi fidentes hic & ubiq̄, tegit.
Huic igitur dicas præconia grata iuuentus,
Quæ sacra Pegasei flumina fontis amas.
Huic ardente tuæ vigilent sudore Camænae,
Huic studium ingenij seruiat omne tui.

Ergo

Ergo homines quando causas, finesq; probandos
Scrutati ex hominum conditione sumus.
Iam vocat ad pulcros nos fabrica corporis artus,
Quæ mira autorem monstrat in arte Deum.
Nam velut æquali dispensaris fœdere mundum,
Non aliquod temerè condidit autor opus:
Corporis humani positas sic ordine partes,
Iusticiæ voluit signa referre suæ.
Alta Dei sedes spacioli machina cœli,
Præsentis seriem numinis intus habet.
Aureus in medio Sol astra sequentia ducens,
Prolifica rerum semina luce, fouet.
Ima sed errantum mater fœcunda vaporum,
Subiecto tellus aëre fulta iacet.
Inde niues abeunt, & ros, & ventus, & imber,
Ut reditu foueam cuncta iuuentq; suo.
Omnia mens intus latè diuina gubernat,
Et sapiens cura firmat, & arte iuuat:
Sic etiam humano diuersa in corpore membra,
Vnanimi struxit fœdere iuncta Deus.
Nam qui in extremas à puncto corporis oras quæ
Effigiem cœli circulus actus habet.
Totius arx cerebrum est, rorante salubre vapore,
Motibus & teneris sensibus vnde via est.
Cor tenet in medio vitalis regna caloris,
Et cerebro officium dulce iuuante facit.
Inde abiens tenero exhalans è sanguine flamma,
Singula viuifico membra calore mouet.

Quæ

Quæ simul ac cerebri radios transfudit in arcem
Lucida cœlesti redditur aura nota.
Hæc agitat vigiles cerebri per nubila sensus,
Acribus & nervis percita membra mouet.
At similis terræ, densis creberrima fumis,
Abdita sub riguo ventre culma tacet:
Huius opus, molles iecoris per viscera succos
Fundere, & assiduo membra fouere cibo.
Cætera quid memorem? vigiles sub fronte ministri,
Excubias oculi, limen ad arcis agunt.
Libera compositum defendunt brachia corpus,
Congruit & varijs artibus apta manus.
Hæc mens prospiciens, mentisq; ministra voluntas,
Omnia consilium quo moderetur, habent.
Heu miseros mundum quicumq; coisse putarunt,
Materiæ ex atomis triste fluentis opus.
Ite procul casus, dubiæq; abscedite sortes,
Præsentem hæc monstrat dulcis imago Deum.
Condidit æterno qui prouidus omnia verbo,
Prouidus hic memori condita mente regit.
Ille malis tribuit pœnas, & præmia iustis,
Et rerum certas ordinat ipse vices.
Quid quod ad arcendos facit hæc speculatio morbos,
Qui benè se nouit, sanior esse potest.
Corporis ignari, mortem inter prandia cœnant,
Crapulaq; est homines quæ vetat esse senes.
Hoc situs, hoc ordo, præclaraq; munia monstrant,
Iuncta quibus toto corpore membra rades.

Nam

Nam quia ventriculi calor absorbetur, adfluit
 Sanguinis haud multum gignit alentis epar.
 Cor quoq; defectu iecoris marcere necesse est,
 Integra nec cerebro vis superesse potest.
 Inde fit, ut multos onerans incuria perdat,
 Et gula plus noxæ quàm celer ensis habet.
 Conuenit & vitæ, moresq; illustrat, & æstus
 Pectoris enormi non sinit ire via.
 Hinc monitus, strictum Pelides retrahit ensen,
 In clades temerè cum Catilina ruat.
 Spontè faces animi generosas obruit Ajax,
 Inuidiæ pectus triste dolore grauens.
 Inde obtusa malis temerè mens moribus errat,
 Tristis & accelerat fata suprema furor.
 At qui sentinam nouit sub corde malorum,
 Et rapidum vigili pectore frenat equum:
 Integer & compos generosæ mentis Vlysses,
 Omne animi rectis moribus ornat opus.
 Qui videt alterno defungi membra labore,
 Dum peragant certis mutua iussa locis.
 Nec vacat officijs, nec vitam moribus ornat,
 Turpiter ille hominis nomen inane gerit.
 Corporis ergo tui, quæ sit structura iuuentus
 Discere, non minimum noueris esse decus.
 Huic studio posthac operam tribuemus & horas
 Dum licet, & Musas umbra Salæa fouet.
 Interea quatiat dirum Bellona flagellum,
 Huic quoq; diuina stat sua meta manu.

Tu modo funde preces, & laxos contrahere mores,
In media poteris turbine pace frui.
Christe tua pariter, pariter virtute parentis,
Omnipotens, viuo nomine Christe Deus,
Mitis ades miseris, duro succurre labori,
Et dubiæ præsens dirige navis iter.
Funestis odijs feruentia pectora Regum
Flecte, salutaris fac bona pacis ament.
Atq; tui splendens alas extende fauoris,
Vi bona te mentes vera probante colant.
Dum loquor exaudit, quem terra atq; astra verentur,
Prospera iam cœptis aura secundat iter.

FINIS.

LIBER

LIBER DE^I ANIMA.

*Quid continet hac pars Philo-
sophia, cui titulus est de
Anima?*

 VT DE AENEAS INVEN-
te seriem Romanae historiae in Chy-
peo sculptam Virgilius inquit: Mi-
ratur, rerumq; ignarus imagine
gaudet: Ita nos, etsi nec humanae
animae substantiam oculis cernimus, nec mirandas
actiones penitus intelligimus, tamen imagine late-
mur. Etsi enim procul & per caliginem haec mi-
randa Dei opera aspicimus, tamen haec quantula-
cunq; cogitatio non est fallax umbra, sed verè osten-
dit, & esse humanas animas, & testimonium eas de
Deo certissimum esse. Nam cum numerorum
ordinem, & septum illud aeternum discernens ho-
nesta & turpia, & volucres in cogitatione motus,
& memoriae capacitatem penè immensam conside-
ramus, conuincimur, vt fateri cogamur, hanc natu-
ram non extitisse casu, sed mentem aliquam archite-
ctatricem ac opificem esse, quae in hac utcunq; su-
am similitudinem expressit, sicut & antiquitas
dixit: Exemplumq; Dei quisque est in imagine
B parua.

DE ANIMA.

^Zparua. Et inter Sybillinos versus hic recitatur:
 Εἰκὼν ἐστὶ ἀνδρῶν πῶς ἐμὴ λόγον ὄρθου ἔχου-
 σα.

Ac proposuit nobis conditor hoc opus, ut, quantum fieri potest, aspiciamus, & ipsius in nobis vestigia contemplemur. Non igitur hæc doctrina negligenda est. Et pars illa, quæ recitat organa & qualitates, alterationes, effectiones, & lesiones organorum, minus est obscura, & amplissimam doctrinam Physicam continet. Hic enim exempla cernuntur regularum, quæ supra de qualitatibus & earum effectionibus tradita sunt. Estq; ad regendam ac tuendam valetudinem hæc pars magnopere necessaria.

Deinde consideratio perpetuarum in mente noticiarum, ut numerorum, & earum quæ vocantur νομαὶ ἐπινοίας, lumen est sapientiæ, discernentis certas & incertas noticias, & fons demonstrationum in omnibus artibus.

Præterea causæ virtutum, & discrimina virtutum & vitiorum, sine hac doctrina conspici nequaquam possunt. Itaq; cum cæteræ artes multum sumunt ab hac doctrina, tum verò tota Philosophia moralis velut ex hac scaturigine manat. Vera est igitur laus huius doctrinæ apud Aristotelem, qui

DE ANIMA.

3

in præfatione Libri de Anima inquit: Δοκῆ δὲ πρὸς ἀλήθειαν ἅπασαν ἢ γνώσις αὐτῆς μέγαν λα σὺμβάλλει. Nec verò dubium est, plurimas utilitates esse huius doctrinæ in tota vita, & in omnibus artibus.

Quàm verò dulcis & iucunda sit hæc cognitio mediocribus naturis, inter discendum omnes experimur. Talis est hominum natura, ut aspectio rerum pulchrarum per sese delectet, ut iuuat intueri formas humanorum corporum, quorum recta est symmetria, & bonus color, iuuat intueri stellas, flores, herbas, gemmas, ædificia arte extructa, picturas, & alia concinna opera. Cur igitur non sit voluptati, mirandas actiones in homine, & ordinem in singulis partibus considerare, præsertim cum & hæc consideratio vitæ utilissima sit, in tuenda valetudine, in gubernandis moribus, & in artibus, & multis alijs negocijs indicandis? & auget voluptatem utilitas.

Præterea in Ecclesia nequaquam carere hæc doctrina possumus. Quare & Gregorius Nissenus Basilij frater librum de Anima scripsit, qui adhuc extat, in quo nostro more potentias discernit, & earum officia distribuit: quia ita iudicauit, multas materias in Ecclesia non habere lucem, sine hac qualicunq; distinctione potentiarum animæ.

B 2

Necesse

Neceſſe eſt omnibus in conſpectu eſſe diſcri-
 men Legis & Euangelij. Hic ſi quis rectè didicit
 hanc puerilem doctrinam, ſcit Legem noticiã eſſe
 nobiſcum naſcentes, ſicut aliarum artium princi-
 pia & demonſtrationes. Sed Euangelium diſimili-
 mam vocem eſſe, ac nequaquam nobiſcum naſci, ſed
 ſingulari reuelatione à Deo illuſtribus testimonijs
 patefactam eſſe. Poſtea ruruſus diſcerni neceſſe
 eſt noticiã & appetitiones. Sunt in mente noticiã
 verã, rectã, æternã & immotã, & tamen appeti-
 tiones contrariã ſunt. Quare Paulus inquit, homi-
 nes veritatem Dei, id eſt, veras noticiã diuinitus
 nobiſ inſitas, in iniuſticia captiuas detinere. De ta-
 libus ſententijs ne populus quidem doceri poteſt, niſi
 hinc ſumantur potentiarum diſtinctiones.

Cùm de labe originis dicitur, neceſſe eſt reci-
 tari, quæ ſint in ſingulis potentijs vulnera, & quæ
 bona ſint reliqua in hac miſera natura. Manent
 utcuq; noticiã Legis, quia Deus vult ſe agnoſci,
 vult peccatum intelligi & accuſari, vult etiam re-
 gi diſciplinam. Manet igitur & libertas volunta-
 tis in regenda locomotiuã, quæ eſt velut miniſtra
 diſciplinæ. Hæc doctrina adeo neceſſaria eſt, ut
 nulla unquam ætas ea carere potuerit. Nec dubium
 eſt, primum parentem ſuis natis copioſè eam tradi-
 diſſe in enarratione dicti: Sub te erit appetitus. Et
 paſſim intexuerunt eam Poëtæ ſuis ſcriptis, ut ma-
 niſeſtum

nifestum est, Homerum, cum pingit à Pallade retrahi Achillem stringentem gladium, distinguere appetitionem, & rationem, quæ cohercet locomotiuam. Et Hesiodi Prometheus ratio est: Epimetheus stolidus frater, sensus & potentia appetens: Obiectum verò blandiens Pandora. Nec Bellerophontes Pegasus regere potuit, donec Pallas aureum frenum equo iniecit, id est, donec consilio vehementes animi motus rexit.

Sunt & alia multæ materiæ in Ecclesia, in quibus enarrandis adiuuamur his distinctionibus potentiarum animæ, ut cum dicimus de imagine Dei in homine, cum vocabula enarramus, quibus doctrina cœlestis discernit Filium & Spiritum sanctum. Vetustas Græca & Latina scripsit, Filium Dei dici λόγος, quia cogitatione nascitur, cum æternus Pater se intuens gignit imaginem suam. Cogitatione enim formari imaginem in nobis quoque scimus. Et cum nostris vocabulis Deus vititur, significare hoc voluit, nasci Filium cogitatione.

Præterea spiritus vitales in homine nascuntur in corde, & verè sunt flammæ, quæ in omnium adfectuum incendijs, in leticia, dolore, amore, odio, irâ, & alijs sparguntur. Et cum motibus voluntatis non simulatis hæ flammæ in corde congruunt. Ex hac umbra utcumq; cogitamus de nomine Spiritus sancti, & discimus ei hanc appellationem in diuinis literis tribui, quia sit agitator & quasi flamma

à voluntate Patris & Filij procedens, quia diuinitas immensa bonitate nos sibi copulat, & nos læticia complet, sicut effundit mater vitales spiritus osculans infantem filiam aut filium. Hæc vocabulorum interpretatio sobriè & piè considerata, de multis magnis rebus studiosos admonet.

Vilis est hæc consideratio intuentibus hominum naturam, cur in homine res dissimilimæ copulata sint? Mens, cuius naturam dicimus esse incorpoream, & semper victuram & capacem diuinæ lucis, sapientiæ & adflatus diuini. Et pars corporea, & quidem culina, coquens cibos, & hoc mortale corpus nutriens. Hæc miranda societas rerum dissimilimarum non casu extitit. nec temerè condita est. Itaq; semper omnes non stolidi hanc coniunctionem valde admirati sunt. Nec quisquam sanus homo unquam iudicauit, hanc copulationem dissimilium rerum temerè fieri posse, præsertim cum in mente sint similes in omnibus noticiæ perpetuæ & immotæ, numerorum & legum, vitæ & aliæ. Necessè est igitur fateri, huius nostræ naturæ, cuius partem interire videmus, aliam esse architectatricem sempiternam, & immensam, quæ ut agnosceretur, & quasi conspiceretur, in homines imaginem suam transfudit.

Ac nobis in Ecclesia proposita est commonefactio, Ideo menti adiunctam esse culinam, cuius ta-

men nullus in æternitate usus erit, quia Deus hunc ordinem sanxit, ut initia æternæ vitæ, sapientiæ & iustitiæ perpetuæ in hac mortali vita accendantur. Non fulgebit sapientiæ & iustitiæ Dei in illis, qui non inchoant eam in hac mortali vita. Ideo vox doctrinæ sonat in genere humano, & gubernatio instituta est, & multis vinculis munita. Necessaria sunt igitur doctrinæ studia & disciplina. De his tantis rebus admonet nos aspectio humanæ naturæ, nec ulla tanta est vilius Angeli aut hominis sapientiæ, quæ utilitates omnes huius considerationis enumerare possit. Sed has paucas in hoc vestibulo recitavi, ut sciatis hanc doctrinam non negligendam esse, & vos ipsos aspiciatis, & hanc aspectionem cogitetis commonefactionem esse de Deo, & de multis virtutibus.

Quid est Anima?

Hæc q̄sio explicatur ad paginam 21 ubi! Sunt autem in ea dicitur prin. citales gubernones:

Etsi non uno modo loquuntur Philosophi de Anima in Brutis, tamen de re ipsa non dissentiunt, & monstrant aliquid ortum ex materia, vel proprietatem materiæ, quod nominant Animam, videlicet: Animam bouis dicunt esse aut spiritum vitalem, aut æt̄ip seu temperamentum vniuersi corporis. Cum hac declaratione congruit dictum Mosi, qui ait, Animam carnis in sanguine esse. Significat autem Anima Ebraicis Vitam. Hanc

PRIMA quæstio de Anima in Brutis:

*Leuit.
17.
Deut.
12*

cum dicit in sanguine esse, vult sanguinem vehiculum esse vite, & indicat, Spiritus vitales illam ipsam rem esse, quæ ciet corpora, quam nominamus Animam.

Cum hoc modo monstratur materia, ut Spiritus vitalis, aut materiae proprietates, ut temperamentum, quid dicatur utcumq; intelligi potest. Ut enim in lychno flammam intelligimus, quæ rapit alimentum ex cera & filo: sic in corporibus Animantium intelligere spiritum vitalem possumus, qui est tenuissima flamma, genita ex sanguine virtute cordis, volitans per totam corporis machinam, & largiens corpori viuificam calorem, & vim ciendi motus & actiones. Hæc utcumq; intelligi possunt. Et quamquam hic etiam interrogari potest, Quare spiritus vitalis accendantur vita & motus, & non alia materia, sanguine aut carne, cum tamen & hic vitalis Spiritus sit materia & halitus ex elementis ortus? Responderi potest, quia tale est naturæ opificium. Ut non est quærenda causa vltior, quare Cælum, Sol, Luna sic moueantur. Sed talem videmus esse naturam, nec causas vltiores quæramus.

Postquam autem de Anima in Brutis utcumq; constituta est sententia, deinde quæsitum est, quid sit anima hominis. Hic verò ingeniosi homines multa disputarunt. Nam si dicerent tantum esse vitalem

SECUNDA
Quæstio 2.
Quid sit Anima
Hominis.

De hac itaq; imo disquisit rationes de
similibus ex immortali sapientia sicut
Iesophia. Ideo desinit enim h. de anima
Ecclie. Anq; in eo dissimilans huius dispu.
rationis qstio in qstione de Aia hois.

lem spiritum, aut temperamentum, unde sunt intellectio, ratiocinatio, memoria, electio? Hæ actiones non videntur esse materiæ elementaris. Deinde si anima hominis superstes est extincto corpore, non erit spiritus vitalis aut temperamentum. Cùm igitur discrimen esse inter animas brutorum & hominum, fatendum esset, magna diuersitas opinionum semper fuit, quæ res sit anima hominis.

Etsi autem alij aliter locuti sunt, tamen plurimorum sententiæ eatenus congruunt, quod senserunt animas humanas, aut esse spiritus vitales ac animales, aut Crasin. Nam qui dixerunt harmoniam esse, senserunt esse $\kappa\omicron\gamma\acute{\alpha}\sigma\mu$. Stoici & alij, qui dixerunt halitus, aut igneas esse, flammæ intellexerunt, quæ sunt spiritus vitales. Congruit etiam cum his sententijs dictum Hippocratis, qui ait: Anima hominis semper gignitur, id est, seu calor naturalis, seu spiritus in sanguine. Itaq; addit: Cùm hæc anima inflammatur, pereunt & corpus & anima. Nam cum calor aut spiritus non seruant iustam dispositionem, extinguuntur animantia. In nihil vultu seruuat affir. In nullo, sed in vno.

Verecundissimè omnium Galenus loquitur, qui de anima Nutritiua & sensitiua non dubitat adfirmare, esse eas aut spiritus naturales & vitales, aut crasin. Sed de rationali dicit, se non adfirmare, an $\lambda\omicron\gamma\iota\sigma\iota\kappa\omicron\sigma$ sit alia natura incorporea & separabilis, an verò sit natura corporea. Sed spiritum anima-

Caloris & Cordis. Nam Crasin. Naturæ
Sensitiuæ est Epur. Crasin. d. sanguinis
est Cor.

*Im aut esse illam ipsam Animam rationalem, aut proximum eius organon. Verba eius hæc sunt in se-
 ptimo libro de placitis Hippocratis & Platonis.*
 Εἰ δὲ καὶ πρὸ ψυχῆς οὐσίας ἀποφύνασθαι καὶ
 δύοῖν δάτορον ἀναγκαῖον εἶπεν, ἢ τοῦτο εἶναι
 τὸ διορ αὐγεστές τε καὶ αἰδορῶδες σῶμα λεκ-
 τέον αὐτῶν, ἢ αὐτῶν μὲν ἀσώματος ὑπάρ-
 χου οὐσίας, ὄχημα δὲ τὸ πρῶτον αὐτῆς εἶναι
 τοῦτο τὸ σῶμα. *id est, Sin autem & de Anima
 substantia aliquid pronuntiandum est, duorum alte-
 rum dici necesse est, aut esse eam velut substantiam
 lucidam & corpus æthereum, aut ipsam quidem
 incorpoream esse. Sed tamen hoc corpus, id est, spi-
 ritum animale, vehiculum esse. Et ut Galeni ver-
 ba magis perspicua fiant, distributionem Platonis
 hic statim initio recitabo, præsertim cum & Aristo-
 telica in secundo de generatione Animalium cum
 ea congruat.*

*Plato inquit, Naturam hominis esse quiddam
 monstri simile, & quidem Scillæ in Siculo mari,
 cuius species suprema similis est virgini, pectus leo-
 ni, ima pars latantium canum. Et sic loquuntur
 aliqui, Platonem tres Animas in homine ponere. In-
 fima est ἐπιθυμητικὴ, cuius sedem esse Epar inquit,
 vorax, & ad libidines prona, canum similis. Hæc
 complectitur facultatem Nutritivam & generati-
 vam.*

*Altera media Leonina vocatur θυμητικὴ, cuius
 sedes*

sedes est Cor, cui attribuit virtutem vitalem & adfectus, laticiam, spem, tristitiam, metum, iram, odium, misericordiam, & cognatos adfectus. Et de his duobus gradibus Galenus adfirmat, has animas esse ipsa temperamenta Epatis & Cordis. Sic enim inquit: ἰδὲ αἶχθη γὰρ ἐμπροθερ ἡ θυμική ψυχὴ, κρᾶσις οὖσα τῷ σώματι Θ, ἢ μὲν ὄσω τῆς καρδίας κρᾶσις, τὸ θυμοειδὲς ὅστι τῆς ψυχῆς, ἢ δὲ τῷ ἥπατι Θ τὸ ἐπίθυμικόν.

Tertia Anima est ἡγεμονικὴ seu λογιστικὴ, quam ait esse in capite, & eius officia esse, intellectum, memoriam, ratiocinationem, iudicium, & supereditare vim sensibus, & regere voluntarios motus. Hic vero dubitat, An hæc anima sit ipse Spiritus animalis, seu temperamentum, an verò accedat natura incorporea.

Eodem modo Aristoteles in Secundo de generatione Animalium, numerat tres potentias. Ipse enim usus est nomine δυνάμεως. Et infimam δυνάμιν nominat θρεπτικὴν, alteram αἰσθητικὴν. Eas dicit non aliunde accedere, sed nasci in corporibus, & prius animam vegetatiuam esse in foetu, quam sentientem. De tertia vero addit: Mens sola extrinsecus accedit, eaq̄ sola diuina est, nihil enim cum eius actione communicat actio corporalis. Δεῖτε δὲ τὸν ἰδὺ μόνον θρεῖν ἐπασσῖναι καὶ θεῖον εἶναι μόνον, οὐδὲ γὰρ αὐτῷ τῆς ζωογενεῖς κοινωνεῖ σωματικὴ ζῆργεια.

*A*dhuc mediocriter congruunt dicta Philosophica de Anima Vegetatiua & sensitua. Ac de his duabus facultatibus etiam in Ecclesia verè dici videtur, esse eas vel temperamta, vel δυνάμεις, propagatas ex natura corporea, videlicet ex natura seminum. Vt enim in plantis propagatur anima, seu vis seminalis cum semine, & bouis anima oritur ex vi seminis: sic de Anima Vegetatiua & Sensitiua in homine dici potest. Homo enim non generat imperfectius, quam plantæ aut boues.

Mouetur hoc argumento & Occam scriptor Anglicus, vt dicat in homine esse duas distinctas animas, Rationalem & sentientem, quia manifestum est, animæ sentientis nullas esse actiones, nisi organicas. Quare consentaneum est, oriri eam à semine, & esse vel temperamentum, vel δυνάμιν in corpore. Addit & hoc argumentum: Contrarij sunt appetitus, rationalis & sensualis: Videntur igitur & substantiæ distinctæ esse, quia in vna & eadem, ac indiuisibili natura pugnantes appetitiones collocare, videtur absurdum.

Item, Naturalissimum esse viuentibus gignere aliud simile. Gignit igitur & homo hominem, saltem secundum vitam sentientem, si non secundum animam rationalem. Et has animas vegetatiuam & sentientem esse ex traduce, id est, ex natura seminis, fatendum est.

Nunc

DE ANIMA.

13

Nunc recito Aristotelis definitionem, quæ non est obscura, ijs qui Aristotelis sermonem intelligunt. Sed noua & peregrina videtur ignorantibus Aristotelicum sermonem.

Definitio Aristotelis.

Anima est Endelechia prima corporis Physi-
ei, organici, potentia vitam habentis.

Declaratio.

Vnde hæc noua appellatio est Endelechia? An præstigias offundit Aristoteles hominibus hæc noua voce, ut multi existimauerunt?

Respondeo. Hic primum necesse est redire ad Physicam Aristotelis. Aristoteles partitur vniuersaliter substantias corporeas in materiam & formam. Nec intelligit formam hoc modo, ut multi somniant, aliam materiam, vel aliud corpus in materia vel corpore crassiore, sed ipsam rei exedificationem, ut ita dicam. Ut cum Leonem aut bouem monstrat, dicit partem esse corpus seu materiam, aliud quiddam esse formam, videlicet vitam seu agitationem substantialem leonis, aut bouis, qua iam leo est talis, aut qua bos est talis. Nec vult illam agitationem substantialem leonis aliam materiam esse: Sed cogitat talem esse naturam, ut aliud sit materia & aliud agitationis. Quare & accidentalem motum nominat Endelechiam, ut cum Nauim curren-

Errantem video, aliud esse cogito materiam nauis, aliud motum, nec fingo motum esse aliam materiam. Sic & de vita loquitur, quam ipse primam & substantialem agitationem intelligit & nominat. Hæc Aristotelica, si quis perspicit, etiam hic intelliget, quo consilio Animam dicat esse Endeletichiam, id est, agitationem seu actum, ut veteres uerterunt.

Vidit Aristoteles alios loquentes de Anima, querere materiam, ut plurimi dixerunt esse spiritum vitalem. Ipse cogitat id corpus materiam esse. Potest autem rursus queri, cur hæc materia, scilicet spiritus vitalis uiuit? Sanguis unde oritur spiritus, non uiuit? Ergo aliud quiddam est materia, aliud illa rei agitatio. Nec ulterius querendum est, quid sit hæc agitatio, sed talis est natura. Nec vita, nec motus esset, nisi talis esset agitatio. Ut si queras de uisione, aliud est materia, uidelicet humor crystallinus, & spiritus illabens in Neruo optico: aliud ipsa visio, quæ non est alia materia. Itaque in definitione Animæ & cautior est ceteris, & propius respondet: Sive spiritus vitalis, sive temperamentum, sive harmonia sit immediata causa uitæ. Hanc immediatam sedem ipse relinquit, & dicit, Animam esse hanc ipsam agitationem, quæ iam Leo est talis. seu qua Bos est talis. seu qua Homo est talis.

Hanc

Hanc esse Aristotelis sententiam nihil dubium est. Recentiores eius interpretes querunt quasi aliud corpusculum in corpore animantis, quod nomen Animam, & cogitant Aristotelem Animam collocare in corpore, sicut gubernator est in navi, cum ipse comparet Endelechiam visioni.

De vocabuli ἐνδελεχίας origine & significatione.

Vocabuli interpretatio addit aliquid lucis & huic definitioni, & alijs multis disputationibus. Vt non dubium est, quin λευκόν significet album, ita nequaquam dubium est, quin ἐνδελεχίαι significet continuum, & ἐνδελεχία continuitatem. Cumq; ubiq; obuia sint exempla, non addam testimonia, tantum meminerint iuniores veterem Versum: κοιλαιῆς πέτρας ἕως ὕδατος ἐνδελεχείῃ. Sumit igitur Aristoteles vocabulum à populo, & prius eo usus est in tertio libro Physicorum, in definitione Motus, ubi ut significaret progressionem ad formam, hanc vocem usurpauit, qua significatur continua illa successio partium. Motus est Endelechiam in subiecto, quod ad aliquam formam tendit, id est, agitatio qua acquiritur forma. Vt cum aqua calefit, aqua subiectum est, & agitatio continua in aqua, est iter ad aliam formam. Ideo & Themistius verba illa declarans, ait, Endelechiam esse motionem ad formam.

Ac Boëtius, qui Aristotelis Philosophiam rectè intellexit, vocabulum Endelechiae interpretatur Actum, non intelligens acta, vel res effectas, sed ut latini veteres Actum pro agitatione dicebant, iuxta illud: Militem oportet in actu mori, id est, agentem & praeliantem. Et Quintilianus inquit: Studia sapientiae non iam in Actu suo, atq; in hac fori luce versantur, sed in porticus recesserunt. Quare & Cicero considerans & originem vocabuli, & Aristotelis consilium, vertit Endelechiam continuatam motionem, id est, assiduam agitationem. Quia Graecis sciebat ἐνδελεία esse idem, quod continuum, & Aristotelem videbat loqui de motu, seu de agitatione. Norat enim Cicero, & antea apud Aristotelem in definitione Motus poni vocem Endelechiae. Sciebat & promiscuè in eo ipso loco Aristotelem uti vocabulis Endelechiae et Energiae, & expressè dicere Motum esse ἐνέργεια, id est, efficacem, non ociosam formam. Et in nono μετὰ τὰ φυσικά rursus dicit, idem esse ἐνέργεια & ἐνδελεία. Quare & Plutarchus ait, ἐνδελεία usurpari pro ἐνέργεια.

Ex his, quae recitavi lector candidus, & non rudis Aristotelicae doctrinae, iudicare potest, & quid vocabulum Endelechiae significet, & Ciceronis interpretationem cum sententia Aristotelis rectè congruere.

Argy-

Argyropylos Ciceronem reprehendit, & ma-
 luerunt alij quidam veri Endelechiam, perfectio-
 nem interiorem, quasi τὸ ἐντὸς καὶ κλειστόν. Hanc ima-
 ginationem apparet eos non sumsisse ex Aristotele,
 sed ad eum attulisse, cum tantum de Anima homi-
 nis dici arbitrarentur, & hanc videlicet naturam
 separabilem habitare cogitarent in parte corporis
 certa, sicut in naui gubernator sedet ad gubernacu-
 lum. Hæc aliunde ad Aristotelem allata sunt, non
 sunt ex ipso sumta. Cicero rectius vidit consilium
 Aristotelis. Nec tamen hanc questionem ulla
 φιλονεικία moui, nec impedio, quo minus sua cuius-
 que sententia placeat, præsertim in hac exili disputa-
 tione, quæ non labefactat statum Reipublicæ: ut nec
 iocus apud Lucianum turbat Rempublicam, ubi li-
 tera δ agit interdicto unde, vi, quod ex dictione
 ἐνδελέχεια expulsa sit, postquam irruerit in eum
 locum litera τ. Sed indico non tam meam sententi-
 am, quàm meorum Præceptorum, qui non rudes
 fuerunt Aristotelicæ doctrinæ.

Obiectio.

Sed interpretatio Ciceronis reprehenditur
 hoc argumento: Agitatio seu motio est accidens,
 Anima non est accidens. Igitur non propriè dici-
 tur esse agitatio. Respondeo. Aristoteles ipse diluit
 hanc obiectioem. Inquit enim duplicem esse ἐνδε-
 λέχεια: Alteram Substantialem, alteram Acci-
 dentia-

dentalem. Substantialis est ipsa talis vita rei uiuentis seu animalis, quæ actiones ciet, ut si diceret, Animam esse ψυχῆς ἰσχυρά, seu efficaciam. Et uticunq; intelligi potest, vitam agitationem esse continuam. Sed in definitione Motus, ψυδελέχεια est accidentalis agitatio, quæ sequitur substantiam, & incipit ac desinit manente substantia, ut motus localis, aut alteratio. Discernit Aristoteles substantialem Endelechiam ab accidentali, hoc modo. Alterum inquit, habet se ὡς ἐπισύμμη, alterum ὡς τὸ δεωσῆμ, id est, alterum propemodum se habet uelut habitus, alterum ceu actus.

Enarrato uocabulo, quod in definitione positum est ut genus, nunc membra definitionis ordine consideremus. Anima est Endelechia. id est, non est materia, non ignis, non aqua, non spiritus vitalis, sed est ipsa vita, quæ uiuit spiritus vitalis. Etsi enim Medici materiam quærunt, ut spiritum, uitalem, uel temperamentum, tamen quæri potest, cur magis uiuit hæc materia, quæ est spiritus vitalis, quam caro, aut ossa? Aliud igitur quiddam est ipsa uita, seu agitatio. Ac prorsus uicina est Aristotelica sententia Andronici enarrationi, qui ait, ψυδελέχεια significare aut κερῶσις, aut δώαμις. Ac laudat Galenus ingenuitatem Andronici, quod quasi digitum intendens in rem certam, monstrat quid intelligat esse animam. Nam illa substantialis agitatio

tatio re ipsa est δώξαμις quaedam, orta ex tali temperamento. Nec ulterius quarendum est, quare inde oriatur. Physicus enim cernit naturam esse talem. Sed doctrina à Deo tradita inquit, quia naturæ opifex, Deus, sua immensa sapientia naturam condidit talem, ut aliud sit materia, aliud vita & motus in materia.

Constituto genere, sequuntur cætera membra. Anima est Endelechia corporis Physici, quod dicitur ad differentiam operum artificialium, quæ non agitantur sua natura, ut machinæ horariæ mouentur, sed non natura, verum libramentis arte factis.

Deinde dicitur organici, Nam lapides non viuunt, quia vitæ organa, hoc est, instrumenta eis desunt quæ sua natura cieant nutritiones, generationes, aut sensum, imò nec localis motus est sine impulsione.

Sequitur in definitione. Potentia vitam habentis, id est, Anima in corpore organico cieat operationes, quod iam tale est natura, ut talium operationum capax sit, ut foetus immaturus nondum capax est talium operationum. Hic enim uouinat vitæ operationes rei uiuentis, ut generationes, nutritiones sensuum, appetitiones, motum localem, intellectiōnem, electionem.

Recitari descriptiones Philosophicas, quæ si de pecudis anima tantum quæreretur, utcumq; monstrarent aliquid, quod cogitari potest in materia foris esse actionum. Nam bouis anima rectè dicitur, aut spiritus vitalis, aut illa in spiritu vitali agitatio, qua Bos uiuit. Nondum tamen penitus hæc per spicimus. Sed naturam foris intuemur, experimur & cernimus motus. Quod cur ita factum sit, sapientia est artificis, non nostra. Et tunc demum penitus intelligemus mirandum naturæ opificium, cum Ideam in mente diuina coram in illa æterna Academia intuebimur.

Etsi autem utcumq; iam cogitamus, quid sit Bouis aut Leonis anima, tamen de anima rationali hominis, seu de mente, quid sit, & unde sit, An sit spiritus vitalis & animalis, aut in homine res separabilis, utens, ut organo proximo, spiritu vitali & animali, nondum ex his descriptionibus philosophicis liquet. Traditur ergo alia descriptio in Ecclesia.

*Definitio Animæ v̄sitata in
Ecclesia.*

Anima rationalis est spiritus intelligens, qui est altera pars substantiæ hominis, nec exinguitur cum à corpore discescit, sed immortalis est.

Hæc definitio non habet physicas rationes. Et quanquam nonnulli contra eam multa disputant,
tamen

tamen nos quidem in his initijs doctrinæ eam retinebimus, quia in Ecclesia propter hæc dicta visita-
ta est, videlicet quod filius Dei inquit: Corpus pos-
sunt occidere, animam autem occidere non possunt.
Item, Hodie mecum eris in Paradiso. Item, Ego sum
Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Iacob.
Non est autem Deus, Deus mortuorum, sed viuen-
tium. Ex his dictis sumitur enarratio verborum in
Genesi. Inspiravit in faciem eius spiraculum vitæ.
Etsi enim Deus pecudibus quoque vitam indidit, ta-
men hic discrimen ostenditur inter animas hominum,
& vitam pecudum. Adflatur hominibus anima
foris, & tale spiraculum est, in quod Deus transfu-
dit suæ lucis, ut ita dicam, radios, videlicet suam
sapientiam, noticias numerorum, discrimen hone-
storum & turpium, & alias noticias, quæ certè
non sunt res ortæ ab hac mole corporea, seu natura
elementari. Fuit etiam in eo spiraculo tunc rectitu-
do voluntatis, & libera electio. Sed de his alibi di-
cemus. Itaque valde consentaneum est, in eo loco Ge-
nesis describi aliam naturam, quæ non est moles
corporea, & dissimilis est vitæ pecudum. Nec pro-
lixius immorabor huic disputationi. Sed retineamus
sententiam ab Ecclesia acceptam, congruentem
cum testimonijs, quæ recitavi.

Hic autem quæstiones aliæ mouentur. An una
sit tantum hominis anima, videlicet spiraculum il-

DE ANIMA.

22

lud separabile? An verò sint distincta animæ in homine, Vegetatiua, sentiens & rationalis, sicut Plato, Aristoteles, & Galenus loquuntur? Ac videtur mirum, quid negocij sit illi spiraculo, vehenti radios diuinos, cum culina seu parte vegetatrice.

Sed hæc sententia recepta est, in homine esse Animam vnã, videlicet spiraculum illud, simul vehens lucem diuinã, & adferens vitam partibus omnibus congruentem. Non pugno de hac sententia, nec tamen absurdam esse iudico opinionem supra recitatam, eorum qui dicunt, animam sentientem & vegetatricem esse vel κῆρσιν vel ψυδελῆχσιν, vel animas distinctas ab illo spiraculo, in quo est intelligentia & electio.

Postea & hæc questio agitur. An rationales animæ singulorum hominum de nouo creentur à Deo, & corporibus infundantur, an verò ex traduce oriuntur? vt non dubium est, in plantis & pecudibus vim seminalem esse gignentem similia, quæ ex traduce propagantur. Extat hæc questio & apud Augustinum, & apud alios.

Sed fateamur, nos mirandum opus sapientiæ & potentiæ Dei in creatione Mundi non penitus perspicere. Agamus potius Deo gratias, quod aliquo modo aspiciamus naturam, & aliquam partem intelligimus, & vestigia Dei in natura cernimus, quorum summa est certitudo.

Qui

DE ANIMA.

23

Qui dicunt, animas non oriri ex traduce, mouentur hoc dicto, inspirauit Deus in faciem hominis spiraculum vitæ.

Sed respondent alij, in illis verbis describitur initium naturæ humanæ, & tunc primis hominibus hanc vim in illo afflatu insitam esse, vt deinceps propagatio viuentium fieret. Et quamuis sit in natura vis seminalis, tamen perpetuò concurrere generalem Dei actionem, sustentantis & fouentis naturam, verissimum est, sicut scriptum est: In ipso viuimus, mouemur & sumus. Et discrimen inter animas Heroicas & non Heroicas ostendit, verè adesse Deum generationi cum alias animas alijs donis ornet, quorum aliqua videntur non à corpore oriri.

Aliqui verò & propter hoc argumentum inclinant in hanc sententiam, vt existiment, animas oriri ex traduce, quia videatur absurdum, animas, quæ nunc auersæ sunt à Deo, & reæ, de nouo creari. Sed respondent alij, talem in generatione conseruari naturam, qualis nunc est. Nam nec corpora essent, nisi diuinitus sustentarentur. Frigidius respondent, qui dicunt, animas pollui contagio corporum. Quidam & ex dicto Genes. 2. ratiocinantur, animas ex traduce oriri. Cessauit Deus ab opere suo, id est, conseruat quidem species conditas, At non condit in eis partes novas ex nihilo.

Sed hanc disputationem abrumpo, & iuniores moneo, ut discernant ea, quæ utcunq; mentis humane acie penetrari possunt, ab alijs, quæ peruestigari non possunt. Simus hac sapientia contenti, quod vita, sensus, ratiocinatio & electio ostendunt, esse in nobis animas, & esse in eis insitas noticias, & alias dotes, quæ testantur, & esse Deum, & animas ab ipso conditas esse. Adiungamus & testimonia diuinitus tradita, quæ adfirmant Deum semper vitæ datorem & conseruatorem esse, sicut antea dictum est: In ipso viuimus, mouemur & sumus. Et agnoscamus eum fontem & custodem nostræ vitæ esse. Deinde effectus animæ & organa subiecta oculis aspiciamus & videamus, quarum partium qui sint effectus & motus, quæ partes in hac imbecillitate, quales habeant actiones, quæ quomodo regi possint. Hanc sapientiam vitæ & moribus vitalem queramus.

De questione, An sit Anima in toto, & in qualibet parte tota?

Anima Bouis, quæ est vel spiritus vitalis vel ψῆσος, vel Endelechia, est quiddam diuisibile iuxta partes corporis. Nam spiritus vitalis similis est flammæ, quæ partes habet, & alibi sunt alia. Nec de tali anima loquitur dictum, Anima est tota in toto, & in qualibet parte tota. Quod, vnde sum-

tum su, ignoro. Nam in Aristotele nusquam extat. Et commentitium est, etiamsi quis tantum de hominis anima intelliget, & sentiet, Animam hominis esse spiritum separabilem. Quia spiritus finiti, quanquam non sunt res diuisibiles, ut corpora, tamen sunt in unico loco, ex quo agunt ad certam distantiam, alij magis, alij minus procul, ut suum cuiusq, robur est. Galenus animam rationalem in cerebro collocat, quia ibi sunt sensus interiores, quorum ministerio proximo Anima rationalis in cogitatione & ratiocinatione utitur. Alij malunt cor sedem esse Animæ, quia cor vitæ fons est, & sedes omnium adfectuum, qui cognitionem sequuntur. Et sermo Ppropheticus & Apostolicus sæpè nominat cor, cum loquitur non de fonte adfectuum, sed de parte cognoscente. Ut cum ait Paulus: Homines habere legem scriptam in cordibus. Sit igitur cor Animæ domicilium, in quo ad certam distantiam in cæteris membris ciet actiones. Hac breui admonitione de hoc dicto contenti simus. Nunc potentias & earum organa, & actionum genera consideremus. Nam hæc doctrina magis obuia est hominum intelligentiæ, & conducit ad tuendam valetudinem, ad regendos mores, & ad monstranda illustria testimonia de Deo in nobis.

*Quot sunt potentia Anima
hominis?*

C 5

Tres

Tres gradus sunt animarum. In Plantis tantum est vegetatiua. In Brutis vegetatiua & sentiens. In homine vegetatiua & sentiens & rationalis. Receptum est in scholis, vnam ponere Animam in quolibet Animato. Ideò Brutis tribuitur anima sentiens, sed additur vegetatiua tanquam potentia, quam continet anima sentiens, sicut & potentias appetendi & loco mouendi continet.

Sic loquuntur scholæ & de homine. Vnam tribuunt homini animam, videlicet rationalem, sed addunt vegetatiuam & sentientem, tanquam eius inferiores potentias. Loquemur & nos scholarum more, perinde ac si sit vnica hominis anima, continens plures potentias. Vt in vnare possunt esse multæ δωζμας. (In radijs Martis, est vis vrendi & valdè desiccandi. In radijs Lunæ est vis leniter calefaciendi, & humectandi.) Sic certum est, eiusdem animæ vires esse, potentiam cognoscendi, & potentiam appetendi & auersandi.

Sunt igitur in homine potentie quinque, Vegetatiua, Sentiens, Appetitiua, Locomotiua, Rationalis.

Agnoscutur autem hæc diuersitas ex actionibus, quæ cum inerrant in sensus, mouent, ut singularum organa & fontes queramus. Huius doctrinæ amplissima est utilitas.

Magna & inepta contentio fuit in scholis, quomodo distinguantur potentie. De organicis

quæ quasi videntur: Virum potentie anime distinguantur Realiter an Virtualiter? Sol sciendum est, non differre re ipsa & obiecta, sed tantum organa & functionibus, quia vna & eadem in corpore anime, citis diuersas actiones, pro organorum diuersitate.

mani-

manifestum est, distingui eas organis. Et in alijs
 22) organis animam alias effectiones habere, sicut ex-
 23) alijs fistulis alij soni eduntur.

Quid est organum?

Est pars corporis animati, certo temperamen-
 to, figura & situ, condita ad functiones certas, illi
 naturæ conuenientes. Vt in homine oculi certo
 temperamento, situ, figura conditi sunt ad viden-
 dum. In plantis radices sunt velut os, quo nutri-
 mentum attrahunt & transmittunt in reliquum
 corpus. Rami sunt baiuli fructuum. Folia tegunt
 fructus.

Aristes lib. de Jucens. & Seneca. Cap. 1.

Vt autem alias Physicæ partes ordimur ab ijs,
 quæ magis sensui obuia sunt: Ita in hac doctrina,
 priusquam de potentijs dicemus, prodest aspicere
 corpus hominis, & diuersa membra & organa, qua-
 si machinas considerare. Vt enim conspecta mola seu
 bomba, & globo, ac puluere tormentario, facilius
 ratiocinari caussas possumus: Ita in corpore nostro
 monstratis machinis, potentias facilius intelligere
 & indicare possumus.

Pertinet autem hæc descriptio organorum ad
 vetustam illam medicorum doctrinam, quæ orta
 est ex sectione corporum, quam vocant *ἀνατο-*
μίη, quæ non inani curiositate tentata est, sed pro-
 pter multas grauissimas causas omnibus ætatibus
 expetita est. *Quid enim faciet medicus, si locum*

*Est autem Anatomia Medicis nihil aliud,
 quam contemplatio partium corporis tam
 exteriorum quam interiorum, intelligens
 harum prædictarum partium, connectionem
 cum alijs, & usum atque functionem.*

*Solent enim Anatomici in
 descriptioe partium corpo-
 ris humani præcipue*

hæc & considerare.

1 Οὐδία.

2 Σχῆμα.

3 Κράσις.

4 Ἐνὸς ὀφθαλμοῦ

ἀπὸ τῆς Γαλῆνης

Ἐπὶ τῆς ἀνατομίας

ἐπιπέδου.

5 Κοινωνία

τῶν μερῶν, ἃ

ἐκ τῆς ἀνατομίας

ἔστιν ἡ ἀνατομία

κατὰ τὸν ἄνθρωπον.

ad se -

28
 adfectum ignorat? Ac vetustas adeò necessariam esse cognitionem partium corporis humani iudicavit, ut in medicorum familijs usitatum fuerit, domesticas dissectiones facere spectandas adolescentibus inde vsq; à prima etate. Nam olim artes in possessione illustrium familiarum retinebantur, & gloriosum esse ducebatur, posteris in familia tradere maiorum doctrinã & inuenta. Sicut in Hippocratis fa-

Aesculapio in ciuitate in tempo- ra Argonae, rapti Arca Noe, in India.
 2740.
 Ab hoc usq; ad Hippocratem 800.
 Inde usq; ad Aristotelem 50.

milia, quæ orta est ab Aesculapio, possessio artis Medicæ vsq; ad Aristotelem multis seculis mansit. Ideoq; Galenus ait, tunc non scriptos esse libros Anatomicos, quia domestica inspectio fuerit. Postea diligentia illa veteri extincta, scriptis opus fuit.

in lib. 2 de Anatomica administrat. in principio struim.

Quanquam autem doctrinæ huius amplitudinem amplecti nequaquam possumus, & hæc propria artificum eius generis cura esse debet, & extat locupletissimum opus viri peritissimi Valesij, unde sumi doctrina vberior potest, tamen hic inuita quedam recitabimus, quæ ad discernendas potentias & actiones maximè necessaria sunt. Necesse est enim scire, aliam sedem esse cognitionis, aliam appetitionum. Et quæ sint differentia membrorum, quæ nutritioni seruiunt. Necesse est humorum discrimina tenere. Deniq; manifestissimum est, non solis Medicis, sed omnibus hominibus utilem esse mediocrem cognitionem partium corporis, quæ ad valetudinem tuendam, ad medicationes, & ad multas crudi-

eruditas disputationes dijudicandas conducit.

Prius autem foris aspiciendum est corpus. Ideo nomina partium exteriorum recitabo sine Physicis descriptionibus, quæ longiores essent. Proderit autem hæc ipsa qualiscunq; vocabulorum interpretatio ad sequentia, & ad intelligendam lectionem in multis scriptis.

Divisio doctrinae Anatomicae in Contemplationem & Practicam. I. Partium Exteriorum. II. Interiorum.

Vocabula partium corporis humani exteriorum.

Cutis δ' ἐξ ἄλλου. In homine ab Herophilo dicta ἀνδρωπῆ, quasi vestis est corporis, natura vicina & carni & nervis, & quasi nervus est sanguine præditus.

Desumptum est ex Galeno lib. de Temperam. cap. ultimo.

u // Sic hinc apud Avicennam non vane dicere lib. 3 de Hist. An. cap. II quod cutis sit pars nervosa non sensus sed in voce sit virtus carnis.

Supra cutem alia tenuior superficies est, quam vocant ἐπιδερμίδα, Vitate cuticulam vocant. Et est exanguis, ac in eam tenuissima fibra venarum, arteriarum & nervorum desinunt.

Intus sub cute est membrana carnea, ὕμνη σαρκώδης, panniculus crassior & robustior, per totum corpus sparsus, cui adherent muscoli, & per quem in cutem transmittuntur tenuissima arteria & nervorum propagines, quibus cuti alligatur.

enam Venarum

Cuticula est in hac & in inferioribus cutis

hæc veram

Inter hanc membranam & cutem est pinguedo in homine, quæ nominatur adeps, ὠτὶ μελῆ. Nam ex venis & arterijs exudat sanguis, qui membranae frigidityte, & caloris inopia in hanc pinguedinem

Generatio pinguedinis san. dicitur. Ideo Arphodes dicitur esse pinguis non bene. Iste enim, q. in membris

non tantum in hinc sed et in alijs animalibus. Et in porcis est copiosa pinguedo.

veritatem in corpore vis non absconditur, sed de vias excidens, sic dicitur membranae affusis eorum & congelantur. Unde in sanguine carentibus non existet.

DE ANIMA. sed p accidens

30
 vertitur, quæ quidem & moderatè calefacit, &
 æstus mitigat.

ἡδριόσσιον, membrana ossibus circumdata, ner-
 uorum implicata surculis, ne sensus desit ossibus.

Caput, κεφαλή. Memineris hic Cassellationis Galeni in lib. 3 de vita p. 4. cap. 3 de capite

Vertex summum capitis, κορυφή. (hominis.)

Sinciput, quod à vertice in frontem vergit,
 ἑρέγμα.

Occiput posterior pars à vertice ad cernicem,
 ἰπίον.

Caluaria, κρανίον, à κρᾶν & galea.

Ποδικᾶνιον, membrana caluariam tegens.

κόγχη, cavitatis, quæ est sedes oculorum.

κῦτῆ, cavitatis interior caluariae.

σκᾶξιον, idem.

Frons, μέτωπον.

σόλιδες, lineæ caperatae frontis.

Facies, πρόσωπον.

Bina tempora, κροταφοί.

Supercilia, pili supra oculos, ὄφρυες.

Intervallum inter supercilia, μεσόφρυον.

Oculi, ὀφθαλμοί, ὄμματα.

Palpebrae, tunicae quæ tegunt oculos, βλέφα-
 ρα, quasi φέρῃ τῷ βλέποντι, tunica oculi.

Cila, palpebrarum pili, nati in tunicis illis, quæ
 tegunt oculos, βλεφαρίδες, quarum usus est, ut ra-
 dios seu spiritus visuos dirigant. Nam his amissis
 aut retortis, oculi non possunt rectè prospicere.

Pupilla

DE ANIMA.

31

Pupilla, κόρη, non est humor, quo proprie videmus, sed foramen est tunc tunica, per quod permeant species visibiles.

Iris, est circulus in tunc, qui foramen illud ambit, dictus à diuersitate colorum, ἴρις. Galenus in iocis 56 Galen.

Albugo, σφενδάκη & λευκόρ.

Anguli oculorum versus Nasum, & versus tempora, κένδοι. Latini appellant Hircos. Virg. Eclog. 3 Transuersa eueniunt hircis.

ῥομφαίαι & πικραί, id est, scaturigines, ca- quidam in ex-
tremis sen-
tentia hęc vo-
cabula ita ex-
plicat: ut ῥομφαίαι sunt
anguli oculorum ad na-
sum, πικραί autem anguli
ad tempora: ἄνω κένδοι
uero in angulo ad nasum
ἐπιφανοῦς καὶ ἐπιφανοῦς
ὀφθαλμοῦ ὀνομαζομένης.

Auris, ὄυξ.

Auricula, οὐρλεπλή, κέσσιον.

ἄνω ῥομφαία, extremitas auris superior, supra ὀφθαλμῶν. Nominatur & ἀνώλοβιον.

a. Cunitas in auribus, κόγχιον, seu σκάφο.

Foramen, πόρτα ἀκροστικός.

Nasus, ῥίς.

Foramina Nasi, μυσταίαι, unde uerbum est μυσταίαιζον subsannare, quia gestu Narium fit subsannatio.

Suprema pars Nasi interior, ῥομφαία cribrum, per quod attrahitur spiritus.

Genae uocantur & Mala auctore Plinio, qui inquit, Mala homini tantum, quas prisci genas nominabant, sunt inter Nasum & aures pudoris sedes, quem ibi maximè rubor ostendit.

Græcè

Græce μῆλα. superior pars genarum.

Inferior Buccæ, γνάθοι, Backen, πρῶται.

Mandibula & Maxilla idem, Kimback, supra
mentum ῥίσις, σίαγόνες.

Mentum ῥῥέσθρ.

Os σόμα.

Labra χῆλεα.

μύσαξ pars à Navibus ad labrum. Homerus
vocat ὑπλώω, utroq; nomine utuntur pro superio-
ris labri barba, ein Knebelbart. Aliqui totam bar-
bam ὑπλώω nominarunt.

Dentes ὀδόντες, numero duo & triginta.

Quaterni anteriores dentes, Incisores vel divi-
siores τομαῖς. Et gelasini, quia in risu reteguntur.

Proximi utriusq; singuli dicuntur canini, dis-
cernentes incisores à molaribus, κωόδοντες.

Uteriores dicuntur Molares, γόμοιοι.

Ultimos, qui postremi post septem annos nas-
cuntur, Varro nominat Genuinos, Græci κξαντή-
ζας. si compleret aetatem, quæ ad hunc ætate dominum referuntur
à γένειω, q; illi se hanc aetatem et ἀνοσδυοὺς τῆς ἡλικίας.

Judicium virium sumitur à Dentibus, Quibus
enim densi & firmi dentes sunt, hi plerunq; sunt
μακρόβιοι. Contra, brevioris vitæ sunt, quibus den-
tes sunt rari & scabri. Pyrrho continuum os den-
tium fuit. Et nostra ætate in aula optimi Prin-
cipis Ernesti Ducis Luneburgensis, fuit virga nata
in familia nobili, cui fuit os dentium continuum.

Et nar-

Et narrabat Dux Ernestus, eximiam in ea virtutem
& gravitatem fuisse.

Dicitur ob tenebritatem ac
mollitiam.

Gingiva exterior, *δουλορ, Zansleisch.*

Gingiva interior, *ενδλορ.*

Lingua, *γλωττα.*

χλῆραμι, foramina in carne glandulosa ad ra-
dicem linguae, ex quibus salivā manat. Alij tñ extēriores de cantharibus &
similibus, lingua dicitur, quia lingua
est proosa, et quia salivā manat,
non de cantharibus,
hij glandularum.
Sed non multum
narrant.

Palatum, totum fastigium supra linguam, *υψη*
ad fauces, *υπερσφα.* Et apud Aristotelem, *ουραωδς,*
et apud Galenum, *ουραωισκθ.* siue υπεραση Jonice.

Fauces, *φάρυγγ,* proprie cavitās, vicina *υτριφ,*
fistula, Trachea arteriae et oesophago. Suntq; in eo
spacio, gurgulio et amygdalae. Graeci *φάρυγγα* no-
minant *ιοδμορ.*

Amygdalae, latinis tonsillae et glandulae, grae-
cis *ανυαδες* et *πιδμια.* Aviades in pons e appellatio morbi, quando h. illis
inflammatio accidit, ergo no inuenerunt sed in-
vulsi. Et pons in a.
mygdalarum e aff.
pellis. Contra
poms Kuffy e pof.

Gurgulio, *γαργαρεωρ,* nomen est partis pen-
dentis in faucibus. Alia duo nomina, *Vna* et *columna*,
morbos significant. *σαφυλη,* dicitur *υua,* cum
gurgulio inflammatus est, Cum vero laxior depen-
det *κλωρ,* columna dicitur. *Utilitas* autem gurgulio-
nis est, modulationem vocis adiuuare, et remorari
aërem, ne nimis frigidus ad pulmonem subito ir-
rumpat. Fallopij illi nullam
utilitatem tribuit,
q. q. λευρωρα ην,
in voce. Nihil dicit
gurgulio esse ad forti-
torem ad eam.

Deinde faucibus vicinae sunt duae fistulae, Tra-
chea Arteria, quae est fistula descendens ad pulmo-
nem, condita, non ut cibum aut potum transfuebat,
sed tantum spirationis ac vocis gratia facta est ex

D *carti*

Φαρυγγε του σωμαχς
Λαρυγγε του βρογχς αρχη
est secundum Pollucem.

υua dicitur, quando gracile sit iure iure,
nove, et ima dicitur crassa, ut a *υua*
dicitur dependere de suo potu, nullo
columna a dicitur, quando equaliter et eu-
dem crassitie totus gurgulio inuenerit
in fontem columnam.
Est a *υua* motum. uulgo *αυα* dicitur,
i. e. Graecis *καλαβις.*

DE ANIMA.

34

cartilagine, tanquam annulis distincta, ideoq; vocatur aspera.

Nodus qui eminent sub mento, qui est orificium tracheæ arteriæ, ac vulgò appellatur Nodus gutturis, nominatur λάρυγξ, das kneufflein am bals.

Deniq; reliqua pars tracheæ inferior, nominatur βρόγχος.

Epiglottis, est cartilago mollis, quæ est operculum laryngis, simile folio Ederæ, factum ad claudendam Tracheam arteriam, ne cibus aut potus illabatur: rursus autem ad aperiendam eam in ære attrahendo.

Λάρυγξ ἔστιν ἰσθμὸς ἢ δὲ
in mediâ cartilagine
laryngis. ἐπιγλωττίς
ἔστιν ἰσθμὸς ἢ δὲ
laryngis ἰσθμὸς
ἢ δὲ πρὸς τὴν
τίδα.

Aliud quiddam est γλωττίς, quæ est in orificio Tracheæ lingula, qualis est in fistulis Muscorum, rima videlicet facta duabus tenuissimis membranis, quæ inflatæ dilatantur, & sunt præcipuum vocis organum, ut infra copiosius dicetur. Hic enim tantum nomina posui, ut discernantur ἐπιγλωττίς & γλωττίς, quia multi & hæc vocabula, & rerum ipsarum descriptionem confundunt, qua de re eruditissimè lectores monet Vuesalius.

Notat hic Celsus
Larg. 7. apud Cels.
lib. 4. cap. 7.

Altera fistula procedens à faucibus, nominatur διοισφάγος. Latine gula, Arabicè Meri, quæ est canalus, continuus corpori ventriculi, similis tubæ, supra angustior, infra amplior, transuehens cibum & potum in ventriculum. Nomen factum est ab ὄϊω, fero, & φάγμα cibis. Totus hic canalus ab Aristotele nominatur σόμαχος. Nam σόμαχος

Hic fistula propria & gemina appellatio
ἔστι διοισφάγος. Cognomen δὲ ἐστὶν ἐπιγλωττίς
ἢ λογιζομένη ἐπιγλωττίς: ἢ δὲ διοισφάγος
lib. 1. de Hist. Animal. Cap. 16.

χ

Hoc uideri sumptim ex Galeno lib. 4
de usu part. Cap. 1. Verba N: Omni
ueneri collum praeposuerim angustum
Stomachus locum.

DE ANIMA.

35

Χ³⁵ generaliter significat angustos & longos
canales, tendentes ad os aliquanto amplius, à σόμα
& ἄγχω. Homerus totum œsophagum nominat
σόμαχορ, inquit, pecudi caput à stomacho præ-
cisum esse. Interdum & Galenus sic nominat totum
œsophagum. Interdum discernit, ut in libro tertio
de locis adfectis, sic nominat id quod proprie ap-
pellatur Orificium ventriculi. ἢ ἀπὸ τοῦ τῆς γασ-
τρίδος σόματος, ὃ δὲ καὶ σόμαχορ εἰώδασι
καλεῖται ἰατροί.

Vocabulum eam
Xp de huc parte
corporis, inquit
sup aucta qstio
re. (Vido)

Collum, τραχηλ³⁵, conditum est, ut per
ipsum porrigatur trachea arteria, quam oportuit esse
longiusculam ad modulandam vocem. Itaq; nullum
animal, cui deest collum, vocem edit.

Cervix ἀνχλω, etsi Aristoteli totum collum est
ἀνχλω.

Cavum, quod inter ingulos est, σφαγή.

Inguili, duo ossa à collo ad humeros extensa,
vocantur & Furcula, κλέιδες, quarum mentionem
facit Demosthenes, inquit, Philippum fregisse
ingulum. Plinius inquit, Soli homini sunt duo ingu-
li, dexter & sinister.

illa ossa in sinu
lulimēti & scapu-
las, ne in pōtē
praedictis, quōm
modum sūt in vici-
g s aialib.

Humeri ὄμοι.

Humerus appellatur Caput brachij,
quod inseritur scapularium ossi.

Humeri cacumen, ἀκρωμιον.

A ceruice duo lata ossa utrinq; tendunt, quae
Graeci vocant ὀμωπλατάς, Latini scapulas, &
scoptula aperta, & vulgò spatulas vocant. Celsus
ita loquitur, quasi cacumen sit scapula, & telē

36 DE ANIMA.
 quum scoptula. Sed Græci uno nomine contenti
 sunt, ὠμοπλάται. Et Latini plerunq̄ contenti
 sunt nomine scapularum.

Hic locus indicat
 quodammodo correcti
 one ex Vesalio.

Interstitium inter scapulas vsq̄ ad duodeci-
 mam vertebram thoracis, ubi ventriculi orificium
 allegatur vertebris, nominatur μετὰφρενον.

Latini proprie no-
 mi, nunc ubi Lacer-
 uim. Sed Celsus
 sicut et Galenus
 appellat omne cubiti,
 et quod ab his
 motu, utiq̄, ut dixi,
 mo, digitor

Brachium, ἄρχιον. Sed sic Græcis propriè
 nominatur pars Brachij, ab humeris vsq̄ ad cubi-
 tum. Celsus humerum nominat. Cubitus q̄ ei incumbat.

Cubitus duo ossa à flexu brachij vsq̄ ad καρπῶν.
 Flexus cubiti, ἀγκῶν ἔω λέρωνος apud Ga-
 lenum. Hinc et Gibberum vocant. ὅτι ἔω λέρωνος.

Vlna inferior & lona
 or arculo. Quia
 alig superior &
 brachior.

Vlna, maius os in cubito, ὠνυχὺς ἔω ὠλενῶ
 ἔω ὠλένη, unde nomen vlnæ Latinis factum est.

Radius, in cubito os brevius, καρκίς ἔω πρῶ-
 πῆχιον. Gala Loris Brachiale.

Iunctura manus, ubi palma iungitur radio,
 καρπὸς dicitur. Inde Medici dicuntur mittere ma-
 num in καρπὸν, eum explorant pulsum arteriæ.

Manus, χεῖρς egregiam laudem habet. Aristote-
 les nominat eam organum organorum. Nam ἔω plu-
 ra ἔω magis varia opera efficit, quàm vllum orga-
 num, ἔω fabricat cœtera instrumenta. Anaxagoras
 inquit: Manum sapientiæ causam esse, nisi enim si-
 guras ἔω literas pingeret, ἔω faceret machinas, ne-
 que doceri, neq̄ disci vllæ artes possent. Sed Plutar-
 chus allegoricam interpretationem addit, manus, id
 est, experientiam sapientiæ causam esse.

* Sumatur iniection ab ultima colli
 vertebra, & numeretur vsq̄ ad du-
 odecimam vertebram dorsæ, ubi
 est orificium ventriculi. Nam ad
 nonam vertebram alligatur Ventr-
 culus, ut docet Vesalius.

Cate.

Ceterum impressit natura miras significatio-
nes temperamenti in ipsas lineas narium, quatuor
observatio reperit χερσομοωτεία, in qua, etsi ut
in reliquis divinationibus, multa inepta & ridicu-
la traduntur, tamen & Aristoteles non prorsus com-
menticiam esse hanc observationem existimavit.
Nam in problematis quærit de linea vitæ, quam sic
vocant. Quare longævi sint, qui habent integram
lineam mediæ manus.

Εἶναι Ἀκρόχειρ.

Extensa manus usq; ad digitos μετακάρπιον
appellatur. Id propriè nominat Celsus palmam,
Græci κτένιον: Avicenna peḗtinem manus.

Hinc palmus mensura est, Et minor palmus di-
citur spatium quatuor digitorum, græcè παλαίσκι.
& δοχμή & δῶρον apud Hesiodum. Sed maior
palmus est digitorum duodecim, græcè πωθαμή
ein spann, & ὄρδ' ὄδωρον. Latini dodrantem pedis
nominant, quia novem uncias pedis continet. Ita sæ-
pe inquit Plinius: Caulis dodrantali longitudine.

Vola, δένεα, carnosæ planities in manu.

Cavitas in illa planicie, κοτύλη.

Digiti, δ' ἄκτυλοι constant tribus ossibus, quæ
nominantur σκυταλίδες & φάλαγγες, Latine
internodia.

Articuli digitorum eminentes, κόνδυλοι, un-
de & κόνδυλοι pugnos significant ein faust. Es
verbum κόνδυλίζω, pugno verberare, mit feusten
schlagen.

* PES dividitur in digitos 16: **D 3**
pollicis vero seu unguis 12.
Ita 4 digiti, seu 3 pollices, sunt quatuor pedis:
& hæc est palma minor. Palma vero major
quæ est πωθαμή dicitur, digitos duodecim seu un-
cias 9, & dodrantem pedis continet.

Pollex

Pollex, ἀντίχειρ, quasi vicaria manus, quia in
prehendendo tantum præstat, quantum tota reliqua
manus.

Index, λιγανέος, salutaris.

Medius digitus μέσος.

Medicus digitus πρῶτος & proximus mi-
nimo, qui & annularis nominatur.

Minimus digitus μικρός, qui & auricularis
dicitur.

Thorax, anterior pars à collo ad Iliā usq̄. Sed
Aristoteles hac appellatione complectitur totum
truncum à collo usq̄ ad pudenda, quem truncum &
ὄλμορ nominant.

Pectus, σῆθος, pars thoracis, à collo usq̄ ad
septum transversum, seu ad διάφραγμα.

Στέγνον, pars media pectoris, videlicet ossa me-
dia pectoris, ut Galenus ait in sexto de usu partium,
medij ossis in pectore, quod στέγνον appellatur. Et ali-
bi inquit: Cor est situm sub στέγνον.

Ossa pectoris sub collo, efficiunt furculam supe-
riorem, quæ σφαγίη nominatur. Ita in imo pectoris
efficiunt cavitatem, in qua est cartilago conspicua,
quæ nominatur ξιφοειδής.

Cartilago ξιφοειδής, in illa cavitare sub ossibus
pectoris, facta est ad muniendam partem vicinam
stomachi. Galenus clarè dicit, sub στέγνον esse
cartilaginem, quæ nominatur ξιφοειδής. Hanc
recentiores nominant Cartilaginem scutalem, Item

malum granatum, quod sit similis floris Mali punicici.

Mamillæ, τῖτθὸι feu μασοὶ. In fœminis lactis causa conditæ sunt laxiores. Etsi autem Physica causa est, cur additæ sint pectori in genere humano, ut & cordis calor magis defendatur, & vicissim fortior sit calor ad lac coquendum, propter vicinitatem cordis: tamen non dubium est, & consilium fuisse opificis, discernere homines & animantia. Bestiæ tantum nutriunt sobolem, postea negligunt, & obliuio sequitur parentum & sobolis. Sed homines transfundunt σπέρμα in sobolem, & retinetur memoria, & fit mutuus amor. Debent etiam parentes institutionem & sapientiam soboli. Galenus mentionem facit mutua calefactionis, inquit, καὶ ῥῖα δὲ μαυνοῦδιν πρὸς αὐτῶν, ἀνὰ δὲ μαίει.

Ac ut sanguis, qui nutrit mamillas, melius coquatur, non rectè uehitur ex caua uena, sed longis ambagibus à iugulo descendunt uenæ, ut fiat coctio diuturnior. Et quia mamillarum caro candida est, attrahens nutrimentum, transmutat sanguinem, & album efficit, ac reliqua pars lac est: utile ad alendos infantes.

Papillæ, ῥηλαὶ prior pars, qua fugit infans mamillas.

Costæ, πλεῖσαι, duodecim in quolibet latere. Sunt autem natura ossea, sed minus dura. Et sunt

plures, ut interstitia fierent, ut dilatari & constringi pectus posset, & musculi inter costas collocarentur. Superiores septem vocantur vera costæ. Inferiores quinque, vocantur nothæ, vulgo mendosa, quia & breviores & molliores sunt. Ideoq; has quinque, vocarunt græci χόνδρος, id est, cartilagineam, quia substantia cartilaginea est.

Oriuntur autem septem superiores, à spondylis, & terminantur ad στήνον, id est, ad medium os pectoris, ut cor & pulmonem muniant. Inferiores vero paulatim breviores fiunt, ne ventriculus repletus, nimium comprimatur, & ob eandem causam molliores sunt, ac ad diaphragma desinunt.

1 πλεῦρον genere neutro, latus.

2 πλεῦρα genere feminino, membrana succingens costas, id est, intra totam cavitatem sub costis extensa, vestiens undiq; omnia, quæ continentur intra thoracem, & nominatur χιτώρ ὑπερώως, ut infra rursus dicetur.

3 πλεῦραι numero plurali, costæ.

Etsi autem Heua condita est ex costâ sumta ex Adam, tamen in Viro & muliere numerus est costarum æqualis. Existimandum est igitur, in viro costas antea fuisse tredecim, Et tredecimum iugum ex viro exemptum esse, ubi est viri cinctus, & inde fabricatam Heuam. Etsi autem multe significatio- nes inde sumuntur, tamen & complexus in cinctu significatur.

Sub

1. 2. 3. Tamen
& admo. nro. de
Vf. Vocab. li
Græci. p

Sub costis pars exterior & interior supra umbilicum, proxima costis notbis, nominatur ὑπερὸν δειον, sicut Galenus expressè inquit, In Hypochondrijs sita esse epar & splenem. Nec recte redditur appellatio Hypochondrij, appellatione præcordiorum. Nam præcordia sine vlla dubitatione significant diaphragma, ut testatur Plinius, qui ait, præcordia esse phrenas. Et ipsum diaphragma seu septum transversum phrenas dici, certissimum est.

De septo transverso, quod græci διάφραγμα & φρένας nominant, postea dicitur in descriptione Interiorum. Est autem διάφραγμα panniculus nervosus, & carneus, qui est interstitium inter thoracem & ventrem, & munit superiora, ne halitus immodici simul ex ventriculo ascendant.

Sub diaphragmate situs est venter, γαστήρ, cuius exterius tegumentum, quod est cutis & membrana carnea, superiore parte, videlicet supra umbilicum, nominatur ἐπιγάστριον.

Ilia, λαγόνες, sunt vicinæ partes utrinque circa umbilicum, retrorsum proximæ ossibus ilium, seu coxæ, quæ nominatur ἰχίον.

Anterior verò pars, sub notbis costis umbilico proxima, nominatur κενεῶνες. Sed hæc subtilis distinctio nominum λαγόνες & κενεῶνες, sæpe negligitur.

Pars exterior sub umbilico, dicitur ὑπογάστριον & ἄττον, ut Galenus expressè scribit in secunda

Aphorismorum Aphorismo 35. ἡ τρισημῆς ἰδίως ὀνομάζεται τὸ κάτω χωρίον τῆς γαστρὸς ὅσον ὄσσι μεταξὺ τῶ ἀιδίου καὶ τῶ ὀμφάλου, id est, ἡ τρισημῆς propriè nominat Hippocrates inferiorem partem ventris, quæ est inter pubem & umbilicum. Et addit postea: Totum spacium sub costis diuidi in tria, in Hypochondrion, ea quæ sunt circa umbilicum, & ἡ τρισημῆς.

Sub Hypogastrio pectus est, id est, os transversum latius, quod munit intestina. Aristoteles inquit, extremum ltri est Epischion. Et Galenus inquit, Epischion esse os anterius, posterius verò os sacrum lumborum vertebrae subiectum.

Circa imam partem pectinis, Ἰγυέν, Ἐσθῶν.

Partes exteriores in dorso.

E regione thoracis Dorsum est, ὠτόν.

Pars inter scapulas, opposita pectori, μεταφρενον, id est, pars supra phrenas. Est autem intra μεταφρενον, os stomachi ad septimam vertebrã. Ideo in cruditatibus dolor sub scapulis sentitur.

Sub μεταφρένω est ἄκνυσις, usq; ad lumbos.

Lumbi sunt inter λαγύνας, ubi renes sunt, & ubi cingimur. Sic enim describit Aristoteles: ἄνω δὲ ὑποχουδρίον ὅτι διεφθάρω μαὶ ἢ ὄσφους ὄδερ καὶ τούνομα ἔχα. Inde & cinctum nominant hanc partem.

Sub Lumbis est Regio ossis sacri. Nam os sacrum

erum est sub dorso latum os, quod excipit ultimos spondylos, ac veluti gestat totam corporis molem, arte miranda compositum ex sex ossibus. Nominari aut os sacrum, alij propter artificiosam compositionem, alij propter magnitudinem, existimant: Alique arbitrantur sic appellari, quia partum adiunct, eo quod eius connexus cum ossibus coxæ in parientibus aperiatur.

In medio dorsi, ῥάχις, ipsa videlicet spondylo-
rum series, quam & veteres Latini spinam nomina-
runt: sicut Celsus inquit, Caput spinæ excipit. Ea
constat ex vertebra quatuor & viginti. Ita loqui-
tur & Plinius. Sed Galenus discernit ῥάχις &
ἄκων δακ. Nominat ῥάχις proprie ipsam spon-
dylo-
lorum seriem. His vero additæ sunt veluti pinnae,
quis peculiariter nominat ἄκων δακ, id est, spinam,
& dicit factam esse, ut sit tanquam vallum spon-
dylo-
lorum, seu ut ipsius utamur verbis, χὰρὰξ πῆς ῥά-
χιως. Porro ita sustinet ῥάχις omnia ossa, ut tan-
quam truncus & carina corporis humani esse di-
catur.

ὠστέουλοι vocantur vertebrae, suntq; ossa fi-
gura vertebrarum seu verticillorum, inter caput
& lumbos, quatuor & viginti, mira arte iuncta,
cava intus, & tenui carne & membranis vesti-
ta, ut medullam contineant, quæ vocatur à Celfo,
spinæ medulla, à Galeno. νωύαῖ & μύελ &, ab
Arabibus, Nucha. Etsi autem appellatio medulla
huc

huc translata est, tamen plurimum differunt medulla in cæteris ossibus propriè sic dicta, & hæc substantia in spondylis. Nam Medulla in cæteris ossibus est utilis superfluitas nutrimenti, ex sanguine orta, destinata ad humectanda & ad nutrienda ossa. Sed hæc substantia in vertebrais est cognata cerebro, & quasi riuus cerebri, ut Galenus inquit, ποταμός ἐκ πηγῆς ἐκείων τῶ ἐγκεφάλου. Ac oriuntur & cerebrum, & hic eius riuus à semine, nec sunt destinata ad nutriendas alias partes, sed sunt corpora peculiaris & veluti cælestis natura, & Nervos procreant, qui sunt instrumenta sensus & motus localis, ut infra dicam. Sunt autem periculosissimæ læsiones spondylorum, & propter Medullam, & propter Nervos, quare singulari cura hæc pars munienda & mediocri calore fouenda est.

Coxæ seu coxendices ἰχία, sunt ipsa ossa Natium, proxima lumbis, sicut testatur Celsus. Ima spina in coxarum ossè desinit, quod transuersum longèq; valentissimum, vuluam, vesicam, rectum intestinum tuetur.

Cotyla seu Acetabulum, est sinus, id est, cauum, in ima parte ossis Natium, ubi insiguntur ei summa ossa magni pedis. Hunc sinum vocant Arabicè Ancam.

Nates γλῶστοι.

Femur, μέγος, haud dubiè significat superiorē

DE ANIMA.

45

rem partem magni pedis, à Natibus usq; ad Genu.
Recentiores absurdè confuderunt nomina coxæ &
Femoris, & præpostere eis usi sunt. Os coxæ dicunt
pro femore, & è contra os femoris pro coxa. Hac
inuersio in vulgaribus scriptis diligenter animad-
uertenda est.

Totum membrum, quod vocant Magnum pe-
dem, à Natibus usq; ad plantam, σκέλ & nomina-
tur ab Aristotele & à Galeno.

Genu, γόνυ.

Os in genu anterius, figura parui scuti, propter
multas utilitates factum, patella nominatur à Celso,
Græci etiam nominarunt μύλων, id est, Molam, quæ
appellatione Pausanias usus est in hac significatio-
ne, cum de Aiace inquit: Patefecto eius sepulchro
in littore, conspectam esse inter ossa Molam disci
magnitudine, ac inde æstimatam fuisse corporis pro-
ceritatem. Ac disertè addit Molam esse os in ge-
nu. Verba eius hæc sunt: εἶναι οὐ γὰρ δίσκου μάλ-
ιστα τὰ ἐπὶ τοῖς γόνασιν ὄσα, καλῶ μύλας δὲ
ὑπὸ τῶν ἰατρῶν μύλας. Fuit autem discus haud
dubiè latior orbis, quàm talis patella in vulgari
corpore.

Poples, ἰγνῶς, cavitatis posterior, flectendi cru-
ris causa facta. Crus pars à genu usq; ad Malleolos,
duobus longis ossibus constans, quorum maius no-
minatur Tibia, κνήμη, alterum verò minus est
πρόννη, fibula.

In po-

In posteriori cruris parte caro est, quæ sura nominatur, waden, γαστροκνυμιά.

Malleoli, ossa gibbosa, eminentia supra paruum pedem utrinque, sunt processus appendicum tibiæ & fibulæ, Græcè σφύρον & πέλαια. Est autem vulgaris error, Talos pro malleolis dicere. Sed eruditè ostendit Vn: salius discrimen ac docet, Talos non esse eminentia ossa, quæ foris tanguntur sed alia interiora, quibus malleoli inseruntur, Estq; artificiosa fabricatio. Malleoli sunt velut septa mumentia Talos. Tali verò, etsi per sese sunt immobiles, tamen adiuuant pedis flexum, quia superiore parte cum Tibia articulum constituunt, consistunt autem in osse calcis. Figura similis est parti rotæ, curua in parte conuexa. Postea in lateribus sinus habet, ac τριζύρον nominant, quasi dicas, quadrijugum, uel à quatuor lateribus, uel à rotæ specie, uel ceriè propter usum quia tendines ei alligati sunt. Et hæc ossa, quæ vere sunt Tali, nominantur ἄστυγαδοί. A quibus postea in ludis figuræ similes nominatæ sunt, quarum iactu certabatur. Et latus unum dicebatur κῶσ, quod erat felicius, alterum χιῶσ, infelicius, quod & canem nominabant. Extant in codicibus Aristotelis de partibus animalium, hæc appellationes sed deprauatæ. Verum in libro secundo de Cælo, cum ait, non semper respondere euentus conatui, hanc communem sententiam hoc exemplo ornat: Ἐὶ δὲ τὸ κατορῶσ χάλειπὸν, ἢ τὸ ποδῶν, ἢ τὸ πολ-

πολλάκις. διορ πολλοὺς ἀσφαγάλως κώως βα-
λῆρ, ἀμῆχανορ, ἀλλ' ἢ ἕνα ἢ δύο.

Talus excipitur sinu ossis, quod calcem seu cal-
caneum, Græcè πῆξναρ nominamus, die fersen,
quòd retrò spectat, & solum proximè attingit, cum
stamus aut incedimus.

Proxima calci, seu calcaneo pars, est altior an-
teriore ac plana regione pedis, τὰς ὀφ. Germani,
den Reyen nominant.

Α τὰς ὀφ deinde planum pedis dicitur πῆξι-
ορ & σῦδος.

Huic proximi sunt digiti pedis.

Recitavi præcipuas appellationes exteriorum
partium corporis, & quia Grammatica diligentia
est, rectè uti his vocabulis, quorum aliqua inerudi-
tè, deprauata sunt: & quia hic ordo exteriorum
postea lucem adfert distributioni & æconomia
interiorum. Nec anxie omnia vocabula conquisi-
uimus, sed his magis usitatis contenti sumus, quia
hic modus utilior videtur rudibus, & initia dis-
centibus.

Iam interiora membra grandiora utcumq; de-
scribemus. Ac si quis hanc considerationem iudi-
cat inutilem esse, valde errat. Nam ut iam non di-
eam, plurimum eam conducere ad tuendam vale-
tudinem, & ad medicationem, illud certè faten-
dum est, si quis de animæ potentijs & actionibus
queren-

48.
 querendum esse putat, organa & regiones aspici oportere sciat. Multarum autem grauissimarum questionum explicatio in alijs artibus, sumitur ex distinctione potentiarum Anima. Vt sapissimè dicendum est de discrimine Noticiarum & Affectuum, quod vt aliquo modo intelligatur, regiones diuersa monstrandæ sunt. Et si res alias extraneas, vt Leones aut Ceuos, aut arbores, aut herbas nosse inuat, cur non existimamus præclarum esse, & nostri corporis fabricationem aspicerè, præsertim cum Deus mirificam artem in ea adhibuerit, & hæc ars illustre testimonium sit de Deo, ostendens nequam casu homines hoc modo ex Atomis constatos esse. Vide enim, quam concinnus ordo sit, & quales in ipso ordine picture propositæ sint. Vt enim tres sunt velut ventres functionum præcipuarum, Infimus seruit nutritioni & generationi. Secundus, in quo cor est, ciet motus & defensionem. Tertius, in quo cerebrum est, continet maximarum rerum noticiam: Sic in vita sit aliqua cura querendi victus, & conseruandi corporis, & propagandæ speciei, sed non sit hæc sola cura, verùm dominetur sapientia, que monstrat omnium actionum Normas: Hæc est in cerebro. Et cor habeat motus & affectus, iudicio obtemperantes.

Et quia harum trium partium appellationes vsitatissimæ sunt, & sæpe repetendæ erunt, hic in initio eas recitabo.

Supre.

Supremam partem, in qua est cognitio, ratiocinatio, iudicium, libertas electionis, Plato nominat ἡγεμονικόν, & hanc attribuit cerebro.

Secundam, partem propriam cordi, nominat θυμικόν, quia cor ciet adfectus sensuum, quos nominat Satellites rationis. Et sunt additi consilio, ut sint ministri & executores Rationis, cum qua ita congruere cor debebat, ut, iubente ea, suos motus ciceret: & letaretur rectè faciendo, & doleret secus faciendo. Sed sæpè est contumax, & incenditur suis quibusdã motibus contra consilium, ut infra dicam. Sed tamen singulari consilio Dei vestigium ordinis ab ipso conditi, manet insigne & admirandum. Post facta redit ordo, cum ratio improbat scelus, iam cor fit vindex, & ingenti dolore suam contumaciam punit. Vult enim Deus inchoari in nobis scelerum pœnas.

Infima pars nominatur ἐπιθυμικόν, quia continet appetitiones vegetatiuæ facultatis, famem & sitim. Ideoq; Plato & φάτυλον, id est, præsepe nuncupat, quia nutrimentum excipit, & præparatum in reliquum corpus transmittit.

Ordinem verò accommodat ad Voces in cantu, ὑπᾶτυλον, μέστυλον καὶ νύτυλον. Maxime stabilis est ὑπᾶτυλον, cui tribuit ἡγεμονικόν, quod noticias continet certas & firmas. Deinde ad μέστυλον confert cor, quia aliàs rationi obtemperat, alias est contumax. Longissimè verò abest à cerebro νύτυλον, &

fames & sitis minus reguntur consilio. Ideo infirmam partem confert ad $\nu\acute{\alpha}\tau\lambda\omega$ seu $\nu\epsilon\acute{\alpha}\tau\lambda\omega$, id est, ultimam.

De Ventriculo $\kappa\omicron\iota\delta\iota\alpha$, $\gamma\alpha\sigma\tau\rho\acute{\alpha}\varsigma$.

Ordinur a ventriculo, quia eius utilitas notissima est. Ac primum de figura & situ, postea de substantia & utilitatibus dicam.

Ventriculus, qui cibos transmissos excipit, & primum alterat, sub diaphragmate situs est, versus dextram. Estq; figura rotunda, oblonga, sed non nihil ampliore fundo. Deinde paulatim angustior, erigens se versus sinistrum latus. Inseritur autem ventriculo angustus canalis, continuus corpori ventriculi, figura inuversa tubæ, qui ad fauces usq; non quidem recta, sed nonnihil cedens venæ Aortæ, tendit. Hic canalis nominatur $\delta\iota\sigma\omicron\phi\acute{\alpha}\gamma\omicron$ & propria appellatione, quod per eum cibi regantur ab ore in ventriculum. Habet autem $\delta\iota\sigma\omicron\phi\acute{\alpha}\gamma\omicron$ & nomen stomachi. Significat enim $\sigma\omicron\mu\omicron\chi\omicron$ generaliter tales canales. Ac de his appellationibus supra dictum est.

Habet ventriculus duo orificia seu ostia. Alterum factum accipiendi cibi & potus causa, quod nominant superius, quia aliquanto elatiore loco est, quam alterum. Est autem situm ad sinistram, sed penè media regione in illa superficiei ventriculi, ubi mox sub diaphragmate inseritur œsophagus ventriculo. Alterum ostium factum, ut enehat chylum

lam & superfluitates, nominantur πύργωτος hoc est, ianitor, quod nominant Inferius. Sed est ad dextram situm, nec multò depressius est priore. Non enim inimum fundum collocatum est, sed aliquantò altius positum, ut nutrimentum in fundo contineri, foueri, & coqui posset. Et accepto cibo ac potu, claudi solent hæc ostia ambo, ut calor intus contineatur. Ac superius hostium eò clauditur, quia villi seu fibræ seu ἰνῆς, in imo œsophago sunt obliquæ, quæ seruiunt constrictioni.

Et quia mox dicendum est de villis seu fibris, in tunicis ventriculi, hic obiter monendi sunt lectores: Villos, quos alij fibras, græci ἰνῆς nominant, triplices esse. Rectos ὀρθοίνας, qui secundum membri longitudinem, quo motus ducendus est, recti sunt. Hi miranda & arcana vi nature attrahunt. Transuersos ἐγκλισίνας qui alteros secundum longitudinem ductos, secant ad angulos rectos. Hi coarctant partem superiorem corporis, & expellunt. Obliquos, λοξῆς, qui ductos secundum longitudinem secant ad angulos obliquos. Hi, quia totum corpus coarctant, vim habent retinendi. Talis est igitur series & fabricatio villorum, in partibus, in œsophago, & ventriculi tunicis, quæ adiuvat usum nature convenientem. In imo œsophago, villi obliqui claudunt ventriculi orificium.

Estq; adhibenda diligentia, ut vitemus causas, quæ illam claudendi facultatem languesciunt, ut

nimia, madefactio, ac intempestiua, post tempora prandij & cœnæ infusio potus, aut pomorum, aut corporis motus vehementior. Nam hiante ventriculo, mala fit coctio, non solum quia fumi exhalant, & calor dissipatur, sed etiam quia paulatim villi ipsi sunt laxiores.

Tunicæ duæ sunt ventriculi, ex substantia partim carnea, partim neruea. Interior vero tunica, neruosior & spissior est. Villos habet rectos, quibus ceu digitis attrahit cibum. In exteriori parte villos habet obliquos, qui retentioni seruiunt. Exterior tunica magis est carnosâ, quæ villos habet transversos, expulsionis causâ factos.

Situs est ventriculus inter epar & splenem, ita ut in dextro latere Epar incumbat ventriculo, & eum pinnis suis amplectatur & calefaciat. In sinistro latere splen est. Ac situs admonet, quare sumto cibo, prosit cubare in dextro latere. Cum enim in sinistro sit orificium adiunctum œsophago, cum in ea parte cubamus, ruere cibum versus orificium sentimus, quod non est vtile. Magis etiam calefit fundus ventriculi, qui pronus in dextrum latus flectitur, cum ea pars cubando premitur.

Temperamentum ventriculi frigidum & siccum est, conueniens naturæ neruosæ, quam habet, primum sensus causa, ut rebus conuenientibus adficiatur, & res non conuenientes auersetur: Deinde, ut appetentia & efficacia maior sit: Præterea
ut sit

ut sit durior, ne ciborum asperitate offendatur. Habet autem & nativum calorem. Nam & exterior tunica calidior est, & calefit. Ventriculus a vicinis membris, ab Epate, Splene, Corde, Diaphragmate, quod assiduè agitatur. Item ab Ommento, præterea & à spiritu, qui copiosius in ventriculum infunditur, propterea quòd colligatus est vicinis membris per venas & arterias.

Utilitas minimè obscura est. Servit enim potentia Nutritiva. Quare vim nativam habet appetendi cibi, cuius appetitionis sensus inest orificio, in quod multi nervi à cerebro demissi intexuntur. Cum igitur exhausta membra nutrimentum desiderant, & atrahere conantur ex venis, uenæ ex Epate, Epar ex intestinis, intestina ex ventriculo, ventriculus ab orificio, fit corrugatio in orificio propter suctionem venarum. In ea corrugatione propter nervos sensus ac dolor excitatur, qui est fames, & irritat animal, ad querendum cibum.

Alii autem & irritari in orificio appetentiam, melancholia eò effusa, quæ est acris. Et existimarunt aliqui, grandiusculam venam ex splene in orificium ventriculi ob eam causam porrigi, ut magna eò copia infundatur. Sed certum est, venam quæ ex splene in ventriculum ducitur, mox inferi ventriculo in latere sinistro, non procul à fundo, Ac necessariam esse eius fabricationis causam, ut superfluitas ex splene euehatur. Utilitas verò est, ut

inuenit facultatem retentiuam in imo. Parui autem furculi pilorum modo etiam ab hac vena serpunt ad orificium ventriculi, ubi consentaneum est, & non nihil irritari appetentiam exiguis vniuersis atrae bilis.

Cum autem copiosior melancholia in ventriculum eructat, ut hic vidimus viro clarissimo Casp. Cruoigero tantam copiam insuere, ut virtus ventriculi penitus extingueretur, id quoque sit per eam venam, quam diximus sinistro lateri non procul à fundo insertam esse.

Ut autem alibi in genere dicemus, quatuor esse membrorum facultates, Attractiuam, Retentiuam, Alteratiuam & Expulsiuam: ita de ventriculo sciendum est, naturales facultates in eo esse vim attrahendi cibos, ac deinde retinendi & alterandi, & facta alteratione transuehendi nutrimentum, & expellendi superflua. Suntque, ut dixi, villi seu fibrae ad attrahendum, retinendum & expellendum conditae. Ac vim attrahendi etiam & alia signa ostendunt, tamen & hoc illustre indicium est, quod in piscibus, qui nominatur $\chi\acute{\alpha}\nu\epsilon\iota$, seu Hiatali, cum avidius persequuntur praedam, ita mouetur ventriculus ipsa appetitione, ut in os procidat. Quo exemplo & ventriculi natura monstratur, & pingitur imago belluonum. Vis autem alterandi praecipua est, quae cibum mutat in liquorem. Id enim Cracis significat $\chi\acute{\alpha}\lambda\epsilon$, qui quidem similis est cremori pitanae, & hunc coquit tantisper, donec maturat, ut transmitti ad

DE ANIMA.

55.
 ti ad Epar possit. Fitq; ea coctio primùm vi nativâ
 Ventriculi, quod ex eò apparet, quia totus ventri-
 culus miro modo uniuersum cibum amplectitur ac
 fouet, velut matrix tota amplectitur fœtum. Adiu-
 uatur autem virtus nativâ, & fouetur eo Spiritu,
 quem aduehunt arteriæ in corpus ventriculi spar-
 sâ. Deinde & calore, quem augent vicina membra,
 Epar, splen, & diaphragma, muscoli Abdominis &
 lumborum. Cumq; maturuit chylus, aperitur pylo-
 rus, & euehit chylum in duodenum intestinum. De-
 inde in ieiunum, ibi venæ Mesaraicæ rapiunt eum,
 & transuehunt ad Epar. Superfluitas verò expelli-
 tur in cæcum intestinum. Fæces deinde in cætera deij-
 ciuntur.

Dictum est breuiter de Ventriculo & eius of-
 ficijs. Priusquam verò ad Epar accedimus, in qua
 deinde altera fit coctio, prius recensebo duo tegu-
 menta Ventriculi magno consilio à natura condita,
 ad muniendum ventrem & intestina.

Omentum.

Vetustas dixit obmentare, vt legimus apud Sex-
 tum Pompeium. Inde est omentum geminata lite-
 ra, id est tegumentum, siue ab obmanendo, siue à
 mantica. Hac igitur appellatione nuncupata est tu-
 nica seu panniculus proximè tegens Ventriculum
 & intestina, qui cum similis sit marsupio, pars sub-
 strata Ventriculo iuncta anteriori parti tegit inte-
 stina, & porrigitur ad pubem vsq;.

DE ANIMA.

Est autem substantia nervosa, plena venis & arterijs, quas vehit in ventriculum & splenem. Et circumfusa est ei pinguedo copiosa.

Utilitas est, ut innatum ventriculi & intesti-
norum calorem conclusum teneat, & suo cum calore
augeat. Galenus experimento probat, ommentum
conditum esse, ut calefaciat. Ait enim, gladiatori
partem præcisam, esse, qui, etsi vivebat, tamen postea
minus concoquere potuit, & assiduè gessit, imposita
ventri tegumenta ex lana facta. Græci ommentum
nominant ἐπίπλοον quia propter pinguedinem qua-
si innatat ventri. Arabes zirbum nominarunt.

περιτόναιον.

Vndiq; circumdat ventrem inferiorem alia tu-
rica, vedelicet ventriculum, intestina, ommentum,
epar, splenem, renes, inuoluens hæc membra, inde
usq; à diaphragmate ad os pubis, orta à Ligamentis
connectentibus vertebrae lumborum, & ad eas ad-
fixa. Arabes nominant Siphac.

Utilitas eius est, ut alliget & suspendat ad
dorsum membra ventris inferioris. Et ab ea oritur
membrana inferior diaphragmatis.

Præterea in exteriori superficie peritoneon su-
stinet musculos, motus causa factos, & eos ab inte-
stinis separat, ne intestina vel impediuntur, vel mo-
tum impediunt, & cruciatus efficiant. Supra mu-
sculos carnosam membrana est, deinde adeps, postea
cutis δέγμα, deinde ἐπίδερμις.

Intesti-

DE ANIMA.

Intestina, ἔντερα.

Proxima ventriculo sunt & intestina, quorum tunica ventriculo continuae sunt. Et quanquam ipsa quoque continua sunt, tamen figura sua, & officijs differunt. Ac tria superiora gracilia sunt, quia cum facta sint, ut in eis transfuebatur chylus, & ut Galenus nominat ἀναδ' ὄσσεως causa, ut facilius sit transitus, graciliora esse proderat. Præterea cum & in ipso transitu coctio aliqua fiat, facilius calefiunt propter gracilitatem.

Reliqua inferiora sunt magis carnosæ & crassiora, quia euehunt excrementa.

Primum Duodenum ab Herophilo nominatum esse scribunt, quia longitudo eius sit digitorum duodecim. Galenus nominat ἐκφοσιον, quasi dicas exortum seu processum. A pyloro, id est, orificio ventriculi altero oritur, & sursum in dextra parte versus dorsum porrigitur, ut alligari firmitus possit. Præterea ut ad bilis meatum in Epatis regione aptè locatum sit. Nam ubi desinit duodenum in ipso ieiuni initio, meatus est ex vesicula fellis, ut bilis cibum pellat, & intestinum mundificet.

Ieiunum.

Duodens continuum est ieiunum, ὠστέ, quod sub Epate habet spiras aliquas, deinde alquanto rectius porrigitur ad Epar. Nominatur autem Ieiunum, non quod prorsus inane sit, sed quia citius

DE ANIMÁ.

inde rapitur chylus à venis Mesaraicis, quarum maior numerus in hoc intestinum inseritur, & reliquum à bile pellitur, quæ non miscetur chylo, sed fluit in lateribus intestini in colon usq̃, ut pellat excrementa, & abstergat intestina.

ἔιλεος

Tertium intestinum nominatur ἔιλεος, non solum, quia in egypti sunt plurimi, sed etiam quia varîe impliciti sunt Mesenterio, unde multæ venæ in ἔιλεος inseruntur. Habet autem usum eundem, quem habet ieiunum, ut transmittat chylum. Sed hoc interest, ieiunum citius exugitur: verum ἔιλεος diutius retinet chylum, quam ob causam & longius est, & plures anfractus habet, ut chylum magis coquat, & diutius suppeditet alimentum, ne opus sit mox ingerere alios cibos. Plato inquit, hoc consilio fabricatos esse hos gyros, ne si statim alij cibi ingerendi essent, vitam ageremus ἀφίλοσοφορ καὶ ἀμυσορ. Apud Hypocratem & Galenum ἔιλεος est morbi nomen non intestini. Sicut enim in alio crasso intestino, quod κόλον nominatur, fiunt dolores κοιλικοί: Ita in hoc gracili intestino similis morbus existit, admodum periculosus, cum fiunt obstructiones, ne quid expelli possit, aut sunt ibi viciosi ac mordaces humores. Vulgo nominant Iliacum morbum, qui circa umbilicum sentitur.

Intestina crassiora.

D E A N I M A .

In canibus, porcis, & crudioris animantibus intestinum, quod cæcum nominant, maius esse conspicitur, quod in talibus excrementa excipit ex Ileo, & cum inde rursus aliquid nutrimenti exhaustum est, reliquæ feces expelluntur in κόλον. Dicitur autem τὸ φλόρ, quia unicum habet foramen, quod & excipit illapsa ex Ileo, et rursus emittit in κόλον. Nam orificia Ilei, cæci & coli, coeunt in una cavitate. In homine verò narrant parvum appendicem esse Ilei, nec conspici usum.

κῶλον.

Etsi Medicorum libri scribunt κῶλον primam syllaba longa, cum nominant intestinum secundum crassius, tamen ex Aristophanis versibus apparet, scribendum esse κόλον primam syllaba brevi, quasi κολέος id est, vagina, seu quasi truncatum κολοῦρον, quia velut sectum in diversas cellulas, varios flexus habet. Excipit enim feces seu excrementa, & ne statim effluant, paulatim in angustiores meatus transmittit. Ac aridiora stercora, quæ usitatè nominantur σκῦβαλα, quasi dicas canum excrementa, imitantur figuras cellularum: & sunt similia globulis.

Influit autem Bilis ex Ieiuno in κόλον, qua ster-
cus pellitur & coloratur. Inde & colici dolores nomen habent. ibi enim sunt, cum oppilantur meatus à frigidis, crassis, viscosis humoribus, ac sentiuntur hi cruciatus supra umbilicum.

Rectum

DE ANIMA.

Rectum intestinum.

Etsi colo rectum intestinum continuum est, tamen cum situ & figura discernatur, propria ei appellatio attributa est. Rectum intestinum Græcè ἀπευθυσμένον, id est, directum. Veteribus ignotum est vocabulum Longaon, quo vulgo utuntur. Ductus autem rectus est, ut nomen sonat. Nam postquam κόλον ab Epate versus Renem sinistrum reflectitur, ibi ossi sacro & renum spondylis alligatur hoc rectum intestinum, & porrigitur ad anum usque, vel sedem, quæ nominat Galenus σφιγκτήρα, a constringendo, quia musculus constringitur sedes, ut sit munita contra præcipites & inuoluntarios profluxus. Vitilitas autem eius est, euehere stercus.

Sunt autem tunice intestinorum substantie pannicularis, propinque carni, & nervosæ, ac fibras habent transversas, quæ expulsionem adiuvant. Sed exterior tunica coli & recti intestini, etiam rectas fibras habet, quæ iuvant attractionem, ut euehenda stercora ex superioribus locis attrahant.

ΜΕΣΕΝΤΕΡΙΟΝ.

Mesenterium nequaquam intestinum est, sed implicatus intestinis panniculus, à Peritoneo ortus, nervosus, continens carnem glandulosam, & pinguedinem gestans, distinguens, & dorso alligans intestina, præcipuè verò, ut venas Mesaraicas, arterias & nervos gerat. Ut enim à truncis arborum

portat.

D E A N I M A .

porriguntur in terram radices, ut nutrimentum attrahant: ita rami à porta Epatis sparsi per Mesenterium, adhærescunt intestinis, ceu radiculae & inde nutrimentum attrahunt.

Cum autem interuallum sit inter Epar & intestina, opus fuit fulcro seu stragulo illis canalibus, qui ab Epate procedunt. Duo igitur Rami, alter venæ portæ, alter Arteriæ, inseruntur in centrum Mesenterij, ubi plurimæ propagines venarum & arteriarum angustæ ab illis ramis in centro nascentes, per totum Mesenterium sparguntur, & adhærescunt intestinis.

Caro autem glandulosa & pinguedo, non solum muniendi causa conditæ sunt, sed etiam ut humectent intestina, & calorem conseruent, tum venarum, tum intestinorum. Sunt autem venis adiunctæ arteriæ, ut calorem præbeant tum ipsis venis coquentibus chylum, tum verò intestinis. Nervi autem sensum præbent intestinis. Venæ hauriunt chylum, & vicissim nutriunt intestina, ac nominantur Manus epatis, quia rapiunt ex intestinis chylum, & in Epar transmittunt.

Postquam autem forma operis & utilitas nota est, vocabulorum ratio facile intelligi potest. *μεμειντ* *ε* *γ* *ι* *ο* *π* dicitur, quia panniculus est arte implicatus intestinis & velut in medio stragulum. Sed *μεσ* *α* *γ* *α* *ο* *π*, quia ex centro plurimæ angustæ propagines venarum & arteriarum sparguntur. Nam

α *γ* *α* *ο* *π*

D E A N I M A .

ἄραιον, significat exile vel tenue. Inde nomen est venis Mesaraicis, id est, exilibus, quæ ibi in Mesenterio sparse, tendunt ad intestina.

πάγκρεας, seu καλλιπρεας.

Dixi membranis Mesenterij additam esse carnem glandulosam, explentem loca vacua inter ventriculum, epas & splenem, ut sustineat & muniat venas Mesaraicas. Huic carni glandulosæ nomen peculiare attributum est πάγκρεας seu καλλιπρεας Arabes nominant Eucarum, fortassis deprauato nomine, à græco καλλιπρεας.

Epar, Iecur.

Generosum membrum est Epar, & inter organa nutritiue potentie nominatur præcipuum, quia est officina sanguinis.

Est autem substantia eius caro rubra, propemodum ut coagulatus sanguis, sed tamen sua natura quiddam perfectum. Ac in totam eius carnem ceu rete quoddam, plurimæ venæ sparse sunt, quarum aliæ tendunt ad imam partem, ubi meatus est accipiens chylum, in quo meatu vena est amplior, cui nomen est vena portæ, in hanc parvæ illæ propagines ex corpore Epatis coeunt. Ac nomen est portæ huic venæ, quia per eam inuehitur chylus in Epar. Aliæ sursum tendunt in gibbum Epatis, & coeunt in amplam venam, quæ nominantur vena Cava, græcè κολη quæ sanguinem vehit ad cor, ut postea dicetur.

DE ANIMA.

cetur. Hanc venam κολών Galenus existimat primum venarum initium esse.

Percoquitur autem chylus in his parvis venulis in corpore Epatis, & in sanguinem conuertitur. Ac propria causa conuertens chylum, est, ipsa Epatis caro, quæ sua specifica virtute organum est generandi sanguinis, quo corpus nutriendum est. Transformat igitur chylum, & tanquam sibi assimilans, rubrum efficit. Estq; temperamentum Epatis calidum & humidum, conueniens & elixationi & ipsi sanguini. Suntq; deductæ parue arterie in Epar ab Aorta, vt spiritus vitales & calorem vitalem Epati adferant, vt conuersio virtute cordis spirituum & caloris adiuuetur. Ideo autem parue sunt, quia non hauriunt ibi sanguinem, sed aduehant spiritum, & præbent viam emittendis halitibus, seu ad euentandum. Inferuntur & duo Nerui in tunicam Epatis raris ac modicis surculis, quorum alter in corpus Epatis transmittitur, ne prorsus sit sine sensu.

Est autem figura semicirculi, seu velut Lunæ prodeuntis à coniunctione, & sub diaphragmate situm est in dextro hypochondrio.

Ostendunt autem oculi, Epar porcinum scindi in plures pinnas. Sed humanum Epar scribit Vesalius, non prorsus simile esse porcino, sed unam eius esse sectionem, initio circa superius orificium ventriculi. Has accuratas descriptiones reijcimus ad

D E A N I M A .

ad inspectionem , hic enim initia rudibus traduntur , ne prorsus ignota sint precipuarum actionum domicilia & sedes in homine . Qui verò dixerunt pinnas seu ῥόσσε Epatis quinque , seu quatuor esse , nomina etiam singulis attribuerunt . Primæ pinne appellatio apud illos est Focus , quòd ibi initium fiat coctionis . Secunda dicitur Mensa , quòd iam incipiat ibi confluere nutrimentum . Tertia Culter , quòd ibi diuidantur humores . Quarta Auriga , quia ad venam cauam transuectio ibi fiat . Etsi autem hæc pinnule commentitiæ esse dicuntur , tamen has appellationes ciuersarum functionum recitauit , quia hi , qui eas tradiderunt , ordinem actionum cogitarunt , etiamsi Epatis figura scissas hoc modo partes non haberet .

Omitto etiam disputationem de Venarum origine , quarum esse initium , & veluti truncum Galenus existimat cauam venam , quæ est in superiore parte epatis . Hoc verò certum est , hanc esse canalem , quo sanguis primùm euebitur ad nutrienda cætera membra . Ascendit autem caua vena per diaphragma . Estq; continua dextro ventriculo cordis . Inde sursum & deorsum rami propagantur . Pyllyses inquit , se deliberaſſe , an ea parte confoderet Cyclopem , ubi Epar iunctum est phrenibus , hoc est diaphragmati , quia perfossa vena caua , statim extinctus esset cyclops : desisset enim ali beneficio caue venæ , & strangulatus esset sanguine effuso

extra

DE ANIMA.

extra suos canales. Versus est in Nono Odyssæ, οὐ-
τάρῳαι πρὸς σῆθ' & , ὅτι φρεῖς ἵπ' ἔχουσιν.

Fit in toto corpore Epatis in venulis generatio
massæ sanguineæ, in qua, ut postea de humoribus di-
ci prolixius necesse erit, sunt dissimiles humores
quatuor, quod Galenus describens venustissima si-
militudine musti usus est. Ut in mustis efferuescen-
tibus ebullire videmus id, quod tenuius est, & spu-
mæ simile, quod ipse nominat ἄνθ' & , deinde quid-
dam inesse aquosum, subsidere etiam feces, & præ-
ter hæc vini substantiam esse purius quiddam, &
melius temperatum: ita in massa sanguinea totidem
sunt humorum discrimina. Lenior spuma est bilis
flava. Humor subaquosus nominatur phlegma, fe-
ces bilis atra. Sanguis verò pars optima, tempera-
tè calida & humida, dulcis & præcipua pars nutri-
menti. Etsi autem ex singulis partibus aliqui riuli
una cum sanguine in nutritione vehuntur, tamen
ut massa nutritioni destinata sit purior, prius in E-
pate fit segregatio. Sunt enim & alij usus flavae &
atrae bilis, ideo vicina vasa condita sunt, sitq; pu-
rificatio sanguinis media parte Epatis.

Vesica Fellis, κύστις χολῆς ὀχ' & .

In medio Epate est folliculus longiusculo pyro
similis, qui Fel, id est, flavam bilem excipit. Tunica
est una firmiuscula, habens triplices fibras. Duo au-
tem rami seu canales porriguntur à collo huius

F follici-

DE ANIMA.

folliculi, quorum alter sursum ducitur ad furculos venæ portæ, ubi & ipsa in multos furculos spargitur, & haurit flauam bilem in purificatione sanguinis.

Alter deorsum ducitur, ac inseritur intestino duodeno non procul ab initio leiuni, ut bilem eò aduehat. pellentem nutrimentum, & fluentem postea in κόλον, ut pellat excrementa, & abstergat intestina.

Utilitas huius fabricationis in conspectu est. Necessè est, in purificatione sanguinis, aliquo derivari flauam bilem copiosorem. Erat igitur opus receptaculo, in quo bilis etiam calefacit Epar, & putrefactionem prohibet. Deinde pellit nutrimentum in duodeno, & pellit excrementa, & abstergit sordes in cæteris intestinis. Et ostendit experientia, quanta sit necessitas huius fabricationis. Nam cum obstruuntur hi canales, magni morbi sequuntur, Ictericus, inflammatio Epatis, Hydrops.

Tradit Galenus, etiam ab altero ramo propaginem in ventriculum paucissimis quibusdam duci, & his propter bilem largiter influentem in ventriculum nasci in eo multam prasinam bilem, & impediri coctionem, & accidere crebros vomitus, & ἄρροια. Sed hæc rara exempla omitto.

Regulare est, non duci ramum ex folliculo felis in ventriculum, quia flatu bilis cum sit acris, mordax, & dissipatrix, turbaret coctionem. At ventriculo quiete opus est, ad fouendum & coquendum chylum.

DE ANIMA.

Chylum. Ideo sapienter cauit architectatrix natura, ne ex folliculo fellis ramum in ventriculum duceret. Sed nascitur interdum in ventriculo prasina bilis ex adusta pituita & superfluitatibus alijs, quæ non affluit ex felle, quæ est admodum infesta ventriculo, & in vomitu sæpè eicitur, ut infra dicemus. Sed in naturis biliosis, quibus maior est hic folliculus, & multum bilis in sanguinem regurgitat, fieri potest; ut ex duodeno aliquid bilis in ventriculum quoq; ascendat.

Splen, Lien.

In sinistro hypochondrio splen situs est, caua parte ventriculum amplectens, alligatus dorso & costis mendosis: conditus autem propter hanc precipuam utilitatem, ut feculentum & limosum sanguinem excipiat, quam ob causam & vena grandiuscula ducitur a vena portæ in splenem, qui canalis est huius limosi sanguinis. Affluentem autem caro splenis rursus coquit, & ex meliore eius parte nutritur. Nam arterijs ab Aorta descendentibus calefit, ac adiuuatur. Reliquum partim retinet, partim eructat in imum ventriculum, ut supra dixi, ex splene in fundum ventriculi venam duci, qua bilis atræ pars emittitur, ut inde ex corpore expelli possit. Quod verò alij de ramo in orificium ventriculi porrecto dicunt, commentitium esse existimatur.

D E A N I M A .

Vtile est autem huius visceris accidentia considerare, quia hominibus anxij cura & dolore, seu mœstis crebro accidunt hypochondrij dolores, quos cum intelligunt, facilius est medicatio. Nec leue periculum est, huius morbi causas ignorantibus. Fiunt enim obstructions in vena, quæ ab Epate ad Splenem ducitur, propter quas cum purgari Epas non possit, actio tota Epatis impeditur, & paulatim Epas corrumpitur, & egestiones intercluduntur, & fumi ascendunt in cerebrum, & errores in cerebro efficiunt. Hoc malum Arabes nominant Melancholiam Mirachiam. Cognita autem causa, occurri potest inijs. Ac multa digna admiratione in hoc morbo concurrunt. Talis est ordo in corpore humano. Sicut in ira cor pellens sanguinem, & effundens spiritus simul ciet rubram bilem in vesica fellis: Ita contrario modo in mœsticia cum refugit sanguis ad cor, quod quasi compressum arefit, & consumptione spirituum languescit, cietur atrabilis in splene, & effunditur. Hæc ipsa effusio dolores efficit in hypochondrijs, & facit obstructions exitiosas. Sed initio mœsticia cordis repugnandum est, & diligentia adhibenda, ne intercludatur egestio, Hæc ideo recitamus, quia vsitatissimum est, in mœsticia hunc morbum & hæc pericula accidere. Exempla adeo crebra sunt, vt hic nomina eorum recitare nolim, quos vidimus hoc morbo laborare. Et quidam admoniti de causis, cum antea

mor-

DE ANIMA.

morbium non intelligerent, facilius postea liberati sunt.

Renes νεφροί.

Adhuc recitamus membra, in quæ euehuntur superfluitates, quæ in Epate primum sanguini mixtæ sunt. Alimentum est sanguinis, subaquosus humor nondum percoctus, quem nominant utile phlegma, $\nu\epsilon\phi\lambda\acute{\alpha}\nu\sigma\iota\sigma\iota\varsigma$, & uehitur vnâ, ut vertatur in sanguinem, & faciat tenuiorem, ut sanguis penetrare venas possit. Labitur autem simul excrementum ex tota massa sanguinea tenuissimum aqueum, cuius nulla est utilitas amplius, propter nimiam tenuitatem, quod nominant serosam superfluitatem, $\delta\epsilon\phi\acute{\epsilon}\rho\alpha$ & $\pi\omicron\sigma\iota\tau\eta\omega\mu\alpha$. quod est quiddam sudori simile, ut græci nominant $\delta\epsilon\phi\acute{\epsilon}\rho\alpha$, quod tantisper, dum venit ad cauam venam, adiuvat transitum sua tenuitate. Postea verò cum ex Epate ad cauam venam sanguis peruenit, iam hac serosa humiditas copiosa, quæ fit vrina, euehitur. Oriuntur enim à caua, præter alios ramos & duo ampli rami, figura literæ Λ , qui nominantur venæ emulgentes, quæ hanc serosam superfluitatem segregatam à sanguine excipiunt, & ad renes transmittunt. Simul autem aliquid sanguinis eò influit, ad nutriendos Renes, estq; bilis admixta sanguini.

Tendunt igitur venæ emulgentes ad duos Renes, quorum alter sub Epate, alter sub Splene situs est. Estq; eorum substantia carnea, solida, densa, ne

D E A N I M A .

diffoluitur ab aquosa & à biliosa superfluitate, & ut Galenus inquit, ne sanguis, quo renes nutriendi sunt, una cum aquosa superfluitate extillet. Additæ sunt renibus maiusculæ arteriæ, quæ spiritum & calorem suppeditant, ut renes percolare excrementum, & conuertere sanguinem in nutrimentum possint.

Est autem in medio renum cavitæ tanquam lacuna, huius usus causa facta. Nam venæ emulgentes non sunt in cavitatem demissæ, sed statim, ubi renum carnem attigerunt, sparguntur in multas exiles venas, quibus renes sanguinem illum aqua permixtum accipiunt, ut sanguine nutriantur, quo defecato, aqua & bilis in lacunam illam exudant. Ab ea lacuna incoatur in quolibet rene longius canalis, descendens ad vesicam. Hi duo meatus nominantur *ουρητιδες*, id est, urinarij, quia per eos defluit urina in vesicam. Quæ quia iam à sanguine segregata est, colorem aquæ habet sed à bile tingitur. Ideo non nihil flaua est, & acris.

Ut autem in terra gignuntur saxa, ex terra & humore pingui, seu magis seu minus vsto, vel ut in caminis coquuntur lateres: Ita in renibus, ac plerumq; in lacuna, gignuntur calculi, terrestri & glutinoso humore, qualis præcipuè ex salsamentis aut frixis excoquitur. Inde cum subsidit in renibus coagulatum, renes immoderatè calidi, tum natura, tum propter obstructionem, durant eam molem, si-

D E A N I M A .

cut lateres igni durantur, Et quia in angustiis illis ca-
uernis, & postea in vretibus nerui distenduntur;
interdum etiam Urina impeditur, lesio neruorum
ingentes cruciatus efficit. Et quia hic dolor per-
uenit ad vicina membra, Venter etiam adfici-
tur, & vomitus cientur. Hæc cōmemorauit, ut stu-
diosi considerent phisicas causas: quomodo in renibus
calculi generentur. Sunt autem renum officia, at-
trahere aquosam & serosam superfluitatem ex vena
caua, & deriuare Urinam in Vesicam.

Vesica, κύσκη.

Ex renibus aduehunt Urinam duo canales, quæ
nominantur ουρητήρες, id est, *Vrinarij*, in *Vesicam*,
quæ condita est, ut sit receptaculum paulatim exci-
piens destillantem Urinam, ut collectam deinde ef-
fundat. Nam si hæc superfluitas non eueheretur, cum
corpus impletum esset & redundaret, pleraq; mem-
bra rumperentur, imò suffocaretur homo compresso
diaphragmate.

Nota est figura, penè similis *urnæ*, cuius fun-
dus est amplior, deinde orificium angustius.

Sita est in *viris* iuxta rectum intestinum ad
anum. Inde porrigit ceruicem ad *virgam*: Sed in
mulieribus magis supra os matricis collocata est.
Et sunt in *mulieribus* breuiores & ampliores *uri-
ne* meatus, quare minus ibi adficiuntur calculi do-
loribus.

DE ANIMA.

Constat autem substantia ex Neruea membrana, intexto triplici genere fibrarum. Rectæ enim attrahunt, Obliquæ iuuant retentionem, Transuersæ expulsionem.

Sparsæ sunt in eam & venæ & arteriæ quædam. Ceruix vesicæ carnosæ est, habet anfractus, ut facilius retineat urinam. Habet & muscolum vnum inuoluentem eius os, factum, ut cum volumus, Urinam expellat.

Etsi autem propriè vna est vesicæ tunica, tamen eam circumdat & alius panniculus à $\pi\delta\iota\omega$ vocatur. Atq; ita Ureteres per vtrinq; tunicam infixi & sparsi sunt, ut meatus non sint rectè oppositi, ne retro fluat Urina. Etsi autem in mortuis vestigia vretorum foris conspiciuntur, tamen intus membranæ eas obducunt. Conspicitur autem patulum orificium, quod factum est ad emittendam Urinam. Reliquis partibus vndiq; clausa est adeò, ut ne quidem aër perspiret.

Vtilitas vesicæ est, ut dixi, paulatim excipere Urinam, & collectam aliquantis per retinere, & deinde effundere.

Varys affici morbis potest, & notabilis solutio eius letalis est. Nascitur in ea calculus ex humore viscoso, & terrestri, qui calore duratur, & fit calculus, ut supra dictum est. Accidunt vesicæ & difficultates urinae emittendæ, quæ dicuntur $\sigma\alpha\chi\mu\alpha$ gica, ab $\delta\upsilon\zeta\omicron\pi$ Urina, & $\sigma\alpha\chi\mu\iota\zeta\epsilon\pi$, quod est colare, &

DE ANIMA.

re, & vi guttulas exprimere, ἡδὲ enim gutta est. Sunt & alia species vicinæ stranguriæ. Cùm enim meatus in ceruice, quæ emitti urinam oportet, obstruuntur crasso & frigido humore, non potest emitti urina. Interdum alijs de causis hoc accidit, vel propter calculum, vel propter debilitatem virtutis expulsiuæ.

Vasa seminaria.

Σπορμαλικὰ ἄρτήα.

Vsitatum est ordiri descriptiones partium humani corporis, ab ijs membris, quæ facta sunt, ut nutrimentum præparent, & coquant. Etsi enim & horum fabricatio plena est artis & sapientiæ, tamen aliquanto minor est in hoc opificio obscuritas, quàm in cæteris. Ac sæpè, cum nos ipsos & hanc fabricationem intuemur, de hoc præcipuo consilio architecti cogitemus, quare cum homo ad immortalitatem conditus, sit, illi parti, in qua fulgebit lumen sapientiæ diuinæ, & ardebit amor Dei & iusticia in omni æternitate, culina adiuncta sit, cuius tamen postea non erit vsus. Nec verò dubium est, hanc esse causam, quia Deus in hac mortali vita inchoari vult illam æternam sapientiam & iusticiam. Exuscitemus igitur nos ad illam inchoationem, & sciamus, eos, qui hæc initia iam negligunt, in omni æternitate in horrendis cruciatibus futuros esse.

D E A N I M A .

Est & hoc consilium considerandum quod idē nobis attributa est facultas generationis, quia vult aeternam Ecclesiam colligere ex genere humano hoc modo nato. Hæc miranda consilia nunc quidem cogitanda sunt, & Deo gratiæ agenda, quod se patefecit, quod ex hac massa infirma colligit aeternam Ecclesiam, quod nobis adest, nos fouet & exaudit, & non solum hanc totam rerum naturam, nostra causa conseruat, fœcundat terram & alit nos, sed multo magis, quod seipsum nobis impertit. Omnino superant hæc beneficia omnium cogitationem & eloquentiam. Sed tamen excitandæ sunt mentes ad hanc considerationem, & dolendum, quod in hac caligine hanc Dei præsentiam minus aspiciamus, & minus afficimur ipsius erga nos vero & ingenti amore.

Cum autem ita ordinauerit generationem, vt certas leges addiderit, & intelligi velit castitatem, & seuerissimè prohibeat abusum seminis, & multa miracula generationi addiderit, reuerenter hanc partem opificij in homine consideremus.

Semen animalis, est utilis superfluitas vltimi alimenti sanguinei per totum corpus dispersi, post quartam digestionem decisa. quæ attrahitur à vasis seminarijs, & perficitur & conseruatur in testibus ad generationem. Ac postea de semine plura dicentur. Nunc tantum ideo recitata est definitio, vt de vasis, quæ inde nomen habent, magis perspicuè dici possit. In

D E A N I M A .

In Dextro latere à ramo vene caue infra dextrum renem, oritur vena. Et non procul à ramo aortæ descendenti oritur arteria, quæ paulatim concurrunt, velut pyramidem efficientes, & ad dextrum testem descendunt. Ac similia duo vasa in sinistro latere oriuntur, ramus vene ab emulgente supra sinistrum renem. Arteria vero inferius, quæ ab aorta propagatur. Concurrunt autem & in hoc latere vena & arteria, & pyramidis specie descendentes, tendunt ad sinistrum testem, & vergunt harum pyramidum bases ad testes. Suntq; inuolutæ ambæ panniculis, qui à peritonæo oriuntur. Hi canales ab utroq; latere ducti, ut dixi, nominantur vasa seminaria, quæ attrahunt illam utilem superfluitatem ultimæ coctionis, ac præparant ad seminis naturam. Ideo & vasa præparantia nominantur.

Et quia duriuscula sunt, non attingunt testiculos, sed aliud quoddam vas ceu vesicula ex panniculis quibusdam conditum est, quo inuoluti sunt testes, quod nominatur ἐπίδιδυμορ, id est, Inuoluerum testium. In hoc inuolucro, quod est mollius, desinunt vasa illa descendentiæ, & per eius poros liquor destillat in testes, qui cum sint cavernosi & calidi, attrahunt & percoquant semen, ut ibi albescat, & ibi accipiat virtutem generatiuam.

Quod enim Aristoteles existimat, testiculos tantum attrahere semen, ut eijciatur, non condu-

DE ANIMA.

cere ad generationem, nec alterare semen, nec conferre ei virtutem generatiuam, id Galenus iuste reprehendit. Nam & natura calidi sunt testes, & arteriæ vasorum spermaticorum transfuehant eo spiritum. Quare cum ibi seminis natura & virtus perficitur, tum demum habet virtutem generatiuam, antea liquor ille paulatim in venis præparatur, & adhuc rubet, & naturam habet sanguini propiorem. Deinde verò in testibus magis alteratur, & percoquitur, ac mutat colorem, & propriam seminis formam accipit.

Sciendum & hoc est, Hippocratis sententiam esse, Semen oriri à toto corpore, sanum à sanis partibus, languidum à languentibus, sed plurimum à cerebro. Nam cerebrum maximè cognatum est naturæ seminis, cum totum oriatur ex præstantissima parte seminis, plena spiritus. Est igitur inimicissima cerebro & perniciosissima immoderata Venus. Verba in lib. de semine, qui extat inter Hippocraticos, hæc sunt: $\chi\omicron\zeta\epsilon\alpha \gamma' \tau\omicron \pi\lambda\epsilon\sigma\omicron\upsilon\pi \tau\omicron \gamma\omicron\upsilon\delta \alpha\pi\omicron \tau\acute{\alpha}\varsigma \kappa\epsilon\phi\alpha\lambda\acute{\eta}\varsigma$. Regulare est morbos certorum membrorum in natos propagari, vnde apparet, materiam seminis ab illis membris parentum quoque ortam esse.

Cum autem testes, qui sunt velut spongiosi, percoxerunt semen, rursus in illud inuolucrum, quod vocatur $\epsilon\pi\iota\delta\iota\delta\upsilon\mu\omicron\upsilon$, exudat, quia & calore testium & suo spiritu incitatur. Est enim semen plenum spiritus.

D E A N I M A .

Ab inualucro vehitur in vasa, quæ vocantur παρῳσῳτά propter similitudinem. Nam παρῳσῳτά significant columnas iuxta se collocatas. Ii ascendunt à testibus ad virgam duo glandulosi & cauernosi canales, qui excipiunt & retinent semen. Ideo appellantur vasa conseruantia.

Testes vocantur δῳδῳμοῳ, id est, gemelli.

Cutis extrema, quæ continet testes, vocatur ῳχῳρον, Latine Scortum, quod vulgò non rectè scrotum dicunt.

Virga καυῳλῳς.

Matrix, μήῳτρα.

Partes habet duas. Receptaculum factum, ut fœtum continere possit, idq̄, vocatur ῳσῳίγα. Altera pars est angustior, quæ est aditus longiusculus. Ideoq̄, collum Matricis dicitur. Et quoniam receptaculum amplius est, qua parte versus collum tendit, sunt addita cornua, ut quasi Lunæ crescentis figuram referat. Nam hæc cornua sunt ligamenta, quæ matricem alligant coxis.

Habet & mulier testiculos, sitos iuxta hæc cornua utrinq̄, minores virilibus & frigidiores, sed tamen semen quoddam generantes, quod est quidem tenuius virili, & subaquosum, sed tamen in procreatione fœtus miscetur viriti semini, eiq̄, velut alimentum est, ut Galenus inquit, ut augeat virile semen, & fœtus ex utroq̄, procreetur. Nam utrunq̄, semen & actiue & passiue se habet in generatione
fœtus

DE ANIMA.

Fœtus. Multum in uteroq, spirituum inest, sed virile, cum sit calidius, & minus rarum, magis se actiuè habet.

Amplectitur autem tota matrix fœtum, nec distincti sunt in ea sinus, ut alij narrant. Sunt autem in pecudibus orificia venarum in matrice vndiq, sparsa tali figura, qualis sit cavitatis pisis in ceram impressis. Hæc orificia propter figuram nominantur κοτυλιδόνες. Quia ut amplecti possint fibras, quibus fœtum in utero & retinent & alunt, figura ad prehendum idonea condita est, qualis est seu cotulæ mensuræ, seu pedum Polypi.

Hæc sunt ut dixi, in pecudibus magis conspicuæ, sed in utero muliebri non cernuntur tam expressa orificia, sed tanquam exilia puncta quia meatus aliquos esse oportet, per quos venæ & arteriæ aduehant sanguinem puriorem matrici, & per quos vicissim hauriant mamillæ partem sanguinis ex utero, quæ in Lac mutatur, sicut inquit Hippocrates, Lac menstruo fraternum esse. Sunt igitur hi usus cotylidonum, asserre sanguinem puriorem matrici, alere fœtum, & secundinam apprehendere, ut fœtus in utero firmiter retineatur, & vicissim ad mamillas transfundere partem sanguinis ex utero, ut in lac vertatur.

Varijs morbis affici matrix potest, quos recitare non est huius loci. Plato eam nominat animal, quia cum sit nervosa substantia, & mirificam cognatio-

tio.

DE ANIMA.

tionem habeat cum cerebro, afficitur odoribus, & varijs motibus agitur, qui tamen ei per accidens eueniunt.

Inuolucra fœtus.

Tria sunt inuolucra fœtus. Extremum $\chi\omicron\sigma\iota\omicron\upsilon\pi$ simile fasciæ, attingens proximè superficiem cauam matricis, & excipiens orificia venarum seu $\kappa\omicron\tau\upsilon\lambda\alpha\delta\omicron\nu\alpha\epsilon$, quæ apprehendant hanc fasciam, in quam & à fœtu tendit $\omicron\nu\sigma\alpha\gamma\omicron\upsilon\varsigma$, id est, meatus, qui ab infantis umbilico oritur, per quem tunc fœtus alitur. Ita prima fasciæ prehensionis & nutritionis causa condita est.

Media fasciæ nominatur $\alpha\delta\delta\omicron\upsilon\tau\iota\epsilon\varsigma\ \eta\epsilon$, id est, similis farcimini, condita, ut urinam eripiat, quæ primis mensibus per $\omicron\nu\sigma\alpha\gamma\omicron\upsilon\varsigma$ effunditur. Quia enim fœtus nondum alitur per os & œsophagum, nondum fiunt ægestiones ex ano. Sed cum fiat nutrimenti transuectio per $\omicron\nu\sigma\alpha\gamma\omicron\upsilon\varsigma$, primum inde & superfluitas urinae modo extillat, quæ postea per virgam emittitur. Ne autem rodât, & laceret teneram cutem in fœtu, hic secessus ordinatus est. Et tegitur fœtus tertia pelle, quæ est proxima fœtui, quæ nominatur Agnina, $\alpha\mu\upsilon\epsilon$, quia tenerrima est. Non igitur attingit urina fœtum, tectum fasciæ agnina, sed in mediam pellem effunditur.

DE

DE ANIMA.
DE MEDIO
VENTRE.

Hactenus recitata est descriptio infimi ventris, qui continet organa propria nutritionis & generationis, quæ sunt velut æconomica pars in homine. Nunc dicemus de alijs partibus, quæ sunt fontes actionum, quæ magis propriæ sunt hominis videlicet, cogitationum, motus & affectuum.

Nominatur autem venter medius illa pars, quæ intra Thoracem continetur, continens Cor, Pulmonem, organa respirationis & vocis. Hæc pars quasi inuoluta est panniculo seu lacerto, qui appellationes antiquas habet multas, nominatur enim Græcè δίαφραγμα & φρένες, Latine septum transversum & præcordia. Et Plato inquit: Sicut in ædificijs distincti fuerunt interstitio habitationes virorum & mulierum: ita φρένες sunt interstitium inter partem præstantiorem seu magis virilem, & alteram inferiorem, quæ est tanquam culina. Enarratum est & supra vocabulum φρένες, vbi & Homeri dictum de Cyclope recitatum est. Ideo hic omitto longiorem de eo commemorationem.

Est igitur δίαφραγμα substantia carnea, duabus contexta membranis, dorso circa duodecimum spondylum alligata, ascendens autem in parte anteriore usq; ad cartilaginem, quæ nominatur ξίφοσδής, vbi ossibus pectoris in imo alligatur.

Forami-

DE ANIMA.

Foramina tria habet : Vnum in dextro latere, quo transmittit venam cauam, unde sanguis ad Cor transfuehitur.

Secundum foramen aliquanto inferius altero, in latere sinistro, transmittit aſophagum ad ventriculum.

Tertium verò, vicinum duodecimo ſpondylo, transmittit ramum aortæ descendentem, & venam ἀρτηρῶν.

Vtilitates multæ ſunt. Præcipua eſt, quod munit illas generoſas partes. Altera, quod mouet thoracem, ideoq; muſculoſa ſubſtantia eſt, & motu thoracis iuuat reſpirationem. Fit enim attractio aëris, cum ſuperior pars peſtoris dilatatur, facta contractione diaphragmatis verſus centrum. Rurſus fit expulſio, cum à centro laxatur diaphragma. Tertiã, vt ſuo motu iuuat inteſtina ad expulſionem.

Mirum eſt, quod narrat Plinius, gladiatores diaphragmate vulnerato, mortuos eſſe riſu. Ideoq; diaphragma ſedem eſſe riſus arbitratur. Quia enim multum habet neruorum, titillatio ciet ibi ſenſum acriorem. Eſt enim riſus, dilatatio, orta ex acriore ſenſu neruorum.

De Panniculo qui nominatur Mediaſtinus.

Antea de diaphragmate dixi, quod & magnitudine & uſu conſpicuum eſt. quia ſeptum eſt inter

DE ANIMA.

imum thoracis, & culinam. Postea nominatur, mediastinus, & tunica cingens costas.

Sed mediastinus gemini panniculi sunt, versus dorsum contigui, distantes vero anteriori parte, dividunt autem pectus secundum longitudinem per medium, in dextram & sinistram partem. Ex intra hos duos parietes sunt, capsula cordis, & cor, & venæ cavæ alveus in dextrum sinum cordis insertus. Dividunt & Pulmonem, ut gemina sit spirationis copia, ut altero latere languefacto, tamen alterum sit in officio.

Vocabulum Mediastini recens est. Pro hoc Veteres nominarunt hæc interstitia ὑπὸ τῶν διαφράττων, μέσση τὸν θώρακα, id est, membranas intersepientes medium Thoracem.

De Tunica cingente costas, quam recentiores nominant Pleuram, Galenus

ὑπερωκότα χιτῶνα.

Intra diaphragma est panniculus totum Thoracem tegens, qui nominatur Tunica cingens costas, & vulgò Pleura. Subtilis & nervosa substantia est, extensa, ut introrsum vestiat costas, & musculos inter costas. Hoc loco morbus oritur πνευγιῆς, cum adfluunt humores ad musculos illos seu membranam, & ibi inflammantur & putrescunt. Sequuntur autem febres ardentissimæ, quia pars affecta non procul distat à corde, & colligata est cum dia-

DE ANIMA.

Diaphragmate, quod cum sit vicinum, incalescit, & motu suo auget inflammationem.

Ἰνδικὸς Σιὸς χιτῶν, Capsula cordis,
seu inuolucrum cordis.

Proximum domicilium cordis est, quod recentiores nominant Capsulam cordis, Galenus ὀσπικὸς Ἰσιὸς χιτῶν, & multi inuolucrum cordis. Est autem membrana simplex, nullis intertexta fibris, sed firma & valida, figura nucis pineæ, intus cavitatem habens, quæ cordis domicilium est, orta ab ipsis venarum & arteriarum tunicis, quæ per hanc membranam ducuntur, alligata parietibus Mediastini & diaphragmati firmis nexibus. Hoc inuolucrum, munimentum est cordis, in quo ita latet, ut interuallo certo distet undiq; cor ab ipso, ita ut nec ipsi adhaereat, nec alterum ex altero natum sit. In hac arca existimant seu aquam seu madorem rovi similem esse, qua sit opus ad cordis irrigationem in tam assiduo motu & tanto calore. Qua aqua exhausta cor contabescit, Idq; fieri in mœsticia scribitur, ut Marchioni Casimiro mortuo cor exentum aiunt simile fuisse pyro testo.

Cor.

In hac arca pendet hic vitæ Dominus, Cor liberum à reliquo corpore, cui vitam largitur, nisi quod ei adiunctum est per venas, arterias, & nervos,

DE ANIMA.

quibus tanquam canalibus utitur, partim, ut aliena beneficia accipiat, partim, ut sua inde effundat.

Substantia autem cordis est proprii cuiusdam generis caro, dissimilis carni in reliquo corpore, spissa, & benè compacta, intextis sibris seu villis arctissimè intricatis, non ut disertè distingui possint, ut in alijs corporis partibus.

Figura cordis pyramidem utcumq; imitatur, sed basi latiore ac gibba. Lusit Plato de figura, ideo similem esse pyramidi, quia cum sit igneæ naturæ, flammæ pyramides referat. Etsi autem de hac causa nihil adfirmari potest, tamen architectus non temerè hanc figuram elegit, quæ inter solidas prima est & ad hunc motum congruentior.

Situs est, ut basis, in qua generosissimi thalami sunt, exquisitè medium pectoris teneat, mucro autem erigitur monnihil ad sinistrum latus, & ne occurrat ossibus pectoris, & ut sinistro lateri plus caloris tribuat, cum dextrum adiuvetur calore Epatis.

Duo sunt autem cordis ventriculi, seu thalami seu sinus. Inter hos interstitium est, quod distinguit thalamos. Hoc interstitium cum sit crassum & firmum & oculis conspiciatur, non rectè dici Tertium ventrem, facile iudicari potest. Ac ne quidem conspici meatus per hoc interstitium facti possunt sed exudat sanguis in alterum ventriculum per angustissimos poros.

Est autem dextri thalami hæc utilitas, excipere

DE ANIMA.

ex caua vena sanguinem, eò influentem, qui ibi præparatur, & in duas partes distribuitur. Altera Pulmonem alit, altera subtilior exudat in sinistrum thalamum, & in spiritus vitales conuertitur.

Due sunt autem venæ infixæ dextro v. n. riculo. Caua scilicet, quæ est canalis sanguinis ab Epate transmissi. Sparguntur autem & ab hoc ipso canale in summa basi exiles rami, coronæ speciei, qui sanguinem vehunt minus subtilem, quò propriè cor nutritur. Altera vero in dextro ventriculo ex ipso corde oriens, nominatur vena **ARTERIALIS**, quia tunicas habet crassiores & arterijs similes, quæ in pulmonem vehitur sanguis subtilior, qui exhalaret, nisi vena munitior esset.

Sinister verò thalamus longè præstantior est, & officina eius operis, quod præcipuum est cordis: Gignit enim spiritus vitalis ex sanguine subtilissimo, qui ex dextro sinu eò exudat. Est autem spiritus vitalis utilissima & viuifica flamma, similis naturæ cœlesti, quæ calorem & vitam in totum corpus perfert, & præcipuarum actionum organum est.

Nascuntur in hoc ipso ventriculo duo canales grandiusculi, Arteria aorta, quæ omnium arteriarum in toto corpore stipes est, per quas tanquam per alucos præcipuum cordis beneficium in omnes corporis partes manat, videlicet halitus ille, seu viuifica flamma, suo calore fouens omnia membra, & actiones adiunans.

D E A N I M A .

Et si autem existimo, Arterias dici ab ἀρτηρία, quod firmissimè compactæ sunt, & Venas secum suspendunt. Nam adiunctæ Venis sparguntur in totum corpus: tamen & hanc Etymologiam recitemus, ex officio scitam. Scribunt enim, dici arteriam, ab ἀρτῆς & τμήσις, quasi custodem aeris & spiritus. Aorta significat Macedonica consuetudine Vaginam, unde propter similitudinem translata est appellatio ad hunc arteriarum truncum, propterea quod sit canalus aliquandò firmior & densior, quàm Venæ, & ut ita dicam, Vaginæ similis. Galenus inquit, Aristotelem huius appellationis autorem esse Apud Homerum Odysseæ §. in descriptione pera, nomen est ἀορτῆς pro circulo, à quo pendeat pera.

Scinditur autem Aorta paululum extra cor, porrecta in duos grandes ramos, quorum alter ascendit, ut spiritum vitalem superioribus partibus corporis aduehat, aliter descendit aliquanto grandior. Occurrunt autem ramis Venæ caue, cum quibus simul per corpus sparguntur. Rara enim sunt arterie solæ, non adiunctæ Venis.

Ac incundum est considerare consensum Venarum, & arteriarum, & mutua officia. Nam arterie Venis adiunctis per angustissimos poros ac meatus, impertium spiritum, qui calore vitali sanguinem exuscitat, percoquit & conseruat. Rursus etiam arterie hauriunt aliquantulum sanguinis ex Venis,

D E A N I M A .

uenis, quo uehitur, rigatur, & augetur spiritus.
 Ideo inquit Galenus : ζυωανισόμονται μὲν καὶ
 ἄσθησις τῶν φλεψῶν καὶ ὅλον τὸ σῶμα. Illu-
 stre autem exemplum nobis in hac imagine propo-
 situm est mutua communicationis, sine qua conser-
 uari natura non potest.

Dixi breuissimè de Aorta. Oritur autem ex si-
 nistro ventriculo cordis & alius canalis, qui nomē-
 natur Arteria Venosa, & porrigitur in Pulmonem.
 Differt autem non solum figura, sed etiam usu à
 vena arteriali, de qua supra dictum est. Nam ve-
 na Arterialis ex dextro ventriculo sanguinem ue-
 hit in pulmonem, nutriendi eius causa. Sed hic
 canalis sinistri thalami ex pulmone adfert aërem,
 refrigerandi cordis causa. Adfert enim Tracheæ
 aerem in pulmonem, & iunctos ramulos Arteriae
 venosæ, qui angustis orificijs aërem exeipiunt, ut
 ad cor transmittant. Rursus à corde euehit hæc ar-
 teria fumos & aerem nimis calidum, etsi unà adue-
 hit Pulmoni spiritus & arterialem sanguinem, ad
 calefactendum Pulmonem.

Ad hunc usum & figura accommodata est.
 Non enim perinde densa est, ut cætera arteria, sed
 constat una tunica, ut facile dilatari & constringi
 possit, ad exhalandum & recipiendum aerem,
 præterea ut facile exudet sanguinem halituosum,
 nè duricie impediat motum pulmonis. Ideoq;
 nominata est Arteria venosa. Est enim condita

DE ANIMA.

precipue aëris & spiritus vehendi causa; & tamen figura imitatur gracilitatem venarum.

Aliæ sunt minutæ particule cordis, quarum fabricatio tamen caussas habet.

Auriculæ duæ additæ sunt. Altera dextra, ubi eava vena sanguinem in cor infundit. Huic orificio addita est membrana, quæ sinus & anfractus habet. In hos spargitur aliqua pars sanguinis, quam cor proximè haurit, ne vehementiore attractione eava vena rumpatur. Sicut in tota machina humani corporis opifex cauit, ne subito magnæ moles transfundantur, sed ubiq; moderationem & contationem amat, & paulatim facit tanquam instillationes.

Sinistra verò auricula adiuncta est Arteria Venosæ, ut cunctantus fiat aëris transfusio.

Dixi breuissimè de auriculis.

Reliqua sunt ostiola, omnibus addita canalibus, adeò exilia, ut difficulter oculis iudicari possint. Quatuor canales, quos recensui, videlicet Cava vena, & vena Arterialis in dextro ventriculo. Deinde in sinistro, Aorta & Arteria venosa, tenuissimis pelliculis clauduntur & aperiuntur, & quidem singulis propria sunt huiusmodi opercula. Hæ pellicule dictæ *τρίγλωχινες*, quia similes sunt cuspidi, habenti tres pinnas, non solum hunc usum habent, ut prohibeant, ne nimium insuat aut effluat, sed etiam organa sunt attractionis. Nam motu
cordis

D E A N I M A .

cordis tense, tendunt & ipse canalium Tunicas, ut sanguinem, spiritum & aërem, quem continent, pellant.

Haëtenus de ædificio cordis pauca diximus: Nunc considerentur utilitas & motus.

Prima & summa utilitas est, quod reliquo corpori fons & initium est vitæ & caloris viuifici. siue hæc discernas, siue idem esse dicas. Deinde spiritum & hunc viuificum calorem in totum corpus spargit. Ideo inquit Aristoteles. καρδία ἔστιν ἀρχὴ βίᾳ πᾶσι μέγιστι, καὶ μεταδίδοι τὸρμασίαν βιωτικὴν πᾶσι, καὶ πνεῦμα τῶν ἐγκεφάλω καὶ ἡπᾶτι.

Secunda utilitas, quod spiritus geniti in corde, cum postea cerebri vi temperantur, sunt instrumenta proxima actionum in cerebro & in nervis, & ciunt cogitationem, sensum & motum. Cum autem vita sine cogitatione, sensu & motu similis morti esset, intelligi potest, magnam esse cordis utilitatem, cum fons sit spirituum, qui harum summarum actionum proxima instrumenta sunt.

Tertia utilitas est, quod cor non solum sedes est affectuum, sed fons etiam & propria causa. Talis est autem natura hominis, ut vita sit leticia quædam, Mæsticia verò destructio. Ut igitur vitæ initium cor est, ita sedes est propria leticiæ & mæsticiæ. Ac Deus hæc mirando consilio, ut postea dicam, hoc modo condidit, quia vult in corde sentiri gaudium bonæ conscientie, & pœnas scelerum.

DE ANIMA.

Quaquam autem cor sentit suaves & insua-
nes motiones per nervos, qui à sexto pari nervo-
rum cerebri in cor deducti sunt, tamen sua quaedam
est natura cordis, quæ ei adfectus, læticia fruatur,
& contabescit dolore.

Sunt autem hæc in vita præcipua, sensus, cogi-
tatio, motus lætari rebus convenientibus, aut dole-
re aduersis. Horum ultima propria cordis esse fa-
temur. Itaq; ad hunc usum principaliter conditum
est cor, ut domicilium Dei sit, & diuina læticia re-
fertum perpetuum viuat.

Hanc mirificam operis varietatem, & hæc
Dei consilia, foris & per densam caliginem aspici-
entes obstupescimus, ac dolemus, nos non penitus in-
trospicere naturam, & causas videre posse. Sed
tunc demum, cum Ideam naturæ in mente diuina cer-
nemus, totam hanc machinam velut intus aspici-
mus, & opificis consilia, & causas omnium operum
diuinorum intelligemus. Nunc inchoata hac con-
sideratione, Deum architectum agnoscamus, & illi-
us perfectæ sapientiæ desiderio accendamar.

De motibus cordis.

Breuisimè recitari utilitates, quarum magni-
tudo superat omnium hominum sapientiam & elo-
quentiam. Pauca etiam de motibus addenda sunt.

Duo sunt aut genera motuum, qui cordi secun-
dum naturam competunt, seu qui sunt. *Pulsus*

DE ANIMA.

Pulsus videlicet, & adfectus. Nam tremor non est τρέψα, & prorsus violentus est, incussus aliunde, nec adiunatur cordis inclinatione.

Est autem pulsus motus cordis, quo dilatantur & contrahuntur ventriculi cordis, ut attrahere aërem & exhalare possit, Item ut generet ac transmittat spiritus. Nam cordi refrigeratione opus est, Et mira copulatio est aëris cum nostris corporibus. Ut enim nutrimur rebus natis ex quatuor elementis, quia ex his & nostra corpora conflata sunt: Ita cum in aere versemur, plurimum habemus aëris, & hic temperat lucidissimam flammam, quæ est spiritus vitalis.

Præterea nec percoqui spiritus sine motu potest, nec in Arterias expelli.

Fit autem hæc dilatatio & contractio διαστολή & συστολή, sua quadam cordis natura, nec regitur à cerebro aut nervis. Sed propriæ sunt cordis fibræ, huius motus rectrices. Nec plura hic addam de differentijs, tantum brevissimè admoneo iuniores, ut cogitent, necessitatis seu vitæ causa ad hos usus pulsum institutum esse, quia hoc motu attrahitur & expellitur aer, & adiunatur generatio & transmissio spirituum.

Alter motus in corde nominatur adfectus, quia cogitationem sequitur, & accenditur Noticijs, Estq; totius cordis vel dilatatio, ut in læticia, qua cor sentit voluptatem seu suavitatem, vel compressio,

D E A N I M A .

pressio, ut in mœsticia, qua cor non sentit suavitatem, sed dolorem, & torrescit & destruitur. Etsi autem ad hunc sensum voluptatis & doloris nervi concurrunt, tamen natura cordis propriè affectuum causa est.

Multa sunt autem miracula in hac re. Quomodo enim feriri corda noticijs possunt? Aut quæ vis est cerebri & spirituum ferientium corda, ut tam varij motus cicantur? Hic ostendere aliam causam non possumus, nisi quia sic condita est natura, ut talis sit cerebri & cordis consensus ac συμφωνία. Voluit Deus lucere suæ sapientiæ radios in cerebro nostro. Cum his & corda congruere voluit, letantia agnitione Dei, & ipse adesse in cordibus nostris tanquam in sede sua voluit, & perfundere nos sua luce & læticia. Hoc minus intelligimus, quia prima cerebri & cordis harmonia, quam Deus condidit, turbata est. Nunc igitur ita disputant, affectus comitantes noticiam, ut iram, incendia amorum, læticiam, spem, metus, hoc modo excitari, quia cor feritur spiritu à cerebro misso. Sed explicatio facilior est ijs, qui dicunt, cor domicilium esse proprium substantiæ Animæ.

Pulmo, πνεῦμα^ω.

Quo consilio natura circumdederit cordi pulmonem, officia eius declarant. Concinnè enim vocat Pulmonem Plato ἄλμα μαλακόν, molle ventilatum

DE ANIMA.

brum cordis, breuiter & substantiam & officia significans.

Est enim substantia Pulmonis, caro aërea, rara, mollis, spongiosa, similis coagulata Spuma sanguinis, intextis in eam carnem tribus fistulis, quæ velut rete per totum pulmonem sparsæ sunt. Nam Trachea arteria, quæ grandior est, pulmone inseritur, cui occurrunt duo canales ex corde emissi. Vena arterialis nutrimentum adferens pulmone, & Arteria Venalis, aërem in pulmone excipiens, & ex corde fumos euehens, & arterialem sanguinem. Hi canales spargunt exiles surculos per totum pulmonem. Et quia assidue hauritur & emittitur aer per Tracheam arteriam, et per arteriam venalem, continui sunt motus pulmonis, dilatatio & cōstrictio. Ac primum in pulmone præparatur aër, qui in cor transuehendus est. Mirum est autem, cum assiduus sit pulmonis motus, tamen non alligatum esse ad thoracem, nec thoracis motu trahi. Mouetur autem ratione Vacui, ut sit agitatio mollior, cum cedit thorax, qui à diaphragmate mouetur. Et fortassis adiuuant pulmonis motum halitus à corde venientes, & ipsa aeris copia, qui & influit & exhalat.

Figura pulmonis imitatur ungulam bovis, quia in duas partes à Mediastino diuiditur, & singulæ in imo binos locos habent.

Vtilitas pulmonis duplex est. Factus est enim & spirationis, & vocis causa. Spiratio cordi necessaria.

DE ANIMA.

cessaria est. Affert enim pulmo cordi aerem, quæ
mitiget calorem cordis & spirituum. Et hunc æ-
rem antea præparat. Cor enim læderetur, si pene-
traret ad ipsum aut aer frigidior, aut nimis copio-
sus. Suffocaretur autem cor copia spirituum & fu-
mo aëris, nisi rursus fieret exhalatio. Ideo & per
pulmonem rursus emittitur fumosus aer, Ideo pulmo
capax est multi aëris, ut paulisper omissa spiratione,
tamen cor accipiat & reddat aerem. Ac si deesset
pulmo, breui interuallo omissa spiratione suffocaren-
tur animantia. Ita spirationis causa pulmo factus
est. Nec addo hic disputationem de piscibus, quos
dicunt non spirare, cum pulmonem non habeant, qui
tamen attrahunt & emittunt aerem per Branchias,
ut alibi dicitur.

Alera utilitas pulmonis est insignis, quod ser-
uit formandæ voci. Ut enim in fistulis hoc modo fi-
unt soni, cum inspiratum aerem lingua tanquam
plectro formamus, ita propemodum fit vox huma-
na. Pulmo ceu utriculis motus aerem reddit Tra-
cheæ. Hunc cum formant circuli in Trachea, & lin-
gula, quæ nominatur γλωττις, fieri vocem expe-
rimur.

Aspera Arteria, τραχῆξ
ἀρτηρία.

Fistula à faucibus ducitur ad pulmonem, quæ
ad geminos usus condita est. Cum enim, ut supra
dictum

D E A N I M A .

dictum est, cordi opus esset aëris attractione, & expiratione, hic canalis factus est, ut aerem ore & naribus acceptum, transmittat ad pulmonem, & inde rursus exhalant fumi cordis, ut dictum est.

Simul autem hæc ipsa fistula instrumentum est formandæ vocis. Nam ad vocem opus est aere, quo hæc fistula abundat, & motu, quo aer in hanc fistulam impellitur compressione pulmonis. Itaq; loci & partium opportunitas fuit in causa, ut hæc fistula fieret etiam vocis organum.

Consideremus autem consilium architecti, qui sicut oratores proximè adiuncti sunt Regibus: Ita cordi vocis organum addidit, quia si natura integra esset, pulcherrimus consensus esset cordis & vocis. Cor ardens luce & amore Dei, patefaceret diuines motus voce celebrante Deum. Et erga homines vera & iusta dicendo congrueret cor & vox.

Figura autem hæc est. Arteria Trachea seu fistula, & mucronis figura descendit in pulmonem, in quo finditur in duos ramos. Ab his deinceps in ipso pulmone oriuntur innumerabiles fibræ. Est autem composita Trachea, partim ex cartilaginibus, partim ex membranis. Oportet enim moueri Tracheam, cum accipit aut emittit aërem, & laxari in expiratione, & astringi in inspiratione. Ideo fabricanda fuit ex mobilibus membranis, quæ sunt mollia ligamenta.

Rursus

DE ANIMA.

Rursus, quia est organum vocis, admiscendæ fuerunt cartilagines, ex quibus annuli in Trachæa facti sunt, & iuncti propemodum, ut circuli iunguntur in cauda cancri. Harum asperitas & Varietas ad vocem formandam necessaria fuit. Non enim fieri potest vox, nisi aër in aliquo repecutiatur.

Vestiunt autem Tracheam panniculi, quorum is qui intus tegit cartilagines, durior est, ut muniat eas, ne arrodantur ab acris fumis & catarrhis.

Iam vocabula totius fistule, & partium consideremus. Totus hic canalis à nodo gutturis in pulmonem porrectus, nominatur Arteria Trachæa propter asperitatem cartilaginum, quæ intus velut annulis distinctæ sunt. Est & totius fistule nomen Βρόγχος, ut expressè inquit Galenus in pluribus locis. Cuius hæc sunt verba in septimo lib. de administrationibus Anatomicis: ὁ δὲ ὄνομα τῷ τῷ ἄρῳ χῶρον βρόγχου καλεῖται. Significat enim bronchum, asperum & scabrum, sicut Plinius ait lib. 11. Senectus in equis intelligitur dentium bronchitate.

Cacumen huius fistule, quod Latini nominant Nodum gutturis, Græcè est propriè λάρυγξ & κεφαλή βρόγχου.

In huius fabricatione ars miranda est. Constat tribus cartilaginibus, quarum anterior, quæ maxima est, scuto similis, dicitur θυροειδής, id est, scuto seu peltæ similis, quæ in collo eminent, & digitis contrectatur.

Secunda

DE ANIMA.

Secundæ cartilagini vetustas non fecit proprium nomen. Est autem retrò posita, ubi laryngem discernit ab Oesophago, & quasi munimentum est contra Oesophagum, ne in deglutiendo Trachea lædatur. Similis est annulo, qui in pollice gestatur.

Tertia cartilago est intra alteras duas, rimam constituens, & propter figuram nominata ἀγύττωρα seu ἀγύττωραδής. id est, rostro fusorio similis in urceis, aut cantharis quibusdam. Notum est enim, ἀγύττωρα à Grecis nominari talem cyathum, qui velut rostrum habet, quales sunt in myropolijs, quibus funditur oleum. Recentiores nominant hanc tertiam Cymbalarem. Id nomen non videtur à figura sumium esse, sed quia vocis organum est.

In medio igitur huius tertie cartilaginis profunda rima est, quæ nominatur γλωττις, quia propriissimum vocis organum est, ac latera contrahuntur & dilatantur peculiaribus musculis. Adiuvant autem hanc contractionem & dilatationem musculi, qui cæteras cartilagineas connectunt. Ita variatur vox, ut sit acuta aut grauis, clara vel obscura, hac ipsa contractione luterum, quæ constituunt illam rimam. Eam varietatem fistulæ non possunt efficere in ipsa rima seu lingula, sed foramina fistulis addita sunt, ad eam varietatem efficiendam.

H

Supra

D E A N I M A .

Supra hanc rimam operculum est laryngis, quod nominatur ἐπιγλωττις, quæ est corpus cartilagineum, figura trianguli, diuisculum, factum, ut arceat cibum & potum, ne quid illabatur in Tracheam arteriam. Singulari enim consilio Deus hos canales, Oesophagum, & Tracheam distinxit, & periculi magnitudo ostendit, velle Deum ut intercedendum quietiores ac taciturni sumus. Quia cum vox editur, hiat operculum Tracheæ, in quam cum infunditur vel exigua massa, nisi statim rejiceretur, secutura esset suffocatio. Et hoc periculum eo facilius accidit, quia Trachea collocata est ante Oesophagum.

In hac partium & nominum recitatione multi errarunt ante Vuesalium, qui rectè taxauit prurum errores, & deprauatos Galeni libros emendauit, in quibus promiscuè scripta fuerant hæc duo nomina, γλωττις & ἐπιγλωττις. Sed rerum diuersarum diuersas appellaciones esse, Vuesalius perspicuè ostendit.

Ac ut magis nota sint iunioribus discrimina Oesophagi & Tracheæ arteriæ, consideretur usus, situs, substantia, & longitudo.

Usu differunt, quia Oesophagus est canalis cibum & potum vehens in ventriculum. Sed Trachea canalis est, factus spirationis & vocis causa.

Situ

D E A N I M A .

Situ differunt, quia Trachea in anteriore parte colli posita est, ut recta tendat ad os, hauriendi aëris causa. Oesophagus autem in posteriore parte colli est, & magis laet, ut plus contineat caloris. Descendens autem, nonnihil flectit se ad dextrum, ut cedat locum Aortæ. Rursus autem ad sinistrum reflectitur, cum ferè accessit ad Diaphragma, ut cedat locum venæ cavæ. Ita velut seruus officiose cedit præstantioribus membris. Sed anfractus illi profunt, ut hoc membrum fulciant, & nervos excipiant, item, ne impediatur deglutiens.

Substantia differunt. Nam Trachea est ex cartilaginibus, ut dictum est, ut sit firmior canalis, nec toto suo corpore coeat, sed maneat meatus aëris in spiratione. Oesophagus verò quanquam nervæa membrana est, tamen est substantia mollior quam Trachea, & astringitur suis villis, cum est inanis.

Longitudine differunt. Trachea enim multò brevior est, quam Oesophagus, qui sub diaphragmate attingit ventriculum. Trachea verò sub furculis inseritur pulmone.

Esti autem puerilis est disputatio de dicto Platonis, qui ait, Tracheam canalem esse potius, tamen ne sit ignota iunioribus, hic breviter inferenda est, præsertim cum à Plutarcho, Gellio & Macrobio agitata sit. Manifestum est, Tracheam tantum esse

D E A N I M A .

aëris meatum. Vt autem cibus per Oesophagum in ventriculum vehitur, ubi coctionis initia sunt, fitq̄, postea alia coctio in Epate: Ita & potus eadem via in ventriculum & Epar defluit, & ut pars nutrimenti coquitur, ac in sanguinem vertitur. Relinquenda est igitur inepta opinio, quæ finxit, Tracheam esse canalem potus.

Quòd vero Poëtarum dicta citantur de rigando pulmone, facilima est explicatio. Certè opus est pulmone & nutrimento & rigatione. Sed ut supra dicitur, manifestum est, nutriri & rigari pulmonem per venam Arterialem, quæ subtilem sanguinem vehit in pulmonem. Sanguis autem ex cibo & potu antea in Epate natus est. Harum actionum ordinem esse non negant Poëtæ, cum dicunt, vino rigari pulmonem. Verba Alcei recitantur à Plutarcho, quæ mendosè scripta sunt in codicibus Gellianis, Et reëtius sic leguntur: Τέλλε πνεύμονας οἴνω, τὸ γὰρ ἄσσορ ὠρίτεῖται. Humectato pulmonem vino, Sol enim circumuoluitur, id est, non iam ascendit, sed flectitur ad occasum.

Cum igitur cor accensum sit, & pulmo arefactus diurno aestu & labore, tum à meridie corporibus quies concedatur, & cibo ac potu reficiantur vires & spiritus, & rigatione humectentur & refrigerentur cor et pulmo. Notum est enim, quod fuerit cœnæ tempus veteribus.

D E A N I M A .

Sic & Euripidis versus intelligatur de rigatione, quæ fit ordine per cæteros meatus. ὄν & πέρσας πνευμόνων διαξροάς: *Vinum penetrans pulmonum meatus, scilicet ordine, quem natura attribuit nutrimento.* Alij quærunť subtiliores interpretationes, quas omitto.

Θυμός.

Donec in descriptione pectoris versamur, est & parua cuiusdam particula mentio facienda, quæ nominatur θυμός. Est autem θυμός sub iugulo circa pulmonem glandulosa caro, substrata ascendentibus venis & arterijs. Fortassis autem ideo sic nominatur, quia in iratis incensi spiritus ibi ascendant, qui quidem pulmonem & caput inflammant, ut videmus, iratis rubescere oculos, & totam faciem. Ac in ea ipsa parte, quæ θυμός nominatur, interdum valde irati sentiunt acutissimas punctiones propter concursum spirituum vehementiorem & quasi æstum & Euripum.

Lingua.

Ante Laryngem positum est os bifurcatum, quod & munit cartilagine Laryngis, & Basis est, cui alligata est lingua per plurimos musculos. Galenus nominat ὄσδ'έε, à figura literæ Δ. Alij nominant λάμβδ'οσδ'έε. Nam & λάμβδ'α duos habet ramos. Si enim vni tantum ramo alligata esset lingua,

D E A N I M A .

gna, moueretur inaequaliter, trahereturq; tota ad unum latus. Vt igitur aequaliter agitur Lingua, duo eam rami sustentant, supra quos libratur, ceu machinae fulcris imposita. Herophilus nominat $\pi\alpha\sigma\alpha\varsigma\acute{\alpha}\tau\omega\upsilon$, sicut in aedificijs usitatum fuit, duas columnas vicinas nominare $\pi\alpha\sigma\alpha\varsigma\acute{\alpha}\tau\alpha\varsigma$.

Est autem lingua, caro musculosa, sed mollis, rara, fungosa, plena nervorum, arteriarum & venarum. Abundat nervis, propter multiplices & varios motus, ac propter duos sensus, gustum & tactum. Et quanquam ijdem nervi utrunq; sensum impertiunt, gustum & tactum, tamen ab his distincti sunt nervi qui motum praebent. Ideoq; percussi in ceruice, interdum fiunt muti, etiamsi non admittant gustum, laesa videlicet nervorum origine, qui sunt instrumenta motus.

Arterijs autem abundat, quia opus est linguae multo spiritu & calore, propter tantam motus varietatem.

Abundat & venis, ne desit ei nutrimentum, Ac humiditas addita est, ne areseat lingua assiduate motus. Quanquam igitur excrementum est salina, tamen aliqua eius utilitas est, ut lingua madefaciat. Nam salina excrementum est phlegmatis, destillans partim ex cerebro in fauces, partim ex ventriculo exastuans. Foramina enim condita sunt in
osse

D E A N I M A.

osse Basilari, quod inter palatum est & nares, tum aeris hauriendi causa, tum ut per ea destillet salina. Quam ob causam hæc foramina Colatorium nominant.

Brevissimè diximus de miranda lingue fabricatione, ut præcipua quædam opera in ea iuniores considerent. Sed musculorum ars in ea non satis explicari potest, quibus variè tenditur. Multò minus causa ostendi potest alia, cur lingue motu ceu plectro, in homine dissimilia verba formentur, quæ sunt notæ picturæq; rerum & cogitationum, nisi quia Deus hoc modo naturam hominum condidit, cuius celebremus sapientiam, & ei gratias agamus, quèd propter utilitates plurimas sermonem homini attribuit.

Utilitates igitur lingue humanæ sunt tres. Formatur sermo, hoc est, articulata vox. Nam in Larynge vox, non sermo formatur.

Secundò organum est gustus, in qua utilitate & palatum habet adiunctum, quod etiam ad organum gustus pertinet, & pellicula, in qua sunt nervi, qui gustum & tactum lingue suppeditant, oritur à nervis per palatum demissis ad lingue radicem.

Tertia utilitas est, quod cibum excipit, & adiuvat præparationem coctionis in masticando, ut vocant, seu ut Græci loquuntur, ἢ τῷ μασῶν, & transmittit ad œsophagum.

DE ANIMA.

Sed illa est summa lingue humane dignitas, quod sermonis & eloquentiæ opifex est. Quam nec utilitatis magnitudo satis prædicari potest, nec ars exponi: Sed reuerenter agnoscamus voluntatem, Dei, qui linguam voluit esse mentis & cogitationum interpretem, ut alij alios de Deo & de alijs bonis rebus docerent, & ut sermo vinculum esset consociationis hominum. Et sciamus tunc nos intellecturos esse causas & artem totius fabricationis, cum in ipso opifice Ideam horum operum cernemus. Interea grati Deum autorem celebremus, & ipsius operibus rectè utamur, & sciamus eum velle, ut in hac vita ad illam æternam lucem his initijs doctrinæ præparemur.

DE SUPREMO VENTRE.

Caput κεφᾶλῆ.

Etsi totius nature, cæli, elementorum, plantarum, metallorum & animantium fabricatio plurima continet miracula, & illustria testimonia, que ostendant, hanc naturam non exciisse casu, sed à mente architectatrice conditam & ordiatam esse, tamen vestigia diuinitatis maxime expressa & perspicua sunt in ea parte, in qua sunt Cognatio, Intellectus numerorum & ordinis, Ratiocinatio,

Iudi.

DE ANIMA.

Judicium, Memoria, Libertas electionis, discrimen honestorum & turpium. Hæ admirandæ actiones in nobis perspicuè conuincunt omnes homines, ut fateri cogamur, hanc naturam neq; casu ex Democriti atomis constatam esse, neq; a natura bruta ortam esse. Sed mentem architectatricem esse, intelligentem ordinis, & quidem ostendunt, qualis sit, videlicet, discernens honesta & turpia, & conservatrix humanæ societatis, & certò punitrix atrocis delicta, pugnantia cum suo ordine.

Quamquam igitur neq; cerebri natura, neq; actiones penitus cognosci possunt, tamen hæc opera necesse est utcunq; aspici, ut assensionem de Deo & de providentia confirmet. Quæ intuentes agnoscamus voluntatem Dei erga nos, quod in hominum naturam transfudit similitudinem suæ sapientiæ, & voluit nos esse imagines diuinitatis, ut in veteri versu dicitur: Exemplumq; Dei quisq; est in imagine parua, & ei gratias agamus, & quantum possumus curemus, ut hæc imago fiat illustrior, & magis congruat cum archetypo agnitione ipsius, sapientiæ, & virtutum similitudine.

Primum de situ capitis dicitur. Quamquam autem non sine causa talis est figura homini attributa, ut aliud nullum animal necdat erecto corpore, tamen hanc commemorationem omitto.

D E A N I M A .

Satis intelligi potest, hunc positum & ad speciem pulcherrimum, & ad utilitatem accommodatissimum esse.

Figuram capitis optimam esse, Galenus scribit, si imitetur sphaeram exactè rotundam, sed quæ paulatim utrinq; comprimatur, & sit arctior. Ac laudat magnum caput pro proportione, & ut ipse ait ἔργου. Δ. μ. ο. ρ., quod eò recitamus, quia Homerus in vituperatione Thersitæ etiam hanc notam peruersi ingenij posuit, quod habuerit acuminatum caput φοξοῦ ἐκὼ κεφαλῶν. Quia enim medius venter non habet iustam ampliudinem, spirituum actio & ratiocinatio ibi impeditior & confusior est. Et in quacunq; parte capitis figura non habet convenientem proportionem, ibi debilitas significatur, ut exempla manifestè ostendunt. Non est firma in his memoria, qui habent occiput nimis paruum, seu non eminent.

Est autem utilitas capitis, continere cerebrum & sensuum organa, quæ sunt partes gubernatrices vitæ, & cognitionis causa condita, & sunt domicilium lucis diuinæ in nobis.

Ut autem partes ordinè recitemus, primùm foris aspicimus ea, quæ vestiunt caput.

Etsi autem capilli sunt superfluitas, tamen aliqua eorum utilitas est, calefaciunt caput, & in eam materiam eduntur halitus cerebri.

Sub

DE ANIMA.

Sub capillis crassa & carnea cutis est, ut pilis in earadices agere possint.

Sub cute parum carnis est, circa frontem & tempora.

Deinde est panniculus, circumdans totum os capitis, qui nominatur $\pi\sigma\mu\kappa\acute{\alpha}\nu\iota\omicron\pi$, ortus à nervis & ligamentis per suturas prodeuntibus à dura Matre, Conditus magnarum utilitatum causa. Primum, ut alliget cranio Duram matrem. Deinde ut venas & arterias excipiat & sustentet, quæ sæpe per extrema colli ascendunt, ut ad caput perveniant, & ingressæ, per suturas nutriant & foucant cerebrum. Præbet hic panniculus etiam sensum cranio.

Sub hoc panniculo est totum os, regens caput, quod Græcè $\kappa\acute{\alpha}\nu\iota\omicron\pi$ appellatur, & munit & continet cerebrum. Latini calvariâ nominant.

Quia verò meatus esse oportuit certarum utilitatum causa, ideo hæc testa non est unum & continuum os, sed septem ossa coniuncta sunt suturis, quæ præbent meatus.

Sub cranio proxima est Dura mater, quæ est panniculus satis crassus, & nominatur à Galeno, Crassa Meninx, sustentans venas, quæ nutriunt cerebrum.

Deinde sequitur pia Mater, quæ est tenuis membrana, immediatè cõmrens et cingens cerebrum. Galenus nominat subtilem Meninga.

Deinde

DE ANIMA.

Deinde cerebrum, in quo sunt amplæ canitates, quæ nominantur ventriculi, distinctæ intervalis.

Supra medium ventriculum versus cerebellum, nates binæ sunt, sunt & figuræ vermium, Conus unus.

Deinde infusorium, in quod à cerebro velut in peluim derivatur superfluitas, quæ partim spatio, partim per nares excernitur.

Præterea oriuntur à cerebro nervi, qui sunt instrumenta sensuum & motuum, qui sunt in organo sensuum.

Deinde contemplandi sunt Oculi, Aures, Nares.

Dura mater.

Veteres Græci generaliter nominant Meninges, quaslibet crustas seu membranas, circumdantes aliud corpus. Postea hæsit appellatio in his membranis tantum, quæ ambiunt cerebrum. Id de nomine admonet Galenus, libro nono Anatomicorum.

Est autem crassa Meninx, seu, ut nunc nominant, Dura mater panniculus nerveus, crassus, & firmus, sed tamen prorsus cranio proximus, ambiens totam cerebri molem, ita ut etiam ipsum cere-

brum

D E A N I M A .

brum à fronte, ad postremam partem, quæ nominatur cerebellum, diuidat secundum longitudinem, ut sic dicam, efficiatq̃ interstitium, ut etiam in pecudum capitibus cerni potest. Deinde cum cerebellum, quod nominatur $\pi\epsilon\gamma\kappa\epsilon\phi\alpha\lambda\iota\varsigma$, quod in postrema parte capitis situm est, magna ex parte seiunctum sit ab altera mole cerebri, hic quoq̃ Dura mater facit interstitium inter utramq̃ molem secundum latitudinem.

Utilitas huius membranæ est, munire cerebrum molliore tegmine, quàm erat carni, ne impingens in motu vehementiore in cranium, læderetur. Sunt & aliæ utilitates, sustentare venas, quæ nutriunt cerebrum, & vicinas partes, & adiuuare piam matrem, in quam inseritur, ut firmitus suspendat cerebrum.

Pia mater.

Circundat proximè cerebrum alia quasi fasciola, quæ nominatur tenuis membrana. Est autem subtilis panniculus, nervæus, proximus cerebro, non modò ambiens ipsam molem, sed etiam penetrans intra varias plicaturas, quæ conspiciuntur in cerebro. Et quia proximè ambit cerebrum, & tanquam fouet, ut foetus in utero fouetur à Chorio, hanc membranam Galenus nominat $\chi\omicron\sigma\iota\omicron\epsilon\tau\omicron\varsigma$.

Utilitas

DE ANIMA.

Utilitates sunt. Prima, ut tanquam mollis fasciola vestiat cerebrum, ne diffluat. Secunda, venas & arterias nutritionis & caloris causa colligit & sustentat, & in ipsum cerebrum tanquam subtilissimos canales transmittit. Tertia, cum cerebrum per sese non sentiat, hac fasciola quæ est nervea, imperat cerebro sensum.

Cerebrum.

Etsi nulla pars in vniuersa natura ita introspicere potest, ut penitus & tota agnoscatur, tamen multo magis admirandum est cerebrum, quod est domicilium sapientiæ, & Deo simillimum, ac officina est cogitationum, iudicij, ratiocinationis & memoriæ, quam cæteræ partes vllæ in natura. Quod ignis calefacit, videmus similem qualitatem ex corpore valde calido transfundi. Quod aqua humectat, eodem modo videmus similem qualitatem transfundi. Et consentaneum est, naturas efficere simile quiddam. Hæc physica vtrunq; intelligi possunt, Sed actiones cerebri quantum differunt à physicis qualitatibus, cogitatio, iudicium, ratiocinatio, recordatio. Præterea quæ est substantia cerebri? ubi? quomodo fiunt hæc mirandæ actiones in hac squalida massa? Hæc fateamur non penitus sciri, & agnoscamus, Deum esse naturæ nostræ conditorem, & actiones cerebri proprias maximè testari, huic mundum non extitisse casu, & Deum condi-
tores

DE ANIMA.

orem esse mentem sapientem, beneficam, iustam, & veracem. Quia impossibile est, discrimen honestorum & turpium casu, aut à natura bruta, ortum esse.

Etsi autem non penitus nobis cerebri substantia nota est, tamen hoc sciamus, oriri ipsam à subtilissima parte seminis, & plena spirituum, quæ in formatione foetus, in illam arcem summam quasi exæstuat, cum Epar & cor, & venule inchoantur.

Ventriculi cerebri.

Sunt in cerebro cavitates magnæ, velut in edificio, mirumq; est stare culmen velut ardua laquearia in templis. Etsi autem & dura mater supernè culmen nonnihil alligat, tamen cum sit moles non parva, & valde spongiosa singulorum parietum, non collabi eos mirum est.

Sunt autem hæ cavitates plene spirituum, qui per arterias assiduè ex corde aduehuntur, & in his cavitatibus fiunt lucidiores, & quasi ex igneis flammis fiunt cælestes. Est enim omnino similitudo quædam cæli, & spirituum ac cerebri. Nec dubium est, hos spiritus esse organa actionum in sensibus interioribus. Ac Plato sigilli similitudine usus est, significans à spiritu tanquam sigillo tangi cerebrum & imprimi ei notam. Cumq; initia
harum

D E A N I M A .

harum actionum sunt à sensibus exterioribus, cogita-
 ti in nervis transuehit motiones, sicut in aqua fiunt gy-
 rationes, coniecto in vnâ partem lapillo: Harum
 motionum progressio perfertur ipsis spiritibus in
 cauitates cerebri. Nec se cerebrum habet tantum
 velut alueus, sed ut chordæ pulsata reddunt sonos,
 sic fieri consentaneum est in corde & in cerebro.
 Fuit affectus in ipsa cordis substantia, cum feri-
 tur & pullatur à spiritibus: Ita & cogitationes
 fieri credibile est, cum cerebrum à spiritibus feritur
 & pullatur, quod quidem ubiq; spongiosum est, ut
 passim lubeant spiritus, & parietes intus non sint
 ociosi, sed in ipsis quoq; cogitatio formetur, impressa
 quasi specie in sigillo.

Absidui sunt autem, velut in Euripo fluxus &
 refluxus spirituum, ex nervis sensuum exteriorum,
 & in eos, ut aduehant illas gyrationes imaginum
 seu specierum, quas nervi ab externis obiectis acce-
 perunt. Ideoq; horum nervorum origo est statim
 sub fundis ventriculorum, ut proxima sit actioni-
 bus cerebri

Ventriculi numerantur seu cavitates cerebri
 hoc modo quatuor. Duo primi in parte ante-
 riore cerebri, dextra & sinistra, ampli & longi,
 figura Lunæ recens prodeuntis, & amplitudine ovi.
 Distincti sunt interstitio satis conspicuo, quod ex
 substantia cerebri propagatum est. Utilitates
 horum

DE ANIMA.

horum ventriculorum recenset Galenus tres. Primam, ut spiritus animalis in his ventriculis præparetur. Secundam, ut ad inspirationem & expirationem conducant, hoc est, ut recipiant & emittant aërem, quo opus est ad fouendos spiritus. Tertiam, ut sint spacia ac meatus ad excrementa.

Ipsa verò pars anterior cerebri tota, ut infra dicam, organum est sensus communis, quod diuersorum sensuum obiecta recipit & discernit.

Medius ventriculus.

Vbi post interstitium partes cerebri continuæ quasi testudinem faciunt, sub ea testudine communis cavitatis est, quæ nominatur medius ventriculus, quem Herophilus existimat factum esse, ut per eum spiritus transmittatur in vltimum ventriculum, qui est inter cerebellum & initium medullæ spinæ dorsi, clauditur autem medius ventriculus versus anteriorem partem glandula seu conario.

Postremus ventriculus.

Cerebrum & cerebellum interstitio distinguuntur, quod ex dura matre ortum est, nec alia pars duræ matris crassior & firmior est. Est autem via à medio ventriculo in postremum sub natibus, quæ
I sunt

DE ANIMA.

sunt substantiæ cerebri tubercula, quæ figura imitantur nates, eo loco ubi principium est dorsalis medullæ. Est igitur postremus ventriculus ampla cavitatis, pene oui magnitudine, quæ sinus est partium cerebelli. postquam mitij dorsalis medullæ.

Cum autem manifestum sit lesio cerebello, memoriam labefactari, consentaneum est, hunc postremum ventriculum & cerebellum organum esse memoriæ & recordationis, rerum imaginibus in cerebellum tanquam notis impressis.

Etsi autem in hac caligine non perspicimus, quomodo hæc miranda opera, cognitio, ratiocinatio, memoria, recordatio, iudicium fiant, tamen cum fieri ea cerebri ope certissimum sit, cogitemus cerebri substantiam, quæ sedes est diuinæ lucis & diuinarum actionum, cognatam esse cœlesti naturæ, in quam etiam undiq; sparsam esse lucem videmus; & ardentissimis votis Deum oremus, ut sua luce semper hoc templum illustret & gubernet. Causas totius opificij, quas magna sapientia cogitatas esse non dubium est, tunc in illa æterna Academia considerabimus, cum & ipsum opificem, & in eius mente ideam horum operum intuebimur. Nunc ei obtemperemus, agnoscamus discrimen inter naturas ratiocinantes & non ratiocinantes, & Deum celebremus, sapientiæ fontem, & hoc domicilium sapientiæ reuerenter tueamur, quantum possumus.

Plura

D E A N I M A .

Plura de hoc mirando opificio dicere non possum.

Vocabula quaedam recitabo, quorum hic sis mentio.

Nominant vermes, quaedam exilia volumina, quae vermium speciem referunt, procedentia à cerebello versus medium ventriculum. Nec de v'su plura versimiliter traduntur, ac opiniones multorum de hac parte volens omitto.

Χοάων, Infusorium seu infundibulum, quod prorsus imitatur figuram, quam nos ein Trechter nominamus, est sub medio ventriculo versus os basilare, ita formatum ex pia matre cingente basin cerebelli, ut crassiores superfluitates cerebri, quae deinde in sputum vertuntur, aut per nares excernuntur, excipiat.

Sub χοάων, est glandula sita in cavitate ossis Basilaris, quae nominatur, πύελος, id est, pelvis, in quem effunditur superfluitas ex χοάων, ac partim versus palatum, partim versus nares euehitur.

Nominat Galenus contextum quendam articularum intra os Basilare, substratum toti cerebro, πλέγμα δίκτυοειδές, quod nuncuparunt Arabes, Rete mirabile. Sed in capite hominis hunc insignem contextum negant esse.

DE ANIMA.

Oculi.

Dominantur inter sensus Oculi, quos, inquit Plato, præcipuè nobis duces esse ad agnitionem Dei, intuente hanc pulcherrimam cæli machinam, ac notantes motuum varietatem, quæ non alio hoc sensu, nisi oculorum animaduerti potuit. Est & hoc ingens beneficium, quod hoc sensu lucem agnoscimus, quæ & mirandum Dei opus est, & magnam naturæ partem præcipuè ostendit. Et præstantissimas naturas lucidas esse certum est, Deum, Angelos, Animas & in corpore spiritus vitales & animales.

Fabricatio autem sic describitur. Tunicæ oculi quinque sunt, & tres humores. Etsi enim artifices tenuius dissecant tunicas, & plures numerant, tamen id eò fit, quia easdem discernunt locis, anteriori & posteriori.

Prima nominatur Coniunctiua, seu Alba, seu adhærens, qui oculum capiti coniungit, orta à panniculo tegente ossa frontis, & ab interiore pelliculo palpebrarum. Hæc ambit oculum usque ad circumulum corneæ.

Secunda nominatur dura seu cornea, quia anteriore parte imitatur laminas pellucidas, ex cornu factas, colore & firmitate. Oritur à dura meningē

DE ANIMA.

ninge. In anteriore parte est perspicua. In posteriore, cum sit opaca & durior, vocatur σκληρά.

Tertia est Vnea, contigua dura tunica, dicta ἄραχνοειδής, oritur à tenui meninge, tegente nervum opticum. In huius vneæ tunicæ anteriore parte foramen est, quod nominatur pupilla oculi, quo recipiuntur species visibiles. Eius foraminis ambitus nominatur iris, propter colorum varietatem, quia in alijs iris carulea est, in alijs nigra, in alijs fulva. Nam Gaza χαροπὴ vertit fulvum, qualis sunt oculi Leonum, Aquilarum, Turturum. Hunc colorem Aristoteles inquit, ingenij & animi præstantiam significare.

Quarta Tunica est, nervi visorij dilatatio, in cavitatem similem Nassæ. Quare à sagena piscatoria nomen ei factum est ἀμβλασσοειδής. Complectitur totam posteriorem sedem vitrei humoris, & porrigitur vsq; ad medium oculi.

Quinta Tunica Aranea nominatur, quæ est interstitium, tegens vitreum & crystallinum humorem, & discernens ab aqueo, ac efficit crystallino humori velut glaberrimi speculi superficiem, ut in ea reddi & fulgere imagines seu species acceptæ possint, ac longè omnia specula claritate vincit,

Humores tres sunt: Aqueus, qui fluidus est, continetur inter corneam, ut sit intervallum inter

DE ANIMA.

corneam & araneam, utile refractioni, qua species collectæ dirigantur ad centrum crystallini humoris.

Vitreus dicitur, vitro liquefacto siuilibus nigredine quadam mixta albo. Nec est fluidus, sed aliquando firmior. Estq; sedes crystallini humoris. Nam humor crystallinus huic vitreo insertus est, tanquam gemma annulo. Ac dicit Galenus, à vitreo humore nutriri crystallinum.

Præstantissimus humor, est crystallinus, in quo immediatè fit visio. Est enim hic humor tanquam lucidissimum speculum, non aliunde petita luce, sed sua natura lucens, & ceteras oculi partes, in quibus est lumen, illuminans. Nec est fluidus humor, sed paulo firmior, penè ut cera, ut recipere imagines possit, figura lentis in centro oculi. Interdum fulgor, ut in fele, effundit lumen extra oculos, vnde existimari potest, qualis sit luctditas huius humoris.

Aures.

Non omnia oculis accipiuntur quæ discimus, sed multa sermone traduntur, imò doctrina ministerio oculatorum & aliorum sensuum incoata, sermone exædificanda est, ut cum vidimus Ecclipsin Lunæ, postea longa ratiocinatione quærimus causas.

DE ANIMA.

fas, positus Terræ & Lunæ, umbrarum discrimina, docemus, quare non singulis mensibus fiant eclipses. Postquam tactu compertum est, corpora in febrî, inflammari vino, medicus monet laborantem febrî ut à vino absteineat. Deniq; vera Dei agnitio cum ex ipsius voce sumenda sit, auditu opus esse manifestum est. Cumq; sermo sit inter præcipua opera hominis, nequaquam obscurum est, ingens esse beneficium auditus, quo solo accipitur sermo.

Aurium substantia cartilaginea est, mollis & tenuis, quæ gyros & anfractus intus habet, ut sonos paulatim colligat & contineat, ne subito irruentes in organum auditus, aut confundantur, aut ledant organum.

Foramen est in ossibus, quæ petrosa, λιδεα & ἄλλὰ nominantur, quorum eò est diuicies maior, ut muniant organum auditus. In eo foramine duo sunt panniculi subtiles & solidi, orti à nervis auditivis. Alter panniculus continet & alligat ossiculum simile incudi, quod tamen extra panniculum, supra ubi feritur, eminet.

Incidit vero aliud ossiculum, simile malleo, parte superiore, nerveis membranulis contextum est, quod ab altero panniculo sustinetur, sicut chorda tympano intenditur. Etsi autem non perspicue singularum partium officia describi possunt,

DE ANIMA.

tamen hoc certum est, auditionem in illo meatu fieri per spiritus in nervis, & excitari spiritus percussione illa, qua malleolus impulsus à sonis ferit incudem. Mirifica verò imago est docentium, Concinnator accipit vocem diuinitus, & tanquam malleolus ferit incudem, videlicet pectora audientium, ac simul spiritus excitatur.

Nares.

Tria sunt magna beneficia narium, attractio aeris, & exspiratio. Attractio odorum, ut iuuent cerebrum, ac foueant & augeant spiritus animales. Tertium est euectio pituitæ, valde necessaria cerebro.

Figura Narium nota est, & his vsibus accommodata.

Substantia est, inferius magis cartilaginea, superius magis ossea. Supra nares os frontis insertum est os, quod multa exilia foramina habet, quæ sunt meatus & aeris, & odorum, quod antiquitas nominat vel ἰδμοεδέε, id est, colatorio simile, vel ποροεδέε, quia multa in eo foramina conspiciuntur, velut in spongia. Recentiores putarunt, ideo dictum collatorium, quia sit meatus pituitæ, sed constat, alios esse quasi canales ampliores pituitæ ex χοάμη (trechter) ductos infra oculos, versus nares, qui utrinq; naribus inseruntur mediocri
inter.

DE ANIMA.

intervallo infra ἠδμοεδῆς. Nec verò dubium est, foramina illa in osse ἠδμοεδῆ facta esse spirationis & odorum causa. Via enim proxima est ex eo osse ad extrema priorum ventriculorum cerebri.

Et ab illa extrema parte cerebri descendunt duæ propagines ex substantia cerebri in os ἠδμοεδῆς, sparsæ ad foramina, & ut sint gemina organa, interstitio solidi ossis distinctæ. Hos propagines verè esse organum olfactus traditur. Unde & transmittuntur odores in priores ventriculos cerebri. Hæc sententia de organo olfactus magis probatur eruditis, quam quæ alij de carunculis mamillaribus dicunt, quæ sunt supra oculos, ut expleant cavitates ossium frontis, per quas carnes nulli sunt ad cerebrum meatus. Manifestum est autem odores ad cerebrum transuehi oportere, cui profunt, ut dictum est.

De membris Similaribus, seu Homogenicis.

Multæ graves causæ sunt, propter quas prodest, statim assuescieri iuniores ad qualemcunq; considerationem opificij humani corporis, etiamsi hæc prima pictura aliquantò rudior est. Primum enim organa utcunq; potentiarum discerni & monstrari necesse est, quod cum sit, præcipua membra

D E A N I M A .

recitantur. Deinde ad tuendam valetudinem, & ad medicationes prodest scire membrorum qualitates. Nec dubium est temperantiae & moderatio- nis in multis actionibus disciplinam esse considera- tionem organorum, ut qui seu Epatis actionem lan- guidiorem esse, cum accipit ex ventriculo chylum adhuc crudum, & totam sanguinis massam fieri im- puriorem, & sequi cacochymiam & Hydropem, is magis seruat ordinem naturae conuenientem in cibo & potu.

Ingens autem & haec utilitas est, arce conside- rata ratiocinari, hoc mirandum opus non casu ita confluisse, nec tantum ad hunc usum in vita mor- tali conditum esse. Esse etiam arcanam causam, cur ipse Filius Dei induerit humanam naturam. Hunc in omni aeternitate tuis oculis intueberis, au- dies auribus tuis differentem de sapientia diuina, tuo complexu ipsum salutabis. Tunc demum intel- ligemus, & cur haec corpora sic condita sint, & qua sit substantia singularum partium. Interea hanc sa- pientiam utcumq; inchoemus, agnoscamus hanc na- turam, non casu ex Democriti atomis conflata esse, celebremus Deum architectum, fateamur radios sapientiae diuinae in nos non frustra sparsos esse, qui monstrant ordinem omnium actionum, & eis obtemperemus, petamus & expectemus immorta- litatem. Et sciamus, tunc demum haec nostra corpo- ra ha-

D E A N I M A.

ra habitura vltimum & perfectum decus, cum eoram cernent & audient filium Dei, & vndiq; in eis fulgebit Lux diuina.

Supra autem nominauimus partes crassiores, Nunc addenda est vsitata & necessaria distinctio. Alia membra dicuntur ἑτερολογητα, quorum partes non retinent nomen totius, vt caput, oculus, cor, Non enim qualibet pars capitis est caput. Hæc ex multis & dissimilibus partibus constructa sunt.

Alia membra nominantur ὁμολογητα, seu similia, vt Gaza loquitur. Videlicet in quibus pars retinet appellationem totius, & sunt nouem.

Caro.
Os.
Cartilago.
Neruus.
Chorda.
Ligamentum.
Vena.
Arteria.
Panniculus.

Ac præter carnem omnia reliqua oriuntur ex femine, non ex sanguine. Ideoq; dicuntur ὁμολογητα, etsi ex sanguine conueniens nutrimentum accipiunt.

Reci-

D E A N I M A .

Recitabimus autem breuissimas descriptiones, quia necesse est aliquo modo nosse discrimina harum partium, quæ & ipsæ sunt ministræ actionum præcipuarum.

Caro σαρκίς. Est substantia sanguinea, quæ fit, cum crassior pars sanguinis coagulata sua quadam coctione, fit corpus solidum & molle.

Ossa, ὀστέα. Fiunt à semine, cum id quod crassissimum est, à calido & urente induratur, sicut lapides coquantur à calido & urente. Sunt autem ossa velut truncus, sustinens reliquum corpus.

Nervus, νεῦρον. Est substantia à cerebro, aut spinali medulla orta, tenuis, mollis & alba, tenuissimis villis per longum contexta, quæ est instrumentum præcipuum sensus & motus. Nam nervi à cerebro & spinali medulla quasi transuehunt vim sensitiuam & motiuam ad membra, impulsa spiritu.

Oriuntur autem à cerebro septem paria neruorum, quæ partim ad sensuum organa perueniunt, partim sparguntur in alia membra, ut in ventriculum, quòd eò obseruandum est, ut membrorum σωματικῶν magis consideretur. Suntq; molliores nervi ex cerebro orti.

Alij sunt duriores, quia à spinali medulla oriuntur. Conueniebat enim duriores esse, quia non solum

D E A N I M A.

solum sensus, sed etiam motus instrumenta sunt. Cæterum supra dictum est, spinalem medullam cognatam esse cerebro. & quidem ab eo oriri.

Hic numerantur triginta paria nervorum, à spinali medulla orientium, qui passim in totum corpus sparguntur.

Etymologia nominis extat apud Galenum, νεῦρον, à verbo νύω, quod est nuere, agitare, quia nervi sunt instrumenta voluntarij motus.

Et quia facta est mentio villorum, obiter dicendum est, villos nominari subtilissima fila, tenacia & solida, Græci apellant ἰνᾶς. Cumq; in multis membris dicantur esse villi. sciendum est, non unum esse genus villorum, sed nervorum villi, nihil sunt, nisi tenuissimæ partes nervi. Et his villi in panniculis cognati sunt. Verum in corde nulla est cognatio villorum cum nervis: Ibi enim villi sunt ex substantia cordis, quæ tota est caro naturæ cuiusdam peculiaris. Cæterum ut voluntario motui serviunt nervi & muscoli: Ita naturales motus attractiones & expulsiones, cient villi naturæ nervæ, ubi-cunq; sunt in tunicis, aut in ventriculo, vesicis, intestinis, arterijs, ut supra dictum est.

Venæ, φλέβες. Sunt canales tenui tunica, reventes sanguinem crassiorem, quo nutrimur.
Gale-

DE ANIMA.

Galenus censet primam earum originem in Epate esse, & stipitem esse magnum & amplum canalem, qui nominatur vena caua, quia ut truncus arboria maior est, à quo rami & frondes orientes sunt graciliores: Ita iudicat ramos Venarum à grandi aliquo vase oriri. Hac communi sententia Hippocratica & Galenica contenti sumus. Ait enim Hippocrates ἡ ῥίζωσις φλεβῶν ἡπείρα.

Arteriae, ἀρτηρίαι. Sunt canales tunicis densioribus & firmiter facti, quorum meatus sunt angustiores, & vehunt spiritus vitales, cum riuulo tenuissimi sanguinis. Origo autem in corde est, ubi stipex est conspicuus, Aorta. Ideo autem necesse est densiores esse arterias, ne spiritus exhalet, ac sextuplo crassiores sunt arteriae, quam venae. Interior enim tunica quintuplo crassior est, quam venarum tunica. Hanc ambit alia Tunica exterior tenuis.

Pulcherrimo autem foedere iunctae sunt venae & arteriae, ut venae suppeditent spiritui materiam, spiritus vero in arterijs calore suo foueat sanguinem. Ac mutua sunt officina, ut spiritus cenflammula rapiat nutrimentum ex venis, & venae spiritum & calorem ex arterijs. Sic viuimus, ut in lychno flamma rapit nutrimentum ex cera, sic spiritus in nobis suum alimentum ex venis haurit, eaq; in re pulcherrimum exemplum mutuae communicationis

DE ANIMA.

tionis in hac civili vita nobis propositum est. Et congruit imago ad multa, quæ Deus vult esse confociata, ad Verbum & Spiritum sanctum. Item ad fidem & opera.

Ligamenta, ὀστέοι. Sunt membra nervis similia, alba, exanguia, & sine interiore cavitate, duriora nervis, tametsi mediocris est duricies, ne nimis dura impediunt motum iuncturarum, neque nimis mollia rumpantur, ut faciant dislocationes. Cognationem habent cum ossibus, non cum Nervis. Oriuntur enim ab ossibus, & omni sensu carent.

Utilitas est multiplex, alligant ossibus cætera membra, ut cor, ventriculum, matricem, vesicam. Alligant & musculos ossibus. Aristoteles improprie nominat nervos: Sed Medici rectè discernunt nervos & ligamenta. Est enim dissimilis origo & natura, ut dixi.

Chordæ, τῶν τε, Membra composita sunt ex nervis & ligamentis venientibus ad musculos, in quorum extremitatibus nata trahuntur, inde ad iuncturas, ut eas moveant cum volumus. Nam musculus est mediatum organum voluntarij motus iuncturarum, chordæ immediatum, quæ quidem trahuntur à musculo. Musculus vibratus spiritu quem nervi afferunt, movetur suæ carnis natura, & suis
qui-

DE ANIMA.

quibusdam fibris, & se dilatat & contrahit, ut hæc dilatatione vel contractione τένωψ trabatur. Constat igitur τένωψ nervo & ligamento, ut nervus suppeditet sensum & motum, sed ne rumperetur, fuit opus alio duriore vinculo. Ideo additum est ligamentum.

Homerus Iliados. 10. inquit, sectum esse colum Doloni, & duas chordas præcisas, quia in ceruice ascendunt duæ admodum crassæ & conspicuæ chordæ, quæ alligant caput trunco, ac propriè usus est Homerus appellatione τένοντ. ὁ δ' αὐχένος μέσσορ ἔλασσε φασγάνω ἀίξας, ἀπὲρ δ' ἀμφὶ κέρσε τένοντε.

Cùm autem hîc facta sit mentio Musculi, breuissimè addam vocabuli declarationem. Musculus seu lacertus est quiddam confarctum & thorosum, compositum ex nervis, carne, & ligamento, sicut Galenus inquit, perinde ut Pileos, ita Musculos fieri, permixtis inter se & compactis nervorum ligamentis & carnis partibus. Inseruntur autem Musculis venæ & arteriæ, nutritionis & calefactionis causa, & totum opificium panniculo tegitur. Sed hæc res non sunt partes constituentes musculum. In ima verò parte Musculi oritur τένωψ, à nervorum villis & ligamento.

Nomina verò Musculi & lacerti sunt à figura sumta, quia alia parte tenuiores sunt, alia thorofores

DE ANIMA.

rosiores & ampliores, & pendet inde τὴν ὄψιν velut cauda. Sunt autem plures quadringentis passim in corpore, ut multæ partes sunt, quæ voluntarijs motibus cientur.

Panniculus, ὑμῶν, est tenuissima membrana, ex nervis & ligamenti facta, sed in alijs plus est naturæ nervæ, in alijs plus naturæ ligamentalis: alij enim alijs crassiores sunt, muniunt & alligant membra, & impertiunt sensum plerisque, ut Epatis, cordi, pulmone, spleni, renibus. Sæpe χιτῶνας & σαρκώματα à Galeno nominantur.

Cartilago, χόνδρος. Est osse mollior, & alijs omnibus membris durior. Huius utilitatis causa facta est, ut sit fulcrum mollius quàm ossa, & ne ossa inter se durius collidantur.

Has appellationes propter insignium rerum diversitatem discant uniores, & ut sint minus obscuræ, accedat inspectio vel in maceratione pecudum, vel in mensis, ubi etiam discrimina quædam mediocriter agnosci possunt, & admirentur providentiam & artem opificis, qui tam sapienter prævividit, quibus motibus & machinis animali opus sit, & summa arte machinas idoneas fecit.

De Humoribus.

Et fontes humorum melius conspiciuntur, cum modus nutritionis recitatur, tamen cum humores

D E A N I M A .

Sunt magna pars in corpore animali, & non solum sunt nutrimentum, sed etiam discrimina plurimarum actionum efficiant, & sint causse diuersorum temperamentorum, nequaquam hic pretereundi sunt.

Nominatur autem hoc loco humor, liquidum et fluidum corpus, in quod conuertitur nutrimentum in Epate, et corpora nutriantur & conseruentur. Species autem humorum in corpore animali nominantur quatuor, Sanguis, Phlegma, Flaua bilis, & Atra bilis. Ac simul generantur in Epate hoc modo.

Vt in omnibus mixtis insunt diuersae partes, aliae igneae, aliae terrestres, aliae aquosae, aliae aereae: Ita in tota massa sanguinea, postquam haec in Epate cocta est, igneum quiddam est ebulliens, id nominatur flaua bilis, quae est calida & sicca. Inest et terrestre quiddam fecibus simile, id nominatur Atra bilis, quae est frigida & sicca. Manet ibi etiam quiddam aquosum, cuius etsi inchoata est coctio, ut fiat sanguis, tamen nondum perfecta est. Ea igitur pars adhuc alba, insipida, & remissi caloris est. Ad nominatur appellatione vsitata Phlegma, de qua appellatione postea dicam. Reliqua est pars aerea, calida & humida, sed temperata, dulcis, pinguis, suauiter nutriens. Ea pars proprie nominatur Sanguis.

Hæc

DE ANIMA.

Hæc discrimina humorum Galenus pingit vevusta similitudine. Vt videmus in mustis efferuescentibus ebullire id, quod tenuius est, quod ipse nominat $\alpha\upsilon\delta\theta$, deinde quiddam inesse aquosum, subfidere etiam feces: Ita sunt in massa sanguinea totidem humorum discrimina.

Plato dixit, bilem flavam & atram accendi, ut vicia in sanguine, nec narrat, utilitatis causâ nasci naturæ ordine in humano corpore, Sed sciendum est, has ipsas species in corpore diuersorum modorum esse. Alij humores sunt naturales, qui ordine naturæ & magnarum utilitatum causâ in corpore humano nascuntur. Alij sunt præternaturales ac viciosi, qui in ea crasi existunt, quæ multum ab æqualitate recedit, aut corrupta est. De his viciosis humoribus tantum loquitur Plato, cuius vituperatio seu querela non leuis est. Ait, non nutrirî ab eis corpora, & inimicos esse temperamento, $\delta\upsilon\delta\epsilon\mu\acute{\iota}\alpha\pi\ \tau\epsilon\phi\omicron\pi\iota\tau\omega\delta\ \sigma\epsilon\mu\alpha\lambda\ \pi\alpha\gamma\omega\tau\epsilon\rho$. Admonendi sunt igitur iuniores ut discernant humores naturales à viciosis.

Sanguis est humor calidus & humidus, sed temperatus, dulcis, aerëus, pinguis, optima & præcipua pars nutrimenti. Etsi enim semper cum sanguine vehuntur reliqui humores, & simul sunt nutrimenta, ut sanguis dilutus phlegmate magis alit frigida & humida membra, ut cerebrum. Etiliosus

D E A N I M A .

magis alit pulmonem. Melancholicus magis alit ossa, tamen præcipua nutrimenti pars est id, quod propriè est sanguis. Nam nutrimentum oportet esse dulce, aut dulci succo dilutum. Hæc de sanguinis utilitate breuissimè recitasse satis fit.

Phlegma est humor subaquosus, qui cœpit coqui, ut fiat sanguis, sed nondum percoctus est. Ideo est subalbus, insipidus, tenuis, non pinguis, nec calore æquans sanguinem. Utilitates eius sunt, materiam esse, ex qua fit sanguis, cum paulatim magis coquitur. Item, ardorem sanguinis mitigare. Item, prohibere, ne sanguis fiat densior & aridior. Item, cum sanguine alere cerebrum & alia phlegmatica membra.

De nomine phlegmatis, rixati sunt & veteres. Et adparet initio sic vocatum esse viciosum humorem adustum. Notiores enim sunt populo viciosi humores. Et à populo vocabula accipimus. Prodicus maluit hunc humorem nominare Βλέναρ, id est, pituitam. Opinor autem, & id nomen initio viciosi humoris fuisse. Interpretantur enim Βλέναρ, μύξαρ. Postea docti transtulerunt nomen ad humorem non viciosum.

Flava bilis ξανθή χολή, non viciosa, est spuma sanguinis, calida & sicca, quæ fit, cum calidiores & sicciore partes chyli propter fortem calorem sic ebulli-

DE ANIMA.

ebulliunt. Saporis est amari, qui proprie dicitur πικρὸς, ut Galenus expresse discernit ττρανὸς bilem saporibus, inquiring: καὶ τοὶ ἄλλοι χολῶν ἢ μὴ αἰ πικρὰ φαίνεται κὰρ μικρῶ μορίῳ ψαύσῃ πῖς γλώττης, ἢ μέλαινα ἢ ὀξεῖα. Colores etiam in non viciosa bile differunt. Alias magis alias minus rubet, quare & rubram & flauam nominant.

Utilitates eius sunt, dissipare & penetrare, aperire meatus, ubi cum sanguine vehitur, & simul alere membra cognata, ut pulmonem. Nec tota vehitur cum sanguine, Sed maior pars deriuatur in folliculum fellis, quæ & ipsa est bilis non viciosa. Sunt autem ex felle meatus, qui vehunt flauam bilem ad intestina, ut inde pellat feces.

Iuniores & de nomine admonendi sunt. Aliud est χολή, aliud χολῶρα, apud veteres, qui morbum nominant χολῶρα, à bile largiter influente in ventriculum, & erumpente per vomitus & per inferiora. Est autem diligentia digna studiosis, rectè loqui.

Atra bilis non viciosa, est humor magis crassus & terrestris, qui in sanguine subsidit, propemodum nigro & spissiori vino similis, sed est frigidus & siccus. Pars vehitur cum sanguine, quæ tamen quia diluitur sanguine, pontici saporis magis est,

DE ANIMA.

quam acidi, ut acaciæ seu cydonium. Reliqua naturalis derivatur in splenem, quæ est acida.

Utilitas eius est, sanguinem reddere spissorem, & astringere, & ubiq; adiuuare retentionem, & unâ cum sanguine nutrire melancholica membra, ossa & splenem.

Recitauimus diuersas humorum species, quas natura gignit magnarum utilitatem causa. Sed horum corruptio perniciosa est, ut iam dicam. Ac Plato vituperans utranq; bilem, tantum de corruptis humoribus loquitur. Nunc igitur & breues distinctiones addam, de humoribus à naturæ ordine recedentibus.

Humores à naturæ ordine recedentes ac viciosi, dupliciter corrumpuntur, aut quia sine alterius admixtione, substantia ipsa degenerat, aut quia miscentur alij viciosi. Sanguis degenerat, ut cum putrescit clausis poris, ac vertitur in bilem viciosam, unde oritur continua febris.

Corrumpitur etiam sanguis admixtione alterius humoris, ut in Hydrope prior massa sanguinis vitiatatur affluente crudo humore, non cocto in Epate. In iætericis adfluente bile.

Phlegma non naturale, quod ilam nominatur crudum quod est humor aquosus, frigidus & humidus,

DE ANIMA.

quidus, redundans in corporibus propter infirmam
 coctionem. Idij alias tenuius est, quod sputo vel per
 naris eijcitur, & interdum ut in coryza largiter
 desillat, aliud crassius est, quod vomitu & egestio-
 nibus interdum eijcitur.

Aliud quoddam phlegma nominatur salsum,
 cum videlicet phlegmati miscetur rufa bilis, quod
 quidem ex sapore sputi facile iudicari potest, &
 in corporibus intemperantium, qui salsis cibis utun-
 tur, nascitur copiosius, ac inde perniciosi catharr-
 oriuntur. Nominatur Acetosum, cum miscetur
 atra bilis.

Degenerat per sese flava bilis, cum aduritur, &
 fit atra bilis viciosa & cinerea, densa & mordax,
 sicut paulatim in picrocholis degenerat, rubra bilis
 in adustam, vel etate, vel vehementioribus moti-
 bus, quare tales *πικροχολοι* senescentes, sunt fu-
 renter iracundi.

Corrumpitur autem flava bilis admixtione al-
 terius humoris, ut cum miscetur tenue phlegma, &
 rubor diminitur. Hæc bilis nominatur citrina,
 seu pallida. Sed si est crassius phlegma admixtum, fit
 bilis vitellina, sic dicta, quod color imitatur vitel-
 lum oui. Erunt autem tertianæ febres nothæ ex bile,
 cui phlegma admixtum est.

D E A N I M A .

Præter has species, gignitur in ventriculohumor viridi colore, qualia sæpe videmus esse infantium excrementa, aut aliorum. Sæpe & in vomitu viridem humorem valdè mordacem eijemus. Hic humor etsi fit admixtione bilis, & immodica adustione, tamen non est verè bilis, ut Iacobus de partibus rectè disputat: sed crassus humor in ventriculo nimisustus, cui aliqua bilis influens in ventriculum admixta est. Nominatur autem à Galeno Prasina bilis, quòd viriditas imitatur porri colorem. πρᾶσος enim significat porrum. Et cum viriditas est obscurior, nonnihil ad fulvum colorem accedens, nominatur hæc bilis æruginosa, Græcè ἰσθῆς ἄβις, quòd significat rubiginem. Nam rubigo vetus quasi virescere incipit, talis bilis sæpe vomitu eijcitur.

Atra bilis viciosa est, cum vel cæteri humores, vel ipsa atra bilis ita aduritur, ut humor cineris naturam crassiorem & mordacem referat. Nam & Hippocratis Aphorismus testatur, degenerare sanguinem & ribrum bilem, cum aduruntur clausis poris in atram bilem. Verba Aphorismi hæc sunt: ὡσαύτως τὸ ἐπίχολον καὶ ἔνωμον σῶμα, μελοχολικὸν γίνετ', μὴ ἔχον ζεῖρωσίας. Propter bilosum & sanguineum corpus sic melancholicum, ubi non effluunt seu exhalant fumi. Et hinc multiplices amentis existunt.

Cum

DE ANIMA.

Cum melancholia est ex sanguino, & diluitur modico sanguine, efficit amentias ridiculè letantium, quale aiunt fuisse delirium Democriti hilarius, qui ridere solebat hominum stultitiam, eaq; animi tranquillitate vitam perduxit, usq; ad annum centesimum nonum suæ ætatis.

Cum verò melancholia est ex rubra bile, aut diluitur multa rubra bile, fiunt atroces furores & mania, qualis fuit Hercules & Aiacis furor. *Ve Virgilius de ira Hercules inquit:*

*Hic verò Alcideæ furijs exarserat atro
Felle dolor.—*

Etsi enim rubra bilis in ira cietur, tamen Virgilius atram nominat, quia rubra mixta est atræ copiosiori, imò & vitur, ac velut cinerea est simul cum atra.

Si diluitur copioso phlegmate, fit inusitata segnities, sicut ipsi vidimus mente errantem, qui ferè perpetuò dormiebat, submissè loquebatur, nec excitabatur, nisi citharæ sono, quem cum audiret, attollens caput, arridere incipiebat, & interrogatus, hilariusculè respondebat.

Si ipsa per sese atra bilis redundans aduritur, fiunt tristitiæ maiores, fugæ hominum, qualis fuit Bellerophontis mæsticia.

DE ANIMA.

Aleis ille erraticis.
Cicero Cicero lib. 3.
Tullius 2. in 1. ex
Homero, se ille
Latinis versibus.

*Qui miser in campis errabat solus Aleis,
Ipse suum cor edens, hominum vestigia vitans,
Vi inquit Homerus.*

*Sed hæc species mira varietate miscentur, sicut
temperamentorum varietas multiplex est. Vna
quam variè temperata sunt? Creticum, Italicum,
Rhenanum, Necharinum, quantum differunt? Quia
ex terra & aëre succus in vitibus differt. Ita spe-
cies humorum eadem in alijs generosiores, mitiores,
& puriores sunt.*

*Ita differunt humores in corpore humano, pro-
pter temperamenta parentum, & propter celestes
causas. Multò generosior est Melancholia, si coniu-
ctione Saturni & Iouis in Libra temperetur, qualis
videtur Augusti melancholia fuisse, quàm si confu-
sa sit Saturni, Martis & Lunæ congressu in Scorpio,
qualis Catilinæ melancholia fuisse videtur.*

*Hæc ideo recito, ut admoneam iuniores, non
posse enumerari omnes modos varietatis humorum,
vel bonorum vel viciorum.*

*Homerus mœsticia mortuus dicitur, enigmatis
perplexitate vexatus.*

*Heraclitus Ephesus sæpe lacrymabat senex,
deplorans hominum miseras, quem quidem fuisse*

DE ANIMA.

melancholicum, & Theophrastus scripsit, tribuens melancholiam, quod obscura & confusanea scripsit, quaesivit solitudines, & immundicie victus, hydropticus factus est. Postea sperans se aquam illam intra cutem desiccaturum esse, iussit se oblimi stercore eorum, & ad solem exponi. Inde mortuus fertur.

Empedocles furens insiliit in Aethnae voragine.

Sophoclis delirium fuit multo suavius, qui conuiuia appetebat, & oblectabat se describendis poematis, negligens administrationem rei domesticae.

Marius delirans, imaginabatur expeditiones & praelia, adeo ut gestus & clamorem pugnantis repraesentaret.

At Luculli amentia fuit hilarior ac mitior. Ita in senibus, cum degenerat melancholia, efficit dissimiles amentias.

Hic breuiter adiungam Aristotelis quaestionem de atra bile, non solum ut natura humoris propius aspiciatur, sed etiam, ut multi inuidentur ad illas ipsas Aristotelis paginas legendas, quae doctrinam dulcissimam continent.

Interrogat autem, qui fiat, ut multi ingeniosissimi homines, qui vel in artibus, vel in studio,
Sapient-

DE ANIMA.

sapientia, vel in gubernatione excellunt, melancholici sint? Ut Archimedem melancholicum fuisse, non dubium est, qui adeo intentus fuit suæ speculationi, ut non senserit tumultum captæ urbis. Et antea sæpe stans cum ungeretur oleo, pinxerit tacitus geometricas figuras in ipsis femoribus oleo perfusis. Cùm in balneo inuenisset rationem, qua deprehendi posse intelligebat, quantum aurea coronæ argenti admixtum esset, exiit, ac nudus per plateas currens vociferatus est, ΕΥΡΗΚΑ ΕΥΡΗΚΑ.

Hic queritur de atra bile, an & quomodo præstantiores motus in ingenijs efficiat? Aponensis non rectè iudicat, qui existimabat hos motus in magnis viris ab adusta bile esse, non à naturali. Nam adusta efficit furores & amentias, non parvi motus qui reguntur consilio. Deceptus est Aponensis, cum putauit Aristotelem hoc interrogare, An paulatim ætate Heroici viri fiant melancholici? id enim non proponit Aristoteles, sed ipsas naturas & temperamenta eorum sentit esse Melancholica. Ac deinde satis ostendit, se non de vicioso humore loqui, sed de naturali. Ait triplicem esse atram bilem. Asininam dilutam multo phlegmate, quæ affert frigidos morbos, nec prodest ingenijs. Altera est adusta, quæ furores ciet. Tertia est non viciosa, quæ cum est copiosior, & sanguini

*Declarat de Apono, p. 10.
vria Barabini, p. 11.
locophy & medicis.
scripsit inter cetera
in 2da lib. 3. in Bro.
Blemata Aristotelis.
Sicut q. Conciliator,
rem appellatum, ab h.
brum ab eo scriptum,
in quo videretur pro
ce vna medicorum
simil conuenit atq.
conciliat. Vnde q.
suari Biblioth.*

DE ANIMA.

temperato aptè miscetur, efficit acriores, ardentiores & tenaciores impetus.

Ac venustissimè confert Aristoteles atram bilem ad vinum. Vt enim vinum dissimiles motus in ebrijs efficit, alij sunt hilariores, alij facilius incenduntur ira, alij lacrymant, quia cum sit calidum, spumosum & halituosum, excitat calorem sanguinis, & gignuntur spiritus pro qualitate sanguinis copiosiores, unde Græco versu dicitur: *ὄν & ῥόποις ἄν ῥωπύωρ κὸς ἄνυτα*. Sic & atra bilis, cum sit halitiosa & tenacior, efficit in sanguine spiritus copiosiores & ardentiores, sicut ignis in ferro urit multo vehementius, quàm in stipula.

Fiunt autem hæc aliàs magis, aliàs minus, aliàs concinnius, aliàs minus concinnè, iuxta diuersitatem crasis. Conspectior autem est varietas humorum in morbosis corporibus, vbi insigniter turbata est harmonia temperamenti, & excessus vnius qualitatis aut humoris magno cum cruciatu percipitur. Quam mira dissimilitudo est adusta bilis in communi scabie, in lepra, in morbo gallico, ut nominant, in cancro, in phthiriasi, in phagedæna, quæ nominatur lupus vorans?

Discrimen in crasi temperata obscurius est: Et tamen ibi quoque multi gradus sunt, & magna est

D E A N I M A .

est varietas. Nominatur autem temperata crasis, in qua utcumq; aequalitas est, & proportio qualitatum, speciei conueniens. Nec intelligatur tam perfecta harmonia, ut non sit aliqua leuis, ut ita dicam, dissonantia. Recedit igitur semper temperata ad aliam crasim, seu plus, seu minus. In Platone, Scipione, discedebat temperata crasis magis ad melancholicam. In Alexandro, magis ad sanguineam.

Cum igitur Aristoteles tribuit ingenij praestantiam melancholicis, loqui eum de temperata crasi sciamus declinante ad Melancholiam. Excellit enim haec temperata crasis, declinans ad melancholicam, quia in tali sanguine spiritus efficiunt acriores, stabiliores, & ardentiores motus, qui tamen sunt concinni, quia harmonia aliquo modo temperata est, & sanguis nonnihil refrigeratur, & est sedatior, propter melancholiam non vitiosam. Ita & Aristoteles inquit in secundo libro de partibus animalium: Sanguis crassior & calidior efficit maius robur: Sed tenuior & frigidior, auget vim sentiendi & intelligendi. Verba Aristotelis haec sunt: Ἔστι δὲ ἰχθυῶν μὲν ποικιλωτέρων τὸ παχύτερον αἷμα καὶ θερμότερον. Αἰδῶνικώτερον δὲ καὶ νοσηρώτερον, τὸ λεπτότερον καὶ ψυχρότερον.

NB. Sanguis
tenuior &
frigidior,

Breuius autem & hoc monendi sunt iuniores, quod mores plerumq; imitantur crasim. **VI.** quo
pro

DE ANIMA.

proprior est crasis temperata, eò sunt adfectus, gestus & mores magis placidi & concinni, ut in Lelio, qui pingitur in exemplo Mitionis.

Cum est excessus rubræ bilis, naturæ sunt iracundæ & irritabiles, & accensa ira citò deflagrat, gestus sunt concuatiores, stulti, & turbulenti impetus, loquacitas & futilitas, ferocia in laceffendo, nec tamen in sustinendo firmitas. Qualis est natura in canibus. Ideo de Agamemnone inquit Achilles, κωδὸς ὀμμαῖ ἔχωρ. Et multi tales sunt θεαυδαῖοι.

Cum est excessus atræ bilis, naturæ sunt tristi, ores, taciturnæ, sedulæ, morosæ, suspicaces, pertinaces, aliæ magis, aliæ minus.

Cum est infelix confusio Rubræ & atræ bilis, sunt monstrosæ naturæ, plenæ superbie, malevolentie, veneni & fraudum, Thersitæ, Simonis, Timonis similes. ἄλλο ἀνδρωποὶ, μωροὶ κακοὶ & ἐπιχαριστικοὶ.

Cum excessus est Phlegmatis, naturæ sunt segnes, fugiunt laborem, & dedunt se voluptatibus corporis, amant delicias cibi & potus, quales fuerunt Margites, Sardanapalus, Bonosus, & similes dissimilimi viribus, de quibus scripsit Hesioidus, ut citat versus Polybius, ἄτακτοὶ πολέμοιο κενεχρότες ἠέ γε δ' αὐτί.

Sed

DE ANIMA.

Sed omnium specierum magna varietas est, ut in singulis corporibus temperamenta propter diuersas parentum naturas, & diuersas stellarum commixtiones differunt. Ac Medicis necessariam esse considerationem harum dissimilitudinum constat. Prodest autem in communi vita ad tuendam valetudinem, ad regendos mores, ad circumspeditionem in familiaritatibus. Omnino necessaria diligentia est, vitare monstrosas, superbas, malucolas, & perfidiosas naturas.

Præterea cum animaduertimus in nobis ipsis, ad quæ vicia proniores simus, vigilantia & assuetudine eas inclinatione frenare & extinguere annitamur. Sciamus etiam, à filio Dei petendum esse auxilium, ut viciosos impetus in nobis reprimat & frangat, sicut scriptum est: Quando magis pater vester cœlestis dabit Spiritum sanctum petentibus.

De Spiritibus.

Spiritus est subtilis vapor, ex sanguine, coctus virtute cordis, ac incensus, ut sit velut flammula, quæ in diuersis membris dissimiles habet actiones. Quanquam enim vnus est fons spirituum, tamen locis mutantur, & mutati dissimiles habent actiones.

DE ANIMA.

Sunt autem species duæ. Spiritus vitalis est flammula ex purissimo sanguine in corde nata, calorem vitalem deuehens ad cætera membra, & impertiens eis vim exercendi actiones, quas calore vitali efficiunt. Ad hunc usum, supra dictum est, arterias esse conditas, ut hunc spiritum in omnia membra transfuebant.

Spiritus animalis, est ex eodem genere spirituum, qui nati sunt in corde, pars transmissa ad cerebrum, ubi virtute cerebri fit lucidior, & conueniens temperamento cerebri, & in nervos infusa velut lumen, ut eos impellat, & actiones sensuum & motum localem creat.

Etsi autem alij disputant, vnde generetur hic spiritus, tamen consentaneum est, oriri eum à vitali spiritu, ut Galenus inquit libro septimo de dogmatum Hippocratis & Platonis consensu. ὅτι τὸ ψυχικὸν πνεῦμα ἐν τῷ ζῶντι κατεργαδιένται ἐπιπλεονέχει τῶν γλυκύων. Et manifestum est, spiritum fieri meliorem in cerebro, quando bonum est cordis temperamentum, & quando cor non turbatum est ira & mœsticia.

Quidam addiderunt tertiam speciem, videlicet spiritum naturalem in Epate, qui ibi fouet sanguinem, & in sanguine halitus excitat, Sed commodius est dicere, vitalem spiritum à corde etiam

D E A N I M A .

ad Epas transfuebi, qui calorem viuificum Epatis adiunat in generatione sanguinis. Est enim cor fons vitæ.

Iam cogitent studiosi hoc mirandum Dei opus in homine. Spiritu vitali & animali actiones præcipuæ efficiuntur, vitæ conseruatio, nutritio, generatio, deinde sensus, motus, cogitatio, affectus in corde. Ideo aliqui dixerunt, animam esse hos spiritus, seu flammulas vitales & animales. Galenus inquit de Anima hominis: Hos spiritus aut Animam esse, aut immediatum instrumentum Anima. Quod certè verum est, & sua luce superant solis & omnium stellarum lucem. Et quod mirabilius est, his ipsis spiritibus in hominibus pijs miscetur ipse diuinus spiritus, & efficit magis fulgentes diuina luce, ut agnitio Dei sit illustrior, & assensio firmior, & motus sint ardentiores erga Deum.

Econtra vbi Diaboli occupant corda, suo adflatu turbant spiritus in corde & cerebro, impediunt iudicia, & manifestos furores efficiunt, & impellunt corda & alia membra ad crudelissimos motus. Vt Medea interficit natos. Iudas sibi ipsi consciscit mortem.

Aspiciamus igitur naturam nostram, & diligenter eam regamus, & sciamus oportere spiritus nostros esse domicilium Spiritus sancti, & oremus filium Dei, ut ipse depellat a nobis diabolos, & spiritum diuinum in nostros spiritus transfundat.

DE ANIMA.

DE POTENTIIS
ANIMÆ.

Ostendimus utcumq; picturas membrorum corporis humani. Cum enim necesse sit discerni actiones animæ, & actionum fontes, videlicet potentias, & alia sint sedes & organa aliarum potentiarum in corpore, simul necesse est membra corporis aspicere, ut sedes cogitationum est cerebrum, sedes affectuum cor. Deinde alia sunt instrumenta præparantia & coquentia nutrimentum, alia regentia motum localem. Ut autem hæc varietas aliquo modo intelligatur, consideranda est fabricatio corporis, in quo ideo diuersa membra condita sunt, ut sint instrumenta diuersarum actionum. Viam vero etiam aspicientes artem in hac miranda fabricatione & ipsas actiones hominum, scilicet noticias, diiudicationem, ratiocinationem & electionem, agnoscamus hanc rerum naturam non casu ex atomis confluisse, sed mentem æternam immensæ potentia, sapientia, & bonitatis architectaricem esse, quæ ideo condidit hominem, & in eum transfundit radios suæ lucis, ut eum agnoscamus, & ei obediamus, & similitudinem diuinitatis in nobis tueamur.

Nunc autem redeo ad questiones vsitatas de Potentijs.

DE ANIMA.

Quot sunt potentie
Animæ?

Quinq; numerantur, distinctæ his appellatio-
nibus: Vegetatiua, Sentiens, Appetitiua, Motiua
secundum locum, & Intellectiua. Hanc perspicuam
enumerationem retineamus, omisis rixis.

Querunt alij, quomodo hæc ad medicorum di-
stributionem accommodari possint, qui potentias
tres numerant: Naturalem, Animalem, & Vita-
lem. In has distribuit cæteras potentias Galenus in
libro de causis morborum. Naturalis eadem est,
quæ nominatur Vegetatiua. Animalis comprehen-
dit sensus exteriores, & interiores, & Locomoti-
uam. Vitalis est potentia cordis, viuificum calorem
& Spiritus suppeditans cæteris, qui & fouent ca-
lore alias partes, & sunt instrumenta actionum. Est
& cor sedes affectuum, qui propriè sic nominantur
ut suo loco dicemus.

Sed superuacaneum est recitare dissimiles
enumerationes, præsertim cum rebus cognitis,
non difficile sit indicare, quæ appellaciones cum
quibus congruant, & quæ species alicubi omisse
sint.

DE ANIMA.
DE VEGETA-
TIVA.

Tria sunt officia vegetatiuæ potentia. Nutrire, augere & gignere. Nihil repugno, si qui vegetatiuam partiri volunt in tres potentias, Nutritiuam, augentem & generatiuam. Sic enim aliqui loquuntur.

Quid est Nutritio?

Nutritio est conuersio nutrimenti in substantiam animati, facta vi caloris naturalis, ut in stauratio fiat in eo, quod absumi cœperat.

Quæ sunt organa in Animalibus?

Nutritionis organa vocantur membra propriè, destinata ad accipiendum, transmutandum & transuehendum nutrimentum, scilicet Os, Oesophagus, Ventriculus, Epar, & Venæ deferentes sanguinem. Quanquam enim nutritio sit virtute omnium partium corporis, quæ conuertunt nutrimentum in substantiam suam, tamen aliæ partes non nominantur huius officij organa, quia habent alias functiones principales. Ac Oesophagi, Ventriculi, Epatis, Venarum, tantum hæc sunt officia, ut nutritioni seruiant, ideo vsitatum est, has partes nominare organa Nutritionis.

DE ANIMA.

Attribuuntur autem singulis membris vniuersaliter quatuor ministra facultates: Attractiua, Retentiua, Alteratiua, & Expulsiua. Hæ facultates seruiunt nutritiua. Nutrimentum attrahitur, & retinetur virtute certorum villorum, ut supra dixi. Transmutatur verò propria membri, ut ventriculi & Epatis, natura. Superfluitas autem expellitur, & adiuvant certi villi expulsionem.

Quomodo fit nutritio in corpore humano?

Plantæ nutrimentum per radices excipiunt. In insectis & in piscibus desunt quædam membra. Quare omiſſis animantibus cæteris, dicam de nutritio in corpore humano.

Etsi autem postea discernemus genera appetitionum, tamen nunc ex eo loco aliquid huc transferendum est. Vt enim fiat nutritio, ordinatæ sunt appetitiones cibi & potus, Fames & sitis.

Descriptio famis apud Galenum hæc est: Fames est sensus suctionis venarum, quæ cum deest nutrimentum, mulgentur ab exhaustis membris, quare cum & ipsæ sugunt ventriculum, fit corrugatio ventriculi & orificij, quæ sensu percipitur. Adfluit etiam aliquid atræ bilis, quæ sua mordacitate acuit sensum illum corrugationis. Deinde im-

gmatio

D E A N I M A .

ginatione hoc irritato dolore, indicat cibos querendos esse.

Aliqui tantum dicunt causam appetitionis esse frigiditatem ventriculi, & atram bilem adfluentem ad orificium ventriculi, Sed hæc non sunt principales causæ, verum succio venerum, est principalis causa famis. Omnibus enim membris naturaliter inest vis attrahendi nutrimentum ex vicino. Membra igitur exhausta mulgent venas, venæ sugunt ventriculum. Inde sequitur ventriculi & orificij corrugatio, quæ dolorem affert propter concursum multorum nervorum in orificio.

Deinde, sitis causa magis etiam perspicua est. Natura arefacta indiget irrigatione. Et succio venarum magis arefacit ventriculum & eius orificium. Et cibus cum sit calidus & solidior, minus opitulatur arefactioni. Appetitio igitur oritur frigidi & humidi nutrimenti, quæ nominatur sitis. Sentitur autem propter arefactionem in orificio ventriculi. Ita Galenus disertè inquit: Famis & sitis organum esse Orificium ventriculi, propterea, quod in eo loco sentitur irritatio.

Hæc de naturali fame & siti dicuntur. Postea ut ἄσπλαγξ, sunt aliæ causæ: ita sitis præternaturalis seu viciosa habet alias causas. In cruditate & in febribus halitus calidi & sanguinis ac spiri-

DE ANIMA.

tuum accensio arefaciunt œsophagum, & fauces, unde sitis fit ardentior. Magna mœsticia propter extinctionem spirituum arefacit vasa, & accendit sanguinem, vt postea rigationem avidius appetant & œsophagus & venæ.

De modo Nutritionis.

Et ad conseruationem valetudinis, & ad meditationes, ac multorum morborum depulsiones præcipuè conducit, nosse modum nutritionis, de quodammodo breuius dicam, quia ex descriptione Anatomica, vbi dicitur, ad quos vsus singula membra condita sint, vtcunq; & ordo & modus nutritionis cognosci possunt.

Cum ventriculus accepit nutrimentum, amplectitur ipsum, vt coquat & vertat in chylum. Postea chylus per πιδωρόν emittitur in Duodenum intestinum & Ieiunum. Ex Ieiuno venæ Mesaraica rapiunt id, quod purius & liquidius est, ac transeunt in Epar. Lutulentum verò, pellitur ex Ieiuno in inferiora intestina. Transuectus autem chylus in Epar, ibi coquitur ac vertitur in massam sanguineam, in qua insunt, vt dictum est, quatuor humores. Sed horum fit, ex aliqua parte separatio. Multum rubræ bilis deriuatur in folliculum fellis, multum atræ bilis in splenem transmittitur. Aquosa super-

DE ANIMA.

sa superfluitas, cum ventum est ad cauam venam, plurima effunditur in venas emulgentes, & defluit ad renes & vesicam, fitq; vrina.

Reliquum sanguineæ massæ, quod est in caua vena, distribuitur inde in tres partes. Vna euehitur in ramos ascendentes. Secunda in dextrum thalamum cordis, vt cor & pulmonem nutriat, & vt inde transfundantur riuuli in sinistrum thalamum cordis, vnde spiritus gignuntur. Tertia pars sanguineæ massæ labitur in ramos ex trunco venæ cauæ descendentes, ad alenda inferiora membra.

In extremitatibus autem venarum sanguis ille vertitur in secundam humiditatem, quæ nominatur Cambium, quæ iam membris apponitur, & assimilatur, quæ quidem assimilatio reuera est generatio quædam facta virtute spirituum & caloris naturalis in quolibet membro, Quia cuiuslibet membro insunt, vt ante dictum est, attractio, retentio, alteratio, & expulsio. In quolibet enim Ζοὸν φυσικόν, est ipse calor naturalis, qui & fouetur spiritu vitali, & est harum virium copulatio, videlicet attrahendi, retinendi, alterandi & expellendi.

Hic modus est nutritionis, in quo gradus sic discernuntur. Digestiones tres numero. Primam in ventriculo. Secundam in Epate. Tertiam in extremitatibus venarum, vbi sanguis vertitur in secun-

DE ANIMA.

das humiditates, quæ nominantur Cambium. Id postea attrahitur à membro nutriendo, & in eius substantiam vera generatione conuertitur, ut dictum est. Etsi autem de numero digestionum alij aliter locuti sunt, tamen prolixiores & inutiles disputationes addere nolui.

De Materia nutritionis, & alijs rebus eam adiuuantibus.

Dictum est de potentia, de organis, de modo nutritionis, iam & de materia, videlicet de nutrimentis, de cibis & potu, & de externis rebus adiuuantibus nutritionem dicendum erat, quæ numerentur sex.

Aër.

Cibus & potus.

Somnus & vigilia.

Motus & quies.

Euacuatio.

Affectus animi,

He sex genera nominantur res non naturales, quia non sunt partes in hominis substantia. Nos hic recitamus, ut appellatio rerum non naturalium, quæ tamen nutritioni seruiunt, nota sit. Et prodest sæpe commonescere iuniores de his ipsis rebus, ut maiore cura obseruent, quid conducatur valetudini, quid

D. E. A N I M A.

quid noceat. Petenda est autem longior doctrina à medicis.

Videmus hominem non nisi in aëre vivere. Ed manifestum est, expiratione opus esse, ne multitudine spirituum repleta sede cordis strangulentur homines. Inspiratione verò opus est, quia aër refrigerat cor, & pars aëris mutatur in spiritus admixta halitibus, qui ex sanguine nascuntur. Hinc intelligi potest, faciliè infici corda venenato aëre. Præterea aer totum corporis temperamentum variat. Alia natura est corporis nati, & educati in aere Scythico, ubi sunt corpora Ursis similia, alia in aera Lybico, ubi corpora sunt similia simijs. Nec addam plura de aere.

De cibis & potu consideret quisq; qui sint & communi hominum natura, & suo temperamento conuenientes. Nam sapientia Dei res certæ ita conditæ sunt, ut propter cognationem cum corpore humano verti in sanguinem, & addi corporibus nostris possint, aliæ magis, aliæ minus, ut ex tritico & vino fit sanguis. Ex arborum folijs & corticibus sanguis fieri non potest. Tantum verò addam hic duo dicta Hippocratis, quorum alterum monet, ut eleganter cibi conuenientes suo cuiusque temperamento, qui vel arcere morbos, vel lenire possint, ut hi qui frigidum ventriculum habent, non bibant aquam, aut nimis tenuem cereuisiam, sed
vina

DE ANIMA.

vina mediocria, non cruda. Qui propter temperamentum calidius & siccus, aut etiam propter moistitiam parum dormiunt, utantur lactuca, amygdalis, croco. In hanc sententiam inquit Hippocrates ἐν τροφῇ φαρμακικῇ, ἀριστον. Hanc regulam nosse & sequi in victu, omnibus iunioribus & senioribus valdè utile est, possuntq; hac diligentia saepe acceri periculosi morbi.

Sed medicamenta, quæ non sunt cibi, nequam cibis miscenda sunt. Ut, Rhabarbarum, aut Agaricum non misceatur cibi. Ideo & hæc sententia ab Hippocrate tradita est, ἐν τροφῇ φαρμακικῇ φλαυζόν, quia diuersæ sunt actiones cibi & pharmaci, & impeditur actio naturæ cibum coquentis, cum interea pharmacum trahit & pellit viciosos humores.

De motu & quiete, hoc tantum monendi sunt iuniores. Agitatio corporum præcedat cibos. Excitatur enim calor, superfluitates consumuntur & expelluntur, & irritatur appetitio. Ita inquit Hippocrates: νόνοι σιτίων ἠγειρώσασα.

*Maiore etiam cura omnes iuvenes & senes post sumtum cibum vitent omnes vehementiores motus corporis & animi, vitent & vocis contentionem. Tribuenda est enim quies ventriculo ampliori iam cibum, qui cum agitur, patet stomachus,

DE ANIMA.

Exhalant Spiritus & calor, & fit dissipatio cibi. Hunc igitur & sensum pecudibus natura matrum videmus, ut postquam pastæ sunt, ament quietem, & cubantes, placidè fruuntur quiete. Nec dubium est, multos homines sibi certum exitium accersere talibus intempestivis agitationibus, post sumptum cibum. Et exempla quædam vidimus.

De Evacuatione ordo naturæ notus est. Deinde magna varietas est Evacuationum, de qua consulendi sunt medici.

De affectibus animi, quare ita conditi sint in natura, ut vel foueant vitam vel extinguant, & sint tanquam flammæ vindices & executio iudicij diuini, infra dicam. Certum est autem, valde multos homines tantum mœsticia contabescere & interire, quia cor, quod sedes est adfectuum, torrefit, & Spiritus gignuntur debiliores, & laquefiunt omnes aliæ vires. Ideo Hippocrates inquit, Φρόνησις, καλεπὴ νόσος. Medicatio autem omnium efficacissima est, fiducia præsentia & auxiliij diuini acquiescere, & à Deo petere & expectare vel liberationem vel mitigationem, iuxta dictum: Iacta in Deum curam tuam, & ipse te eruet.

De somno necesse est plura dicere. Et consideratis somni causis & utilitatibus, magna pars doctrinæ de potentijs animæ sic illustrior.

Somnus

D E A N I M A .

Somnus est quies Animalis virtutis, quæ fit, cum vapores utiles ex nutrimento exhalant in cerebrum, qui ibi suaviter liquefcunt, & passim fluentes in cerebro obstruunt meatus sensuum & nervorum motuorum.

Initio autem causa finalis consideretur, quia mirum videri potest, cur facta sint hæc intervalla motuum in animalibus, cum cœlestes motus, & fluminum, nulla habeant intervalla: Sed hic ordo animalibus sancitus est: Quod caret alterna requie, durable non est. Loquamur autem de hominibus, non de pecudibus.

Sicut tota natura hominis ita condita est, ut paulatim & consumptio fiat nativi humidi, & facienda sit instauratio per nutrimentum, & postea accesserit hominum naturæ senectus & mors, eadem causa est, cur opus sit alimento & quiete. Nam & quies servit conservationi membrorum in hac natura, qualis nunc est. Cerebrum adsidua intentione, & cor affectuum motibus arefierent & lanuescerent, si non recrearentur quiete. Quare ad hunc finem ordinata sunt hæc intervalla, ut fiat rigatio cerebri, & in ipsa quiete rursus colligatur naturalis calor: Item, ut cor aliquantisper minus turbetur adfectibus, & recuperet vires, & gignat spiritus maiore copia. Ac tunc simul iuvantur ventriculi & Epatis actiones, quia calor & spiritus

minus

D E A N I M A.

minus effunduntur quiescente corpore, imò tunc recreato corde, & calor & Spiritus cæteris membris uberius suppeditantur.

Propter has causas finales proximas ordinatum esse somnum in natura qualis nunc est, facile intelligi potest. Cur autem natura hominum talis sit condita, ut fiat consumptio, & sit instauranda nutritione & quiete, non quaeritur causa à Philosophis. Sed consilij diuini causæ aliqua cogitanda sunt. Inenarrabili sapientia & bonitate Dei decretum est, ut in hac natura corporali colligatur æterna Ecclesia. Et hæc ita condita est, ut nutritione sustentaretur, et res in terra nascentes ei & sui essent. Et cum in natura sunt consumptio & nutritio, quies ad hæc ordinata est. Postquam autem natura hominum obnoxia est morti, & multo infirmior est, quam fuit, interualla quietis magis necessaria sunt. Deinde hæc ipsa quies imago est mortis & resurrectionis, ut cogitemus & seruari vitam quamquam mortuis, sicut ex somno exuscitamus, quamquam ignari. quomodo id fiat: Imò ut vires redierunt meliores post somnum: Ita hominum natura in his, in quibus est semen Dei, exuscitata, vires habet multò præstantiores. Sed has finales causas in illa æterna consuetudine Dei integrè intelligemus. Nunc Physicum est aspicere præsentem naturam, & considerare in materia causas, quomodo fiant in ea vilitatæ mutationes.

D E A N I M A .

Est igitur causa materialis, vapor suavis, qui cum liquefcit, defluens obstruit meatus sensuum, & Spiritus impedit, ne in nervos delabantur, qua re & motus localis sistitur. Non est enim viscosus, aut lentus humor, qui lædit cerebrum, & efficit apoplexias, sed suavis halitus est, qui postquam ascendit, frigiditate cerebri densatur, & defluit, rigans & humectans cerebrum. Ideoq; Aristoteles Euiropo hunc vaporum motum confert, quod ascendentes refluant, & alij succedant.

Formalis causa est quies, hoc est, vacatio sensuum exteriorum, & motus localis. Nam interiores sensus minus impediuntur.

Causam efficientem hic nominant eam, quæ coctionem cibi adiuvat, unde vapores exhalant. Sit igitur hæc causa, ipse calor intro reuocatus virtute cordis, qua in re consilium & ordinem naturæ considerare, valdè prodest.

Toties iam dictum est, cum naturam hominum Deus opifex talem condiderit, ut velit eam nutritione seruari, multa instituit, quæ ad id opus conducunt. Sumto alimento fieri in ventriculo & Epate coctionem necesse est. Eodem tempore simul cum nouo sanguine cor rigatur & reficitur, plurimum spirituum gignitur. Ut igitur cor actioni propriae, & ventriculi, & Epatis opem ferat, minus spargit calorem in externa membra.

Iam

D E A N I M A.

*Iam reuocato calore intro, cum cœpit fieri co-
ctio, simul exhalant vapores in cerebrum, & liques-
centes, obstruunt meatus sensuum, & impediunt
Spiritus, ne dilabantur in nervos, qua re sistitur mo-
tus localis.*

*Ita tunc simul iuuantur quiete externa, Ven-
tricularius, epar, cor, & cerebrum. Ac iustissimum est,
esse aliqua certa interualla, in quibus hæc præcipua
membra hominis reficiantur. Nec aliam causam
queri opus est, cur intrò calor reuocetur, nisi quia
necesse fuit hunc ordinem nutritioni seruire, & in
hoc ipso interuallo cor & cerebrum refici. Quare
& intrò calor reuocatur, & foris ocium est.*

*Adiuuant autem reuocationem caloris, & ipse
defluxus vaporum liquecentium ex cerebro, qui
cum ambiunt calorem cordis, densiorem efficiunt.
Ac reuocari calorem manifestum est. Nam in somno
corpora pluribus tegumentis indigent. Et Hippocra-
tes inquit, τὸ αἶμα ὡς ὑπὸ τῷ εἶσω μᾶλλον φεύγει.*

*De causis finalibus non est obscura doctrina.
Sentiunt etiam indocti manifesta & ingentia be-
neficia somni. Præcipua potentia humani corpo-
ris & earum organa somno iuuantur. Virtus nu-
tritiua sine auxilio somni, coctionem non potest
perficere. Ac insomniam tetra & exitiosa cruditas
sequitur.*

DE ANIMA.

Deinde cor fieri languidius necesse est, cum neq̄ recte nutriatur, nec gignere copiam spirituum conuenientem possit, dissipato calore.

Cerebri vero & nervorum virtus celeriter pernitus extinguitur, nisi somno foueatur. Nam & nutrimento & rigatione, & quiete cerebrum indiget. Et languefacto cerebro, & deficientibus spiritibus, nervorum debilitatem sequi necesse est. Sicut Hippocrates inquit, vigilias immoderatas asferre spasmos & desipientiam, ἐπὶ ἀγρυπνίᾳ πᾶσι μὲν καὶ παραφροσῶν.

Nec difficile est ijs, qui non profusus ignari sunt Physices, cernere causas, cur intempestivas & immoderatas vigilias magni & seui morbi sequantur. Quare unusquisq̄, se assuefaciat, ut ordinaturæ obtemperet, amet tempestiuam quietem, & eam tueri studeat. Nam ad cætera mala hoc quoq̄ accedit, propter immoderatas vigilias, ut paulatim somnus profusus amittatur, debilitate ventriculi & cerebri. Sciamus igitur dulcissimos versiculos, qui ex Menandro citantur, & causarum cogitatione, ut Physicos decet, nos confirmemus, ut naturæ ordinem libenter tueamur.

ὑπνὸς πέφυκε σώματι σωτηρία.

Item.

ὑπνὸς δὲ πᾶσι πῶσις ἡ γαίᾳ εἶς.

Die

DE ANIMA.

Dic Aristotelicam definitionem.

Somnus est quies principij sensuum, seu, ut, Aristoteles loquitur, πρῶτος αἰσθητικὸς. In hac descriptione si cerebrum intelligeretur esse πρῶτος αἰσθητικὸς, non dissideret autor à cæteris. Sed Aristoteles addit aliam enarrationem. Intelligit πρῶτος αἰσθητικὸς, Cor esse. Non fit autem somnus propriè impedito corde, aut cessante. Constat enim in somno motum cordis multo fortiozem esse, propter reuocati caloris copiam, quàm in vigilantibus. Non igitur impeditum est cor, nec cessat in somno natua ipsius actio.

Causa autem erroris Aristoteli fuit, quia putauit, Cor esse immediatum principium motus & sensuum. Ideo cum in somno cessent motus localis, & sensus, affingit cor impeditum esse, nec animaduertit repugnantiam. Cor enim non cessare spiratio fortior testatur.

Præterea nerui sunt propria instrumenta sensuum & motus localis. Nervos autem oriri à cerebro, testatur inspectio. Ideo cum cessant sensuum actiones, quærenda est causa proxima in cerebro. Hinc apparet, cur ab Aristotele dissentiat Galenus. Nec de re manifesta prolixius disputabo, quanquam à nonnullis recentioribus quæsitæ sunt præstigiæ ad excusandum Aristotelem.

D E A N I M A .

Illa quæstio addenda est, Quare, cum motus localis cesset, moveantur tamen in somno musculi thoracis in spiratione? Quia etsi alibi musculi feruunt voluntarijs motibus, tamen musculi thoracis mouentur mixto motu. Partim enim ciuntur voluntario motu, partim impelluntur à spiratione, sicut urinae meatus aperiuntur non tantum voluntario motu, sed etiam interdum in nolentibus cedunt erumpenti urinae. In Apoplexia desinit spiratio, quia læso & corrupto principio neruorum, videlicet, cerebro, simul extinguitur vis neruorum, qui directi sunt in musculos thoracis. Prorsus igitur desinit motus. Ac in somno principium neruorum suauiter recreatur, quare cum nerui sint incolumes, possunt musculi cieri à spiratione.

De ordine cibi & somni, cognitæ causis somni facile est ratiocinari, nec inanes suauiter dormire, nec immodico cibo oneratos. Sapiens antiquitas in omnibus rebus in tuendo ordine diligentior fuit. Extat igitur exemplum ordinis balnearum, cibi & somni, apud Homerum in ultimo libro Odyssæ.

— — Ἐπὶ λῆσαι το, φάγοιτε,
 Ἐὐδ' ἐμῶμαι μαλακῶς, ἢ γὰρ δίκη ὅσ' ἔγχεόντων.
*Ut lauit, sumisq; cibum, dat membra sopori
 Mollibus in stratis vacuus curaq; metuq;
 Corpora ceu prodest senio confecta foueri.*

Balnea

DE ANIMA.

Balneæ antecedant cœnas. A cœna exiguum sit interuallum ad somnum. Molli ambulatione cibus ex orificio ventriculi descendit, & orificium clauditur. Deinde quies gratissima est ventriculo, ac primum in dextro latere cubandum est, ne hiet os ventriculi. Fit igitur collecto calore in somno coctio, prohibetur cruditas, conseruatur calor naturalis, gignitur sanguis suauior, sequitur & virium & caloris bonitas.

Moueatur autem singulos consideratio harum caussarum & effectuum, ut maiore cura ordinem diuinitus institutum in natura tueantur, & tribuant somno conuenientia tempora, nec extendant vigiliam post cœnam in multam noctem, quæ valdè labefaciunt vires humani corporis. Sequitur enim cruditas, dissipatur calor naturalis, languescit virtus ventriculi & Epatis, gignitur sanguis impurus, repletur corpus viciosis humoribus, & fit κακότης, turbantur spiritus, cerebrum valdè debilitatur adfiduitate motus, & ipso spirituum aestu, ac impedita suauis nutritione. Nec existimetur leue scelus esse, propria corpora petulanter necare, & corrumpere cor & cerebrum, quæ debent esse domicilia Dei, & actionum diuinarum organa.

De somnijs.

Addemus breuicem admonitionem de somnijs,

D E A N I M A .

quæ quomodo fiant, longior disputatio est infra, ubi de sensibus interioribus dicitur.

Sunt autem alia physica, alia diuina, alia diabolica. Nunc de physicis dicam, quorum alia sunt vulgaria & communissima omnibus nihil significantia. Ac rariora sunt utcumq; pro uia seu praesagientia. Vtraq; autem sic sunt.

Cogitatio interior fit, cum cerebrum feritur à spiritibus, & cerebrum, quod assidue mouetur, suo quodam motu facit spirituum commixtiones, & compositione spirituum format imagines. Ut enim lingua sonos ex Trachea acceptos format, & in eis facit articulatam uocem: ita cerebrum admirabili natura sua, format in spirituum compositione imagines.

Fiunt igitur & in somno concursu spirituum imagines, quorum multæ sunt similes earum imaginum, quas uigilando formamus, quia ex memoria illi spiritus, quia imagines priores impressimus, reuertuntur. Inde hoc dictum est Claudiani:

Causidicis lites, aurigæ somnia currus.

Multæ imagines imitantur humores, quia spiritus accipiunt temperamenta ab humoribus. Ut, qui abundant uicioso phlegmate, somniant se natari. Ita Ephialtae fiunt in somno, cum crassus humor, seu in cerebro, seu thorace, impedit motum thoracis, eaq; compressio mouet imaginationem, ut cogitet ab aliquo alio premi thoracem.

Alia

D E A N I M A.

Alia raviora sunt μὲν ἄρα, quæ tamen non sunt diuina, sed sunt familiaria certis temperamentis, sicut alius suo temperamento magis Musicus est, quàm alius, aut agilior ad scandendum. Tales naturas nominat Aristoteles ἐὺδυσχερὲς καὶ εὐσὸχος, quæ sæpius habent somnia significantia, quàm aliæ. Existimo autem rectè dici, causam esse temperamenti, proprietatem, sicut & Astrologi existimant. Sed inepti sunt, qui præcepta de interpretationibus tradunt, cum alij alias habeant imagines.

Exempla verò in historijs multa leguntur magnorum Ducum, ut Syllæ, Luculli, & aliorum, qui in somnijs multos euentus præuiderunt. Et Augusti medicus somniauerat in castris, diripi tabernaculum Augusti. Admonitus igitur Augustus, aliò secessit. Nec fefellit euentus. Nam post pugnam fugato illo cornu, direptum est tabernaculum.

Cicero multa recitat, & ipse somniauit, Octavianum principem reipublicæ fore, priusquam puerum nossent.

Nec desunt usquam exempla talium somniorum. Ac multa recitare ex proximo bello possem.

Quamquam autem sæpe talibus somnijs respondet euentus, tamen multa etiam in hoc genere sunt aut ambigua & fallacia, aut prorsus inania, ut

DE ANIMA.

sæpe experientia ostendit. Ac de his quoq; rectè dicitur à Tibullo:

Somnia fallaci ludunt temeraria nocte,
Et pauidas mentes falsi timere iubent.

Non igitur tribuenda est fides his somnijs, sed præcepto Dei obtemperandum est, quod prohibet adseuerationes ex somnijs, ijs videlicet, quæ non sunt diuina, vt textus inquit in capite. 18. Deuteronomij. Et sæpe ambiguitas decepit interpretes, Vt Darius somniauerat, se videre Macedonicum exercitum incedere ardentem per Asiam, ac venire Babylonem, ibiq; Alexandrum indutum veste Persica, ire in templum, ac ibi statim euanescere. Arbitrabatur ergo Darius, Macedonico exercitui significari exitium per flammæ, & Alexandrum indutum veste Persica, venturum in seruitutem. Sed flammæ significabant, celeritatem, & victorias. Vestis significabat, Alexandrum potiturum regno Persico. Sunt igitur fallaces coniecturæ, vt aliæ multæ sunt ex signis.

Tertium genus diuinum est, quod Deus mentibus inserit per sese. Talia sunt vaticinia Iacob, Ioseph, Danielis & similia, quæ Deus de magnis rebus, de gubernatione Ecclesiæ, & de Imperijs monstrauit. His somnijs adduntur testimonia diuinitus, vt mentes sciant, ea diuinitus offerri. Sicut & somnio Nabugonosor additum est illustre testimonium,

D E A N I M A .

nium, quia cum rex imaginem ostensam oblitus esset, Danieli eam Deus rursus ostendit, ut se autorem esse testaretur. Hæc diuina somnia sunt vaticinia probata, de quibus sæpe in sacris historijs dicitur, nec pertinent ad communem regulam, quæ diuinationes ex alijs somnijs prohibet.

Quartum genus est diabolicum, ut cum Diaboli offerunt imagines conuiuorum et ludorum veneficis mulieribus, quas tamen compertum est, nusquam abijisse, sed dormientes gestu et clamore somnia saltationum significasse. Et huius generis fanatica exempla Ethnicorum, Manichæorum, et Anabaptistarum recitari multa possent. Hic insidiæ diaboli prudenter cauendæ sunt. Et constanter repellendæ sunt hæc præstigiæ. Sed nolo hunc commemorationi diutius immorari.

De Auētrice potentia.

Vt de Nutritiua quæsiuimus, quæ sit ea potentia, quæ habeat organa, quomodo fiat Nutritio : Ita deinceps de cæteris hunc ordinem sequemur.

Quid est Augmentatiua potentia ?

Non differt hæc reipsa à nutritiua, sed tempore et quantitate. Nam nutritiua in adolescentia,
M 5 *donec.*

D E A N I M A .

donec calor natiuus fortis est, plus nutrimenti conuertit in substantiam, quàm emissum est. Ita crescunt omnia membra, sumq̃ simul Nutritio & Augmentatio. Sunt igitur causse eadem, & eadem organa.

Quid est Augmentatio ?

Est talis nutritio, qua non solum idem corporis modus alitur, sed etiam accedit magnitudo certo tempore, secundam omnes dimensiones, longitudinem, latitudinem, & spissitudinem, ac proportione omnia membra augentur, quod fit vsq̃ ac iuuentutis initium, videlicet vsq̃ ad annum quintum & vicesimum aut circiter. Ac plurimum differt Pinguefactio ab Augmentatione. Nam pinguefactione non crescunt omnia membra, sed additur carni quedam humiditas superflua, Ex bono sanguine redundans. Non enim loquor de κκκoχvμiα, quæ est humorum prauitas in tota corpore.

Dixi autem, certi temporis augmentationem esse, quia natura omnibus animantibus constituta sunt meta incrementi & decrementi. Cum igitur ordine nature ventum est ad ἀκμὴν, Nutritio non plus nutrimenti conuertit, quàm amissum est, & paulatim post ἀκμὴν, fit actio languidior, quod vt aliquo modo intelligi possit, vitæ & caloris fontem, vt ita dicam, consideremus.

Quare

DE ANIMA.

*Quare post ex. p. paulatim deficit
natura animantium?*

Vt in flamma Lychni necesse est quandam humiditatem esse, glutinantem flammæ partes: sic in corpore animantis est quoddam aereum, humidum, optimum, quod nominatur radicale, fufum per totum corpus, propagatum à semine, glutinans omnes partes, in quo radicali humido immediatè uebitur calor celestis & viuificus. Hoc humido extincto, calor etiam euanescit.

Depascitur autem humidum à calore, & vicissim natiuus calor deficiente pabulo fit languidior, ut flamma attenuatur deficiente cera.

Quaquam autem alitur humidum radicale quotidiano nutrimento, tamen hoc quod in omnibus membris acquiritur in nutritione, est impurius. Vt in vino, dum vis est integra, facile in naturam conuertit pauillum aque. Sed si paulatim plus aque infundatur, fit vinum impurius.

Sic igitur & vita deficit, quia nec calor vigor manet, nec pabuli puritas. Mutua igitur labefactione vtrunq; extinguitur. Acquisitum humidum non est æquale radicali. Fit ergo & calor imbecillior deteriore pabulo. Et rursus calor languidus minus feliciter conuertit nutrimentum. Simul ergo labuntur, & humidum radicale, & natiuus calor.

D E A N I M A .

calor. Hinc intelligi potest, quare $\alpha\kappa\mu\alpha$ non sit perpetua, & cito accedat senectus.

Ideo Aristoteles definiuit mortem esse extinctionem innati caloris, videlicet absumto Radicali humido. Extinguitur autem humidum radicale paulatim, illa ipsa acquisiti nutrimenti impuritate, & accelerant extinctionem causse externae & violentae multae, intemperantia, inedia, prauitas cibi & potus, defatigationes omnis generis. Hae causse ed considerandae sunt, ut intuendis naturae nostrae viribus simus diligentiores, quod & Deus praecepit.

Quid est Generatiua potentia ?

Est potentia in animantibus generans simile, ordinata ad speciei conseruationem. Estq; hic ordo considerandus. Nutritiua conseruat Individuum. Augmentatiua prouehit ad iustam magnitudinem. Generatiua conseruat speciem.

Etsi autem in tota natura ordo testimonium est, non extitisse mundum casu, tamen hoc indicium illustre est, quod perpetuo manent eadem species, & quod in qualibet specie propagantur similia, nec fit specierum confusio, quod fieret, si casu & temere, sine opificis consilio, omnia orirentur. Cumq; hic ordo in natura institutus sit, ut species hoc modo con-

D E A N I M A .

do conseruentur propagatione similium, dictum est ab Aristotele: Naturalissimum opus est in uiuentibus, generare simile.

De organis generationis supra in Anatomicis descriptionibus dictum est. Pauca autem hic de Semine & formatione fœtus addemus.

Semen animalis est utilis superfluitas, ultimi alimenti sanguinei, per totum corpus dispersi, post quartam digestionem decisa, quæ attrahitur à uasis seminarijs, & perficitur ac conseruatur intestibus ad generationem. Sunt autem uasa seminaria certæ uenæ, quarum picturæ, ut ita dicam, supra in descriptione Anatomica considerentur.

Quidam semen oriri tantum à cerebro putarunt, sed constat, plurimum quidem à cerebro, sed totum ab omnibus membris deriuari. Cùm enim ex eo omnia membra formentur, consentaneum est, ipsum ab omnibus membris oriri. Nam similia similibus procreantur. Itaq; Hippocrates inquit: Ἐσχετε γόνον ἀπὸ παντὸς τοῦ σώματος, καὶ ἀπὸ μὲν τῶν ὑγιεινῶν ὑγιεινός, ἀπὸ δὲ τῶν νοσηδῶν, νοσηδός. Ut igitur similitudo, ita imbecillitas certorum membrorum in parentibus propagatur in prolem, ut, cerebri, epatis, Ventriculi, renum.

Quia autem semen utile alimentum est, & plenum copioso vitali Spiritu, corpora valde debilitantur nimia profusione seminis. Nam & corpori
alimen-

DE ANIMA.

alimentum detrahatur, & plurimum eijcitur spiritus.

Nunc breuiter de formatione fœtus dicam. Cum matrix excepit semen viri, iungitur virili semini muliebri semen, Hic magna controuersia est, An mulier concurrat actiue ad procreationem fœtus? Aristoteles non tribuit semen mulieri, sed dixit materiam fœtus esse sanguinem menstruum, & viri semen habere se actiue, ac verti in spiritum, & sua vi tanquam fabrum, materiam illam disponere, ut inde fœtus procreatur. Hæc est summa sententia Aristotelis.

Sed Galenum sequamur, qui affirmat, iuncta semina viri & mulieris esse materiam fœtus, etsi in his viri semen calidius & crassius est, mulieris vero semen humidius ac frigidius, & ob hanc causam velut nutrimentum esse virili semini inquit.

Cum igitur matrix accepit iuncta semina, principio calor matricis, velut furni, leuiter assando efficit panniculum, tanquam crustam circa semen: Estque hæc initio velut oui species, quia membrana circumdat semen intus bulliens, cum sit valde spirituosum, Ac fit panniculus ex exteriori seminum parte, ac præcipue ex muliebri, quod est humidius & magis extendi potest. Is panniculus græce nominatur Χόσιον, Latinis secunda, vulgo secundina. Et non solum locus est reliquo semini, sed etiam habet alios

D E A N I M A.

alios usus. Desinunt enim in matricem innumera orificia venarum & arteriarum, & ut per ea sanguis menstruus influat, & ut fœtui transmittatur nutrimentum.

Hæc orificia similia sunt acetabulis polypi, eamque ob causam nominantur κοτυληδόνες, quarum cum sit apta figura ad amplectendum χορίου, adglutinetur undiq; panniculus ille matrici. Nam & tota matrix appetit semen, idq; foueri à tota matrice oportet.

Sunt autem in toto chorio fibræ multæ, quæ variè inter se contextæ coeunt, & constituunt duas venas & duas arterias, & in medio meatum, qui nominatur ομφαλός. Hæ venæ & arteriæ sunt velut radices fœtus. Insertæ enim reliquo semini, constituunt umbilicum. Primis igitur sex diebus adornantur fibræ illæ, & semen intus feruet.

Deinde cum sexto aut septimo die umbilicus fabricatus est, ut dixi, iunctis illis venis & arterijs hic primum attrahitur sanguis & spiritus, per venas & arterias illas, qui transmittatur ad semen, & misceatur semini, ut formentur principalia membra. Nam & in chorio fiunt foramina similia cotylidonibus, quibus adglutinatum est, per quæ radice illæ attrahunt sanguinem & spiritum.

Interea semen æstuans, tres ampullas quasi exiguas vesiculas facit, quæ sunt loca Epatis, Cordis & Cerebri. Trahit igitur vena ex umbilico
porre-

DE ANIMA.

porrecta sanguinem crassorem seu nutrimentalem, qui facile in semine coagulatur, simul autem fit bifida vena, ac ramo alteri coagulum illud agnascitur. Hæc est Epatis formatio. Est enim Epar simile coagulato sanguini.

Alteri autem ramo bifidæ illius venæ agnascuntur, $\mu\epsilon\sigma\epsilon\upsilon\tau\epsilon\gamma\iota\omicron\upsilon\pi$, Ventriculus, Splen, Intestina.

Natis iam venarum radicibus in Epate, colligitur velut truncus venarum in gibba parte Epatis, & fit maxima venarum, cui nomen est vena caua, quæ alios ramos sursum porrigit, ex quibus fiunt, $\delta\iota\epsilon\phi\epsilon\alpha\gamma\mu\alpha$, & pars spinæ dorsi supra diaphragma. Inferiores rami procreant reliquam partem spinæ circa lumbos.

Arteriæ verò ab umbilico in semen sparse tendunt ad spinam dorsi, & paulatim ad locum cordis propagantur. Hæc arteriæ attrahunt calidissimum & subtilissimum sanguinem, ex quo in vesicula illa cordi destinata cor gignitur, quod est natura carnea, solida & spissa, quemadmodum conueni membro calidissimo.

Simul autem cordi vena caua sanguinem nutrientem aduehit. Iamq; Aorta nascens, spiritum euehit in vniuersum ædificium, ut spiritui & viuifico calore tota formatio perficiatur.

Cum autem epar, & cor, & cætera membra formentur ex sanguine, venæ, arteriæ, cartilages, ossa

DE ANIMA.

ossa panniculi, πλωρά, ligamenta, ex crassiore seminis parte, simul pars subtilissima seminis, & plena optimi spiritus, quasi colata & expressa ex crassiore massa, sursum pellitur in ampullam tertiam, ut inde cerebrum formetur, & ex cerebro nerui. Quamquam autem huius mirandæ ædificationis ratio non potest reddi, tamen ipsa machina humani corporis diligentissimè aspicienda est, & considerandum, quæ pars ex qua materia, & ad quos usus condita sit. Quid mirabilius est, quam cerebrum & neruos, motus ac sensuum instrumenta, totumq; illud domicilium cognitionis & sapientiæ, maximè cognatum esse semini, & ex ea materia proximè ori? Ut igitur cerebrum simile est cælesti naturæ, quia lucis capax est: Ita semen est quiddam cognatum cælesti naturæ, quo ut homines singulari reuerentia vterentur, Deus metas nobis circumdedit, ne temerè effundatur, & ut certò sciamus ordinem in ea re ab ipso sancitum esse, horribilibus poenis iudicium & iram suam declarat.

Tempora foetus variè discernuntur, ac masculi quidem citius absoluuntur quàm fœmellæ, quia in masculis calor vehementior est, & eodem genere alij citius, alij tardius maturescunt.

Primis sex diebus bulliente semine, sunt ampullæ, & velut quædam oui species existit. Hæc nondum appellatur foetus, sed γοῦν, id est, semen.

N

Deinde

DE ANIMA.

Deinde nouem diebus attrahitur sanguis, ex quo paulatim Epar & Cor fiunt, ita ut post duodecim dies iam discerni possit delineatio epatis, cordis & cerebri. Iam igitur fœtus nominatur. Et græca appellatione ἔμβρυον; id est, pullulans seu germinans: ἔμβρυον quasi ἔσω βρύον, id est, intus in utero germinans, à βρύω. quod est pullulo, germino, scaturio, πηγάζω, ἀναβλύω.

Postea octodecim diebus membra cætera formantur et distinguuntur, seu ut tenuissimè inquit Hippocrates, ramos exerit fœtus.

Hos dies si collegeris, inuenies dies 45. Tunc enim formatis & distinctis membris uiuere iam fœtus incipit, quia sentit. Ideoq; aiunt, Animas inferi pueris circiter 45. diem, & tunc non solum ἔμβρυον, sed etiam infantem nominant, Nondum tamen propter imbecillitatem mouetur. Sed Hippocrates regulam hanc tradit: Dies à conceptione ad formationem duplicati, indicant diem motus. Postea triplicati dies motus, indicant diem edendi partus. Vt si fœtus formatus est 45. die, mouetur nonagesimo mense, & editur nono mense. Estq; hoc tempus usitatissimum, præsertim in maribus, fœmellæ uerò decimo mense eduntur. Et de sero parta inquit Hippocrates: Ἐς ἰδ' ἑλω ἠέλιοι, ἢ ἔς πρῶτον ἄλμα, ἢ ἔς τελευτήτα, τ.

Sic autem editur infans. Cùm iam creuit, & ampliore nutrimento indiget, quàm quantum ex
 cetyl

DE ANIMA.

*otylidonibus per umbilicum attrahit, mouetur ma-
 iore impetu, adeo ut rumpat panniculos, & quas-
 dam chorij venas. Quare matrix retinere fœtum
 diutius non potest. Cumq̄ iam aperitur matrix, sen-
 tit infans aërem ingredientem, quem captans moue-
 tur versus os matricis. Hoc motu ritè partus editur,
 capite primùm exeunte. Et plorans venit in hanc
 lucem velut præfagiens calamitates huius vitæ, in
 quam ingreditur. Plorat autem ideo, quia motus ille
 ac tractatio, non fit sine dolore, & offensione teneri
 corpusculi.*

*Editi sexto mense, aut citius, non viuunt. Non-
 dum enim planè perfectus est fœtus. Septimo men-
 se editi viuere possunt. Tunc enim absolutus est fœ-
 tus. Exempla Plinius recitat, & Homerus scribit,
 Eurystheum, qui latè regnavit in Græcia, & Her-
 culi labores iniunxit, editum esse septimo mense. Sic
 enim inquit Homerus lib. τ. ἡδ' ἐκὺς φίλον υἱὸν
 ἔδ' ἔδρα & ἑσκέμεθ. Et tamen quod mireris,
 octauo mense editi non solent viuere. Nam septimo
 mense, qui crivicus est, fœtus mouetur ad exitum,
 cum natura eius valida est. Cum autem natura fœ-
 tus imbecilla est, non potest edi, sed transfertur in
 aliam alui partem. Tunc verò, si octauo mense edu-
 tur, ne post crivicum tempus prodest moueri mate-
 riam, & gemina migratio magis affligit infantem
 cum & septimo mense, in aliam alui partem trans-
 latus est, & non multò post octauo mense editus.*

D E A N I M A .

Quod autem septimus mensis sit criticus, causa ad astra refertur, quia tunc Sol sit in signo, quod oppositum est signo conceptus.

Calor maior seminis, dicitur esse causa, cur masculi nascantur. Similitudinis causa, ut Galenus existimat, vis est maior paterni aut materni seminis. Sed in tanta varietate, & astrorum sua est vis. Nam boni positus siderum in formis venustatem, hilaritatem & quasi Lumen efficiunt. Infausti positus siderum insigniter deformant corpora.

De gemellis consentaneum est, etsi non sunt cellae in matrice humana, ut in bellinis, tamen cum discrimen sit inter latera, dextrum & sinistrum, semina distincta non continua, labi in diuersa latera, vel vno conceptu, vel diuersis, ut ferunt natos esse gemellos Iphicium & Herculem. Cum enim Iphicium concepisset Alcmena ex marito, postea dicitur Herculem ex Ioue concepisse, Id nominant ἐπιούσιον, vulgo superfœtationem. Aristoteles multa recenset exempla in 7. de natura animalium. At, adulteram quandam gemellos peperisse, quorum alter similis marito fuerit, alter mœcho. Sed ut hoc modo gemelli concipi aut absolui possint, non sit longum intervallum inter duos conceptus. Nam matrix occupata altero fetu, cum iam formari & crescere incipit, non concedit locum alteri. Sed haec omitto. Nam & Aristoteles inquit, superfœtationem hominum raram esse. Saepius vno conceptu gemelli

DE ANIMA.

melli nascuntur. De laterum verò discrimine verba sunt hæc in Quinto libro Aphorismorum: Ἐμ-
βρυα τὰ μὲν ἄρρητα ἐν τοῖσι θεοῖσι, τὰ δὲ δύ-
λεια ἐν τοῖς ἀνθρώποισι μᾶλλον.

DE POTENTIA SENTIENTE.

Quid est potentia sentiens?

Est quæ ad cognitionem singularium in corpo-
ribus animantium condita est. Etsi autem postea
cum de iudicio & ratiocinatione in mente dicitur,
admonendi sunt iuniores, ut apud sese cogitent,
quantum bonum sit cognitio, & ad quos usus ho-
mini attributa sit, tamen hic quoque de sensibus con-
siderent, dignitatem eorum in homine eò maiorem
esse, quia nuncij sunt mentis, sicut dicitur, *A sensu
oriri sequentes in mente actiones.* Item, nihil esse in
intellectu, quod non prius fuerit in sensu, quod etsi
non congruit ad omnes noticias, tamen de plurimis
verè dictum est.

Sunt autem sensuum ordines duo. Exterior &
Interior.

Sensus exteriores sunt Quinq̄, *Visus, Audi-
tus, Olfactus, Gustus, Tactus.*

DE ANIMA.

Quid est sensus Visus?

Est sensus percipiens oculis lucem & colorem, tanquam propria obiecta, & magnitudines, figuras, numerum, motum & situm corporum, tanquam communia obiecta.

Utilitatis magnitudo non potest satis declarari, Sed monendi sunt iuniores, ut horum mirabilium operum diuinorum artem, bonitatem & usus aliquo modo considerent. Qualis esset vita si perpetua tenebrae essent, aut si lux non posset apprehendi? Condidit Deus lucem, & vult notam esse, & distinxit eam à tenebris. Ac naturam hominis talem condidit, ut apprehendere lucem, & discernere eam oculis possit. Nec quid sit haec pulcherrima res, Lux videlicet, quae ostendit res ceteras, verbis exponi potest. Sed oculi eam agnoscunt, & à tenebris discernunt. Vult autem Deus, hac corporali luce considerata, intelligi, & sese esse lucem quandam admirandam, ut homines sancti aliquando experiuntur.

Quid est organum?

Oculus, & in oculo crystallinus humor, qui & sua natura lucet, & adferunt ei spiritum nervi optici. Hic spiritus vitam impertit oculis. Estque velut flammula, naturam referens lucis caelestis, tribuens vim videndi. Haec flamma tanquam vita in humorem

DE ANIMA.

rem Crystallinum sparsa, fit hoc modo visio, quia
crystallinus humor recipit illatas ab obiecto species,
quæ ibi imaginem efficiunt, ut illapsæ in Speculum,
seu ut fit in sigilli impressione.

Quid est obiectum?

Propria obiecta sunt: Lux & color. Nec du-
bium est, colorem esse qualitatem mixti corporis, or-
tam à commixtione lucidorum corporum cum obscu-
ris. Hæc descriptio utcumq; intelligi potest agnita
lucis natura, quam oculis cernimus. Sed constituere
lucis definitionem difficile est, Nos dicimus, qua-
litatem esse in corporibus cælestibus, & in igni, aere
& aqua, ostendentem & sese & alia corpora.

Narratio autem Prophetica magis perspicua
est, quæ lucem nominat, ipsa corpora cælestia, quæ
sunt fons luminis corporum. Cum enim dicitur:
Fiat lux, haud dubiè significantur corpora cælestia, in
quibus singulari consilio Deus hoc bonum sparsit,
quod lucem nominamus. Cum igitur de luce qua-
rimus, oculi cælum intueantur, nec quærant alias de-
finitiones.

De modo visionis.

Toties iam dicimus, non penitus perspicere-
rum naturam, sed utcumq; foris aspici. Consider-
emus igitur eam quantum conceditur, & agnoscamus

D E A N I M A .

Deum opificem, qui hæc miranda opera voluit esse testimonia de sua sapientia & potentia, voluit etiam esse commonefactiones de alijs arcanis actionibus. Vt in oculo fiunt imagines velut in speculo, sic ipse nostris mentibus imprimit imaginem de sese, velut speculo.

Etsi autem de modo visionis multæ quæstiones agitantur, tamen nos, ut in re non peruestigabili, recitabimus sine longa disputatione opinionones non monstrosas, quas receperunt eruditi, qui hæc diligentius considerauerunt.

Nonnulli existimarunt, visionem fieri radijs ex oculo emissis, & ferentibus seu comprehendentibus obiecta, Sed Aristoteles sapienter refragatur, quia in oculo, non extra oculum fieri visionem oportet. Iam si radij procurentes non redirent, fieret visio extra oculum.

Deinde radij sunt tam longi, ut Lunam aut Solem attingant. Quare & Aristoteles & Optici dicunt, in medio perspicuo ad oculum, qui & ipse lucidus est, ferri colorum species, quas ut aer, ita oculus lucidus recipit. Hac receptione fieri visionem dicunt.

Iam altera quæstio est, An à corporibus aliquod lumen spargatur. quod nominant speciem visibilem, ut cum in speculis redduntur imagines, existimamus ab obiectis lumen transmissum esse. quod cum reflectitur & coit, integram efficit imaginem.

Occam

DE ANIMA.

Occam negat aliquid esse has species, & existimat, corpora apparere in lucida superficie, quia sic condita sit natura, ut in lucidis res cerni possint. Quod verò Optici nominant speciem, arbitratur eos loqui de lineis mathematicis, quibus obiecta occurrunt oculis, non quòd reipsa colores gignant lumen seu radios.

Sed alia communis est sententia spargi à luce & à calore lumen, ut è Sole spargi radios manifestum est. Cum enim radij Solis in obscuris locis per foramen inserti, ab altero pariete reflectuntur, coit lumen, quod ita condensatum conspicitur. Cernimus & refractos radios, qui sic vocantur, cum in medio densiore, ut in aqua, aut in vitro, lumen coit. Esse igitur aliquam à luce propagatam & effusam qualitatem in aere consentaneum est.

Accedunt huc & hæc coniecturæ, quòd manifestum est, in visione oculos affici, & regula est: Excellens sensibile lædit sensum, ut experimur conspectu Solis aut fulguris lædi oculos. Quomodo autem læderentur, nisi res aliqua attingeret ac feriret oculos?

Deinde, cur caua specula inuersas imagines reddunt, ut stare in capite videantur, nisi quia species aliter reflectuntur ex cauis, quam ex planis aut conuexis? Etsi autem fatemur, totam visionis rationem, ut alia multa, imperuestigabilem esse, tamen hac communi opinione contenti simus, quæ

D. E. A. N. I. M. A.

ed etiam nobis minus displicet, quia videtur ideo sic condita esse natura lucida, ut radios spargat, ut aliquo modo significatio seu commones factio ostendatur de aeterno Patre & filio, qui est ἀπαύγασμα αἰωνίου Patris.

Ad visionem autem necessarium est medium perspicuum, quod nominant διαφανές, inter obiectum & oculum. Nam obiectum sine medio perspicuo oculis admotum non conspicitur. Sit igitur interuallum, quo à coloribus lumen spargi possit, & sit hoc interuallum perspicuum, videhct aer aut aqua, quia sine luce externa, colorum lumen adeò debile est, ut neq; conspici, neq; discerni possit. Usitatum est, cum de visione dicitur, Medium nominari causam sine qua non, Seu ut Græci loquuntur, Ἐπ' οὐκ ἔστι. Tales causæ cur ita nominentur, in Physicis recitatum est.

Situs etiam in visione considerandus est. Quicquid videtur, secundum rectam lineam videtur. Ac pyramidis figura lineæ in oculum incurrunt, cuius basis est in obiecto, conus verò in oculo. fitq; pyramis paulatim minor, quò longius ab obiecto recedit. Species etiam paulatim attenuantur. Ex his inijs de situ, quando & qua varietate lineæ perueniant ad oculum, doctrina Optica extruitur.

Quanquam autem oculi duo sunt, tamen unum obiectum non videtur geminum, quia species ab utroq;

DE ANIMA.

utroque oculo coeunt in nervos Opticos, qui iuncti sunt, ut concurrant ibi receptæ species: Quare una res non videtur gemina, nisi cum species non iunguntur. Tunc enim una res adparet gemina, cum oculi distorti non similiter idem contuentur. Hæc ratio extat in Problematis Aristotelis.

Quid est sensus Auditus?

Est sensus in auribus, percipiens sonos per aerem vel aquam.

Quod est obiectum?

Sonus. Est autem sonus qualitas, orta ex aeris fractione, quæ fit collisis duobus duris corporibus, latitudinem aliquam habentibus. Hæc fractio perinde in aere spargitur, ut lapillo in aquam coniecto videmus gyros ea agitatione proferrî. Ut autem in angustis fontibus circuli illi, cum cito in parietes impingunt, repulsi, geminant circulos, ita reddita fractio in locis tectis, cavernosis, aut laqueatis, aut densioribus sylvis, geminat sonos, quæ geminatio nominatur Echo.

Quid est organum?

In formatione ossis Petrofi sunt duo panniculi subtiles & solidi, orti à nervis Auditivis. Alter
panni-

DE ANIMA.

panniculus continet & alligat ossiculum simile incudis. Suprà verò hanc incudem aliud ossiculum est, simile malleo, quod ab altero panniculo sustinetur, sicut chorda tympano intenditur. Cùm hic malleus à sonis impulsus ferit incudem, excitantur ea percussione spiritus in nervis, & fit auditio, id est, perceptio soni pulsata incude, ut si chordæ pulsatae sonus redderent.

Illa igitur machina incudis, mallei cum panniculis, nervis & spiritibus, sunt organa immediata auditus. Cæteræ partes aurium adiuvant præparationem. Anfractus colligunt & continent sonos, ut subito irruentes in organum auditus, aut confundantur, aut lædant organum.

Quid est Medium?

Medium est aer, qui est duplex. Exterior, in quo gyri perferuntur ad aures. Interior & cognatus, qui est in ipso foramine ossis Petrofi, qui est mixtus spiritu auditivo, ut gyrationes illas accipiat, & feriat panniculos & malleolos, Ac inde aurium tinnitus oritur, cum intus vapores aërem illum spiritu mixtum turbant.

Nec verò tantum in aere fit auditio, sed etiam in aquis, ut constat pisces audire. Sed id medium obscurius est, & ad homines nihil admodum pertinet.

Quid

DE ANIMA.

Quid est sensus Olfactus?

Est sensus in prioribus ventriculis cerebri, percipiens odores.

Quod est obiectum?

Odor, qui est qualitas in halitu exeunte ex mixtis, in quibus aerea humiditas, seu plus, seu minus terreæ naturæ exuberanti, et cœlesti aut igneo calore ustæ, ac uterque torrefactæ permixta est, ut sentimus olere fumantia ligna, quæ alioqui sunt sine odore.

Ideo sic Aristoteles confert inter se odores & sapes, ut dicat, in odore dominari siccitatem, Humiditatem verò in saporibus. Et in Problematum libro inquit: τὰ πυρρὰ πῶς ἢ ὑγρότητα ἔχόντων ὀλίγω, εὐώδη γίνονται. Usta, quæ modicam habent humiditatem, fiunt fragrantia. Sed tamen prorsus arida, quæ sunt, ut Aristoteles nominat, ἄχυρα, non sunt odora - ut Lapides, tametsi in his & frigiditas & ariditas causæ sunt, ne insint odores. Non enim gigni odor potest, nisi calor substantiam defecatam terreæ et acreæ naturæ, resoluat & expellat. Itaque fragrantia omnia, etiamsi sunt natura frigida, ut Rosæ & Violæ, tamen odore ipso leniter calefaciunt.

Hinc ratiocinari possumus, quare in Oriente res nascantur odoratiores, quia ea loca calidiora sunt.

Hinc

D E A N I M A .

Hinc & ratio sumenda est, quare dulcia minus sint odorata, quia sunt humidiora. Contra verò magis fragrantia sunt, in quibus aliquid inest acrimoniae. Sunt enim sicciora, & ut ita dicam, iusta seu torrefacta, ut Libanotis, cui nomen est vulgare Rosmarinus, cuius odor cum sit gratissimus, lingua testatur saporem amarum esse: Vtrunq; indicium est, libanotida calidam esse, sicut & Nicander inquit: *ἡ οὐ γὰρ κατὰ γυῖος ἀπὲ λώρ πρὸς ἰθαλπεία ρίζα.*
Aut tu radicem calidæ libanotidos ore,
Fœcunda in teriti quæ gignit canchrye semen.

Ut igitur magna temperamentorum varietas est in herbis, floribus, radicibus, ita magna odorum varietas efficitur, & consideratio digna est studiosis.

Species autem duæ præcipuè constituantur. Bonus odor, qui ut in saporibus dulcedo, plus refert æreæ naturæ, & cum ex partibus suavis & rectè temperatis, & magis calore cœlesti coctis oriatur, cerebro gratus est.

Contrarius odor bono, nominatur fœtor, qui ut stercus humanum ex partibus viciosis & malè torrefactis exhalat, & sua natura venenum est cerebro. Hæ duæ species facillè agnosci & discerni possunt. Altera nominatur *εὐωδὲς*, altera *δυσωδὲς*.

Adjici-

DE ANIMA.

Adiiciantur & duæ differentiæ, sumtæ à sapo-
ribus, ut Acris odor, qualis citrini, allij, cepæ, Et
Acidus, qualis est Aceti.

Extant apud Plinium & aliæ appellationes,
quas enarrare difficile est, ut Acuti odoris & ig-
nau. Interdum graueolens est idem, quod foetidum
δυσώδης. Ut foetorem sub humeris nominat Plinius
Graueolentiam alarum. Et Virgilius inquit, Aut
tibi odor cœni grauis.

Apud Græcos aliud est δυσώδης, aliud βα-
ρύνον. Nam multa sunt βαρύνονα, que non
sunt foetida, ut Aloe, folia sambuci, Liliū, Arte-
misia, dicuntur à Dioscoride, βαρύνονα. & à Pli-
nio graueolentia, cum tamen non sunt foetida. Imò
Dioscorides ait, Polium esse βαρύνον μετὰ
πόσκεν εὐωδίας. Et de Cunila seu Origano in-
quit Virgilius: Graniter spirantis copia Thym-
bræ. Non est autem ingratus odor Origani, ut con-
stat. Plerumq; igitur βαρύνον significat non quod
foetore, sed quod nimia, & ut ita dicam, densiore
fragrantia offendit. Hæc breuiter de paucis appel-
lationibus dixi, ut in lectione autorum diligentius
consideretur earum significatio.

Aiunt autem hominibus hebetiorem esse olfa-
ctum, quàm canibus & quibusdam alijs animantibus,
quia cerebrum habent copiosius & humidius.

Quod

DE ANIMA.

Quid est organum olfactus?

Verum organum olfactus sunt duæ propagines, à prioribus ventriculis cerebri descendentes ex ipsa cerebri substantia in os ἡδμοεδεε sparsæ ad foramina, ut in descriptione anatomica dictum est, supra naves ossi frontis insertum esse os, quod multa exilia foramina habet, quæ sunt meatus, & aeris & odorum, quod antiquitas nominat, vel ἡδμοεδεε, id est, colatorio simile, vel αογοεδεε, quia multa in eo foramina conspiciuntur, velut in spongia.

Cum igitur per hæc foramina penetrarunt halitus, qui odores perferunt, arripiuntur & percipiuntur per illas cerebri propagines, & transmittuntur in priores ventriculos cerebri, quod bonis odoribus vult natura suaviter foueri. Naves vero ita seruiunt huic beneficio, quia in eis colliguntur halitus, & via sunt collectis halitibus ad illa foramina.

De Medio.

Ut odor exhalans à corporibus, spargi possit, medio opus est, per quod transmittatur ad organum. Nobis igitur medium est aer. Pisces per aquam odores percipiunt. Nam alij alijs escis capiuntur. Et Polypum aiunt fugari à saxo, cui adhæret, origano illito.

Quid

DE ANIMA.

Quid est sensus Gustus?

Est sensus in lingua & palato, percipiens sapor.

Quod est obiectum?

Sapor qui est qualitas in succo, in quo humiditas vincit siccitatem terrestrem, calore utramq; digerente. Dixi enim supra, in sapore dominari humiditatem. Quare Theophrastus sic definiuit saporem. Sapor est partis siccae percolatio, per humorem a calore facta.

Græci cum obiectum gustus nominant, utuntur appellatione χυμός, quam vocem promiscue usurpant pro sapore, & pro humore. Aliud nomen est χυλός, liquor. Et Galenus inquit, veteres Græcos non χυλόν, sed χυμόν dixisse pro humore, sapore, & liquore.

Saporum species aliter ab alijs numerantur, & Galenus inquit, difficulter eas discerni posse, Aristoteles & Theophrastus recensent octo differentiis,

Dulcis	γλυκός.
Pinguis,	λίπαρός.
Austerus,	αυσκρός.
Acerbus,	στυφνός.
Acris,	δρυμός.
Amarus,	πικρός.
Acidus,	όξύς.
Salsus,	αλμυρός.

O

Hæc

DE ANIMA.

Has appellationes prodest notas esse, quia passim obuia sunt in descriptionibus plantarum & liquorum. Et consideratio harum differentiarum continet eruditas disputationes, qualibus temperamentis, qui saporès gignantur. Acria calida sunt, ut piper, allium. Acerba frigida, ut fructus glandium, castaneæ. Addeam igitur breues descriptiones.

Dulcis sapor est, in quo exuberat aerea humiditas in ijs, quæ sunt temperatè calida, & quem, cum natura sanguinis nostri & carnis proximè congruant, lingua auidè excipit, ac voluptate ac dilatatione afficitur, eo fruens non leditur, non exulceratur ab eo, nec refugit eum, ut amara seu acria. Dulcia sunt Lac, Mel, Vinum. Ac regula nota sit: Nutrimētum hominis oportere esse dulce aut dulci permixtum. Nam dulcia iungunt, implent & restituunt erosas particulas. Sed interdum excellenter dulcia nocent, quia cum sint valdè calida & aerea, citò in igneam naturam vertuntur, ut Mel & Saccarum celerrimè vertuntur in Rubram bilem. Quare auidius vsi saccaro, sæpe periculosè inflammantur. Ad hæc dulces cibi intemperantiùs eduntur. Ideo propter humoris copiam sequuntur putrefactiones.

Pinguis sapor vicinus est dulci. Est enim in liquore dulci, in quo tamen aerea humiditas sparsa est, in re minus tenuium partium, & calor debilior est,

DE ANIMA.

est, ut in oleo, butyro, carne. Hac quoque si sint mediocria, profunt in nutrimento. Sed nimis pinguis nocent, quia solent supernatare, & impedire coctionem, & opitulationes efficere, Vulgo hunc saporem nominant Vnctuosum.

Nec discerno à dulci suauem odorem, nisi gradibus. Cum enim dulcedo mediocris est, & rectè temperata, fit suavis, Vt manus cum inseritur aquæ mediocriter calidæ, afficitur voluptate: ita mediocriter dulcia, quia sunt temperatè calida, & cum sanguinis & carnis natura congruunt, efficiunt suauitates.

Sapores contrarij sunt dulci, pingui, & suauis, ut, Amarus, Acris, Acidus, Acerbus, Austerus & Salsus. Hi verè differunt, ut exempla & effectiões ostendunt, etiamsi imperiti non satis dijudicant has differentias. Genus sit commune omnium, dulci contrarios esse, & astrictionem efficere, quæ alias magis, alias minus offendit seu exasperat linguam.

Amarus, πικρὸς. Sapor est, qui detergit, & mordet linguam, estque in natura terrestri, crassa, in qua excedunt calor & siccitas, ut in Bile, Nitro, Marrubio, Absynthio.

Acris δριμύς. Non solum mordet ac rodit linguam, sed etiamurit, penetrat & valdè dissoluit, ut ferrum ignitum. Estque in natura tenui, in qua excedunt caliditas & siccitas. Et acria superant

D E A N I M A .

calore res amaras. Sunt autem acris, ut Piper, Zinziber, Allium, Ceba, granum, Cnidium, id est, Kellersbaltz, Calx.

Acidus, οξύς. Acetosus est, qui mordendo constringit & refrigerat, ac citra calefactionem attenuat, diuidit & vellicat. Estq; in natura tenui, frigida & sicca, in qua dominatur frigiditas. Nam quæ sunt tantum acida, sunt præcipue frigida, ut oxalis, quæ vulgo acetosa nominatur, quia hæc pure hunc saporem habet. Est & species mali punici verè acida.

Aliæ quædam sunt mixtæ qualitatis, ut acetum, quod est subacre, quia etsi frigidum est, tamen retinet obscurum calorem, ut cinis, ex vini corruptione. Inde fit subacre, sed tamè dominatur frigiditas. Cum enim exhalant aereæ partes, & reliquæ manent terree, dilutæ aquosa tenui parte, fit acetum sua natura frigidum.

Cient autem acida appetentiam, quia humores viciosos in orificio collectos, diuidunt & pellunt, & mordicatione non urente irritant ventriculum, ut Oxalis grata est in febribus, non solum, quia pellit biliosos humores, sed etiam quia calorem biliosum mitigat.

Acerbus sapor, στυφνός, est, qui contrahit linguam, & introrsum pelit, ideoq; constipandi, densandi, & astringendi vim habet: Estq; in natura terrestri, crassa, frigida & sicca. Ideo enim acerbus
sapor

DE ANIMA.

sapor dicitur esse tardior, quam acidus, quia acidus est in natura tenuiore, minus terrestri. Acerba sunt, ut fructus glandium, pyra sylvestria, & in genere immatura poma, mala cydonia, ac magis immatura. Nam postquam maturuerunt, fit mixtus sapor ex acerbo & dulci, sicut nucum ex acerbo & pingui. Sunt $\sigma\upsilon\phi\alpha$, & fructus poterij qui vulgo Ribes dicitur: Item Castanea, corna, & poma Cynosbati, heinboten.

Quamquam autem recentior aetas mutauit appellationes, & pro acerbo dicit aliàs $\sigma\upsilon\pi\tau\iota\kappa\omicron\upsilon\pi$, aliàs ponticum, tamen quia confusio in nomenclaturis parit errores, reuocandæ sunt veteres appellationes. Ideo Græcas & latinæ adscripsi, quibus intellectis, recentiores collatæ etiam facile intelligi possunt. $\sigma\tau\upsilon\pi\tau\iota\kappa\omicron\upsilon\pi$ à $\sigma\upsilon\phi\omega$, id est, astringo, usitata Græcis vox est in genere, pro eo quod habet vim astringēdi. Ponticum existimat Pontanus dictum esse à puniendo. Recentiores etiam discernunt Stypticum & Ponticum, non specie, sed gradibus. Ponticum dicunt esse valdè $\sigma\upsilon\phi\alpha$, ut sunt pruna sylvestria, que nos nominamus Slehen. De quib. Virgilius dixit: Spinæ iam pruna ferentes. Vulgo alieno nomine appellant acacias. At stypticum aliquantò minus $\sigma\upsilon\phi\alpha$ est, ut mala Cydonia. Sed singulæ saporum species varios habent gradus, & mixturæ sunt saporum, ut mora sunt $\sigma\upsilon\phi\alpha$, acida, & nonnihil dulcia.

DE ANIMA.

Austerus αὐσυχός. Sapor est, qui asperitatem quandam in summa lingua efficit, & leuiter desiccatur, nec pellit intro, nec condensat, ut acerbus sapor. Est enim quaedam inter hos vicinitas, ut cum ὄμφακις sint acerbæ, postea in eis aucto humore sequitur austerus sapor. Est igitur Austerus sapor in natura terrestri, crassa, frigida & sicca, sed plus habente caloris & humiditatis, quàm habent acerbæ. Est autem inter vini saporibus Austerus. Et Galenus inquit, Austera vina magis corroborare ventriculum, & minus officere cerebro. Iuuant enim ventriculum natia siccitate, & aliquantulum astringunt, & minus calidos fumos exhalant, sed tamen de vino non crudo, non nimis aquoso ac tenui loquitur.

Salsus, ἄλμηρός. Sapor est qui linguam non contrahit, nec constipat, sed detergit & abluat digregando & exiccando. Huiusmodi est salis natura, qui ideo putrefactiones impedit, quia desiccatur & extenuat, ac erodit humiditates. Ideo mollem carnem indurat, & duram reddit meliorem. Nam ut in molli absorbit superfluum humiditatem, ita rursus duram erosione attenuat ac relaxat. Estque salsus sapor in natura terrestri, crassa, calida & sicca.

Has differentias recitauimus, quia et vocabula intelligi prodest, & studiosi Physices diuersas qualitatum effectiones in his exemplis considerare possunt.

Quod

DE ANIMA.

Quod est organum Gustus?

Est pellicula expansa in lingua sub carne porosa seu spongiosa, quæ est in linguae superficie. Eadem pellicula & in palato sparsa est, oriturq; à nervis per palatum demissis ad linguae radicem, qui & gustum & tactum linguae ac palato suppeditant. Nam alij sunt nervi, qui motum linguae imperiunt.

Medium quo fit gustatio, est vel exterius, salivæ humiditas, vel interius, caro fungosa. Ideoq; febri laborantibus omnia fiunt amara, quia redundat in lingua saliva biliosa.

Quid est sensus Tactus?

Est sensus percipiens primas qualitates pelliculae nervæ, expansa per carnem toto corpore, tanquam reti.

Quod est organum Tactus?

Ut nervi cæteris sensibus vim sentiendi imperiunt: Ita constat tactus organum esse pelliculam nervæam intextam carni, toto corpore, sub extrema cute, eaq; pellicula comparet, quacunq; carnis parte dissecta.

Oritur autem à nervis & cerebri & medullæ spinalis, etsi tactum acriorem suppeditant nervi subtiliores, videlicet propagati à cerebro, ut qui

DE ANIMA.

ad capsulam cordis, item qui ad orificium ventriculi descendunt.

Medium verò, per quod nervi seu pellicula tactum percipiunt, est caro benè disposita, aut os cui nervus inferitur. Nam & dentes tactum percipiunt. Aristoteles paucis verbis in libello de Sensu, videtur collocare organum tactus in corde, fortassis eò quòd inde nervos oriri putat. Sed nos eam opinionem non amplectimur.

Quod est obiectum?

Qualitates primæ. Caliditas, Frigiditas, Humiditas, Siccitas, & aliæ quædam, quæ has comitari solent: Durum, Molle, Asperum, Glabrum, Graue, Leue, Densum, Rarum.

Quot sunt obiecta communia?

Quinq; nominantur obiecta communia, quia à pluribus sensibus percipiuntur. Magnitudo, Figura, Numerus, Motus, Quies. Hic volens omitto cavillationes, quæ opponuntur de modo, quo percipiuntur hæc communia obiecta. Ac satis est scire, talem esse naturam. Color est in corpore, quod habet latitudinem. Cum igitur color oculis cernatur, necesse est & latitudinem conspici, quæ est magnitudo. Ita calor est in corpore quod habet latitudinem. Cum igitur calor tactu percipitur in corpore longo & lato, necesse est simul ea spacia tangi & percipi.

DE ANIMA.

DE SENSIBVS INTERIORIBVS.

Quid est sensus Interior?

Est potentia organica, intra cranium ad cognitionem facta, antecellens actiones sensuum exteriorum. Nam si animantia tantum apprehenderent obiecta sine dijudicatione, & sine compositione, seu qualicumq; ratiocinatione, quantulum prodesset ille incursus obiectorum in externos sensus? Est ergo addita sensibus exterioribus alia superior facultas, magis miranda, quam simplex apprehensio sensuum exteriorum.

Quot sunt sensus Interioriores?

Actiones interiorum sensuum plures esse manifestum est, videlicet: Dijudicationem obiectorum, memoriã & compositionem seu ratiocinationem, ut leo Romæ in circo videns medicum, qui ipsi vulnerato spinam olim extraxerat, quia retinuerat in cerebro speciem eius, & memoriã beneficij, agnovit eum, & sua quadam compositione distinxit ab alijs, & quasi ratiocinans blanditus est ei, ut tunc solebat, cum beneficium accepit.

Iam igitur questio est an hæc actionum diversitas in uno loco seu organo fiat, & quomodo fiat?

DE ANIMA.

Esse autem diuersa organa apprehensionis & Memoriae, inde manifestum est, quia experientia compertum est, amitti memoriam, non amissa apprehensione: Vt Thucydides describens pestilentiam Atticam, narrat quosdam cum conualluissent, tamen fuisse adeo orbatos memoria, ut nec sese nec suos familiares nossent. Hi tamen cibum, potum, & similia agnoscebant, & discernebant.

Illustre signum & hoc est diuersitatis organorum, quod in medendo applicantur remedia pro facultate memoriae ad posteriorem cerebri partem, Conturbata ratiocinatione medemur anteriori parti, seu mediae. Distant igitur locis organa. His coniecturis non vanis contenti sumus, & mirabilium in cerebro actionum & instrumentorum consideratione moueamur, ut de Deo opifice cogitemus, & ipsum cerebrum, quod lucis diuinæ domicilium est, maiore cura tueamur.

Etsi autem alij aliter numerant sensus interiores, tamen cum consensus sit de re ipsa, non est opus litigare de modo enumerationis.

Nos Galenum sequimur, qui tres sensus interiores recenset, Sensum communem, Cogitationem seu compositionem, & Memoriam, Nomina apud Galenum hæc sunt, $\Phi\omega\upsilon\tau\alpha\sigma\iota\kappa\acute{o}\varsigma$ $\delta\iota\alpha\omega\nu\alpha\lambda\iota\kappa\acute{o}\varsigma$, & $\mu\eta\mu\omicron\rho\epsilon\upsilon\lambda\iota\kappa\acute{o}\varsigma$. Hæc appellationes perspicue indicant discrimina.

Sensus

DE ANIMA.

Sensus communis apprehendit imagines, oblatas à sensibus exterioribus, & discernit obiecta singularum sensuum.

Deinde alia vis, componens & diuidens, & aliud ex alio eliciens, tanquam ratiocinatur & iudicat.

Tertia retinet obiectorum memoriam, eaq; recordatur.

Sunt autem organa hæc. Anterior pars in geminis cavitatibus seu ventriculis cerebri, est organum sensus communis. Postquam enim, ut in speculis, ita in organis exteriorum sensuum fulgent imagines, spiritus vibrati induunt earum similitudinem, & transuehunt eas ad cerebrum. Ibi ut lingua format articulatam vocem: ita & cerebrum vibratum à spiritibus, format suo quodam admirando motu, quasi collocans spiritus, alia atq; alia simulacra. Ut enim fiant actiones, & imagines in cerebro, concurrere & spirituum vibrationem, & ipsius cerebri motum aliquem consentaneum est. Non enim tantum feritur cerebrum à spiritibus, sed ipsius etiam aliquis motus est, tanquam collocans spiritus componens & distribuens, sicut linguae motus diuersi sunt, quasi collocantis in aere diuersas figuras articulatæ vocis.

Ita condita est hominum natura diuinitus, ut fieri cogitationes in nobis, & formari ac ordinari imagines sciamus. Quomodo fiant, non cernimus

D E A N I M A .

in hac caligine, Sed tamen hanc ipsam formationem imaginum non dubium est umbram esse, significantem aliquid de filio Dei. Ut enim aliquo modo consideremus, cur Filius cogitatione gentis nominetur imago æterni Patris, etiam in nobis voluit Deus imagines fieri cogitatione.

Sunt autem officia primi sensus interioris, accipere omnium exteriorum sensuum obiecta, et ea discernere. Oculus pariter albedinem & nigredinem percipit, Sed sensus communis discernit.

Deinde proximus est sensus, cui tribuuntur compositio, seu assimilatio, seu qualiscumque, ratiocinatio & iudicium. Aristoteles à priori non discernit. Sed, ut dixi, Galenum sequimur, & organum ei in medio cerebro attribuimus. Aiunt enim, naturas hallucinatrices esse ratiocinando & iudicando eas, quibus media cerebri pars languidior est, ut supra de Thersitæ capite dictum est, de quo inquit Homerus: φῶξες ἔω κεφαλῶν.

Tertio loco numeratur Memoria, cuius organum esse in postrema parte cerebri, multa signa sunt, siue ipsum cerebellum dicamus id organum esse, siue partem vicinam.

Est autem cerebellum siccius, & multos sinus habet, quare ad accipiendas imagines, & retinendas agis accommodatum esse existimatur. Ut autem in cera σφραγίδες imprimuntur: Ita in organo memoriæ à spiritibus imprimi simulacra cogitemus.

DE ANIMA.

remus. Aliquam vero esse organorum distinctionem, consentaneum est, ut supra dixi, etiam nisi intervalla non satis discerni possunt.

Illud autem saepe cogitemus, cum in nobis fit ratiocinatio, & humanam naturam aliunde ortam esse constet, sequi necessario, Opificem huius naturae sapientem esse, quia impossibile est à natura bruta oriri intelligentem. Restat igitur alia vita, in qua & opificem, & has machinas melius intelligemus, ut postea copiosius dicetur.

Quid est potentia Appetitiva?

Descripsi sensus ut potui. Nunc adijcienda est potentia appetitiva, quæ est facultas prosequens, aut fugiens obiecta. Comes est cognitionis. Ac de bestiis facile intelligi potest, ideo eis inditam esse cognitionem, ut sensus monstrent vitæ præsidia et contraria. In homine est sublimior cognitio, ut agnoscatur & celebretur Deus. Et servit huic cognitioni etiam appetitio, ut homo diligat Deum, letetur & acquiescat in eo. Sed postea de superiore illa cognitione & appetitione dicam.

Initio autem vulgaris partitio tenenda est, de appetitu, quam etiam si nonnulli cavillantur, tamen usitatum esse evuduis videmus, & vilem esse discitentibus, non dubium est.

DE ANIMA.

*Triplex est appetitus: Naturalis, Sensitiuus,
& Voluntariuus.*

De naturali appetitione non sic loquimur, ut supra, ubi tantum inclinationem, non actionem aliquam significat, ut cum dicimus: Materia appetit formam, Lapis naturaliter appetit locum deorsum. Hic enim significat & naturalem inclinationem & actiones, quæ tamen non oriuntur à sensu, videlicet, Attractionem, Retentionem, Expulsionem. Sic planta arescens appetit rigationem, Exhaustæ partes corporis appetunt nutrimentum. Et ut Magnes ferrum attrahit: ita membra lambunt venas & vena attrahunt sanguinem. Rursus onerata vasa repletionem immodica, appetunt leuationem. Hic appetitus ad vegetatiuam potentiam pertinet, quæ sic appetit nutrimentum.

Sed hæc vocabula, Fames & Sitis, significant non tantum appetitionem cibi & potus, sed etiam sensum illius succionis, hoc est, dolorem ex succione ortum. Nos tamen non nimis subtiliter loquentes, transferimus famem et sitim ad appetitiones naturales, ut has appetitiones ab effectibus discernamus, qui sequuntur cognitionem, & aliquo modo regi possunt imperio rationis.

Appetitus sensitiuus est, qui comitatur sensum, & tantum competit animantibus. Hic duplex est, Aut fit per contactum, aut sine contactu.

Appe-

DE ANIMA.

*Appetitiones quæ fiunt per contactum, sunt
duæ, Delectatio & Dolor, tactum seu aliorum quo-
rundam sensuum actionem comitantes.*

*Est igitur Delectatio, in nervis aut pellicula
nervea, perceptio obiecti convenientis, non lædens,
nec lacerans nervos, sed à natura ordinata ad eorum
conseruationem, ut faucibus arefactis in sui grata
est rigatio, quæ fit boni potus perceptione, qua nervi
recreantur. In frigore pedibus nimium frige factis
gratus est calor recreans nervos.*

*Dolor verò est neruorum seu pelliculae nerveæ
lesio, aut laceratio, quæ fit ab obiecto non conueni-
ente, Ut cum ignis urit partem corporis. Est autem
ut tactus, ita delectationis & doloris organum,
pellicula nervea intexta corpori, sitq; dolor acrior,
cum ipsi nervi proximè læduntur, ut fit in spasmis,
aut in cruciatibus, quæ fiunt, cum calculi distendunt
venas & nervos.*

*Ut autem sensus per sese agunt naturaliter,
Oculus incolumis apertus obiectum oblatum iusto
intervallo, non potest non videre. Ita in nervis na-
turaliter fit delectatio aut dolor. Nec caussa est alia
quærenda, sed sciendum est, ad hæc officia nervos
conditos esse, ut sint instrumenta sensus & motus,
afficiantur delectatione & dolore.*

*Hac naturæ proprietate considerata, satis
perspicuum fit, non omnes dolores aut delectatio-
nes*

DE ANIMA.

nes oriri à cogitatione, aut tolli cogitatione posse, ut Stoici fingunt quorum errores de affectibus postea refutabimus.

Sunt igitur alij quidam gradus appetitionum, qui non fiunt per contactum, sed sequuntur cogitationem, & propriè sunt in corde, ac nominantur Affectus. Hos discerni oportet ab alijs gradibus, qui sunt in ventriculo, aut in nervis in reliquo corpore, videlicet à delectatione & à dolore.

Est & diligentia digna eruditis, considerare subiecta seu loca, in quibus propriè & verè sunt singula genera. Nec decipiantur Poetarum aut Platonis sermonibus, qui amorem in Epate collocarunt, ut allegoriam de Tityo interpretantur, cuius cum Epas dicant lacerari à Vulturibus, propterea quòd amauerat Latonam, aiunt significari, in Epate sedem esse Amoris, ut Lucretius inquit libro tertio:

Sed Tityus nobis hic est, in amore iacentem
Quem volucres lacerant——

Et Theocritus in Adonide inquit, de Osculo :

τὸ σῶπρον με φίλασον, ὅσον ζῶει τὸ φίλαμα,
ἄχθεις ἀπὸ τυχίης εἰς ἐμὸν σῶμα ἢ εἰς ἐμὸν
ἦπαρ,
πνεῦμα τὸν ξεύσθαι, τὸ δὲ σεῦ γλυκὺ φίλτρον
ἀμίγξω.

Tanti.

DE ANIMA.

Tantisper da suauiolum, dum basia viuunt.

Ex animaq; tua dum spiritus in mea labra

Influit, inq; iecur, mulgenti dulcia philtrea.

Sed hæc pœtica relinquamus, ac veritatem consideremus.

Sunt autem affectus, qui propriè sic nominantur, motus cordis, noticiam sequentes, prosequentes aut fugientes obiecta, qui cum aut iuuent naturam, aut destruant, semper comitantur extremi motus, aut læsa natura dolor ac destructio, aut suauiter mota, delectatio seu læticia acquiescens in obiecto.

Ac ordo naturæ considerandus est, motibus cordis antecedere cognitionem, ut dicitur:

Quod latet ignotum est, ignoti nulla cupido.

Item:

Ἐκ τοῦ ὁσῶν γίγνεται τὸ ἰσῶν.

Vt autem in Deo ipso est sapientia, discernens rehta & non rehta, & deinde volumas, volens rehta, & sua quadam læticia acquiescens in rehtis, & nolens contraria, & vera indignatione repellens ac destruens: Ita vitam hominum ordinauit, ut sint leges seu noticiæ rehta præcipientes, prohibentes contraria: Deinde verò sint magistratus, qui rehta facientes protegant, & repellant ac tollant contraria facientes. Ideo autem hæc ita ordinata sunt, ut agnoscamus & esse Deum, & sapientem, iustum

P

iudi-

D E A N I M A .

iudicem & vindicem esse, & ut sciamus, nos imaginem Dei esse, & eum imitari debere.

Ad hanc considerationem Dei & politicae gubernationis deducendi sunt homines, cum causas utcumq; considerare student, quare affectus in nobis conditi sint. Non agnoscitur Deus à cælo, à terra, à plantis, & pecudibus, etiamsi ei obediunt, Sed angelos & homines ita condidit, ut vellet se ab eis agnosci. Fecit igitur eos naturas intelligentes, & attribuit normas iudicij, certas noticias. Sicut magistratui leges tradit. Nec verò legum utilitas esset, nisi magistratus protegeret recta facientes, & contraria facientes tolleret. Ita vult Deus in ipso homine esse affectus tanquam executores notificationum, vult letari corda, cum notificationibus recta precipientibus obtemperamus. Voluit ita vivere & conservari hanc naturam, letantem agnitione Dei & acquiescentem in Deo. Rursus etiam vult in cordibus nostris vindices esse ingentes motus, qui coherceant nos, & puniant facta contra legem. Vult esse flammam iræ & doloris, quæ destruant naturam, postquam non congruit ad sapientiam & normam divinam. Ita Cain, Saul, Iudas & similes destruntur ira & dolore post scelera. Ut igitur notificationum seu legum executores in nobis essent, affectuum ignes nobis insui sunt.

Huius causæ consideratio utilis est & deducit nos ad archetypum, & postea multa monet de ordine

DE ANIMA.

ordine affectuum, quem conditor instituit, & de confusione ordinis, quæ postea sequuta est. Ac studiosi diligenter hæc initia de causis affectuum, & de collatione ad Deum & ad imperia considerent. Nunc addo partitionem.

Affectuum alij naturam iuuant, alij destruunt.

Iuuant naturam, ut Læticia, Spes, amor, oriuntur à noticia monstrante quiddam boni, siue sit toti homini bonum, siue parti, & siue erret noticia, siue rectè iudicet: Ut lætatur Augustus audita fama victoriæ, etiam falsa.

Affectus autem destruentes naturam, ut Tristitia, Metus, Ira, Odium, oriuntur à noticia monstrante quiddam mali, siue sit toti homini malum, siue parti, & siue erret noticia, siue rectè iudicet. Ut, Solon mœstus est audita fama de morte filij, quanquam falsa. Noticiæ enim antecedunt affectibus, ut dictum est, & obiecta monstrant. Quid autem nominetur Bonum, quid Malum, infra dicemus, & alibi in Ethicis recitatur. Nunc utrumq; specierum vocabula declarabimus.

Læticia est motus, quo cor aequiescit in bono præsentis, & est dilatatio, qua cor velut accipit intra sese, & amplectitur obiectum, ut amans lætatur amplectens puellam, eamq; velut adiungere

DE ANIMA.

cordi, & intra cor accipere conatur. Nec verbis descriptionem illustriorem tradere possum, sed sensu discernitur læticia à mœsticia. Et discrimen esse Deus voluit, ut antea dixi, ut alijs rebus iuuari naturam, alijs puniri & destrui sciremus.

Ac de læticia consideretur causa. Voluit Deus læticia dilatari cor, ut primum & ante omnia Deum ipsum acciperet. Est autem Deus vitæ & quietis non destructionis autor. Ideo læticia hoc modo condita est, etiamsi nunc quidem in hac naturæ deprauatione turbatus est affectuum ordo.

Contrarij affectus, qui destruunt naturam, sunt notiores, ut Tristitia, Timor, Ira & similes.

Est igitur tristitia, motus cordis, quo percussum cor obiecto ingrato, constringitur, premitur, tremitt & languescit, cum acri sensu doloris. Ac nisi desinat tristitia, tandem cor torrefactum extinguitur. Hic cruciatus nobis inditus est, ut & metus futuri mali nos coherceat. & tristitia propter præteritum malum sit vindex & pœna scelerum, & testis iudicij Dei.

Vnde autem est in læticia suauitas, & in tristitia cruciatus?

Hi motus grati & ingrati primum oriuntur ab ipsa cordis substantia, quod ita conditum est, ut sit fons & sedes affectuum, & suis quibusdam villis dilatatur & constringitur: Et, si licet uti hac simili-

DE ANIMA.

militudine, his villis, quasi manibus attrahit ac depellit obiecta.

Præterea sensus fit acrior, quia subtiles nervi à cerebro deducti sunt in corpus cordis, qui addunt delectationem lætitiæ, & acerrimos dolores tristitiæ. Augetur dolor ex vicinarum partium constrictione.

Ideo autem hi præcipui & acerrimi motus sunt attributi cordi, qui sunt aut vitæ conservatio, aut destructio, quia in corde initium est vitæ, & fortassis cor sedes & domicilium est animæ.

Spes est motus, quo cor futurum bonum appetit, seq̄ ad illud accipiendum, ut ita dicam, aperit ac præparat. Estq̄, similis motus lætitiæ, quæ quidem & spei permixta est.

Timor, est motus, quo cor constringitur, tanquam fugiens futurum malum. Estq̄, similis motus tristitiæ, quæ & timori permixta est.

Amor, est motus, quo cor appetit aliquod seu verè bonum, seu quod videtur bonum, idq̄, quasi attrahere gestit, ut eo potiatur & fruatur. Vicinus affectus est spei, sed ardentior. Ideo describitur quasi attrahens obiectum, incitato corde tanquam ad fruendum ingens bonum.

Ira, est mixtus affectus ex tristitiæ & cupiditate vlciscendi. Est enim motus, quo cor offensio- nem aliquam auersatur, & simul conatur depelle-

D E A N I M A .

re, aut pœna afficere autorem, seu causam offensio-
nis. Ita cum duplex sit obiectum, sunt duo motus, su-
gere offensionem, & persequi ingenti impetu auto-
rem. Quare non, ut in metu aut tristitia sanguis ad
cor intrò refugit, sed effunditur. Cor enim velut ex
castris suis erumpere conatur, & sanguinem ac spi-
ritus, tanquam milites emittit ad propulsandum ob-
iectum. Hoc tanto motu incalcescit cor, & inflammat
spiritus & sanguinem. Turbantur actiones omni-
um membrorum, propter motum sanguinis & spiri-
tuum confusionem, sed præcipuè cerebrum offendi-
tur, quod inflammato & agitato sanguine, & arden-
tibus spiritibus, ipsum quoq; incalcescit, & concuti-
tur motu sanguinis, spirituum, & neruorum, qui ad
cor propagati sunt. Ideo vehementem iram comi-
tantur phreneses, ut in Aiace, & interdum Apo-
plexia.

*Ad hanc descriptionem congruunt sententiæ
plurimæ scriptorum, Ut Virgilij.*

Ignescunt iræ, & duris dolor ossibus ardet.

Significanter enim describit inflammationem
sanguinis & spirituum, ortam ab ingenti motu cor-
dis. Ira incensa, ardent sanguis & spiritus, qui tre-
mes faciunt totum corpus, ac ipsa etiam ossa. Scander-
beco, aiunt concipienti flammam indignationum
ante prælium, labra scissa esse, & erupisse mul-
tum sanguinis. Et versus apud Suidam recitatur:

εφύρας

DE ANIMA.

σφύρας ἀχιλλεῦ, καὶ μεθύσκει τὰς φρένας.
 Quia in ira, bulliente sanguine in toto thorace, intumescit & pulsatur diaphragma, & sunt turbidus motus, ut in ebrijs.

Odium, est inueterata ira, hoc est, habitus ex ira ortus, quo cor auersatur aliquid tanquam malum, idq; depellere gestit: & sunt contrarij affectus amori, ira & odium.

Pudor, est vicinus iræ. Est enim motus, quo sibi ipsi quispiam conscius irascitur, propter admissam turpitudinem, ac sese punit, & simul veretur aliorum iudicia. Dixi autem supra, ideo diuersos affectus, suaves & molestos nobis insitos esse, ut molesti sint vindices scelerum, ac poenæ faciant conspectius discrimen inter rectè facta, & secus facta. Quamobrem & rectè dictum est ab Euripide: Impudentiam morbum esse maximum hominum, ἀνοήδεια μεγίστη νόσος καὶ ἄνθρωποις. Ideo enim pudor attributus est naturæ hominum, ut & frenum sit hominibus, ne turpia faciant, & sit vindex postea, si fecerint.

Verecundia, est habitus metuentis turpitudinem, & indignantis, admissa turpitudine.

Misericordia, est tristitia, propter alienas miseriae orta.

Inuidia, est tristitia, propter alterius felicitatem orta.

D E A N I M A .

Zelus, est mixtus affectus ex amore & ira, tum videlicet amans aliquid, irascitur illi, à quo laeditur res amata. Ut Helias zelo interficit Pseudopphetas, videlicet, amans Deum, vehementer indignatus est hostibus Dei. Sic iustus gubernator debet ardere zelo, hoc est, amore iusticiæ, & indignatione aduersus improbos. Similis affectus est zelotypia, cum amans coniugem irascitur alienanti.

Ἐπιχολογήκεια, contrarius affectus est zelo, mixtus ex odio & gaudio. Est enim odium virtutis, & letari calamitate bonorum & successibus sceleratorum, ut Diaboli propriè sunt ἐπιχολογήκαιοι, qui letantur calamitatibus Ecclesiæ & scitiam in imbecilliolem naturam hominum exercent, nulla spe utilitatis suæ, tantum odio Dei. Et imitantur Diabolos multi, ut Semei letatur exilio Davidis, & venenatissimis sarcasmis calamitatem ei exprobrat.

Recensui aliquot nomina affectuum, ut considerari discrimina & causæ utcumq; possint.

Sunt autem causæ, obiecta & cor, sed cognitio obiectorum, ut supra dixi, motum cordis antecedit.

Ergo cum apprehendimus obiectum, & iudicamus bonum aut malum esse, Spiritus moti in cognitione, feriunt cor, quod quasi ictum & pulsa-

tum

DE ANIMA.

rum cietur, & aut expetit obiectum, aut fugit. Talis est enim copulatio virium naturæ, ut motus cordis respondeant cognitioni, ut rebus cognitis vel acquiescat homo, vel pœnam & destructionem sentiat.

Ac dixi supra, ipsam cordis substantiam affectuum fontem esse. Multum igitur refert, quale sit temperamentum cordis. Calidius & siccius, celerius & vehementius incenditur ira.

Sciendum & hoc est, Alios humores cieri alijs affectibus. Ut ira, quia fit inflammato corde, ciet ardentissimum humorem, scilicet rubram Bilem, quæ effusa, reliquum sanguinem inscit, quia alioqui iam à spiritibus irati cordis accensus est, Ut Virgilius libro octavo inquit, loquens de irato Hercule:

Hic verò Alcide furij exarserat atro
Felle dolor.

Fel nominat atrum, quia ut affectus ipsi ira & mœsticia inter se miscentur, ita vrinq; exestuant humores, ex felle Rubra bilis, & ex splene Atra bilis. Nam in tristitia cor fugiens, attrahit ex splene lentum humorem melancholicum, qui effusus, cum sub costis in sinistro latere confluit, facit oppilationes & affert periculosos morbos Hypochondrios. Nosse autem causas & organa affectuum & motus humorum in singulis generibus,

D E A N I M A .

conducit eò, ut maiore cura & ipsi affectus regantur, & partes corporis concussæ foueantur.

Addenda est etiam doctrina valde utilis & verè philosophica, de regendis affectibus, quæ eò diligentius consideranda est, quia vox diuina in illa vetustissimâ concione ad Cain inquit: Sub te sit appetitus tuus, & tu domineris eius.

Indidit Deus radios suæ sapientiæ mentibus humanis, ut discernamus recta & turpia, & cogitemus, qualis sit Deus, videlicet sapiens, verax, bonus, beneficus, castus, liber, iudex & vindex, & sciamus velle eum, ut creaturæ rationales cum ipso congruant. Et quanquam nunc in hac deprauatione hominum, libertas valde impedita est, tamen voluit Deus aliquam libertatem reliquam esse, & ut intelligi possit, ipsum esse agens liberum, & ut frenum inijcit membris, & reprimi affectus possint.

Vt autem hæc gubernatio magis fiat perspicua, intueamur imperia. Nam hæc imitari natura humanæ ordinem debent.

Gubernatio in imperijs, duplex est, Altera nominatur δεσποικη, altera πολιικη.

Facilius autem intelligitur δεσποικη, id est, Herilis, cum videlicet coacti obediunt inferiores, ut cum homo inquietus impeditur carcere, ne tumultuetur.

Altera,

DE ANIMA.

Altera, quæ nominatur πολιτικά, est cum suadendo flectuntur animi civium, ut volentes obtemperarent, quia videlicet bono aliquo, ut metu malè mouentur, ut legi non repugnent, ut ciues Atticè volentes obtemperant Thrasymbulo, ferenti legem, ne exules repeterent sua patrimonia, ex quibus iniuste ciecti erant. Etsi enim multi ex præcipuis civibus magnis damnis afficiebantur, tamen quia facultatum repetitio motura erat nova bella, pacis publicæ causæ malebant suo carere. Hoc bono moti, legem volentes accipiebant.

Ita in homine duplex est gubernatio. Altera δεωολικά, qua mens & voluntas cogunt locomotivam, ut externa membra vel reprimantur, vel incitentur: ut in ardentissima siti, possunt tamen mens & voluntas imperare manibus, ne poculus attingant. Sic sunt conditi nervi, ut mentis & voluntatis imperio cieantur. Ita & per locomotivam velut carcere membra externa coherceri possunt, etiamsi affectus in corde repugnent. Imò & appetitiones cibi & potus hoc modo frenantur. Nec obscuritas est huius & libertatis & gubernationis, quæ quidem custos est totius externæ disciplinæ. Et docendi sunt homines, ut hunc gradū intelligere discant, & exerceant, quia Deus severissimè præcipit, ut hoc modo externa membra frenentur.

DE ANIMA.

Ita Achilles, etsi ardet ira, tamen retractus à Pallade, id est, ratione commonefactus, imperat manibus, ne stringant gladium.

Secunda gubernatio in homine est ea, quæ nominatur πολιτεία, cum non tantum externa membra per locomotiuam cohercentur, sed ipsum congruit cum recta ratione, & honesta voluntate, motum persuasione. Ut cum filius Thesei Hippotus abstinet à nouerca Phædra. Consentaneum est enim, cum corde abhorruisse ab ea, cogitantem incestam consuetudinem non esse leue scelus, & puniri diuinitus atrocibus pœnis. Cumq̃, talis consonantia est recti iudicij voluntatis, cordis & externorum membrorum, ea actio iuste nominatur virtus, sed rara est in hac hominum infirmitate. Et sicubi est talis virtus, ut in Scipione, non est sine singulari motu diuino, sicut honestè dictum est à Cicerone: Nulla excellens virtus est sine afflatu diuino.

Ecclesia habet illustriora & plura exempla, ut Ioseph fugientis illecebras dominæ, Item Danielis retinentis animi constantiam & celsitudinem inter Leones & Martyrum in similibus exemplis confessionis. Nam ideo colligit Deus Ecclesiam, ut sanatis morbis nostris, & restituta vita aeterna, communicet nobis sese, suam lucem, sapientiam, & virtutes suas in omni aeternitate. Et huius lucis & harum virtutum initia in hac vita accendit in nobis

DE ANIMA.

his ipse habitans in pectoribus nostris. Et quidem præcipit, ut petamus nos ab ipso gubernari, ut vera virtus, seu hæc gubernatio, quæ est consonantia Dei, mentis nostræ, voluntatis, cordis, & externorum membrorum, restitnatur: De hac repressione affectuum præcipuè loquitur concio in Genesi. Sub te sit appetitio tua, & tu domineris eius. Hæc doctrina alibi copiosius exponitur. Sed cum de affectibus hoc loco diceretur, aliquid etiam de diuersis modis, quibus frenantur, dicendum fuit.

Nunc addam breues & perspicuas refutationes Stoicorum. Nam & hac commonefactione iunioribus opus est, præsertim in Ecclesia, ne putent, congruere Stoica dogmata cum Euangelio, si cui multi somniarunt.

Qui sunt errores Stoicorum de Affectibus?

Præcipui errores Stoicorum de Affectibus tres sunt.

Primus, Quod affirmant, affectus esse opiniones.

Secundus, Quod aiunt, omnes suo genere vitiosos esse.

Tertius, Quod aiunt, omnes ex natura hominum tollendos esse.

Primum

DE ANIMA.

Primum, *Affectus non esse opiniones, manifesta demonstratio est. Quæ subiectis differunt, diuersæ res sunt. Opinio est in Cerebro, affectus in corde. Ut Amor, Ira, Odium, & similes motus, quos supra in corde collocauimus. Sunt igitur res diuersæ.*

Si qui verò somniarunt, famem & sitim esse opiniones, prorsus fatui fuerunt, cum manifestum sit, famem & sitim fieri suctione venarum, ut supra diximus. Et diuinitus hæc appetitiones in omnibus animantibus ordinatæ sunt, ut querant cibum, & certò modo alantur.

Præterea dolores sentiri in laceratione nervorum manifestum est, quia sic sunt conditi nervi, ut sint instrumenta sensus & motus, & bene sit eis, cum præcipiunt motiones conuenientes, & crucientur ac destruantur in laceratione.

Hæc omnia certo consilio sic ordinata sunt à conditore. Dolor igitur ubiq; in nervis fit, cum obiecto contrariò tanguntur. Non est igitur opinio in mente aut cerebro. Quare non ideo Posidonius Stoicus in morbo articulorum non dolebat, quia repugnans clamabat: O dolor nihil agis. Fatebatur enim, se cruciatus sentire.

Postremo & hoc argumentum ostendit, affectus non esse opiniones, quia quidam affectus seu m-
clina.

DE ANIMA.

animaciones natura insunt animantibus sine deliberatione, *ὡς σοφῶν αἰ φουκαὶ* in parentibus erga sobolem. Explodenda sunt igitur Stoicorum deliramenta in hac quaestione.

Sed obijciunt Stoici hoc argumentum: Cicero expulsus ex patria, valde dolet. Aristides, Camillus non dolent. Est igitur dolor opinio.

Perſpicua & vera responsio est. Non sequitur inde, dolorem esse opinionem, quia in alia parte humani corporis dolor est, in alia parte opinio. Sed hoc sequitur, obiecta, seu causas doloris differre. Alias cor veris obiectis mouetur. Alias falsis. Solon putans filium mortuum esse, dolet, quia obiectum triste ostenditur, etiamsi falso propositum est. Cicero iudicat, magnum malum esse carere splendore, in quo vixit antea. Sed Aristides & Camillus iudicant seruiendum esse patriæ, non fucosi splendoris causa, sed donec possunt propter populi utilitatem. Ut si qui in nauis remos agitent, cum verò remouentur, id interuallum seu quietem non esse rem malam iudicant. Non sunt igitur tristes, quia obiectum, quod sibi proponunt, non est res mala, scilicet vocatio illa & quies, ut si à remis liberati essent. Sicut Eschines in exilio dicebat, se gaudere, liberatum se esse à gubernatione, velut à rabioso cane. Ex his exemplis alia multa iudicari possunt. At ridiculè Stoici argumentantur. Etiam si aliquan.

DE ANIMA.

aliquando falsis opinionibus mouetur dolor, tamen non semper id fit, Sed sæpe veræ causæ monstrantur, ut cum nimis veris causis dolet Dauid cogitans veram Dei iram aduersus lapsum, & cernens pœnas, furorem filij, cædes ciuium, incestas conuinationes coniugum & alia seditionis mala.

Nunc de altera quæstione dicam: An sint omnes affectus suo genere viciosi, ut Stoici sinxerunt, & multi infatuati Stoicis deliramentis similia dicunt.

Respondeo.

Nequaquam omnes affectus suo genere viciosi sunt. Et ut sit illustre discrimen, legem Dei, quæ est sapientia Dei, & regula omnium actionum & motuum, intueamur. Boni affectus sunt suo genere, qui congruunt ad legem Dei, ut, diligere Deum, timere Deum, diligere natos, parentes, coniugem, fratres, benè meritos, affici misericordia in calamitate iustorum, irasci sceleribus, letari virtute, dolere propter nostra & aliena scelera, letari iustorum felicitate. Contrarij verò affectus mali sunt, qui pugnant cum lege Dei, ut irasci Deo, odisse parentes, natos, coniugem, magistratus, amare coniugem alterius iniusto incendio, alienas facultates appetere, vri gloria honestorum, & eis inuidere, sicut Saul vritur gloria Dauidis. Letari in calamitate

DE ANIMA.

mitate iustorum, Sicut Semei letatur in calamitate Davidis. Hoc discrimine constituto, intelligi potest, qui affectus suo genere boni sint, qui viciosi.

Teneantur autem hæc argumenta ad refutandos Stoicos.

Primum maximè illustre. Lex diuina præcipit res optimas. In Lege diuina præcipiuntur multi affectus, dilectio Dei, coniugum, natorum, parentum & aliorum hominum. Letari rebus honestis, & dolere propter propria & aliena delicta, & tristes casus suorum. Irasci sceleratis, ut in Psalmo 68. scriptum est, Zelus domus tuæ comedit me. Et Psalmo 138. Perfecto odio odi inimicos tuos. Ac nequaquam dubium est, tales motus in Elia, Elisæo, & similes, verissimè accendi à Spiritu sancto. Certissimum est igitur, nequaquam omnes affectus suo genere viciosos esse.

Nec difficile esset, hanc sententiam splendide illustrare, recitatis testimonijs de æterno Patre, sonante de cælo. Hic est Filius meus dilectus, quo delector. Item, commemoratione de filio Dei, qui letatur, dolet, irascitur. Et de Spiritu sancto, qui est tanquam flamma diuinorum motuum, & accendit motus similes in sanctis, ut expressè dicitur, in cap. 5. ad Galatas. Fructus Spiritus sunt, dilectio, gaudium, fides. Et in vita æterna, cum Deus erit omnia in omnibus, certè pectora hominum erunt plena dilectio-

DE ANIMA.

dilectione Dei & leticia. Hæc verissima argumen-
ta si considerabunt studiosi, simul de voluntate Dei
multa piè cogitabunt, & magis abhorrebunt à Scô-
cis deliramentis.

Præterea nihil à Deo conditum in natura ho-
minum, suo genere malum est. Ut autem lumen in
oculis à Deo conditum est: ita cordi insitæ sunt
sogyci diuinitus, & quidem ideo insitæ sunt, ut
sint communes factrices de dilectione Dei erga fili-
um & erga nos. Non sunt igitur suo genere vicio-
sæ.

Sed obijciat aliquis. Cum alij affectus boni sint,
alij mali, cur de tota natura humana dicitur capite
octauo ad Romanos: Affectus carnis inimicitia est
aduersus Deum?

Hic monendi sunt iuniores, ut discernant per
se viciosa, & per accidens viciosa. Per se viciosi
sunt affectus, qui pugnant cum lege Dei, ut appe-
tere alterius coniugem. Viciosa per accidens sunt,
motus conditi à Deo, ut amor coniugis aut sobolis:
quia enim aut sunt in non renatis, & prorsus non
reguntur fide, dilectione Dei, & timore Dei, denique
non reguntur ipso Spiritu sancto, & fiunt viciosi,
quia non reguntur ordine: Aut in renatis in hæc
imbecillitate aliquid contagij retinent.

Cæterum de dicto Pauli suo loco copiosior ex-
plicatio queratur. Præcipue enim loquitur Pau-
lus

DE ANIMA.

ius de affectibus erga Deum in non renatis, qui aut furores Epicureos habent, aut Academicas dubitationes, aut cum sentiunt iram Dei, ut Saul, Judas, & alij oppressi talibus terroribus, horribili fremitu & indignatione fugiunt Deum. Est igitur hoc dictum Pauli tristissima concio, & de summis affectibus loquitur, qui aliorum inferiorum ordinem turbant. Hac breui admonitione hic contenti simus.

Addo & de nomine Concupiscentie admonitionem, quod cum in Ecclesia sæpe usurpetur de ἀταξία in appetitionibus, aliqui inepti intelligunt omnes appetitiões sine discrimine damnari. Sciamus igitur, naturam hominum ita conditam esse à Deo, ut habitura fuerit appetitiones ordinatas, si mansisset integra, famem, sitim, leticiam, amorem, dolores, metum & alios affectus, qui tamen non euagati essent extra metas diuinitus constitutas.

Nomē igitur Concupiscentie, cum in Ecclesia de re mala usurpatur, intelligendum est de ἀταξία in omnibus appetitionibus & affectibus superiorum, & inferiorum virium. De hac ἀταξία loquitur Iacobus, cum ait, (concupiscentia concipiens parit peccatum.

Hæc omnia in doctrina Ecclesie copiose explicantur, qua cognita, philosophorum disputationes melius iudicari possunt, qui cum viderent in

D E A N I M A .

natura oportere appetitiones esse, & scirent regen-
das esse veris noticijs, quæ sunt in mentibus radij
diuinæ lucis, mirabantur, quæ caussa esset, cur na-
tagentur affectus, ceu feroces equi excusso rectore.

Hinc igitur illa dicta sunt. Versus Cratetis.

πρωτῆς δὲ κακῶν πάντων ἐπίδυμιν ὄσι.

Et Lini versus——

ἢ ἐπίδυμιν ἠνιόχῃ μαργοισί χαλινοῖς.

Cùm igitur nescirent, unde sit hæc ordinis per-
turbatio in homine, Stoici disputabant, omnes affe-
ctus suo genere viciosos & tollendos esse. Aristo-
telici verò negabant, illos esse viciosos sua natura,
sed attributos esse hominibus à prouidentia, velut
calcaria, vt extimulent nos ad quærenda vitæ præ-
sidia, & ad alias bonas actiones. Frenandos tamen
esse iudicio rationis eâtenus, ne membra externa ve-
hementius impulsa, faciant contra honestas leges.
Possunt autem & hæc Aristotelica, & aliorum
Philosophorum dicta iudicari, cognita doctrina Ec-
clesiæ.

Hinc etiam sumatur forma & euidentis refu-
tatio Tertij erroris Stoicorum, videlicet de tollen-
dis ex natura affectibus, cùm & condiderit Deus
in natura hominum affectus, & lege sua præcipiat,
& postea restituat bonos motus in cordibus nostris,
Spiritu suo sancto, cumq; æterna iusticia & vita sit
dilectio Dei, & læticia in Deo acquiescens, mani-
festum

DE ANIMA.

festum est, non omnes affectus ex natura tollendos esse. In Elisabeth & Maria sunt σοφῶν erga filios, quæ & placent Deo, & sunt puriores, quàm in alijs matronis, quia reguntur fide & dilectione, & ipsis flammis Spiritus sancti. Nec ero prolixior in re manifesta, sed hæc recitavi, ut cum multa legantur. etiam apud scriptores Ecclesiasticos, ineptè scripta de ἀπαθείᾳ, ne iuniores probent illas κακοζήλια, amore novitatis. Sed consideratis fontibus, iudicent quid sentiendum sit.

Vnde in Scholas translata sint hæc nomina, potentia concupiscens, & potentia irascens, seu ut ineptè dicitur, irascibilis?

Cum in varijs disputationibus fiat mentio doctrinæ de appetitionibus, utile est gradus nosse, quos supra recensui, & videre quibus appellationibus vetustas usa sit. Plato sæpe repetit hanc suam partitionem, Ait tres esse gradus in homine, ἐπιθυμητικὸν, θυμητικὸν & ἡγεμονικὸν. Ac singulis suam sedem attribuit. ἐπιθυμητικὸν dicit pertinere ad Ἐπάρ, quia id membrum dominatur inter ea, quæ propriè ad præparandum nutrimentum condita sunt. Significat igitur se nominare ἐπιθυμητικὸν, facultatem seu appetitum naturalem, ad

DE ANIMA.

quem fames, sitis, appetitio generationis pertinent. Sed saepe improprie loquitur, addit amorem & avaritiam huic parti, cum hi affectus verè sint in corde, & nequaquam in Epate. Etsi enim naturalis appetitio generationis est proprie in membris conditis ad generationem, tamen alius motus est amor, seu honestus, seu inhonestus.

Θυμικὸν seu θυμοειδὲς collocat Plato in corde, affectus videlicet eos, qui non pertinent ad nutritionem, sed ad defensionem. Sumserunt igitur scholæ vocabula potentiae concupiscentis, & potentiae irascentis, ex hac partitione Platonis.

Tertius gradus est, ἡγεμονικόν, quod complectitur mentem & voluntatem, seu partem cognoscentem, & partem eligentem cognita, & imperantem locomotivæ, de qua mox dicam.

Apud Aristotelem genus esse facultatis Appetitivæ ὄρετικόν. Id partitur in hæc tria, ἐπιθυμιαρ θυμὸν et βούλησιν. Nec explicat vocabula, nec sedes discernit. Sed concinnè possunt explicari, si quis accommodet ad nostras partitiones supra recitatas. Ac in tertio libro de Anima expressè discernit appetitum sensitivum, & appetitum intellectivum, ac nominat utrunq; ὄρεξιν. Sed alteri proprium nomen tribuit, ἐπιθυμιαρ. Alteri tribuit nomen, βούλησιν. Hæc breviter monuisse de his appellationibus Platonis & Aristotelis satis sit.

DE POTENTIA
LOCOMOTIVA.

Quid est potentia locomotiva?

Est potentia quæ quæcumq; partem corporis externam ciente imaginatione, ut in pecudibus, aut ratione, ut in hominibus, ex alio loco in alium transfert.

Organa sunt nervi, musculi & chordæ, hoc ordine. Primum noticia iudicat, quò sint mouenda membra, ut in siti ceruus memor fluminis, imaginatur, quærendum esse flumen. Cum hæc noticia formatur, simul cerebrum vibrat & ciet nervos, nervi spiritum transfuehunt ad musculos. Musculi vibrati mouentur suæ carnis natura, & suis quibusdam sibiris, & se dilatant & contrahunt. Hac dilatatione & contractione τὴν ὀφθαλμοῦ τράχηλον, quo tracto, membra externa mouentur. Est igitur immediatum organum voluntarij motus iuncturarum chorda seu τὴν ὀφθαλμοῦ. Sed mediatum organum, Musculus. Et Musculus vibratur spiritu allato in nervis. Nervi impelluntur ab ipso cerebro, quod dilatatur aut contrahitur. Cerebrum autem feritur noticia. Nec ulteriores causæ quærendæ sunt. Sed hoc modo naturam animantium consilio opificis ordinatam esse sciamus, & hæc facultate voluntarij motus recte utamur.

DE ANIMA.

Iam hic ex physicis nota sit differentia motus naturalis, & motus voluntarij. Motus naturalis est, qui non incoatur, nec cessat iuxta imaginationem animalis, sed obiecto praesente, si natura non est impedita, non potest non cedere hos motus. Ut ignis trahit materiam idoneam ad motam. Trahit Magnes ferrum sua quadam vi, sine noticia. Ita ventriculus attrahit cibum, vi caloris, & ope villorum. Naturaliter & cor gignit & transmittit spiritus, seu tardius, seu celerius. Inde & pulsus est motus naturalis.

Sed motus voluntarius est, qui iuxta imaginationem seu delectum inchoatur, & cessat incitatis nervis, musculis & chordis, in ijs animantibus, in quibus est varia membrorum agitatio, videlicet, progressio, volatus, gyratio, natatio. Nec iam loquimur de vermibus seu conchis, in quibus tantum dilatatio & constrictio est. Utcunq; promovens corpora, quae etiam si sit nervulis, tamen in his non cernuntur distinctae machinae, ut in alijs animantibus.

Tertius motus est mixtus ex voluntario & naturali, ut urina partim sponte emittitur, partim suo motu labitur.

De potentia Rationali seu Mente.

Et si penetrari acie humanae mentis rerum natura non potest, tamen vult Deus eam ab hominibus

DE ANIMA.

bus aspici, ut in ea consideremus testimonia de ipso, quæ ostendunt & esse Deum, & qualis sit. Ac ordo in tota reliqua natura, præter mentem hominis ostendit, hunc mundum non extitisse casu, sed conditorem esse artificem sapientem, qui mirando consilio positus corporum cæli, terræ, aeris & aquæ, & motus cœlestes, & rerum nascentium vires distribuit.

Sicut autem homo conditus est, ut in eo luceat noticia Dei, & ut ei Deus communicet suam sapientiam & bonitatem: ita mentem humanam voluit evidentissimum de ipso testimonium esse. Cui & insita est lux, qua esse Deum agnoscimus, & insitæ sunt noticiæ discernentes honesta & turpia. Et ut hoc discrimen sit illustre & firmum, additus est vindex in nobis. Sequuntur immutabili ordine horrendi cruciatus, damnantes scelera, ac reum prorsus delentes. Hoc discrimen ostendit, qualis sit Deus, & quod sit iudex & vindex. Impossibile est, noticias numerorum & alias, & discrimen honestorum ac turpium, ortas esse à bruta natura, aut casu sic nasci. Est igitur mens architectatrix sapiens. Et intelligimus numeros, & discrimen honestorum ac turpium in mentibus humanis immutabiliter lucere, & experimur tanquam vindice Deo naturam hominis destrui, cum hunc ordinem violat. Talis est igitur Deus, ut hunc ordinem velit, & hæ noticiæ radij sunt sapientiæ diuinæ.

D E A N I M A.

Esset autem hæc lux in nobis multo clarior, si natura hominum non languefacta esset, sed tamen adhuc reliquæ sunt scintillæ tantæ, ut de numeris nulla est dubitatio. Iudicium etiam de sceleribus post delicta tam tenaciter monet, ut homines rei extinguantur conscientiæ doloribus.

Cùm igitur in hac parte hominis tam illustria sint de Deo testimonia, cumq; præcipuè discernat homines à bestijs, & sit vitæ rector, diligenter consideranda est, quantum fieri potest. Et fontes omnium artium sunt in hac potentia. Quare eius cognitio ad multarum rerum dijudicationem necessaria est.

Et si autem hoc Speculum Dei non potest ita monstrari, ut Speculum nostrorum corporum manufacta ex vitro & plumbo, tamen actiones ostendunt, esse in nobis talem potentiam. Quæ & qualis sit, in illa æterna luce cernemus. Nunc actiones consideremus, & distinguamus, quæ nos à bestijs discernunt, & quæ sunt testimonia de Deo, & vitam regunt, & gignunt omnes honestas artes.

Diximus autem antea de potentijs, quæ nominantur Organica, id est, quæ non exercent suas vires, nisi per Organa corporea, quæ, quia monstrari possunt etiam in bestijs, doctrina de eis minus obscura est. At in homine esse aliam superiorem potentiam, eò constat, quia actiones habemus, quas
bestia

DE ANIMA.

bestiæ non imitari possunt. Homo numerat, intelligit, non tantum singularia, sed etiam vniuersalia, habet noticias innatas, ratiocinatur longè alia ex alijs, extruit artes, iudicat ratiocinationes suas, & deprehendit ac mutat errata, habet actus reflexos, ut vocant, discernit honesta & turpia, deliberat longa ratiocinatione. Hæc non sunt communia nobis cum bestijs, sicut actiones sensuum videre, audire, in quibus superant nos etiam bestia, ut acie oculorum aquila, odoratu vultures.

Est igitur propria homini potentia rationalis, ut nominant, quæ est summa vis humanæ animæ. Et hanc potentiam vsitatè nominant inorganicam. Etsi enim in hac vita sensus interiores ei seruiunt, & obiecta offerunt, tamen cum anima discedens à corpore suam quandam habeat actionem, & suos motus, dicitur inorganica.

Duæ sunt potentia in hac summa parte, ut sic dicam. Intellectus & Voluntas. Retineo enim vsitatas appellationes & distributiones. Augustinus, ut monstret imaginem Dei in Anima, tres vires nominat, Memoriam, Intellectum, & Voluntatem. Sed de imagine Dei postea dicam. Etsi autem postea magis perspicuum erit, quare necesse sit discerni intellectum & voluntatem, seu potentiam cognoscentem & appetentem, tamen nunc quoq; in vestibulo, iuniores de utilitate huius discriminis admonendi.

DE ANIMA.

nendi sunt. Aliud esse noticias, aliud serias appetitiones, sciri necesse est, ut in Pompeio noticia est Iulij. Et hæc manet eadem ante bellū, & in bello. Sed prius beneuolentia erat in voluntate, postea accenditur odium. Sunt igitur res diuersa noticia & affectus, & sedes aliæ utcunq; constituendæ sunt, quæ quidem in organis coniunctis animæ sic ostenduntur. Cum potentia cognoscente copulati sunt sensus interiores. At cum potentia serio volente, copulatio cordis est. Noticia igitur Iulij est in cerebro. Sed beneuolentia & odium sunt in corde.

Huius discriminis consideratio illustrat Pauli dictum in primo capite Epistolæ ad Romanos, ubi inquit, homines veritatem in iniusticia captiuam detinere. Obscura oratio est ignavis huius doctrina de discrimine potentiarum. Nominat autem veritatem, noticias veras de Deo, & de Lege. Hi radij sapientiæ Dei lucent in potentia cognoscente, ut in Pompeio noticia est Iulij. Sed nec in voluntate, nec in corde sunt motus & flammæ congruentes cum lege Dei. Hæc ut aliquo modo intelligi possunt, necesse est aspici hominis naturam & vires dissimiles.

Hinc & argumentorum solutio sumitur.

Naturalia maximè possibilis sunt huic nature, cuius sunt propria.

Lex maximè secundum naturam est,

Est igitur possibilis.

Primum

DE ANIMA.

Primum ad maiorem respondendum est, naturalia possibilis esse naturæ integræ, non depravatæ.

Deinde cum rursus obijcitur, adhuc nobiscum nasci legis noticias, etiam in hac depravata natura, Hic potentiarum discrimen intuendum est. In potentia cognoscente noticia legis nobiscum nascitur, sicut numerorum intellectus. At in voluntate & corde contumacia est.

Iam hic magnitudo humanæ infirmitatis deploranda est, cum tantum dissidium esse duarum summarum virium & cognatarum cernimus. Deinde & consilium Dei considerandum est, cur noticiam legis in nobis reliquam esse voluerit, & qualis sit in voluntate libertas. Noticia manet, ut sit de Deo testimonium, & ut arguat peccatum. Præterea ut sit reatrix externæ disciplinæ. Nam hic gradus libertatis manet. Imperare ratio locomotiivæ potest, quæ externas actiones ciet. Manet etiam in corde vindex scelerum, horribilis dolor, qui post delictum sequitur potentia cognoscentis iudicium. Vult enim Deus & discrimen honestorum & turpium conspici, & destrui naturam lege, quasi iudicis æterni sententia oppressam. Harum maximarum rerum doctrina multò fit illustrior, ordine consideratis potentij, & singularum actionibus. Et cum in hac materia aspici partes hominis necesse sit, valde utilis est hæc collatio physices ad doctrinam Ecclesiæ.

Addo

DE ANIMA.

Addo & alterius argumenti explicationem.
Naturalia sunt immutabilia.

Leges diuinae, quae sunt in Decalogo omnibus propositae: sunt mutatae, ut contra primam tabulam horrendis furoribus multa numina conficta sunt, & contra secundam tabulam permissae: pactioes de adulterijs apud Lacedaemonios, & apud multas gentes homicidia gladiatorum permissa sunt.

Ergo leges illae diuinae non sunt naturales.

Responsio. Nego minorem. Leges enim illae non sunt mutatae, quod ad partem cognoscentem attinget. Ut enim notitia numerorum semper lucet, in mentibus humanis: ita manet vera notitia, cum verum Deum invocandum esse: Non fingendos esse multos Deos. Non interficiendum esse hominem innocentem per ludum: Non approbandas esse vagas libidines. Etsi autem in hac caligine humana, minus clarè fulget haec lux in mentibus humanis, tamen non prorsus extingui potest. Ideo viri sapientes, ut Xenophon, Aristoteles, Cicero, turbam deorum improbarunt.

*Sed hic agnoscamus & deploremus infirmitatem nostram, quod etiam contra iudicium in potentia cognoscente, riuunt voluntas & cor in tetra scelera, ut inquit Medæa: Video meliora, proboq;
Deteriora sequor.*—————

Volunt

DE ANIMA.

Voluntas in Romanis, gladiatorum cædes recepit contra iudicium mentis. Potest enim voluntas repugnare recto iudicio.

Accedit huc etiam, quod Diaboli & corda impellunt, & mentibus inferunt furores, ut etiam caligo in parte cognoscente iudicium obruat, Sicut alioqui multi sunt furiosi, & furoribus incitati faciunt in sese & suos, ut Hercules interficit coniugem & filios. Et in historia Xanthiorum mater suspendit se de tecto. gerens suspensum filium de collo suo, & tenens facem, qua ædes inflammabat. Et in hac ripa Albis, ante bellum Saxonicum, mater in puerperio furens duos infantes ex ipsa natos interfecit. Aliquanto ante, Basileæ maritus gravidam conjugem gladio transfodit, postea sese de fastigio aditum præcipitem deiecit.

Nec propter talia facta lux naturalis in his ipsis, ac multo minus in alijs sanis extincta est. Sed diaboli violenter impellunt desertam à Deo naturam. Ac talia exempla commonefaciunt nos, ut petamus à filio Dei gubernationem, qui venit ut destruat opera Diaboli, ne lux iudicij obscuretur in nobis, & ne corda impellantur, ut ruant contra voluntatem Dei. Quare & in quotidiana precatione dicimus: Ne inducas nos in tentationem. Et Dominus inquit: Orate, ne intretis in tentationem.

Horum

DE ANIMA.

Horum & similium argumentorum explicatio de rebus grauissimis, ostendit utilitatem huius doctrinae. Ac multa sequuntur alia, quae etiam aliquid lucis afferent ad intelligendam Ecclesiae doctrinam. Ut cum dicitur filius Dei λόγος, esse imago aeterni Patris, & cum discrimen inter λόγος καὶ πνεῦμα utcunq; ostenditur, prodest nosse potentiarum discrimen. Redeo igitur ad praecpta.

Quid est Intellectus?

Est potentia cognoscens, recordans, iudicans & ratiocinans singularia & vniuersalia, habens insitas quasdam noticias nobiscum nascentes, seu principia magnarum artium, habens & actum reflexum, quo suas actiones cernit & iudicat, & errata emendare potest.

Haec definitio ostendit discrimen inter sensus & intellectum, & inter brutorum & hominum cognitiones.

Sunt autem differentiae tres.

Prima. Sensus tantum versatur circa singularia, nec apprehendit, nec componit vniuersalia.

Secunda. Sensus nullas habet innatas noticias, ut pecudes non possunt numerare.

Tertia. Nulli sensus, nulla bruta habent actus reflexos. Apes extruunt mira opera, sed hanc ipsam Architectonicen non iudicant.

Qua

DE ANIMA.

Quæ sunt actiones Intellectus ?

*His verbis vſitatè numerantur tres actiones :
Simplicium apprehensio, compositio, & diuisio, ac
Discursus. Si cui hæ appellationes videntur obscura,
numeret hoc modo :*

Simplicium cognitio.

Numeratio.

Compositio, & Diuisio .

Ratiocinatio.

Memoria, &

Indicium, quo & iuxta communes normas, quæ appellantur $\alpha\epsilon\tau\eta\gamma\alpha$, agnoscuntur veræ propositiones, & consequentiæ rectè cohærentes, & falsæ propositiones & non cohærentia membra reijciuntur. Nam hos gradus addi necesse est.

Quòd etiam vulgò discernuntur sensus & intellectus his verbis : Sensus est singularium, Intellectus vniuersalium, id dictum nequaquam exclusiue intelligendum est, quasi intellectus tantum sit vniuersalium. Quanquam autem sensus tantum singularia obiecta arripit, tamen intellectus cernit, componit, diuidit, & iudicat vtraq; singularia, & vniuersalia. Huius nostræ sententiæ perspicua confirmatio sumi potest ex numeratione, quæ propriissima est huius summæ potentiæ intelligentis, non

R

sensus :

D E A N I M A .

Sensus : progreditur autem numeratio ab unitate & singulari ad multa. Est & condita mens humana ad cognitionem unius Dei, ut Lex diuina inquit: *Diligas Dominum Deum tuum*. Item, *Diligas proximum*. Necessesse est igitur hæc singularia mente cerni posse. Reijciantur ergo insulsæ & factæ interpretationes eorum, qui finxerunt, intellectum tantum esse uniuersaliū.

Quod est obiectum Intellectus?

Ens quàm late patet, hoc est, *Deus* & tota rerum uniuersitas, est obiectum intellectus, ad cuius cognitionem conditi sumus, Ut manifestè testatur Lex diuina: *Diligas Dominum Deum tuum, &c.* Et fuit hæc lux ante naturæ humanæ deprauationem illustrior, postea caligo secuta est, quare Deum & spirituales naturas & corporum substantiam minus intelligimus, sed vicinè eas à posteriori ratiocinando agnoscimus obscure & tenuiter.

Quanquam igitur non eodem modo cernimus omnia, tamen rectè dicitur, *Ens* quàm late patet, obiectum esse intellectus, id est, Deum & totam rerum uniuersitatem, quia ad hæc omnia aspicienda conditi sumus.

Etsi autem non omnis cognitio in mente humana à sensu oritur, ut numeri, & multa principia, tamen

DE ANIMA.

tamen ideo conditi sunt sensus, ut rerum quæ foris sunt, simulacra ad intellectum transmittant, & sint nunciij mentis, & testes experientia, imo etiam ut excitent intellectum ad aspersionem rerum, quæ extra eum sunt, ut hos quoq; intuens, componat, diuidat, querat vniuersalia, iudicet, aspiciat regularia, & emendet errata.

De hoc externo obiecto excitante intellectum in hac nostra infirmitate, rectè dicitur, obiectum esse res omnes, quæ sensibus percipiuntur. Inde enim procedit intellectus sua vi ad alia, ut ex signis proceditur ad causas, ex accidentibus ad substantiarum agnitionem qualemcumq;. Hac mediocri declaratione contenti simus in hac quæstione, inuoluta multis labyrinthis.

Est ne verum dictum, noticias aliquas nobiscum nasci?

Vetus contentio est inter Aristotelicos & Platonicos, an sint aliqua in mentibus noticia nobiscum nata? Sed simplicius & rectius est retinere hanc sententiam, esse aliquas noticias in mente humana, quæ nobiscum natae sunt, ut numeros, ordinis & proportionum agnitionem, intellectum consequentia in syllogismo. Item principia Geometrica, Physica, & Moralia.

D E A N I M A .

Hanc sententiam etiam propter Paulum amplector, qui expressè inquit, legem scriptam esse in cordibus hominum, ubi de noticia loquitur. Ut igitur lumen est in oculis, quo fit visio: Ita in mentibus lux quædam est, qua numeramus, agnoscimus principia artium, discernimus honesta & turpia. Hanc lucem esse noticias diuinitus sparsas in mentibus nostris rectè dicitur, quæ, qualis lux sit, tunc cernemus, cum archetypum DEVM intuebimur. Interea procul considerantes, tamen sciamus has æternas noticias illustria de Deo & de providentia testimonia esse, mirando consilio Dei in homines sparsa. Manifestum est enim, non casu durare in toto genere humano hanc æternam & immotam sapientiam, numeros, & discrimen honestorum & turpium.

Etiamsi Deus impressit multa vestigia uniuerso mundi opificio, quæ vult esse commonefactiones quæ ostendant hunc mundum non extitisse casu, sed esse mentem sapientem, bonam, iustam, veracem, castam & liberam, architectatricem, tamen illa ratiocinatio fieri non posset, nisi prius fulgerent in mentibus nostris multe noticiae, distinctio unitatis, & multitudinis, distinctio naturæ sapientis & bonæ, à bruta & mala natura, & aliæ multe. Imo aliquam etiam Dei noticiam inter has fulgere in nobis oportet, ut ad eam accommodari signa possint.

DE ANIMA.

Sed hæc prolixius disputare nolo, ac potius oro ipsum Deum conditorem, ut postquam accessit caligo in nobis propter peccatum, rursus accendat ipse noticias à se donatas, ut fiant illustriores & firmiteres.

Nec turbemur vulgari dicto: Nihil est in intellectu, quin prius fuerit in sensu. Id enim nisi dextrè intelligeretur valde absurdum esse. Nam uniuersales noticiæ & dijudicatio non prius fuerunt in sensu.

Sed fatendum est, sensuum actione & singularibus obiectis moueri & excitari intellectum, ut procedat ad ratiocinanda uniuersalia, & ad iudicandum.

Quid est Noticia?

Noticia alias significat actionem, alias habitum, hoc est, durabile quoddam lumen, ut sic dicam, in mente quo utimur cum volumus, ut ars est lumen durabile. Sed loquamur de actione. Noticia est mentis actio, qua rem aspicit, quasi formans imaginem rei, quam cogitat. Nec aliud sunt imagines illæ seu ideæ, nisi actus intelligendi. Nec huius admirandæ actionis alia potest tradi illustrior descriptio, quam quod sit formatio imaginis,

Sæpe autem iam dictum est, copulatum esse intellectum cum sensibus interioribus. Postquam

DE ANIMA

sensus exterior accepit species sensibiles, ut oculi Leonis & Cerui, transmutunt eas ad sensus interiores. Ibi cerebri motu & spiritibus formantur cogitationes, quæ sunt imagines rerum, quæ cogitantur seu aspiciuntur. Eodem modo & mente pingimus imagines, ut vnusquisq; cogitans suos parentes, in ea ipsa actione format eorum imagines. Architectus cogitans domum, pingit imaginem eius, & de ea iudicat. Tantum propemodum dici potest, cum quaerimus, quid sit noticia. Mirando autem consilio Deus noticias voluit esse imagines, quia in nobis umbras esse voluit, significantes aliquid de ipso. Aternus pater sese intuens, gignit filium cogitando, qui est imago aterni Patris. Sed de his significatiombus infra rursus dicemus.

Nunc vsuatas appellationes recitabo. Noticia intuitiua dicitur, cum cognitio rei præsentis simul per sensum & mentem accipitur, quare tantum est singularium, ut cum oculi & mens simul aspiciunt picturam in pariete. Et quia hic gradus notarum maximè illustris est, vetustas dixit, noticias intuitiuas similes esse definitionum. Vt definitio magis perspicua Absynthij dari non potest, quam cum oculis cernis colorem & figuram, & gustas lingua saporem.

Abstractiua noticia nominatur, qua absentia cogitamus, ut cogitamus absentes amicos. Nam
memo-

DE ANIMA.

memoria in cerebro est tanquam cella, in quam velut sigilla imaginum, quas formauit cogitatio, impressa sunt, quas aspicit mens, quoties vult. Est & sua memoria in rationali anima inorganica. Sunt autem abstractiue notitiæ vniuersalium, & ratiocinationum, & aliorum, quæ non immediatè sensu accipiuntur.

Iam hæc consideratio ad Dialecticos pertinet, ubi à priori, ubi à posteriori, ubi à causis, ubi ab effectibus aut signis ratiocinatio progrediatur.

Alia diuisio Intellectus.

Vt vocabula quædam vsitata interpretemur, adijcienda est alia diuisio, qua discernunt Intellectum Speculatum & practicum. Sciendum est autem hac diuisione non significari diuersas potentias, sed unicam potentiam intelligentem, circa diuersa obiecta versantem, alias circa Speculabilia, alias circa deliberationes de actionibus: ut ijdem oculi cernunt colorem & figuram. Poterant & plures tales differentie obiectorum addi, ut mechanicus intellectus in architecto. Hæc breuiter adscripsi, ut iuniores varietatem appellationum considerent, & eas rectè interpretentur.

Variè vsurpatum est & vocabulum Rationis. Interdum significat vtramq; partem, Interdum

DE ANIMA.

gubernantem, & voluntatem obtemperantem, ac frenantem contrarios impetus. Ita Platonicis coniunctas duas potentias, intellectum rectè iudicantem, & voluntatem obtemperantem, nominant ἡγεμονικόν. Aristoteli plerunq̄, λόγος significat noticiam gubernantem, ut cum ait in primo libro Ethicorum: Ratio hortatur ad optima, id est, naturalis noticia, quæ est radius diuinæ sapientiæ, insitus menti humanæ. Interdum non potentiam, sed argumentum significat. Vt, sic volo, sic iubeo, fit pro ratione voluntas. De hac diuersitate longæ descriptiones à multis traduntur, quæ tamen facillè dijudicari potest, si quis, sit admonitus, varios esse usus vocabuli.

Conscientia est totum argumentum seu iudicium in mente seu potentia cognoscente, quo rectè facta approbamus, & delicta improbamus, quod iudicium ordine diuinitus sancito, sequitur in rectè factis tranquillitas cordis, & in delictis dolor cordis, puniens & destruens rerum delicti.

Condita est enim hominum natura à DEO, ut & conformis esset DEO, & viueret, non ut dolore extingueretur. Quare si esset conformis Deo, & corda congruerent cum recto iudicio, latarentur benefaciendo ante factum & post factum.

Nunc verò in hac prauitate cor ante delictum ardet suis flammis pugnantis cum recto iudicio,

D E A N I M A .

nec formidat scelus. Quia verò iusticiæ Dei est, destruere naturam inobedientem, ideo sanxit hunc ordinem, ut dolor tanquam carnifex post factum puniat & destruat reos. Etsi autem hic dolor, in malis aliquantisper hebes est, tamen tandem fit sævus & extinguit eos, quia Lex est iudicium Dei. Et accedit ad naturalem dolorem perterrefactio, qua Deus ipse ceu fulmine opprimit fontes, ut in Psalmo dicitur: In ira tua turbabis eos, Imple facies eorum ignominia. Item, Sicut Leo contrivit omnia ossa mea. Ita sciendum est, causas doloris plures esse, scilicet, alias naturæ ordinem, alias Deum etiam immediatè effundentem iram suam, ut in Iuda & similibus. Hæc de causis dolorum, in conscientia considerare utile est.

Usitatum est apud Theologos nomen $\sigma\omega\tau\acute{\eta}\kappa\sigma\iota\varsigma$, quo intelligunt noticiam legis, quæ nobiscum nascitur, quam ideo nominant $\sigma\omega\tau\acute{\eta}\kappa\sigma\iota\varsigma$, quia semper in homine etiam scelerato seruet admonitionem, ostendentem quid rectum sit, & quod sit iudicium Dei. Et aliqui sic discernunt hæc vocabula, dicunt in syllogismo practico conscientiam ponere Minorem & Conclusionem. Maiorem verò esse $\sigma\omega\tau\acute{\eta}\kappa\sigma\iota\varsigma$, ut Saul, quanquam sceleratus, tamen ita ratiocinatur: Deus horribiliter irascitur homicidis, qui homines innocentes interficiunt, & vicissim tales homicidas rapit ad pœnas. Ego sa-

DE ANIMA.

Sacerdotes innocentes multos interfeci. Deus igitur mihi irascitur, & me punit. In tali syllogismo maiorem nominat $\sigma\omega\tau\acute{\alpha}\gamma\kappa\omicron\sigma\tau\iota\varsigma$, conscientiam vero minorem & conclusionem. Paulus totum syllogismum nominat conscientiam. Hanc breuem admonitionem de his appellationibus inserui, de quibus alij multas peregrinas questiones mouent, quae his initijs cognitjs, facile iudicari possunt.

De Intellectu Agente & Patente.

Etsi magnae sunt contentiones de Intellectu Agente & Patente, tamen si sumimus ab actionibus discrimen, simplex & perspicua est haec explicatio.

Oculi incolumes plurimorum intuentes aliquid, pariter id vident. At mentes etiam cum idem quaerunt, tamen non pariter inueniunt. Inuenta pariter intelligere possunt, cum declarantur: Ut rationem apparandi pulueris tormentarij, & iaculandi globos inuenire nemo potuit, praeter autorem: Inuentam intelligunt & probant alij artifices.

Discernit igitur Aristoteles duo officia intellectus. Sunt enim plura officia intellectus, quam oculorum, qui tantum accipiunt obiecta singularia, nihil ratiocinantur. At intellectus cum accepit obiecta

DE ANIMA.

iecta, componit, diuidit, ratiocinatur, iudicat. In hac ratiocinatione aliud ex alio inuenit. Hic inuenitor intellectus, & tanquam Poëta dicitur Agens, seu re-ctius faciens.

Alerum officium est, postea inuenta intelligere, agnoscere, & tanquam dictata accipere. Ab hoc officio nominatur intellectus Patiens. Vidit Aristoteles, in omni vita, in artibus, in consilijs publicis & priuatis, in stratagematibus, in Poëtica, in Eloquentia, alios alijs perspicaciores esse, & inuentione plus valere: Alios inuenta intelligere, & suis cogitationibus anteferre, vt Themistocles suadens, vt ciues relicta vrbe naues ingrediantur, plus valet intellectu faciente, quam alijs, sed cæteri intelligunt consilium, & approbant.

Hannibal interclusus à Fabio, mira arte patefecit sibi exitum. Boum cornibus alligauit farramenta incensa, vt exercitui Romano terrorem obijcerent. Id non venisset cui libet in mentem, etiamsi inuentum cæteri intelligunt & probant.

Cum Alexandro in aditu Asiæ nunciaretur, sudasse Orphei statuam, idq; videretur quibusdam triste omen: Alexander contra inquit, placere sibi omen, facturum se magnum laborem Poëtis. Huius dicti urbanitatem intelligebant cæteri, qui tamen etiam diu quærentes non inuenissent.

Cum

DE ANIMA.

Cum autem ingens decus sit in omni vita, Re-
cta inuentio seu consilij, seu doctrinae, & maximas
res gubernet, meritò amplissimis laudibus Aristot-
eles hunc inuentorem intellectum ornat.

Vt lumen oculos adiuuat: ita ait intellectum
patientem ab inuentore adiuuari. Necesse est enim
nos aut inuenire ipsos consilia, aut aliorum inuentis,
tanquam dictatis uti.

Hunc ait abstrahere à phantasmatis: id est,
hic celeriter obiecta confert, signa quærit, ex si-
gnis causas aut effectus, collationes, allusiones, &
inde eligit quod est aptissimum. Vt cum Demades
inquit: Mortuo Alexandro, exercitum eius simi-
lem fore Cyclopi, effosso oculo, celerrimam collatio-
nem fecit magni exercitus amisso Duce, ad ma-
gnum corpus Cyclopi, amisso oculo.

Præterea inquit Aristoteles, hunc inuentorem
intellectum velut Artem esse, alterum ut materiam,
quam format, & expolit artifex, ut Præceptor for-
mat ac erudit discipulum.

Addit etiam, esse separabilem, non mixtum, non
obnoxium lesioni seu ἀπὸ θῆ, quæ aliqui interpre-
tantur de immortalitate. Nec ego repugno. Et ma-
lim de immortalitate intelligi, præsertim cum alibi
dicat Aristoteles: Mens extrinsecus accedit. Hæc
enim verba eius sunt in secundo de generatione

Αἴτιαι:

DE ANIMA.

Αείπει δὲ τὸν ὄψιν μὲν πὺ δὴ ἀδερ ἐπεσιέναι
 καὶ θεῶν εἶναι μόνον, *Inclinat enim eò, ut men-
 tem existimet cœlestem quandam faciem esse, qua
 lucem cerebro præbeat, sed qualis sit, quò auolet,
 non explicat in his libris, quos habemus.*

*Quæcumq̄, autem fuit Aristotelis sententia de-
 faciente intellectu, & patiente, certè actiones re-
 ctè distinximus, iuuenire & accipere dictata. Ha-
 rum actionum cum perspicua sint discrimina, con-
 tentus sum hac populari enarratione, quæ intelligi
 potest, & deducit lectorem ad considerationem dissi-
 milium in intellectu actionum. Longè perspicacior
 est intellectus inuentor in Archimede, quam in alio
 vulgari architecto.*

*Vidi aliorum enarrationes, quæ existimantur
 esse subtiliores, sed somnia sunt inania, nec intelligi
 possunt.*

*Et si autem Auerrois diuinatio deridetur, &
 fortassis ab Aristotele aliena est, tamen si dextrè
 intelligitur, non est absurda. Cum enim ait, facien-
 tem intellectum esse ipsum Deum, cientem excellen-
 tiores motus in hominibus, verè dicit, excellentes
 & salutare cogitationes à Deo ipso monstrari &
 regi, ut Salomon inquit: *Vt oculus videat, & au-
 ris audiat, Deus facit utrumq̄.* Et verè inquit Cice-
 ro. *Nulla excellens virtus sine adfatu diuino est.**

Scipio.

DE ANIMA.

Scipionem flettebat Deus ad consilium trajiciendi in Africam, etiamsi dissentiebant Fabius & alij senes.

Quae sunt cause certitudinis doctrinarum?

Deus vult aliquas esse certas noticias, quae, & monstrant ipsum, & sint normae gubernationis in vita hominum, & vult Deus certo sciri, vnam esse diuinam essentiam, conditricem rerum, sapientem, veracem, liberrimam, beneficam, iustam, castam, iudicem hominum, punientem scelera. Vult nequaquam recipi, Epicureas opiniones, vult nequaquam fingi turbam deorum: Vult deinde has noticias firmissimas esse, quae regunt vitam: Non occidas innocentem: Non sis mendax in dicendo testimonio, in pactis: Non rapias alterius coniugem, aut facultates. Vult firmas esse noticias numerorum, vt intelligamus vnum esse Deum, non innumerabiles, & vt in tota vita discernamus vnum, & multa, & ordinem considerare possimus. Vult in physicis certo intelligi discrimina caloris, frigoris, humoris, siccitatis, grauium corporum, & leuium, quia vita hominum conseruari non potest, nisi haec discernantur. Omitto plura exempla, ac tantum obtestor discentes propter gloriam Dei, qui veritatem & amat, & nobis praecipit, vt veras sententias

D E A N I M A .

vias discant, & agnitam veritatem constanter amplectantur, & deinde iuxta voluntatem Dei transferant eam ad usum, ut cum certum sit corpora humana non posse sine cibo, potu somno, retinere vitam, his rebus iusto modo utaris, & agnoscas ordinem diuinitus ita institutum, & quia dat hæc bona, celebres eum grata mente & prædicatione. Ita cum noticiæ certæ sint, Non occides, Non mæchaberis, agnosce hunc ordinem diuinitus sancitum & obtempera, non quæras Pyrrhonio more cauillationes ad conturbandas certas noticias.

Copiosè autem in Dialecticis dicitur de normis certitudinis, quas Græci nominant ἀξιόγνη. Hic tantum obiter iuniores commonefacio, ut magis considerent, qualis sit naturalis lux in intellectu, & que sit iudicij regula, & unde sit assensionis firmitas.

Sunt igitur normæ certitudinis iuxta Philosophiam tres: Experientia vniuersalis, Noticiæ principiorum, & intellectus ordinis in syllogismo.

Experientia vniuersalis est, cum de ijs, quæ sensu percipiuntur, omnes sani eodem modo iudicant, ut ignem esse calidum, Fæminam parere. In vita animantium, sensum & motum esse. Mortem destructionem esse animantium. Ostendit autem vniuersalis experientia, noticiam esse certam, quia
si oppo-

D E A N I M A .

si oppositum in usu velis experiri, sequitur natura destructio, ut si quis negans ignem urere, manum inferat flammis, sentiet certe eam absumi. Fatendum est igitur, naturam sic conditam esse, & tale esse opus Dei. Nec alia demonstratio longior querenda est. Et dissentire ab uniuersali experientia est ipsi Deo bellum inferre, & negare hunc ordinem à Deo sancitum esse, ut si quis neget fœminam parere, & conetur sculperè viuos homines.

Principia sunt noticiæ nobiscum nascentes quæ sunt semina singularum artium, diuinitus insita nobis, ut inde artes extruantur, quarum usus in uita necessarius est, ut noticia numerorum, ordinis, proportionum, & multarum propositionum. Quodlibet est aut non est. Totum est maius qualibet sua parte. Deus est mens æterna, sapiens, verax, iusta, casta, benefica, conditrix mundi, seruans rerum ordinem, & puniens scelera. Mens humana ad hanc similitudinem condita est. Sit igitur Homo verax iustus, beneficus, castus. Huic normæ obtemperare est rectè facere. Discedere ab hac norma, est facere Deo displicentia & turpia, Et discedens accersit sibi penas. Plura de principijs dicuntur in Dialecticis.

Tertium κριτική est, intellectus ordinis in syllogismo, rectè coagmentatis membris, ut latius in Dialecticis dicitur. In doctrina Stoica nominantur κριτική

DE ANIMA.

περιτήσια, his tribus vocabulis, ἀιδοσις, προληψις & γνώσις. Nec dubium est, intelligi experientiam, cum nominant ἀιδοσις, Et principia, cum nominant προληψις. Erit igitur γνώσις iudicium, id est, intellectus ordinis seu consequentia, seu connexionis.

In Ecclesia habemus & quartam Normam certitudinis, videlicet, patefactionem diuinam, illustribus & non fallentibus testimonijs factam, quæ extat in libris Prophetis & Apostolicis. Etsi autem facilius & firmitus adsentitur mens humana, quæ luce naturali cernit, tamen simili constantia omnes creaturas rationales assentiri oportebat sententijs à Deo patefactis, etiamsi luce naturali non videmus esse veras & firmas. Ut sine dubitatione asseueramus, his 4. esse 8. Ita statuendum est, Deum excitaturum esse homines mortuos, & Ecclesiam ornaturum aeterna gloria, & impios abiecturum in aeternas pœnas, Sed multi audacissimè repugnant diuinis oraculis, ut Epicurei & alij. Pars tamen aliqua generis humani assentitur, testimonijs miraculorum mota, in qua voce Euangelij Spiritus sanctus hanc lucem accendit, & flectit mentem ad assentiendum, & mens obtemperat Spiritui sancto, amplectitur vocem Euangelij, & repugnat dubitationi. Et hæc assensio, quæ amplectitur sententias à Deo patefactas, dicitur Fides, quæ quidem in alijs languidior, in alijs firmitior est. Nec leue benefici-

D E A N I M A .

neficium Dei esse ducamus, quod ex illa sua arcana sede prodijt, & se nobis patefecit, & ea patefactione testatus est, sibi verè genus humanum curæ esse. Sic igitur patefactio illa præcipuum vitæ lumen, & gubernet omnes actiones & omnia consilia. Et in quotidiana inuocatione cogitemus testimonia patefactionum, ut fides accendatur, & grati bonitatem Dei agnoscamus & celebremus.

Hic etiam valde prodest considerare discrimen. Quædam voce Dei tradita sunt, quæ etiam natura nota sunt, ut præcepta Decalogi. Sed voluit Deus accedere vocem suam, ut ostenderet illas ipsas notitias naturales à sese mentibus nostris inditas esse, & legem nouo testimonio sanciret. Grata est autem bonæ menti confirmatio veritatis, ubi intelligit, ad naturalem noticiam accessisse diuinam vocem. Ratio deprehendit terram stare immotam, & Solem moueri. Sic cum idem diuinitus traditum esse audimus, firmiter assentimur.

Sunt autem aliæ quædam sententiæ diuinitus traditæ, quæ antea prorsus ignotæ fuerant omnibus creaturis, ut vox Euangelij de filio Dei Domino nostro Iesu Christo, de reconciliatione, de præmijs & pœnis æternis. Qui credit in Filium, habet vitam æternam, Qui autem non credit Filio, non videbit vitam, sed ira Dei manet aduersus eum. Vno ego, dicit Dominus, nolo mortem peccatoris sed ut conuertatur & viuat. Credito tibi ipsi certò remitti peccata pro-

ta pro-

D E A N I M A .

ea propter filium Dei: crede propter filium Dei tuos gemitus, tuas preces à Deo recipi. Hac firma assensione amplectenda sunt. Et assensionis causa sit auctoritas diuina, qua hæc sententiæ nobis traditæ sunt, & confirmatæ illustribus testimonijs, ut resuscitatione mortuorum, & alijs. Mens igitur cogitans, cur hæc sententiæ immotæ sint, intueatur autorem Deum, qui se sic agnosci & inuocari vult, sicut se patefecit. Nec vult nos humana audacia ludere opinionibus de se, ut luserunt Ethnici, aut Philosophi.

Hæc breuiter recitauit de causis certitudinis doctrinarum, quia hæc consideratio & modum intellectiōnis illustrat, & ostendit, vnde sit firmitas noticiarum. Necessaria est autem in tota vita hominum hæc diligentia, discernendi noticias certas ab incertis: sæpe enim accersunt homines sibi & alijs magnas calamitates, cum assentiuntur falsis aut incertis, quæ putant esse vera & firma. *Ut, Antonius ex causis non sufficientibus ratiocinatur, se posse toto imperio potiri, quia sit peritior Imperator, quam Octavius, & habeat exercitus maiores. Non sequitur autem necessaria consequentia, futurum esse victorem eum, qui est peritior, & habet maiores exercitus, quia multa impedimenta etiam cauto duci obijei possunt, & Deus est præcipua causa gubernans euentus. Tales errores in vita multi sunt, etiam sapientum, & sæpe magnarum calamitatum causæ sunt. Hæc admonitio in multis dictis proponitur.*

DE ANIMA.

Ἦτ, μάταιοι μάταια λογίζονται διὰ ἐπιθυμίας. Et Theognis inquit: ποῦδ' ἀκὶ τῶν γνῶμῶν ἕξαπατῶσ' ἰδέοι. Quantum igitur fieri potest, certia quæramus, ac præcipuè in consilijs vitæ sequamur normam diuinam, & mentes & euentus à Deo regi petamus, sicut sæpe præcipit Deus, ut Deut. 6. Facito præcepta Domini Dei tui, ut bene sit tibi.

DE VOLUNTATE.

Initio iuniores monendi sunt de usu vocabuli. Vetus Latina lingua voluntatem non intelligit potentiam, sed actionem, seu ipsum velle, ut cum dico: In inuido est voluntas nocendi, id est, Inuidus vult nocere. Sic dicitur: Sic volo, sic iubeo, sit pro ratione voluntas, id est, ipsum velle. Sed in hoc Aristotelico sermone, voluntatem nominamus potentiam, seu ut ita dicam, partem animæ intellectiua appetentem, quæ potentia superior est appetitu sensuum. Res ipsa enim ostendit, gradus esse appetitionum, ut sitiens in febris, appetitu sensuum valdè appetit potum, Sed voluntas superior potentia ostenso periculo, decernit non esse bibendum. Ita Scipio decernit præstandam esse continentiam adducta captiua nobili, cuius erat excellens forma.

Sit igitur hæc definitio: Voluntas est potentia appe-

DE ANIMA.

appetens suprema, & liberè agens monstrato obiecto ab intellectu.

Actiones eius sunt, velle ac nolle. Et medium inter hæc est, suspendere actionem. Vult autem bona, quæ aut sunt aut videntur talia. Fugit mala, quæ aut sunt aut videntur talia, vt postea de obiecto plus dicam.

Nec sine graui caussa discernuntur gradus Actionum in voluntate, quauquam appellationes obscuræ sunt, & ignotæ veteribus. Aliæ actiones nominantur Elicitæ, aliæ Imperatæ. Elicitæ sunt, quibus voluntas per sese, nec simulans, nec alijs imperans, aliquid expetit aut auersatur, vt Scipio verè & ex animo vult patriam tranquillam esse, ideo non rixatur cum Tribunis. Auarus verò & ex animo expetit pecuniam. Hæ actiones nominari seriæ possent, & tunc sunt seriæ, cum congrunt voluntas & cor.

Aliæ actiones nominantur Imperatæ, cum videlicet voluntas aut sibi ipsi, aut interioribus viribus imperat, etsi, vt supra dixi, imperium dissimile est. Locomotiua imperat δεω οὐκ ὄντος, vt cum cohibet manus, ne potum admoueat ori, quanquam magna sitis est. Sic enim inenarrabili arte nerui, qui sunt instrumenta motus, conditi sunt, vt cieantur voluntatis imperio, & obtemperare possint, nisi sint læsi. Sic Achilles, etsi ardet ira, tamen à Pallade monitus imperat manibus, ne gladio feriant Agamemnonem, imperat & pedibus, & discedit ab illo, cuius

D E A N I M A .

stulta oratione inflammabatur. Hic modus gubernationis & libertatis non est obscurus, quem quidem, ut postea dicam, Deus in hominibus vult esse reliquum, etiamsi natura languefacta est.

Longè aliter imperat voluntas cordi, videlicet πολιτικῶς, cum rationem probabilem ab intellectu accepit, qua cor utcumq; impellit, ut minus repugnet, seu ut incendium affectus extingui sinat. Ut cum David in specu Saulem tuò interficere posset, & aliquod esset cordis incendium, tamen quia movebatur hoc argumento: Malum exemplum fore, si regem in populo Dei interficeret, etiam ira in corde leniebatur.

Mutatis obiectis, corda alios motus induere manifestum est, quia alijs spiritibus feriuntur, & quia cor animæ sedes est, ut supra disputauimus. Amat Medea Iasonem, donec se quoq; amari indicat. Odit Iasonem cum se sperni videt, ducta alia coniuge. De hac obiectorum varietate postea dicam.

Præterea simulationes omnes sunt actiones imperatæ, ut in falsa pœnitentia sunt ficticij dolores, cum aduler impius simulat pœnitentiam.

Quod est obiectum voluntatis?

*Ut obiectum intellectus est Ens, quàm latè patet. Deus & rerum vniuersitas, si hominis natura
integra*

DE ANIMA.

integra esset: Ita voluntatis idem esset obiectum, & inter appetenda & amanda summum esset Deus, ut testatur Lex diuina: Diligas Deum ex toto corde. Ideo condidit Deus creaturas rationales, ut essent alia natura, quibus suam sapientiam & bonitatem communicaret, quia bonum est κοινωνισμός. Itaque sicut Sol lucem & calorem in hoc aere spargit: Ita Deus in mentes nostras sparsisset λόγος & Spiritum sanctum. Ac λόγος monstrasset patrem, & multiplici sapientia mentes illustrasset, voluntates autem & corda copulasset Spiritus sanctus aeterno patri, mutuo amore, leticia & motibus congruentibus cum natura Dei. Talis fuisset sapientia & vita hominis, congruens cum sapientia & vita Dei. Et haec bona amissa in lapsu, per Euangelium restituntur, ut postea dicam, Ac rursus erit Deus omnia in omnibus beatis, ut infra de imagine dicam. Fuisset igitur amor ordinatus. Ante omnia maximum incendium amoris fuisset erga Deum. Deinde res bonas ceteras amassemus eo ordine, quem monstrat diuina sapientia, virtutes, vitam, vitam commoda propter Deum expetiuissemus, & agnouisset homo, se in usu legitimo harum rerum Deo seruire, & Deum conditorem celebrasset.

Ac nunc cum similes sumus illi viatori vulnerato & spoliato, & in mente tenebrae sunt, id est, multae tristes dubitationes de Deo, & non est in cordibus amor Dei, voluntas alia obiecta quaerit,

DE ANIMA.

non Deum, ac horum ordo etiam conturbatur. Sum-
 mum bonum esse voluptates corporis, non Epicurus
 tantum, sed maxima multitudo hominum existimat.
 Alij modestiores dicunt, virtutem melius quid-
 dam esse. Nec hi tamen virtutem propter Deum
 appetendam esse docent. Ita amissa luce mentis, &
 extincto amore Dei in voluntate, Philosophi à veri-
 tate aberrant, ut alibi copiosius dicitur.

Ut autem consideremus, qualis nunc sit natura
 hominum, & quæ sint discrimina Philosophiæ &
 Evangelij, recitabimus & quæ nunc sint obiecta, &
 ad quæ nos retrahat filius Dei.

Primum autem perspicuè rejicio & improbo
 stultam opinionem recentium quorundam, qui ne-
 gant, Bonum esse obiectum voluntatis in appetendo,
 & contendunt, voluntatem verè & sine simulatio-
 ne, velle posse malum, nulla ratione boni. Ac mul-
 tæ sunt veræ causæ, propter quas hoc somnium re-
 jiciendum est, quas brevitatis causa non recito, tan-
 tum oro iuniores, ut monstruosam illam opinionem de-
 testentur. Etsi enim est aliqua voluntatis libertas,
 tamen sic ordinata est, ut velit bonum. Hoc si quis
 non admittit, euertet totam rationem finium, nec ma-
 gis causâ erit, cur voluntas acquiescat in Deo, quàm
 in tauro Phalaridis. Item, si voluntas non esset ordi-
 nata ad appetendum bonum, non esset causâ, cur ma-
 gis appetere virtutem deberet, quàm vicia. Sed o-
 mitto consulationem, & breuiter constituo obiectum

D E A N I M A .

movens voluntatem in hac infirmitate, & in ijs, qui non gubernantur luce Evangelij, & à Spiritu sancto.

His igitur, ut Catoni aut Ciceroni obiectum est, voluntatis in appetendo, bonum finitum, quatenus ratio aut sensus decernit, id esse bonum humanæ naturæ aut societati. Rursus in fugiendo, Malum contrarium illi bono, obiectum erit. Hinc iudicari potest, quousq; humanæ appetitiones sine Spiritu sancto progrediantur.

Sunt autem huius boni species: Honestum civile, Bona utilia, vita & vitæ commoda. Item: Iucundum, ut voluptates, quas aut sensus aut ratio expetit. Intra hanc bonorum regionem versantur appetitiones. Ut, doctrinam expetimus, est enim quædam mentis perfectio & lux, & cum in hoc tam pulchrum theatrum ad contemplationem cæli, stellarum, terræ, plantarum, animantium, collocati simus, & sint in nobis semina scientiarum, natura ipsa incitamus ad considerationem tantæ varietatis & pulchritudinis rerum. Expetunt aliqui virtutem, etiamsi fructu carendum est, ut Scipio, Fabius. Expetimus gloriam, est enim res pulchra, præstantia virtutis, & hanc tribui nobis volumus, seu verè seu falso. Sunt enim homines natura superbi, id est, sui amantes, & sese magnifieri cupientes. Deinde expetimus vitam, vitæ commoda, & voluptates. Ultra hæc non progreditur Cato, Non amat Deum, quia etiamsi statuit esse Deum, tamen dubitat, utrum cu-

DE ANIMA.

ret, exaudiat & adiuet nos, somniat ociosum esse, nec bonum esse generi humano: certè in ærumnis non amat, quas si non existimat è materia tantum oriri casu, sed pœnas esse indicat scelerum, certè Deum punientem non amat. Hinc multæ sunt in Poëtis dubitationes de prouidentia & reprehensiones Dei, ut illud apud Virgilium: *Famamq; fouemus inanem.* Ac ut in mente sunt tenebræ, ita multò magis voluntas à Deo auersa est, & sicut nauis in Syrtibus agitata diuersis Ventis variè iactatur: ita voluntas vagabunda sine ordine ad alia atq; alia obiecta ruit. Ideo Paulus inquit: *Qui secundum carnem sunt, carnalia sapiunt, videlicet quæ recensui.* Cato amat virtutem, sed non propter Deum, nec statuit se curæ esse Deo, nec diligit Deum. Hic gradus obseruandus est, ut discrimen Philosophiæ & Euangelij fiat illustrius. Possent autem hæc multò copiosius exponi, sed hanc breuem commonefactionem huic Commentario magis congruere iudico.

Iam igitur à Scholis Philosophicis discedentes sciamus nobis ad lucem Euangelij vocatis, obiectum esse voluntatis, bonum infinitum & cætera bona suo ordine appetenda. Vocamur enim ad instaurationem naturæ, & proponitur nobis filius Dei, Dominus noster Iesus Christus, crucifixus pro nobis, & resuscitatus, qui affirmat, Deum non esse ociosum, sed verè & horribiliter irasci peccatis, recipere au-

tem

DE ANIMA.

rem in gratiam confugientes ad filium, & exaudire eos, ac liberare. Hanc Evangelij vocem cum audimus, & fide amplectimur, ipse filius Dei λόγος & æterni Patris, accendit lucem in mentibus nostris, & Spiritu suo sancto corda inflamat, ut in Deo acquiescant & lætentur, diligant eum, & obedire ei incipiant, petant se ab ipso regi, & rursus fiant templum Dei. Nec sumus Stoici, dicimus enim res conditas à Deo bonas esse, vitam, cibum, potum, coniugem, politicam societatem, sed ordine hæc expetenda esse, & nequaquam anteponenda Dei voluntati. Babylas senex, Episcopus Antiochenus amat vitam, coniugium, filios. Et iam octogesimum annum egressus erat, ne quis iuuenili audacia eum sibi periculum attraxisse existimet, & tamen confessionem Evangelij antefert suæ & filiorum vitæ. Stant gradæni parentes, nec tantum spectatores sunt necis filiorum, sed etiam confirmant eos in agone. Deinde tribus adolescentibus filiis interfectis in conspectu parentum, senex pater trucidatur: Mater superstes, mariti & filiorum corpora collocat in sepulchra. Talia exempla nobis obiectorum gradus ostendunt.

Sed unde oritur tanta morum atq; ætionum confusio? David rapit alterius coniugem, quanquam videt & intelligit facti turpitudinem. Hoc ita fit. Dissimilia obiecta cordi & voluntati offeruntur. Ratio monstrat voluntati turpitudinem, Sed cor
incen-

DE ANIMA.

incensum amore, qui est violentus, rapit secum voluntatem, ne recto iudicio obtemperet. Nam voluntas etsi aliquo modo libera est, & certè posset locomotivæ imperare, ne attingeret alienam, tamen, ut fomes, facile accipit cordis incendia. Nunc igitur qualis sit libertas, dicendum est.

DE LIBERO ARBITRIO.

In Dialacticis vocabula necessitatis, contingentiæ, & libertatis declarantur. Inde sumantur enarrationes horum vocabulorum, quas profectò scire necesse est. Nunc tantum hoc dicam, Libertatem in diuina voluntate, & in creaturis rationalibus, Angelis & hominibus, esse facultatem voluntatis, qua possit agere, ac non agere, aut sic, aut aliter agere. Sunt autem discrimina magna in Deo, beatis, & hominibus in hac vita, quæ alibi copiosius explicantur. Est igitur dissimilis modus agendi, quam agit ignis, qui necessariò calefacit admotà corpora, nec potest suspendere actionem, nec potest aliter agere.

Primum autem constituendum est, certissimum esse, Deum, etsi bonus est immutabiliter, tamen esse agens liberrimum, & omnia quæ condidit, & quæ agit extra se, liberrima voluntate condidisse, & agere, iuxta dictū Psalmi: Omnia quæcumq; voluit, fecit,

D E A N I M A .

fecit. Ac procul explodantur impij furores Stoicorum, qui fingunt, Deum alligatum esse ad causas secundas, nec posse aliter agere, quam sicut creent causæ secundæ, & necessariò eum velle & agere bona & mala, honesta & turpia. Horresco referens, sed interdum hæc commemorari necesse est, ut adolescentes moniti fugiant & execrentur hæc diabolica mendacia, quæ sunt contumeliosa in Deum, & perniciofa moribus. Sed alibi hæc copiosius tractantur.

Iam constituta propositione, quod Deus sit agens liberum, sciamus eum & angelos & homines, in creatone ornasse his tribus bonis, quæ sunt in ipso optima, Sapientia videlicet, Noticia seu legis Iusticia, & Libertate voluntatis.

Alius autem modus agendi conditus est in Sole, in igne, in aqua, & cæteris rebus, semper vno modo agentibus. Hoc discrimen vult Deus conspici, vult intelligi sese esse agens liberum, vult & nostras actiones consilio regi. Disputatur ergo, an sit aliqua voluntatis in homine libertas, & qualis sit. Est autem difficilis explicatio amantibus veritatem, non disputationum præstigias, ac diligentia necessaria est pijs, considerare discrimen Stoicarum opinionum, & doctrinæ Ecclesiasticæ, in quam Stoica deliramenta, Manichæi & Valla impiè transfuderunt.

Sciendum est igitur, dupliciter detrahi libertatem humanæ voluntati. Aut enim in vniuersum tollitur

DE ANIMA.

Collitur Contingentia omnium euentuum, non tantum humanorum, sed etiam aliorum, ut Stoici defendebant fatalem necessitatem. Aut non defenditur illa Stoica necessitas, sed tantum monstratur infirmitas humanarum virium, quæ etiamsi vtcunq; externas honestas actiones efficere possunt, tamen non possunt integram obedientiam legi Dei prestare, nec possunt tollere peccatum & mortem. Cùm igitur duæ quæstiones sint, Altera de Stoica necessitate, altera de infirmitate virium humanarum, breuissimè de priore respondeo.

Certissimum est, Deum nec velle, nec approbare, nec efficere, nec adiuuare peccatum, Sed verè & horribiliter irasci eum peccato, ut Psalmus inquit: Deus non volens impietatem tu es. Et Iob. 8. dicitur, Diabolum mendacij patrem esse, & ex proprio loqui mendacium. Cùm igitur Deus nec velit, nec approbet, nec efficiat peccata, manifestum est, ea non oriri à voluntate Dei, sed à voluntatibus diabolorum & hominum, qui cum boni conditi essent suis voluntatibus, quæ erant liberæ, se spontè à Deo auerterunt. Est autem libertas fons & causa contingentia.

Nec prauisio necessitatem affert, nec cogit voluntates diaboli & hominum, ut scelera faciant. Et si igitur prouidet Deus Saulis scelera, tamen ea nec vult, nec approbat, nec efficit, nec adiuuat, Sed permittit, ac metas constituit, quousq; permissurus sit.

Ita

D E A N I M A .

Ita in scholis dicunt, Deum determinare contingen-
tia. Prævidet grassaturum esse Pharaonem in Israe-
litas, & constituit metam, quousq; hunc furorem
toleraturus sit, sicut hanc ipsam determinationem
Prophetæ multis venustis figuris significant, ut Re-
gi Assyrio dicitur: Ponam chamum in ore tuo, &
reducam te, &c. Hæc breuiter recitavi, tantum ut
moneantur iuniores, ut diabolica mendacia, quæ de
necessitate fingunt Stoici, fugiant, & constanter ex-
ecrentur, quæ, ut antea dixi, & aduersus Deum con-
tumeliosa sunt, & nocent moribus. Multi enim fi-
unt magis feri, cum cogitant ut seruulus Zenonis,
se fatali necessitate peccare, & ut in Tragedia di-
citur: Fati ista culpa est, nemo fit fato nocens. Lon-
gè rectius dictum est illud Euripideum, quod Plu-
tarchus citat, ἔστι θεοὶ τὶ δ' ἄριστον αἰσθῆσαι, οὐκ ἔ-
στιν θεοί.

Nunc de Ecclesiastica responsione dicam, quæ
de infirmitate nostrarum virium loquitur. Hic pri-
mum manifestum est, homines non posse integram
obedientiam legi Dei præstare, nec posse tollere
peccatum & mortem. De his tantis rebus conciona-
tur Paulus, cum queritur, naturam hominum
captiuam esse peccato. Interea tamen aliqua est li-
bertas reliqua, quia Deus vult adhuc utcumq; in-
telligi discrimen inter agens liberum, & agentia
sine consilio, & sine libertate, ac vult sciri sese esse
agens liberrimum, non alligatum causis secundis.

Vult

DE ANIMA.

Vult etiam nos aliqua nostra vigilantia & labore actiones externas regere.

Est ergo hæc vera regula. Certissimum est in hac infirma natura hominum, etiam in non renatis, adhuc reliquam esse libertatem regendæ locomotivæ, id est, frenandi externa membra, ne faciant externa facta pugnancia cum lege Dei. Ac de imperatis actionibus magis perspicua est libertas: Ut, Scipio imperat membris, ne alterius sponsam attingant. Et in Scipionis voluntate est etiam motus, quo aliquo modo vult illud honestum propter ipsum decus virtutis. Illud velle est actio Elicita, ut nominant, serio volens civile honestum. Sed actiones Elicitæ sunt obscuriores. Ideo de imperatis loquamur, quæ sunt externa pædagogia, & harum esse aliquam libertatem, ostendit manifesta experientia.

Præterea Paulus expressè nominat iusticiam carnis, quæ est viribus naturalibus facere externa opera, congruentia cum lege Dei. Talem iusticiam cum affirmet esse posse in non renatis, manifestum est, libertatem aliquam esse voluntatis, regentem externa membra. Item, Deus attribuit generi humano Magistratus & Leges, ut externa membra frenentur, sicut inquit Paulus: Si vis non timere potestatem, bonum facito. Hæc tota gubernatio, & ipsa legum vox prorsus inutilis esset, si externa membra frenari non possent. Fatendum est igitur, aliquam esse libertatem, Idq̄, scire homines utile est, ut cum
sciam

D E A N I M A.

sciunt Deum præcipere hanc gubernationem externorum membrorum, & eam aliquo modo in nostra potestate esse, & violationem disciplinæ horrendis pœnis, & in hac mortali vita puniri, & post hanc vitam, nisi fiat conuersio ad Deum, seridè contentur externa membra frenare, & non ruant ut furiosi, aut ut beluæ, quo cæci affectus impellunt: Sed sint memores huius vetustissimæ concionis dictæ ad Cain: Sub te sit appetitus tuus, & tu domine- ris ipsius.

Etsi autem hæc disciplina non meretur remissionem peccatorum, nec est iniusticia Euangelij, tamen sunt magnæ causæ quatuor, cur præstanda sit. Quarum prima est, quia Deus eam præcipit. Debent autem obedientiam Deo omnes creaturæ rationales.

Secunda causa est, ut vitentur pœnæ, quia ordine diuinitus sancito, atrocita delicta certò comitantur atroces pœnæ, & in hac vita mortali, & post hanc vitam, nisi fiat conuersio ad Deum, iuxta hoc dictum: Qui gladium acceperit, gladio peribit. Item: Scortatores & adulteros iudicabit Deus. Item: Væ qui spoliatis, quia spoliaberis. Et Ecclesiastes in octauo capite inquit: Non benè erit impio, nec longi erunt dies eius, &c.

Hoc iudicium Dei & quotidiana exempla ostendunt, quæ & extra Ecclesiam homines non Cyclopicos mouerunt, vt faterentur esse Deum mentem

DE ANIMA.

Iustam & vindicem scelerum. Hinc dicta multa sunt. Vt, Pindarus ait: Ixionem in rota clamitare: Discite iusticiam moniti, & non temnere Diuos. Item Homerus:

ὄν γὰρ χεῖτλια ἔργα θεῶν μάκαρες θεῶν
σι.

*Item, τεύχωρ ὡς ἐτίρω ἡ, ἐῶ κακὸν ἦπαρ
τύχῃ.*

*Item, οὐδεὶς ἀνθρώπων ἀδικῶν τίσι μὲν
ἀποτίσθῃ.*

Tertia caussa est, ut paci communi seruiamus, quia non tantum nobis nascimur, Sed vult Deus nos communi societati prodesse, & eam fouere, iuxta hæc dicta dulcissima de æqualitate: Diligas proximum, sicut teipsum. Item, Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris.

Quarta causa est, Quia hæc externa modestia est pedagogia in Christum, id est, Spiritus sanctus non est efficax in his, qui perseverant in sceleribus contra conscientiam, quia in iuramento diuino comprehenditur conuersio: Viuo ego, dicit Dominus, nolo mortem peccatoris, sed ut conuertatur, & uiuat. Has caussas familiarissimè notas esse, & sepe cogitari utile est, quæ quidem & copiosius alibi declarantur. Cùm autem hæc gubernatio externarum actionum sit aliquo modo in nostra potestate, vult Deus non ignauos & segnes esse, sed sua lege & metu pœnarum, tanquam vinculis acriter coher-

D E A N I M A.

cohercere membra. Et quidem hæc diligentia in renatis & filium Dei vera fide agnoscentibus, placet Deo. Hæc sunt perspicua & plana, ac profunt moribus & pietati, rectè intellecta.

Cæterum hæc ipsa libertas seu facultas voluntatis humana sæpe vincitur his duabus rebus, scilicet infirmitate naturæ nostræ, & diaboli infidijs. Ideo multi homines ruunt in manifesta scelera. Renati igitur cùm & de his causis, & de auxilio doceantur in Euangelio, veris gemitibus petant, se gubernari Spiritu sancto, vt Dominus inquit: Quanto magis pater vester cœlestis dabit Spiritum sanctum petentibus.

Nunc de alio genere actionum interiorum dicam, quæ Deum intuentur. Voluntas humana non renata luce Euangelij & Spiritu sancto, non potest efficere verum timorem Dei, firmam assensionem, fiduciam ac dilectionem Dei, veram patientiam et constantiam in magnis periculis, & similes spirituales motus, multò minus potest præstare perfectam obedientiam legi Dei. Testimonia nota sunt. Nam Paulus inquit: Qui Spiritu Dei ducuntur, hi sunt filij Dei. Et Dominus inquit: Sine me nihil potestis facere.

Cùm Ioseph repugnaret voluntati coniugis heri sui, ac regeretur timore Dei ac fide, concurrerant hæc causæ, verbum Dei, filius Dei illustrans

DE ANIMA.

mentem, & dans Spiritum sanctum, Spiritus sanctus mouens voluntatem et cor, Et ipsa voluntas Ioseph. Incoandum est enim ab externo verbo Dei. Mens cogitabat madata Dei, promissiones & pœnas. In hac ipsa cogitatione intuens promissionem auxilij & Mediatoris, petit se regi. Hic ipse Filius Dei, λόγος & υἱὸς αἰκῶν aterni patris, sua luce mentem illustrat, ut Ioseph agnoscat aeternum patrem, & sciat se ei curæ esse & fore, & simul Spiritu sancto mouet voluntatem & cor Ioseph, ut velit Deo obedire, & auget timorem Dei, & voluntas adiuta adsentitur Spiritui sancto, cohercet externa membra, non admittit illecebras. In hoc certamine sentit voluntatem non esse ociosam. Non igitur tollit libertatem voluntatis Spiritus sanctus sed emendat & flectit ad Deum, iuxta dictum: ὁ δὲ ἔλακῶρ, τὴν ἐξελόμῃνον ἐλακε, Poterat voluntas in Ioseph excutere Spiritum sanctum, sed adiuta reuocat se, & obsequitur Spiritui sancto. Hæc de causis spiritualium actionum tenere prodest, ut fidei exercitia discamus. Mens cogitet mandata Dei, & Euangelium, ac fide petat auxilium à Mediatore, qui venit, ut destruat opera Diaboli. Cùm fide erigimur, Filius Dei verè adest, & accendit voluntatem & cor Spiritu sancto. Ita voluntas ediuta repugnat vicij, & cohercet externa membra, nec ruant contra rectum iudicium. Ac scimus, nos non nostris viribus vincere, sed auxilio Domini nostri Iesu Christi.

D E A N I M A.

Ex hac distinctione, quam recitavi, potest ut-
 eundemq; intelligi, qualis adhuc sit libertas voluntatis,
 quæ habet ut dixi, suas metas, nec ita amplificanda
 est, ut obruatur doctrina de beneficijs filij Dei, &
 de promissione Spiritus sancti, Item, de nostra in-
 firmitate. Horribiliter enim hæc hominum natura
 languefacta est. In mente caligo est de Deo, & ma-
 gnum chaos dubitationum. Voluntas auersa est à
 Deo, non timet Deum, non ardet fiducia & dile-
 ctione Dei, negligit, aut tristi fremitu fugit eum.
 Corda variè errantibus affectibus alijs atq; alijs in-
 cendantur, & voluntatem secum rapiunt. Hæc in-
 gentia mala homines feri & ebrij voluptatibus le-
 uiter curant. Sed Deus de magnitudine eorum nos
 commonefacit, mole pœnarum. Nam propterea ge-
 nus humanum subiectum est morti & horrendis
 calamitatibus. Expauescant igitur animi cogitatio-
 ne nostræ miseriæ, sed rursus etiam agnoscant be-
 neficia filij Dei, qui & delet peccatum ac mortem,
 & ut in hac vita colligi Ecclesia possit, etiam æru-
 mnas huius vitæ mitigat, sicut inquit Deus in con-
 cione Hoseæ: Non faciam furorem iræ meæ, quia
 Deus ego sum. Quasi dicat, Reprimam iram, quia
 natura hominum sustinere eam non potest. Volo
 autem superstitem esse in hac vita Ecclesiam me-
 am, Et filius Dei perpetuus Sacerdos, stat in sancto
 sanctorum deprecans pro nobis, ut seruentur Eccle-
 siæ reliquiæ. Quare te fili Dei Domine Iesu Chri-
 ste,

D E A N I M A .

ſic, crucifixe pro nobis & reſuscitate oro, ut nos doceas, & apud æternum Patrem pro nobis intercedas, & nos Spiritu tuo ſancto gubernes, colligas tibi Eccleſiam inter nos, ſanes vulnere noſtra, & pœnas immenſa bonitate tua lenias, cum teſtatus ſis aſſumta natura humana, te veriſſimè diligere genus humanum: & cum precatus ſis in agone tuo, ut dilectio, qua te æternus Pater diligit, in nobis ſit, vide licet ut nos quoq; ingenti amore in paterna ſocietate complectatur, & ſeruet.

Vbi autem & quibus appellationibus deſcribant Prophete & Apoſtoli vicia naturæ humane, diſcendum eſt in Epistoſta Pauli ſcripta ad Romanos. Sed quia ibi quoq; legitur nomen concupiſcentiæ, & eius vocabuli magnus uſus eſt in Eccleſia, addam breuem explicationem, quia Monachi in ſe enarrarunt.

D E V O C A B V L O C O N C U P I S C E N T I Æ .

Deus condidit in homine potentias appetentes, quæ, ſi natura hominum integra manſiſſet, tantum ordinatos motus habuiſſent, & fuiſſet dulciſſima harmonia potentiarum inter ſe congruentium. Vbi regula eſt vnica & externa lex Dei in mente: ita non aberrarent ab ea motus voluntatis & cordis.

ſcila

D E A N I M A .

feu appetitiones sensuum. Imò Deus pariter & licet in mente per Filium & Spiritu suo sancto motus suæ sapientiæ & iusticiæ congruentis sparsisset in corda.

Fuissent igitur appetitiones, fames, sitis, delectatio in visu, auditu, gustu, olfactu, tactu, dolor in offensione aliqua neruorum. Deinde in corde & voluntate, amor Dei, societas erga sobolem, parentes, coniugem, cognatos, benivolentia erga omnes homines, Odia aduersus Diabolos. lætitia acquiescens in Deo, spes vitæ æternæ. Et hæc appetitiones & hi affectus omnes fuissent ordinati congruentes ad legem mentis, imò etiam accensi ab ipso Spiritu sancto, qui suas flammæ miscuisset spiritibus natis in corde & cerebro.

Sed hæc suauissima harmonia turbata est lapsu primorum parentum. Nunc sunt quidem appetitiones & affectus, sed vagantur & longè aberrant à lege Dei, & in non renatis non sunt accensi à Spiritu sancto. Vt, vagatur amor in Dauide, etsi habet alias coniuges, forma, ingenij, virtute præstantes, tamen cor incenditur amore alienæ coniugis. Quare cum concupiscentia accusatur, non ita cogitandum est, naturam hominum integram futuram fuisse sine appetitionibus & sine affectibus, & ut ita dicam, saxeam aut ferream, Sed eò non accusari concupiscentiam, quia appetitiones & affe-

DE ANIMA.

Etus vagantur sine ordine. Ecclesiastici scriptores cum vituperant concupiscentiam, plerumq; addunt nomen malæ concupiscentiæ, Sed circumstantiæ ostendunt, ubi dicatur de viciosa concupiscentia, ut Roma. 7. & alibi. In talibus locis intelligamus non ipsam naturam, qualis condita est, sed ἀτραξία in omnibus viribus hominum, pugnantem videlicet cum lege Dei.

Agrestis etiam imaginatio est, cum accusatur concupiscentia, tantum intelligere appetitiones, cibi, potus, libidinum, ambitionum. Longè maiora mala Paulus hac appellatione complectitur, videlicet, caliginem & dubitationes de Deo in mente, auersionem voluntatis & cordis à Deo, variè errantia incendia affectuum in corde. Deniq; totum hoc malum, quod tristissimis verbis à Paulo nominatur Inimicitia aduersus Deum, cum inquit, Sensus carnis inimicitia est aduersus Deum.

Ac discernantur substantia creata à Deo, & ἀτραξία, quæ postea accessit, & est operis diuini deprauatio. Ex hac distinctione sumenda est explicatio argumenti, quod Iulianus Augustino obiecit;

Peccatum non gignit hominem.

Concupiscentia gignit hominem.

Non est igitur peccatum.

Ridicula & puerilis cauillatio est, Et tamen illos homines ingeniosos exercuit. Maior verissima

D E A N I M A .

ma est, quia peccatum est horribilis destructio, non est quiddam gignens hominem. Minor igitur planè neganda est. Nam concupiscentia, quæ est ἀταξία, & deprauatio substantiæ conditæ, nequaquam gignit, sed substantia creata à Deo gignit, quatenus reliquum est opus Dei, non prorsus extinctum, ut hebetes oculi vident, non quatenus sunt imbecilles, sed quatenus oculi natura reliqua est. In languido ventriculo fit concoctio cibi, non quatenus ventriculus est frigesfactus, sed quatenus est in eo reliquus calor natiuus. Ac multa similia argumenta ex hoc exemplo iudicari possunt, quæ Dialectici explicant in fallacia accidentis. Vi:

Omnes affectus in hac imbecilli natura sunt viciosi.

Amor filij in Abraham est affectus.

Igitur est viciosus.

Fallacia est Accidentis, σοφὴ à Deo condita est suo genere bona, & imago amoris in Deo erga filium & erga nos. Sed in nobis ad naturale bonum accedit ἀταξία, quæ tamen in renatis aliquo modo corrigitur. Non igitur abijcienda est σοφὴ, sed ordine regenda, scilicet amore Dei.

Hanc breuem commonefactionem addidi, quia ostendit viam, similes cauillationes fanaticorum & superstitiosorum hominum explicandi.

DE ACCIDENTI-
BUS MENTIS ET VO-
LUNTATIS.

Necesse est considerare discrimen potentie cognoscentis, & potentie appetentis, & Noticiarum ac appetitionum, ut saepe dictum est. Sciendum est igitur, in potentia cognoscente haec tria esse, Noticias naturales, Actionem & habitus. Ac uno communi nomine haec tria appellantur Noticiae, vel naturales, vel subitae, vel habituales. Sunt autem gradus actionum, ut supra dixi, Simplicium agnitionis, connexio, divisio, ratiocinatio, assensus, relectio. Admirandi motus sunt, & describi non satis possunt, non enim cernuntur oculis, sed similitudine quadam, quales sint, existimetur. Ut architectus apud se imaginem & ideam aedificij pingit: Ita mens cogitans aliquid, format imagines, quae sunt ipsi actus intelligendi. Harum cogitationum memoria & crebra recordatio ac repetitio nominatur Habitus, and gignit habitum, id est, lumen quoddam in mente, quo reguntur actiones.

Sunt igitur in potentia cognoscente hi habitus, Scientia, Ars, Prudentia, Fides, Opinio.

Scientia est noticia, in qua demonstratio cognos assentiri dicto.

Opinio, est noticia, in qua probabili ratione
moue-

D E A N I M A .

mouemur, ut magis in vnam partem inclinemus, quam in aliam, & tamen suspensa sit assensio seu asseneratio. Ut, opinio est futuros esse imbres, cum in ipsis piscibus ad Iouem, Venerem & Mercurium accessit Luna. Est enim probabilis ratio ex harum stellarum naturis sumta, Sed interdum hæe propriores causæ impediuntur alijs præcedentibus causis potentioribus, Ideo asseneratio suspenditur. Opinio est, Atticum fore constantem & perpetuum amicum Ciceronis. Est enim probabilis ratio, quia vterque est honestus & sapiens, & tuentur amicitiam virtutis causa, Sed tamen asseneratio suspenditur, quia animi hominum sunt mutabiles. Ideo inquit Poëta: Omnia vertuntur, certè vertuntur amores. Et Plato inquit: φύσιν ἡμετέραν ὁλοπρῶτον εἶλετο.

Fides est noticia, qua assentimur dicto sine dubitatione, victi testimonijs vel autoritate: Ut credimus consentientibus testimonijs historicorum, Octauium Augustum Romæ post Iulium Cæsarem gubernasse Romanum imperium. In Prophetico & Apostolico sermone fides significat non soluz assentiri historijs, sed etiam promissionibus diuinis. Et huic assensioni respondent in voluntate fiducia & læticia; qua acquiescit voluntas in Deo, re bona oblata in promissione, ut acquieuit animus Gedeonis, cum ei promissa esset victoria. Ideo in descriptione fidei sic dicitur. Fides est expectatio

D E A N I M A .

peccatio rerum sperandarum, id est fiducia, quæ nititur promissione.

Cætera vocabula habituum declarantur in sexto Ethicorum, & in Dialecticis. Hæc enim eò tantum recito, ut iuniores discernant potentiam cognoscentem, & potentiam appetentem, & diuersa utriusq; accidentia.

De noticijs naturalibus etiam sciant, has à Deo insitas esse mentibus humanis, ut sint testimonia de ipso, & sint rectrices vitæ, & semina artium, quæ sunt vitæ necessaria. Ita ab animæ agnitione sunt initia artium. Sunt autem aliæ noticiæ naturales $\delta\iota\omega\sigma\epsilon\lambda\lambda\alpha\iota$, quæ gubernant cognitionem unde oriuntur Arithmetica, Geometria, & plæræq; aliæ doctrinæ. Aliæ sunt $\pi\epsilon\gamma\alpha\lambda\lambda\alpha\iota$, quæ gubernant actiones, unde leges de moribus, & de gubernatione ciuili oriuntur, ut de principijs copiosius dicitur in Dialecticis.

In voluntate seu potentia appetente sunt hæc quatuor, Inclinationes innatæ, Actiones, Habitus & Affectus. Sunt autem dissimiles inclinationes innatæ, plurimæ sunt viciosæ in hac misera natura, ut auersio à Deo, amor nostri inordinatus &c. Aliquæ sunt suo genere bonæ, ut $\sigma\epsilon\gamma\gamma\alpha\iota\ \eta\theta\eta\ \alpha\gamma\epsilon\tau\alpha\iota\ \phi\omega\sigma\iota\ \nu\alpha\iota$, quæ sunt semina virtutum ciuilium, ut in Aristide, Scipione, inclinatio ad iusticiam ciuilem, & ad beneficentiam. Actiones propriæ voluntatis sunt,
velle,

D E A N I M A .

v^olle, nolle, suspendere actionem, imperare potentia Locomotiva .

Frequentes actiones similes pariunt habitus, id est, firmos impetus, quibus constantius eadem appetit aut fugit voluntas. Hi habitus nominantur virtutes, aut vicia. Horum descriptiones, partitiones & discrimina, sumantur ex doctrina de Moribus, quae ex agnitione animae tanquam ex fonte oriuntur, quod considerare utile est. Hic enim monstratis animae partibus; ostenduntur actionum causae. Mens iudicans & voluntas eligens, ac imperans potentiae Locomotivae. Et in mente lucent immotae notitiae, quae sunt normae actionum, discernentes recta & non recta. Et ordo diuinitus sancitus est, ut ad has normas, quae sunt radii sapientiae diuinae in nobis, congruant actiones.

Affectus, ἡδὴ & πᾶν aut sunt actiones, sed cum aliquo dolore coniunctae, vel cum aliqua laetitia, ut irasci, est nolle offensionem, & dolere propter laesionem, & velle depellere laedentem. Haec sunt in voluntate. In serijs autem motibus copulantur cor & voluntas. Nam cor proprie organum est affectuum, quod cum velut ictum seu verberatum est ab insuavi obiecto, contrahitur, & dolore afficitur propter laesionem, & fugit rem insuauem. In hoc dolore fit torrefactio cordis, & incenduntur spiritus. Et quia in ira simul est conatus depellendi obiecti, exaestuant spiritus, & effunduntur

D E A N I M A.

*itur in exteriora membra, ut quasi arment ea ad expulsi-
onem.*

*Timere est in voluntate, nolle venturum ma-
lum, cum dolore aliquo. In corde vero ictus, ut ita
dicam, quo cor contrahitur, fugiens obiectum, in
qua contractione cor afficitur dolore, quia sic natu-
ra condita est. Vult enim Deus vitam esse letici-
am, pœnas verò vult esse dolorem & mortem.*

*Sed affectus durabiles sunt similes habituum,
sed ita, ut sint admixti dolores & leticie, quia uni-
uersalis definitio affectuum hæc est.*

*Affectus est motus cordis aut voluntatis, se-
quens cognitionem, prosequens aut fugiens obiecta,
quæ cum aut ledant naturam, aut delectent, semper
comitantur extremi motus, dolor læsa natura vel
suauitas seu leticia fouens naturam. Et sunt hi mo-
tus in corde, constrictio aut laxatio, & in dolore si-
mul fit torrefactio cordis & spirituum, & spiritus
gignuntur languidus. Sunt igitur modici, atrii,
amari, & similes piceis fumis. In leticia autem
fit laxatio, & velut acceptio & attractio grati obie-
cti, ut cum lingua gratum saporem accipit, fit que-
dam dilataio. Et quia leticia est vita cordis, gignuntur
spiritus copiosius, & sunt dulces & lucidi.*

*Amor in voluntate, est velle obiectum, quod
est aut videtur bonum, cum quadam leticia. Et
cum non est simulatio, cor aliquo modo congruit
aliam*

DE ANIMA.

alias magis, alias minus. Est igitur amor in corde, laxatio, qua cor velut accipit & attrahit obiectum. Appetit enim coniunctionem cum obiecto, ut quasi unum ex duobus fiat, ut dicitur: σῶματα μὲν δύο ψυχὴ δὲ μία, Et quia concurrunt illa, vehemens attractio & leticia, cor & spiritus incenduntur. Ita simul amor est incendium cordis. Oritur autem plerumq; à similitudine seu naturarum congruentia, sicut in tota natura facile iunguntur similia: calide res citò calorem aduenientem accipiunt, ut sulphur citius accipit flammam, quam lapis. Et Cicero venustissime dixit: Nihil rapacius est similitum, quam natura. Ita facile accipit cor similia, seu cognata. Hinc illud est, ὁμοίον ὁμοίῳ φίλον.

Odiū in voluntate, est nolle obiectum, quod est aut videtur malum, cum dolore aliquo, aut etiam cupiditate depulsionis, quia est continuata ira. Et cum non est simulatio, cor aliquo modo congruit, alias maius, alias minus. Est igitur odiū in corde contractio, & fuga obiecti. Et quia accedit dolor, fit torrefactio cordis & spirituum: Ita & odiū est incendium cordis & spirituum: alias magis, alias minus durabile, sed hoc incendio non appetitur coniunctio obiecti, sed depulsio.

Hæc exempla utcumq; ostendunt, & ubi collocandi sint affectus, & quales motus, & qualia incendia sint cordis & spirituum.

DE ANIMA.
DE IMAGINE DEI
IN HOMINE.

Sunt & in Sole quædam de Deo significatio-
nes. Nam et Deus est lucida essentia, quanquam spi-
ritus est. Et ut in Sole sunt substantia, lux & calor,
ita significari videntur, æternus Pater, Filius &
Spiritus sanctus. Sed sol non nouit Deum, nec illam
qualemcumq; similitudinem intelligit. Voluit autem
Deus agnoscere se ab humana natura, & talem esse
imaginem Dei hominem, quæ similitudinem terne-
ret & intelligeret. Summa enim similitudo est, sa-
pientiæ & iusticiæ congruentia, quæ non potest esse,
nisi in natura intelligente. Et quia bonum est $\kappa\omicron\iota\upsilon\alpha\upsilon\iota\omicron\upsilon\alpha$
vult Deus hæc sua summa bona homini com-
municare.

Indidit igitur menti humanæ noticias, quæ
monstrant & esse Deum, Et qualis sit. Nam simili-
tudo vel dissimilitudo non posset iudicari, si prorsus
nesciremus qualis sit Deus. Et primus gradus simili-
tudinis est, habere potentiam intelligentem, & con-
gruentem sapientiam.

Fuit autem ante peccatum talis imago, ut po-
tentia omnes congruerent cum Deo. In intellectu
fulsit firma Dei noticia, voluntas & cor congrue-
bant cum Deo, id est, habebant rectitudinem & ius-
ticiam

DE ANIMA.

sticiam congruentem cum Deo, & libertas voluntatis non erat impedita. Et in hac sua imagine Deus habitabat daturus vitam sine morte, et læticiam perpetuam, si homo non excussisset Deum rectorem. Sic loquitur Paulus de imagine, cum inquit ad Ephesios, Induite nouum hominem, qui secundum Deum creatus est, in iusticia & sanctitate vera. Ita vetustas loquitur de imagine, ut nominet Imaginem non tantum potentias animæ, ut Augustinus. sed tales potentias, in quibus luceat Dei noticia, & quæ congruant cum Deo, & sint domicilium Dei. Augustinus hoc modo accommodat potentias. In homine hæc tria præcipua sunt: Mens gignens cogitationem. Cogitatio, quæ est imago rei cogitatæ & voluntas, in qua sunt læticia & amor. His potentijs aliquo modo discrimina personarum significari inquit. Patrem æternum significat mens gignens cogitationem. Imago formata cogitatione in nobis, significat Filium: Voluntas Spiritum sanctum. Nam pater æternus intuens se & cogitans, gignit verbum, quod est Imago æterni Patris, quæ est Filius Dei, qui dicitur & λόγος & εἰς ἄρ᾽ æterni Patris. Spiritus sanctus est substantialis amor & læticia, procedens ab æterno Patre & Filio. Id congruit ad voluntatem, & ad spiritus in corde, qui sunt flammæ & instrumenta motuum.

Etsi autem verum est, etiam has potentias ideo sic conditas esse, ut multa nos doceant de Deo

D E A N I M A .

& nunc quoq, etsi natura humana languefacta est, multa perspicua testimonia de Deo & de prouidentia, sumi ab anima, & à noticia legis insita nobis, & à conscientiae terroribus possunt: tamen anima sine luce Dei, est corrupta Imago.

Iam hic vtrunq, consideretur. Amor Dei erga nos, & nostra calamitas secuta peccatum. Non casti ex Atomis, confluit hæc hominum natura. Sunt enim manifesta testimonia de Deo, radij sapientiae Dei in nobis adhuc lucentes, noticiae de Deo, & immotum discrimen honestorum & turpium. Quantum autem amor est in Deo erga genus humanum, quod transfudit in nos in fabricatione ea bona, quæ in ipso sunt optima, scilicet, naturam capacem sapientiae & iusticiae, deinde radios suæ sapientiae, & iusticiam cum eo congruentem, libertatem electionis, vitam & læticiam perpetuam. Et hæc bona ita nobis attribuit, ut ipse simul voluerit in nobis habitare, augere sapientiam, & suis motibus nos regere. Quid potest cogitari maius?

Nunc vero quàm dissimiles sumus huic primæ fabricationi? Mens plena est caliginis & dubitationum de Deo. In voluntate & corde sunt multiplices flammæ errantium cupiditatum, & pugnantium cum Deo, iniusti amores, & iniusta odia. His flammis incitantur alij ad confusiones libidinum,
alij

DE ANIMA.

alij ad cædes, alij ad alia scelera. Imò diaboli insiliunt in impiorum pectora, & impellunt multos, ut faciant horrendas dissipationes in genere humano, ac vastationes infinitas. Hæc tanta mala aspiciamus, & veris gemitibus deploremus. Rursus autem patefactiones Dei intueamur, qui postquam in tantas misérias incidimus, tamen immensa bonitate nobis opem tulit, Filio pro nobis deprecate. Hic igitur Filius æterni Patris, Dominus noster Iesus Christus nobis donatus est, ut fieret victima pro nobis, & placaret iram æterni patris, & sit sacerdos perpetuus, colligens Ecclesiam voce Euangelij, in qua decretum de reconciliatione patefecit, quod & ipse cum sit $\rho\omicron\gamma$ æterni Patris, in mentibus nostris effatur, & ostendit nobis Patrem placatum, ac Spiritum sanctum effundit in corda nostra, ut vero amore & leticia cum æterno Patre & ipso copulemur. Ita restituitur in nobis vita & iusticia æterna, & renouatur imago Dei, verbo lucente in mente ut agnitio Dei sit clarior & firmitior, & S. sancto accendente motus congruentes cū Deo in voluntate & corde. Sicut Paulus inquit ad Corinth. Nos reiecta facie vulgorem Domini intuentes, velut in eandem imaginem transformamur à claritate in claritatem, tanquam à Domini spiritu. Id est, In vera conuersione agnito filio consolante nos, & ostendente misericordiam æterni Patris agnoscimus iam præsentiam Dei, non manemus in dubitatione, an

D E A N I M A .

Deus nos turet, sed magis magisq; ad Verbi, id est, Filij lucem transformamur, Spiritu sancto confirmante assensionem, seu fidem in cordibus nostris, & accendente motus congruentes verbo. Et ut est ordo cognitionis & voluntatis in nobis, ita λόγος ostendit reconciliationem Patris, & Spiritus sanctus accendit leticiam, ut inuocare Deum possimus, confirmat assensionem, & accendit alios motus ipsi congruentes. Ita Athanasius inquit, Renouari imaginem ut filio similis fiat, & in quocunque Spiritus sanctus est, in eo est per verbum. Hæc in quotidiana inuocatione discenda sunt, & consideranda testimonia Dei, nobis exhibita, & celebranda est vera gratitudine ipsius bonitas. Nominigitur imaginem Dei, potentias animæ, sed lucente in eis Deo. Eritq; tum demum perfecta imago, cum in cœlesti Ecclesia erit Deus omnia in omnibus.

Omitto rixam, utra potentia præcellat, cognoscens, an voluntas. Pariter enim regere cæteras vires debent. Et quamuis voluntas est præstantior, quia velut rex eligit deliberata, aut reijcit, tamen non habet tyrannicum imperium, sed recto iudicio obtemperare debet. Suntq; reipsa una substantia, Intellectus & Voluntas, Sed genera actionum diuersa sunt. Noticia Clodij manet in Cicero- ne cadem, Sed aliàs amat, aliàs odit.

DE ANIMA.

DE IMMORTALITATE ANIMÆ HV-

M A N Æ.

*Illustre testimonium est de vita perpetua, se-
cutura post hanc mortalem vitam, quod Filius Dei
Dominus noster Iesus Christus, crucifixus & mor-
tuus, postea reuixit. Et ne spectrum existimaretur,
familiaritate quadraginta dierum ostendit Apосто-
lis, & alijs multis, se verè reuixisse, & rursus ve-
rè copulatam esse animam suo corpori, in quo antea
vixerat. Ac ut pluribus exemplis fides confirma-
retur, simul & alijs multis, qui mortui fuerant, vi-
ta in corporibus reddita est. Et consentaneum est,
præcipuè primos parentes, Adam, Heuam, Seth,
Nohe, Sem, Abraham, Isaac, Iacob, Ioseph, & mul-
tos similes, fuisse comites illius triumphi Christi,
ac sæpe Heuam, & alias matronas assidentes apud
Mariam & sororem eius, narrasse sui temporis cer-
tamina, & mirandas liberationes.*

*Intucamur igitur Christum in hac Apostolorum
consuetudine, postquam ex morte reuixit, dulcissi-
mè cum eis colloquentem, & testimonia de sua vita
ostendentem, ac multa docentem. Et adiungamus ad
hoc exemplum, doctrinam, in qua plenissimè affir-
mat ipse, redditurum se esse vitam in corporibus*

D E A N I M A .

omnibus hominibus post mortem, & eos qui in hac mortali vita ad Deum conuersi fuerunt, in omni aeternitate deinceps in cœlesti Ecclesia ita victuros esse, ut Deum coram intueantur, & fruantur eius sapientia, iusticia, & læticia, & vicissim eum grati celebrent.

Sed eius Ecclesiæ cœlestis nemo ciuis erit, nisi prius in hac mortali vita ciuis fuerit huius Ecclesiæ, in qua sonat vox Euangelij, & conuersus fuerit ad Deum, antequam ex hac vita discederet. Tunc enim tradet filius Dei regnum Patri, id est, adducet ad aeternum Patrem, omnes conuersos, ostendet eis aeternum Patrem, quia collectio Ecclesiæ in hac vita fit per filium Mediatorem, qui conseruat ministerium Euangelij, & cum voce Euangelij effundit in corda credentium Spiritum sanctum, & simul interea est Sacerdos & deprecator assiduus pro Ecclesia. Postea verò post resurrectionem, non tantum per vocem Euangelij agnoscemus Deum sed coram intuebimur cum, cum erit omnia in omnibus. De hac dissimilitudine regni Filij & regni Patris loquitur Paulus: Tunc verò reuocatis ex morte omnibus ad iudicium, abijcientur in horrendos & aeternos cruciatus omnes, diaboli & omnes homines, qui non conuersi sunt prius ad Deum.

Hæc doctrina patefacta à Deo certis testimonijs, propria est Ecclesiæ, & semper inde usq; à primis

DE ANIMA.

primis patribus in Ecclesia sonat, ut concio Henoch recitatur in Epistola Iudæ. Ἰδὲ οὐκ ἦλθε κύριος ἔν ἁγίαις μυρίαισι αὐτῶν. ποιῆσαι κρίσιν ἐν πάντων καὶ ἐλεῆσαι πάντας τοὺς ἀσεβεῖς. πρὸς πάντων τῶν ἔργων ἀσεβείας αὐτῶν. Et ostendit Deus testimonia venturæ vitæ, cum spectantibus alijs vivi in cælum translati sunt, Henoch & Elias. Ac in Prophetarum concionibus subinde repetita est hæc doctrina, & clarissima voce filij Dei proposita, & ipsius testimonio, cum reuixit, confirmata est. Hanc igitur doctrinam teneamus, & firma assensione amplectamur, & tota vita nostra intueatur illud verum iudicium, quod post mortem subituri sumus omnes, & assentiamur voce Euangelij, & in vera conuersione ad Deum confugiamus ad filium Dei, ac petamus, ut corda nostra accendat Spiritu suo sancto, ut ad illud iudicium initia iustitiæ æternæ afferamus. Nam ut antea dictum est, prorsus necessarium est in hac mortali vita conuersionem ad Deum fieri, sicut scriptum est: Superinduemur, si tamen non nudi reperiemur.

Sed alia quaestio est, an humana anima sit spiritus separabilis à corpore, & superstes cum discessit à corpore, qui intelligat, & afficiatur, læticia aut dolore. Id confirmant hæc dicta, Matth. 10. Christus disertè inquit: Corpus occidunt, animam verò occidere non possunt. Ad latronem in-

DE ANIMA.

quæ: *Hodie eris mecum in Paradiso, Si exhalans anima dissiparetur, certè non esset unà cum Christo. Est igitur spiritus superstes. Et cum sit spiritus, non est ociosus. Ac paradisus significat non Epimenideum somnum, sed vitam beatam, in qua sparsit Deus in mentes nouam lucem, & habitat in peccatoribus, ut sint iusta & plena læticiæ, videlicet congruentia cum ipso. Et hanc dulcissimam vocem singuli ad nos pertinere studeamus. Hunc enim doctorem prope pendente in cruce filius Dei nobis proponit, qui, cum Apostoli consternati conticissent, vnus incipit fungi Apostolorum munere, & concionatur de sublimi. Nec enim id spectaculum & τρυφον esse putemus. Duo ibi latrones adiuncti sunt filio Dei, qui significant, totum genus humanum reum esse mortis propter peccata. Cumq; filius Dei morte sua placauerit æternum Patrem, pars generis humani contemnit hoc beneficium, ac insuper Filium Dei odit, ac furenter contumelijs afficit. Intueantur ergo hoc spectaculum Tyranni, hostes Euangelij, & eorum satellites, & seipsos in hac furta pendere iam cogitent, cui affixus est latro qui maledicit filio Dei. Sed pars est hominum, qui beneficium filij Dei accipiunt. Ac hi quidem agnoscunt, se pœnam meritos esse ut alter latro, sed tamen confugiunt ad filium Dei. Per hunc sciunt se liberari à peccato & morte, ut hic latro petit liberationem à peccato & ab æterna morte, agnoscit hunc*

DE ANIMA.

hunc à quo petit opem, quanquam morientem, tamen non prorsus extingui, sed ita vivere, ut etiam reddat alijs vitam aeternam, Audit igitur concionem de futura vita: Hodie mecum eris in Paradiso. Hac voce intelligit deleri sua peccata, & sibi donari vitam perpetuam. Et quanquam hic pendet laceratus & semivivus, tamen filio Dei veros honores & gratos cultus tribuit. Cum conticuisset tota Ecclesia, cum Apostoli dilapsi essent, hic concionatur, hunc socium supplicij regnaturum esse, & redditurum esse hominibus vitam perpetuam. Inuocat eum tanquam Dominum, per quem placatus sit Deus, & vitæ instauratorem. Addit & alium cultum maximè necessarium in Ecclesia, defendit gloriam filij Dei, aduersus maledicum latronem.

Admonet igitur pios hæc imago de multis rebus. Nam & pij omnes se ipsos in hac furca pendere existiment. Propter peccata sumus coniecti in mortem & varias calamitates, Nec liberari aliter possumus, nisi per hunc filium D E I. Hunc fide inuocemus, doceamus alios de eius beneficijs, propugnemus eius gloriam aduersus maledicos. Hos cultus quamuis semivivi ac lacerati præstemus, ut singulis & ipse dicat: Hodie mecum eris in Paradiso. Tante res cum in illo colloquio agantur & significantur, infigamus hoc dictum animis, & auctoritatem eius grauißimam esse ducamus, quod

D E A N I M A .

quidem satis perspicuè testatur, animam hominis esse spiritum separabilem ac superstitem. Non enim vna conuersari posset, si anima tantum esset κῆρασις, aut halitus, dissipatus.

Apud Lucam recitatur historia de Lazaro in sinu Abrahamæ, in qua etsi figurate nominantur situs, digiti, lingua, tamen summa narrationis haud dubiè historica est.

Et Petrus inquit, Christi mortui spiritum conuersionatum esse spiritibus in carcere. Ergo sentit: animas esse spiritus superstites. Expressè etiam scriptum est, Christum cum Mose collocutum esse, cum tamen narratio, in Deuteronomio dicat, Mosem mortuum & sepultum esse. Et Paulus inquit, Cupio dissolui, & esse cum Christo. Et Dominus refutans Zadducæos, inquit: Deus est Deus viuorum: Cum igitur sit Deus Abrahamæ, viuere eum affirmat, quod quomodo velit aliquis simpliciter interpretari, non video, nisi fateatur animam esse spiritum separabilem & superstitem. Hæc simpliciora sunt, & pijs mentibus utilia.

Philosophi nihil dixerunt de restitutione corporum, quam vox diuina planissimè patefecit, sed si qui existimant, post mortem aliam vitam secuturam esse, cogitant tantum animas superstites esse, quod ut consentaneum videatur, aiunt eas, oriri à
cæle-

DE ANIMA.

caelesti natura, non ex Elementis. Et Plato excellentes & heroicis animas, non nimium pollutas contagio corporum, arbitratum tanquam puriores sursum euolare, cæteras ignauas, & voluptatibus corporum contaminatas, humi vagari circa sepulcra, & has iudicat esse spectra, quæ sæpe cernuntur.

Ac scriptores Ethnici expressè aiunt, se eo moueri, ut existiment, animas hominum post mortem superstites esse, quia certissimum est, multa spectra passim vagari, & sæpe audiri ac conspici, sæpe etiam colloqui cum hominibus. Nec tantum ex libris exempla sumantur. Vidi ipse quædam, & noui multos homines dignos fide, qui affirmabant, se non tantum uidisse spectra, sed etiam diu cum eis colloquutos esse. Existimabat autem uerustas, pleraq; hominum animas esse. Plutarchus etiam oraculum citat, quod respondit Coraci Naxio, ὄνχ' ἑσσιον ἔσι τῆς ψυχῆς κατὰ γυνῶναι δάνατον.

Recitantur autem hæc tria argumenta à Platone, Xenephonte & Cicerone.

Primum: Natura non orta ab Elementis, non corrumpitur.

Anima non est orta ab Elementis:

Non igitur extinguitur propter corporis interitum.

Mimorem sic confirmat: Impossibile est in natura

D E A N I M A .

tura elementari oriri noticias, & quidem vniuersales, & de rebus non corporeis, de D E O, de numeris, de ordine, de discrimine honestorum & turpium. Has autem noticias tenent animæ hominum etiam non accepta doctrina. Ergo necesse est, eas non ab elementari, sed ab alia præstantiore & perpetua natura oriri. Hoc argumentum ait Plato videri posse sufficientem demonstrationem, nisi gloriari odiosum esset, καὶ εἰ μὴ ἐπαχθὲς ὄσι ἐπιπέρι τὸ ἄνθρωπινόν ἐστι ἀποδεῖξαι. Quoquo modo autem de hac confirmatione Platonica sentiet aliquis, tamen hoc manifestum est, illas insitas noticias non fallax testimonium esse, quod animæ non casu ortæ, sed magna arte ab æterna mente architectrice cōditæ sint. Ideo & noticia conditoris lucet in nobis. Et non frustra insitum est discrimen honestorum & turpium, & vindex dolor in conscientia sceleris. Erunt igitur post hanc vitam in cruciatibus scelerati, præsertim si in hac vita non sint puniti. Hac certè ex illis naturalibus noticijs verè ratiocinari possumus.

Secundum argumentum est. Videmus in hac vita multos honestos homines iniuste à latronibus & Tyrannis interfici, & sæpe in hac vita latrones & Tyrannos non puniri. Cùm igitur sit prudentia, necesse est, sequi aliam vitam, in qua bene sit bonis, & mali supplicijs afficiantur. Impossibile est

D E A N I M A.

le est enim, optimam generis humani partem, tantum ad exitium esse conditam.

Hoc argumentum fit multo illustrius & firmitus, consideratis exemplis in Ecclesia. Impossibile est negligi à D E O hos, quos antea illustribus testimonijs ostendit sibi curæ esse, ut Christum, Baptistam, Paulum D E O placere, manifesta testimonia ostendunt, At hi interficiuntur. Necesse est igitur sequi aliud iudicium, in quo discernentur boni à malis. Et quidem hæ ipsæ necesse sanctorum, sunt testimonia de futuro iudicio. Cum Abel interficitur, hoc horrendo spectaculo D E V S & commonefacit parentes, hæ corpora propter commune peccatum mori oportere, Et tamen antea distinxerat iustum Abel ab iniusto Cain, & intelligebant parentes, non frustra fieri hanc distinctionem, sed esse & fore aliquam D E I Ecclesiam, in qua serpentis caput conterendum esset, id est, in qua abolito peccato, etiam vita restituenda esset, Discebant igitur in hoc ipso spectaculo, secururam esse aliam vitam, & iudicium.

Erat & antea dictum ad Cain: Si male feceris, peccatum tuum quiescet donec reuelabitur, quasi dicat. Etiam si aliquandiu pœnæ differentur, & multi securi furenter cumulabunt scelera, nec metuent D E V M, tamen sciant, tandè iudicium secururum esse, in quo horribiliter patefiet ira D E I aduersus scelera. Id nominat reuelari peccata. Hæ conciones ab illis primis

D E A N I M A .

primis patribus, Adam, Seth, Henoch & alijs luculenter enarratae sunt, & in exemplo Abel & similibus recitata tota doctrina de Ecclesia, quae sit, qualis sit, cur subiecta sit cruci, quale iudicium secuturum sit, & quomodo expectanda sit restitutio vitae. Ac nos quoque adensionem de secutura vita confirmemus, consideratione necis sanctorum, quae est illustre testimonium, ostendens secuturam esse aliam vitam, in qua discernet Deus Baptistam & Herodem, Paulum & Neronem &c. Haec consideratio in bonis mentibus valde confirmat veram sententiam. Sape ego ipse intuens magnas calamitates piorum hominum, hac cogitatione erigor, nequaquam consentaneum esse, tantum eos ad has miseriae conditos esse.

Tertium argumentum Cyri est apud Xenophontem, sumtum à magnis cruciatibus conscientiae in sceleratis. Post scelera sequitur ingens dolor etiam in audacissimis, qui excutere eum conantur. Vincit tamen quaedam vis arcana, quae punit sceleratos. Est igitur numen, quod discernit iustos & iniustos. Nequaquam enim haec casu fieri possunt. Denique impossibile est casu in mentibus hominum esse & manere discrimen honestorum & turpium. Id frustra sanxisset Deus, nisi poenae scelerum sequerentur. Multi autem in hac vita non puniuntur, secuturae sunt igitur poenae post hanc vitam. Haec argumenta cogitare prodest, sed tamen
scia.

DE ANIMA.

Sciamus, patefactiones diuinas intuendas esse. Has amplectamur, & assensionem in mentibus nostris diuinitus confirmari petamus.

Longum esset autem recensere phil. sophorum imaginationes. Stoici dixerunt, animas discedentes à corpore, quia sunt igneæ naturæ, diutius quidem superstites esse, & aliquot seculis in hoc aère volitare, sed tamen tandem ceu fumos dissipari. Aristotelem existimo, ut alios plurimos eruditos & modestos homines, magis hoc sensisse, animas hominum non prorsus extingui post corporum interitum, etiamsi multæ dubitationes ceu venti, hanc eius cogitationem turbauerunt. In tertio libro de Anima sic de intellectu agente loquitur, ut existimari possit, maluisse cum hoc sentire, illum præstantiorem igniculum in anima hominis non extingui cum corporibus. Et alibi discernit mentem ab anima vegetatiua & sentiente, inquiens: πορὶ δὲ τὸ ὡς οὐδέπω φωνεῖται, ἀλλ' εἰκεὶ ψυχῆς ἕτι ἕτερον εἶναι καὶ τὸ τὸ μόνον εὐδέχεται χωρίζεσθαι. καὶ ἀπὸ τὸ αἰδιον τὸ φθαετόν.

Sed Philosophorum dubitationes relinquamus, & caliginem animarum nostrarum, quæ peccatum secuta est, deprecemur & maiore cura vocem diuinam de voluntate Dei, ac beneficijs Domini nostri Iesu Christi, & de restitutione vitæ perpetuæ concionantem audiamus, & ipsum filium Dei oramus, ut assensionem in mentibus nostris confirmet.

Oro

DE ANIMA.

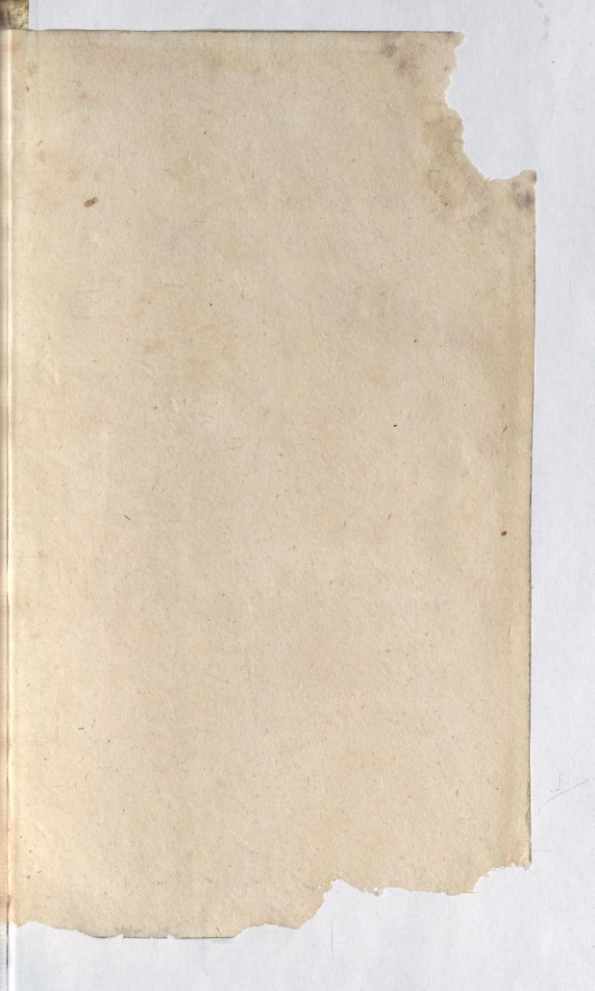
Oro igitur te fili DEI, Domine Iesu Christe, crucifixe pro nobis, & resuscitate, qui es vna & integra imago aeterni Patris, & dixisti: Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos, renoua imaginem tuam in nobis, tua luce, doce & gubernana nos Spiritu tuo sancto, ut aeternum Patrem tuum, te, & Spiritum sanctum vere inuocemus & celebremus, ac semper in his regionibus Ecclesiam aeternam tibi colligito, & serua ac regito coetus docentium ac discantium doctrinam Ecclesiae necessariam, & protege hospitia Ecclesiarum propter tuam gloriam. Tibi nota est ingens infirmitas nostra, & eò massam generis humani perpetuo & immuatibili foedere tibi copulasti, ne totum genus humanum funditus periret. Nos igitur miseros & imbecilles, sed pendentes de tuis humeris, clementer gesta & seruato, Amen.

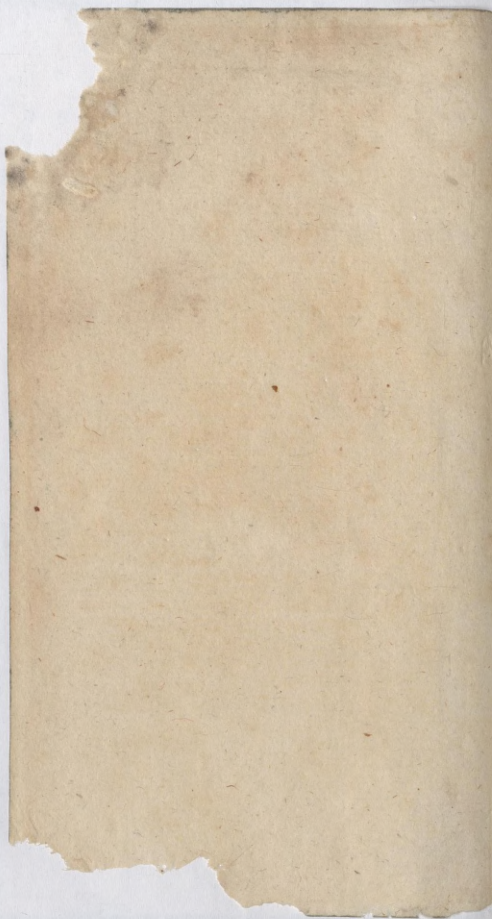
Δόξα τῷ Θεῷ.

020.6.11.0759

ROTANOX

2010

MILITARY AND NAVAL
ARTS OF GREAT BRITAIN
TO WHICH IS ADDED
A HISTORY OF THE
NAVY